WORKS ISSUED
BY THE TEXT AND TRANSLATION SOCIETY

A COMMENTARY ON THE BOOK OF JOB

A COMMENTARY ON THE BOOK OF JOB

FROM A HEBREW MANUSCRIPT IN THE UNIVERSITY LIBRARY, CAMBRIDGE

TRANSLATED BY

S. A. HIRSCH, Ph.D.

PUBLISHED FOR
THE TEXT AND TRANSLATION SOCIETY
BY
WILLIAMS & NORGATE
14 Henrietta Street, Covent Garden, London, W.C.
1905

TEXT AND TRANSLATION SOCIETY.

Commentary on the Book of Job

CAP. I.—1. איש, **a man**.—The great and eminent scholar, Rabbi Samuel, of blessed memory, reproves all those who explain this word איש as designating a prince and a great man, because he found [in Judges xix. 1]: *and there was a* **man** *sojourning in the outskirts of Mount Ephraim whose name was Micah*, and there the context shows that he had an image. But I do not understand the ground for his objection, for in that passage also he (Micah) is called *man*, איש, because he was known in those days to be wealthy and honoured. Those who are of that opinion explain it in the same way as *other gods*; for there is no God, but One. The meaning of איש *man* is, a prince and a great man; *e.g.* (1 Kings ii. 2) *be thou strong and be a man*, which means: till thou becomest known to be a strong man and a warrior, for he was a man and not a woman. Thus also (1 Sam. xxvi. 15) *Art thou not a man, and who is like unto thee in Israel?* It is proved by the words of Job (xxix. 9): *The princes refrained talking and*

laid their hand (*before them*) *on their mouth.* The context of the reading is in this way: having commenced the narrative thus: **there was a man** אִישׁ הָיָה, the thread must be taken up again by the formula *and he was* וַיְהִי. Thus (Esth. ii. 5): *there was a Jew* is afterwards (*v.* 7) followed by וַיְהִי, *and he brought up Hadassah*, because the phrase (*v.* 6) *who had been carried away from Jerusalem* intervenes. Here also, it having been said that he was rich and a lengthy description of his greatness having been given, he continues וַיְהִי. But whenever the introductory word is וַיְהִי (אִישׁ) the narrative is at once proceeded with, without interruption. *e.g.* (Judg. xiii. 2) *and there was a man from Zorah*; (Ruth i. 1) *it came to pass in the days when the judges ruled*; (1 Sam. i. 1) *there was a certain man of Ramathaim.* **In the land of Uz.** His country is mentioned because he dwelt in the land of the wise, as it is said (*v.* 3) *the greatest of all the men of the east*; for this is in the east, and Uz belongs to Syria which is east of Edom, as it is said (Is. ix. 11) *Syria in the east and the Philistines behind.* According to Aben Ezra, Job was of the descendants of Esau, for he was of the land of Uz, and in proof he adduces (Lam. iv. 21): [*daughter*] *of Edom that dwellest in the land of Uz.* But I say that this is no proof, for we find the name of a certain Uz among the sons of Seir the Horite whose land Esau the Edomite took, and *he brought back* from Syria, as it is said: (Gen. xxii. 21) *Uz, his firstborn*; he was a son of Nahor of Syria. The men there

were wise, as it is said (*v.* 3): *he was the wisest of all the men of the east.* Another reason why the place is mentioned: because it is said afterwards that the Chaldeans (Chasdim) fell upon his flocks, and Uz and Chesed were brothers and dwelt in the land of the east. We are told that Abraham dwelt in the land of the east, as it is said (Gen. xxv. 6): *he sent them away from Isaac his son, while he yet lived, to the land of the east.* His (Job's) country being near theirs, they plundered and despoiled it. **Perfect, simple, and upright.** One may be called *simple* תָּם because he is not wise enough to understand, not having any ideas; it is therefore said about Job that he was not wanting in wisdom, but he discriminated between good and evil, therefore he directed his principles into the straight way, according to the maxim (Prov. xi. 5): *the righteousness of the perfect shall direct his way.* A man may be upright because he does not want to be accused before the judges, or because he does not want to be spoken ill of by his neighbours, therefore it is said: **and God fearing,** he was prompted to all this by his fear of God; and it says: **and he eschewed evil,** in consequence of his good disposition. The word וְסָר has a Kametz, it has a different meaning from וסר in Exod. viii. 25, *and the swarms shall depart,* which has a Pathah. 3. **the greatest.** The word *great* is comprehensive: great, generally, in wealth. There are two ways of explaining the reason why the details of his wealth are stated. First, it may be to tell us

that, at the time when the turn in his fortune took place, his neighbours made an invasion to plunder him and to take his flocks, because he was so rich; and, secondly, the reason why an account is given of his goods and his cattle, may be this: because it is mentioned in the end that God restored to him double of what they had taken from him; everything was doubled, except that his daughters were of double beauty only. **and a great household.** The household must be mentioned after the flocks; thus (Gen. xxvi. 14): *and the man waxed great and he had sheep and oxen and a very great household.* For an owner of flocks cannot exist without menservants and maidservants and shepherds, to lead them. His wealth in land is not enumerated, for that is not the way of the text to do, except in the case of a king, or a governor, or a prince. 4. **in the house of each on his day.** In the house of each on the day appropriate for him; the first day for the first son, the second day for the second, and so on, seven days for the seven sons. **their three sisters.** To tell us the cause why they were all killed at the same time, and he had not taken care of them. 5. **when the days of the feasting were gone about.** An expression of *going round.* This was on the seventh day, when they always used to recommence, on the next day, their turn and turn about. Then: **Job sent and sanctified them,** saying: sanctify yourselves for the morrow, which is the first day. **and he offered burnt offerings.** That which we find in *Yelamdenu*

(Midrash Tanchuma, Gen. xv. 1) that Rabbi Shimon ben Jochai said that a burnt offering is brought [to atone] for [evil] thoughts *of the heart*—these words are *in accord with* the context; for this is what Job said: **It may be that my sons have sinned and cursed God in their hearts.** Having eaten and drunk to satisfaction and drunkenness, their heart became haughty, according to the verses (Deut. viii. 12, 14): *lest thou eatest and art full . . . . and thy heart be lifted up*; and according to the verse (Prov. xxx. 9): *lest I be full, and deny, and say, Who is the Lord?* **They have cursed**, like (1 Kings xxi. 13) *Naboth did blaspheme God and the king.* This is what the Satan said (Job i. 11, ii. 5): *and he will curse thee to thy face*: Thou sayest that he brings burnt offerings for the thoughts of his sons, and he will curse thee with a loud voice in public, if Thou wilt do to him what I say. **Thus Job did continually,** יַעֲשֶׂה indicates repetition.

6. **The sons of God.** *i.e.* the angels, as is evident from (Job xxxviii. 7) *When the morning stars sang together, and all the sons of God shouted for joy.* They are those who rule the world for evil and for good. Daniel's prophecy is a proof of this in the passage (x. 20, 21) referring to *the prince of Persia, the prince of Greece, and none holdeth with me but Michael your prince.* Also Zechariah's prophecy. The expression *sons of God* is like *son of the bow* (archer), *son of death* (destined to die), and means: endowed with divinity and ruling power. **To present themselves before the**

Lord. We can explain this like (Is. iii. 13): *the Lord standeth up to plead*, or like (Zech. vi. 5): *from standing before the Lord of all the earth*, to be ready to execute his mission, as it is said (1 Kings xxii. 19): *and all the host of heaven standing by him on his right hand and on his left*, and like (Ps. ciii. 20): *bless the Lord, ye his angels, that excel in strength, that do his commandments, hearkening unto the voice of his word.* **The Satan**, an angel who was appointed for this. Thus in the prophecy of Zechariah (iii.) 2: *The Lord shall rebuke thee, O Satan.* As one is called wise on account of his wisdom, thus he is called Satan, because He made him an accuser and caused him in this way to go to and fro in the earth. Therefore he says: 7. **Whence comest thou.** Thus we find (Zech. i. 11): *We have walked to and fro through the earth, and, behold, all the earth sitteth still, and is at rest.* Therefore he was *remembered* before the Holy One, blessed be He, since he found an opportunity to do harm, God having said to him: whence comest thou? This is only in the same way as He said to Balaam (Num. xxii. 9): *who are these men?* and to Hezekiah also, for the purpose of entering upon a discourse—and He further said: *hast thou considered* [my servant Job], and he [the Satan] answered: **from going to and fro in the earth**, implying by this: to do what it was proper for me to do; the service [imposed on me]. 8. **Hast thou considered.** Since thou sayest that thou wast going to and fro in the earth, hast thou investigated con-

cerning Job, that there is none like him on earth, and that his merit is [enough] to protect all mankind; and where wilt thou find the like of him? For even when he is in doubt (whether a sin was committed) he forestalls and brings burnt offerings as an atonement for his sons; what then would he not do in the case of wilful transgression? 9. **Is it for nought.** This means: if for nought, without benefits and wealth and honour with which Thou hast supplied him, he would fear [Thee], Thou wouldst be able to praise him, for his fear would then be obvious, or if evil occurrences were prepared for him and he would yet cleave unto Thee. But now *how will it happen* that he should fear Thee? 10. **Hast Thou not made a fence about him,** protected him by a strong wall, so that no one should hurt him (and) his house. 11. **But put forth Thy hand now,** and touch his wealth and his children, and Thou shalt see whether he will not curse Thee to Thy face. And I say that the words: **and touch all that he has** mean: let his sins take hold on him (be visited on him) so that his children die, till he prefer death to life; then canst Thou try him whether his heart is perfect with Thee. 12. **Only upon himself put not forth thy hand,** to his very body to injure him. But as for God, blessed be He, *by Him actions are weighed* (1 Sam. ii. 3). He meant him to remain alive to show his [high] qualities to mankind. Thus: *God tried Abraham* (Gen. xxii. 1), for the Holy One, blessed be He,

knew that he would not withhold his son from Him; but it was only in order to show to all that he feared and loved Him. 14. **And there came a messenger**, one of the servants *beside them* namely, the oxen. Close to them, as: and *next to him repaired* in the book of Ezra (Nehemiah iii. *passim*), and (2 Samuel xiv. 30): See, Joab's portion is near *to mine*. Further, this is the way of tillers of the ground, that they have, near to the field that is tilled, a meadow and a pasturage for their cattle. Therefore, this is here mentioned. 15. **And Sheba fell** (upon them), a troop of Sheba came suddenly upon them, for the Sabaeans were his neighbours, as I mentioned above, and the word *and fell* is like (Gen. xxv. 18): *and in the presence of all his brethren he fell.* **and I only escaped**, *i.e.* no one escaped except me alone that I may be able to tell you this. It was the Satan who had set him on and told him in order to provoke him to anger till he would sin either by action or by speech. 16. **While he was yet speaking**, in order to vex him time after time, without interruption, first, in regard to his property, and afterwards, more severely, in regard to human life. Every time the death of the servants is mentioned together with that of the cattle, in consequence of their guarding the she-asses, the camels, and the sheep. In reference to the camels three bands are mentioned, because there were three thousands of them, a band for each thousand. 18. **While he was yet speaking** (or rather, *before*

he spoke). Here it is said עד *until*, but on the occasions of the fire of God, and of the three bands, it is said עוד, which means: **while** he was speaking, but this is like (1 Sam. xiv. 19): *until Saul spoke unto the priest*, and like (Neh. vii. 3): *until they stand by let them shut the doors*, the meaning of which is *before*; and so it is here, *before* he had spoken at all. 19. **From the other side of the wilderness**, from the side of the place where the wind has free play. **the corners of the house**, to throw into confusion all that was in the house, which was all shaking, and they had no place to flee to. 20. **And he rent his robe.** As he said (xxix. 14): *like a robe and a diadem my judgment.* He only rent it in the way of mourning for his children. **and he tore out** [*the hair of*] **his head**, *cf.* (Num. xi. 31) *and drew quails*, an expression of drawing from the sea, thus he pulled and tore out his hair. The word *his head* stands for *the hair of his head*, or for the *crown of his head*, as he said (xix. 9): *he has removed the crown of my head.* In the same way we find (Ps. lxxxiii. 14): *as the flame that sets the mountains on fire*, which means *the trees on the mountains*; and also (Ps. cxix. 120): *my flesh stood on end from the fear of thee*, for *the hair of my flesh*; thus also in this book (iv. 15): *the hair of my flesh stood up.* 21. **Naked came I out**, [deprived] of property and children that existed until now; and in the end **naked shall I return thither**, in that very same nakedness, for if my children and my property had remained with me till the day of my death I

should not have carried them with me. **The Lord gave** me everything after I was born, and the Lord who gave it, took it away, and no other, and I can only bless Him and acknowledge His kindness that they remained until now. This I understood from Rabbi Eliezer of Beaugency, and I prefer it to all other interpretations which I have seen, for it is after the style of Ecclesiastes (v. 15), *naked shall he return to go as he came.* Only, in reference to the word *thither*, his explanation does not seem to me to be accurate. I think, therefore, that *thither* implies, that he pointed, as it were, to the place of his grave in the dust. This is also the style of this book (iii. 19): *The small and the great are there*, without it being specified *in which* place; and also in Ecclesiastes (iii. 17): *there is a time* **there** *for every purpose and for every work.* **Blessed be the name of the Lord**, for all the benefits He has hitherto bestowed upon me, although He has again taken away His own. I saw R. Jacob's interpretation, but it does not seem to me to be accurate.

22. **And he did not give foolishness**, as (Jer. xxiii. 13): *and among the prophets of Samaria I have seen foolishness*—(He did not) say His judgment is *a vain and foolish thing* (Lam. ii. 14), but he blessed Him. **He did not give**, with His mouth, as (Lev. xvi. 21), *he shall give them upon the head of the goat*; (Deut. xi. 29): *thou shalt give the blessing upon the mount Gerezim*; (Job xxxvi. 3) *and I will give righteousness to my Maker*; (1 Sam. xviii. 8): *they have given to David ten thousands.*

CAP. II.—1. **Before the Lord.** Not so, in the first instance, because then he had no intention to injure; but he only (presented himself) with the sons of God who were angels like himself. But this time it was his purpose to injure Job, he had therefore to present himself, for he had an opening to start from. Then the Holy One, blessed be He, said to him: 3. **Hast thou considered**, that, however much injury thou didst to him, he did not become false to his faith and fear of God, for there is none like him. Behold, thou incitedst me to swallow him up, and to destroy him for no cause, for I knew that he would be steadfast in his integrity. 4. **Skin for skin.** It is the style of this book to call the parts of the body *skin.* Thus (xviii. 13): *It shall devour the strength of his skin,* (xix. 26) *and after my skin.* The meaning is this, that it is the way of the world, that whenever a strong disease comes upon a man on one of his limbs, and he is afraid lest it may spread from there and spread over his whole body, he cuts that limb off, so that the rest of his body may remain sound. And if a man sees a sword drawn over his head, he will place his hand or his arm as a protection over his head. Thus it is the way of man to place his children, who are like the limbs of his body, and give them up for lost, as long as only his own life escape. 5. **And he will curse thee to thy face.** On account of the death of his children. For he will fear and be concerned about his own life, lest a mishap befall him, as befell

his children. Or *he will curse thee* may be explained as (1 Kings xxi.): *Naboth did blaspheme*; when thou shalt touch himself, for he was not concerned about his children and the word (in verse 4) *he will give* is [as (Lam. iii. 29): *he will give his mouth in the dust*], it means he will *leave*, (*allow*), as (Numbers xxi. 23), and Sihon did not *give*. **and touch his bone**, so that he may prefer death to life. For he will not be able to bear the pain. 6. **Save his life.** Thou shall not smite him in a vital part, so that he would die thereof. 7. **From the sole of his foot unto his crown.** Thus: (Is. i. 6) *From the sole of his foot unto the head there is no soundness in it.* 8. **A potsherd.** For he could not scrape himself with his nails on account of the boils. The word לְהִתְגָּרֵד is a *hapax legomenon* and must be explained from the context: he passed the potsherd to and fro and scraped and peeled the scab of his flesh. Thus in the Mishna (Rosh. Hashana, 27 b): *he scrapes and reduces it to a thin skin.* **And he was sitting down among the ashes**; already, to mourn for his children. This clause prefaces that which Job was to say afterwards (xvi. 15), *and I defiled my horn in the dust.* 9. **And his wife said to him.** The Satan incited her to speak like this, for she could not understand to discern of herself that this was by the way of a temptation, and to say to him: *art thou* **still steadfast in thy integrity**, using the same expression as the Holy One, blessed be He: *and he is still steadfast*, and the expression of *cursing God*, used by the Satan: *he will curse thee to thy*

face. And how should she know that he would die if he were to curse? Many wicked people do so and live. But it may be also that she said this on her own account; when she saw the boils on him, that he could no longer be firm and live, she counselled him thus: although thou doest not blaspheme in private, for thou fearest God; yet, curse Him in public, so that people shall hear it and kill thee—after the manner when *Naboth cursed*—, for this will be better for thee than living with such plagues. 10. **Also** *the good*: together with the evil we received until now. If now we would not receive the evil, when coming by itself, it will be found that we did not serve God from love, but only in return for the good which He gave us. Job's words in many places prove that all this was in the way of trial; thus: (ix. 23) *if the scourge slay suddenly, he will mock at the trial of the innocent*, and in other passages. But he thought; since He tried me in my goods, my children, my body, and I do not curse . . . . But the Satan left him as yet, but increased his pain every day, till the Holy One, blessed be He, Himself comforted him; for his friends also would vex him and add fresh pain to his pain. **with his lips.** Even with words, to say: why has this trouble befallen me? But when the pain became greater he said many words, as (iii. 23), *and to the man whose way is hidden.* But according to the simple meaning: . . . . to curse in public, as his wife had counselled him, so as to hasten his death—as if it were said: *in his heart.*

11. **That was come upon him.** They had communicated with each other and appointed a time to come to him. Thus (Amos iii. 3): *Can two walk together except they be agreed?* **To mourn with him and to comfort him.** For this is the way of those who comfort, to mourn first, saying to him: an evil incident has befallen thee, for (thou has lost) goodly children and great substance. After that they would comfort him, saying to him: thou mayest still recover, and bring forth children, and become rich. The word לנוד means *complaindre*, as (Jer. xxii. 10): *do ye not bemoan him.* But 12. **when they lifted up their eyes and did not recognise him,** because of the appearance he presented, from his boils and his torn robe, and they saw that no one was smitten with plague and sickness like him, then 13. **none spake a word unto him,** to comfort him. **For they saw that his grief was great,** and wherewith should they comfort him, since he was so much smitten, and had reached the gates of death. Thus (Lam. ii. 13): *What shall I equal to thee that I may comfort thee, for thy breach is great like the sea.* The word *from afar* is used (*v.* 12) to denote that they feared to approach him at first on account of his many diseases. Afterwards they sat down with him. Then he could not refrain himself any longer, for, *while he was musing the fire burned* (Ps. xxxix. 4): **He opened his mouth.** Not as she (his wife) had told him, *but* to curse his day. Before commencing to interpret the speeches, I remark, that this Job, about whom there are so many

different opinions among the wise men in Israel in regard to the age in which he lived—one says one thing, and another says another thing—that this Job, I say, must have lived after Daniel. For we find in Ezekiel (xiv. 14, 20): *Noah*, *Daniel*, and *Job* three (?) times in the same order. What our sages say in regard to the question, why, in that passage, these were singled out by name from among all the pious and wise men, is well known. According to our opinion, in consideration of the context of the chapter in Ezekiel, the reason is, because Noah saved through his merit himself and his three sons with him, thus did Daniel [save three men, namely] Hananiah, Mishael, and Azariah; and Job also saved his three friends, as it is proved at the end of the book, (xlii. 8): *and my servant Job shall pray for you, for him I will accept.* I say, therefore, that these three men, who each of them saved three others with them, will now be unable to save either son or daughter, as it is stated in that chapter.

CAP. III.—2. **And Job answered,** *i.e.* he cried, as (Deut. xxvi. 5) *and thou shalt answer and say*; (Exod. xv. 21) *Miriam answered them.* 3. All commentators are unanimous that he cursed a day in the past, and the meaning of the verse is: **Let perish the day** of birth, and its night, on which it was said, **a male child has been conceived.** This was at the end of nine months, for then it was known whether it was a male or a female child. The word הוֹרָה is, according to

the first grammarian, equivalent to *was born*, as in 1 Chron. (iv. 17): *and she bore* (וַתַּהַר) *Miriam*, where the context excludes any other interpretation except that of *birth*. The proper interpretation here is that of Rabbi Eliezer of Beaugency. Let the day on which I was born perish from all the days of the year, that always darkness shall be thereon. Also the night on which—whosoever—said and told the world about me that a male child had been conceived, *i.e.* may the night on which I was conceived also perish every year. After the manner of Ps. (xix. 3): *day unto day uttereth speech and night unto night* . . . . The event in the night being a hidden thing, the expression *said* is added. The explanation of the perishing of the day is proceeded with, followed by that of the perishing of the night. The perishing of the day: that it shall be dark, that God shall not regard it from above, or from the upper existences, to complete its due and regular order, to light it so that it be a day. As in Deut. (xi. 12): *which the Lord thy God regards* to give it (the land) its due and regular order, to water it and to soften it (Ps. lxv. 10, 11). 4. **Let not shine upon it**: on account of me. **Light**, *i.e.* the breaking of the dawn . . . . it is the light of the morning, so that, on that day, the darkness of the night be prolonged every year, till it will be understood that it is on account of my birth, so that that day will be lost. A similar expression was employed by Jeremiah when he cursed his day (xx. 14): *cursed be the day wherein I was born*, and as we find there (*v.* 17):

because *he slew me not from the womb*, so it is said here: (*v.* 10) *because it shut not up the doors of [my mother's] womb*, and (*v.* 11): *why died I not from the womb when I came out of the belly*, at the time of birth, as it is said in Niddah (fo. 31 b), that shortly before the birth takes place the child goes up from the רחם (womb) to the בטן (belly), and this causes the pains of travail of which the woman suffers in childbirth. **Let the day perish wherein I was born**, everywhere else conception is mentioned first, and birth after, e.g. *and she conceived and bore* (Gen. iv. 1), and in many other passages; but here birth is mentioned before conception; because, when a son is born to one of the princes of the earth the night of his conception is calculated from the hour that he was born. 5. **Let stain it**: Some say that this יִגְאָלֻהוּ is an expression of filth and dirt, as (Malachi i. 7): *polluted bread*, (Zeph. iii. 1): *filthy (—rebellious—) and polluted.* But according to the grammarians it is an expression of redemption, because it is in the Qal, and the meaning is: it shall have no other redeemers and relations except darkness and shadow of death. It can also be explained to mean: *taking by force* as (Exod. vi. 6): *and I shall redeem you with outstretched arm*;—**darkness and shadow of death shall redeem it** and take it by force. And besides darkness **Let a cloud dwell upon it**, when the stars diffuse their light thereon as at night. But it might be said that this would be a benefit to most men, that they would be at rest from wars and from evil occurrences; therefore he

says **let them terrify it**, like (Ps. xci. 6) *the pestilence that walketh in the darkness*, and the *cloud* like hail, fire, and brimstone, and tempest, and whirlwind, and evil occurrences, and this is: **like the bitter things of the day**, which embitter the day, like (Deut. xxxii. 24): *and bitter destruction.* According to Ibn Ezra it is the strength of the heat of noon which is like deadly poison. Thus far the explanation of the perishing of the day. He now proceeds to explain the perishing of the night. Namely: 6. **Let thick darkness seize it** every year, immediately upon sunset, that no stars shine thereon. **Let it not rejoice**, an expression of rejoicing, as (Ps. xxi. 7): *thou makest him glad with joy.* And, therefore, **Let it not come into the number of the months.** For it is the way of man to start his reckoning from a day of joy, not from the day of his mourning. It can also be explained thus: **It shall not be joined**, to be reckoned from the day before, to be counted among the days of the month after the waning of the moon and its becoming full again. This he means by saying **Let it not come into the number**, on account of the thick and black darkness thereon. For when the world shall see that this is its rule and order every year, they will then no longer reckon it among the days of the month, because the dominion of sun and moon, as instituted at the creation, does not apply to it. If this were only to take place once they would not omit it in the order of days and nights. Having concluded the subject of the night,

he draws the inference that this night is only fit to be 7. **Solitary** and in loneliness, that no man shall lie with his wife, but that the latter shall be separated from him and solitary, so that she shall not conceive on that night in every year, since thereon was born one plagued and stricken and afflicted like me. **Let not come thereon** the voice of the rejoicing of the bridegroom and bride, for the union on that night will not lead to happiness. 8. **Let them curse it that curse the day.** They who curse the day that is bitter to them; for it is the way of the world, that when a man goes out to his work and his occupation and the day is intensely dark to curse it; for it is not the nature of the day. But as for the night, such is its nature; moreover, he does not go out in the night as in the day, then why should he curse it? Therefore, he (Job) connects his curse with the curse of the day. Or, perhaps, the expression *let them curse it* refers to the day and to the night the time of which he mentioned as (belonging) to another day (?). **Who are ready**: refers to *let them curse it*, namely: those who curse the day. According to Ibn Ezra the "people who bewail" (the dead) are meant. The meaning may be this: those who curse a day of intense darkness, when, at the approach of the dawn, they are ready and prepared to rouse up לויתן, *i.e.* their intercourse, to go out to their work or on a journey, let them curse it, because: 9. **The stars of the twilight thereof are dark**, namely: of that night, and do not shine forth at the approach of day, *cf.*

(2 Kings vii. 5): and *they rose up in the twilight*, for they look forward to it that the stars may shine forth at the approach of day, which is a sign to the wayfarers. But they are dark and do not shine; everyone **looks for light but there is none, nor does** anybody **see** on that night **the eyelids of the morning**, for thus the light of the morning appears when it comes forth, like eyelids. Thus he also says about the Leviathan (xli. 10 [= 18]), and *his eyes are like the eyelids of the morning*. According to Ibn Ezra, the ן in לִוְיָתָן is instead of a ם, like the ן in *King Hanun* חָנוּן, and Job xxiv. 22, *and he is not sure of life* בַּחַיִּין. They therefore curse the day, and they curse also the night with it, on account of the darkening of the night [and] of the stars. He now proceeds to explain why the night should be cursed so much, and says: Rightly so, 10. **Because it shut not up the doors of** בִטְנִי, which is the navel through which the food reaches the child before it is born. Other commentators explain it as the womb that received my seed, for if it had been shut up it would not have absorbed it. In that case the night would have hidden from my eyes the trouble that I see now, but now that the womb absorbed the seed, till I was fashioned and left therein, 11. **Why not 'from' the womb**, if I had died in the womb, as mentioned; but since I did not die, 'from' *the womb*, 'from' the בֶּטֶן, when I **came** out, I should have perished. But having come out from the womb and not died 12. **Why did the knees receive me**, of the nurse and the midwife; and, since they did receive

me, why have I come to the suckling of *breasts?* 13. **For now**, if I had died at one of the periods I mentioned, **should I have lien down** and I should have been quiet, but not as I am quiet and resting, but I should have slept the everlasting sleep 14. **With kings and counsellors of the earth.** And if I had not been honoured with the burial of kings, and their counsellors who are second in rank to them, I should have lain 15. **with princes** who are third in rank to them, or, at the very least, 16. **as a hidden untimely birth**, that is buried anywhere, with no special burying place, and not with other people because *its flesh is half consumed* (Numb. xii. 12). **I had not been** now to be buried by myself, after the manner of people that had had the plague or had been stricken with boils, as it is found in the case of Uzziah (2 Chron. xxvi. 23). Because he was a leper, he was not buried in the sepulchre of the kings but like a hidden untimely birth. This would have been better for me than it is now that I was not buried like a hidden untimely birth, but [that I shall be buried] with other men. But as it happens that an untimely birth lives for thirty days and sees the sun with its eyes, I further say : **As infants that have not seen the light**, after the saying of Solomon, who said (Eccl. vi. 3) that, *an untimely birth is better than he*, and again (*ibid.* 5) : *it has not seen the sun nor known it.* Such are the infants alluded to here. Observe the context of the verses as I construed them. As he describes the ascent from the day that his seed was conceived in

the womb, step by step, upwards till the suckling at the breasts, thus he describes the descent, step by step, downwards till his being in the grave. First he mentions the doors of the womb in which his seed was conceived, then his formation in the womb, then his issuing forth into the world, then his sitting on the knees, and at last his sucking the breasts. So far the ascent. Then follows his downward course to the grave. First his burial *with kings*, then *with counsellors*, **with counsellors of the earth who built up waste places for themselves.**—He mentions of the counsellors that they build up waste places for themselves, because they are neither kings nor princes.—Afterwards [he mentions his burial] *with the princes*, then *with the untimely birth*, and then *with the infants.* 17. **There the wicked cease from troubling**, in the grave which he has mentioned. The wicked who are afraid of, and concerned about, their death, cease to be concerned any longer, once they are there. And all 18. **the prisoners are at ease.** Those who were imprisoned on account of money matters, **do not hear the voice of the taskmaster**, who presses them on account of some loan, or the ransom of their lives. 19. **The small and the great are there** equal, **and the servant free**, so that **his master** does no longer keep him in submission. Referring to the preceding phrase *as infants who never saw light*, he again says: 20. **Wherefore is light given to him that is in misery**, like myself, who am stricken, and bitter of spirit because of my children. 21. **And dig for it**, search for it,

more than for hid treasures. Those who from the great bitterness of their souls 22. **Rejoice as unto exultation, and are glad when they can find a grave.** A burial place, and not in the contemptible manner mentioned before. He adopts Solomon's phrase (Prov. ii. 4): *and search for her as hid treasures.* He now proceeds to explain to what misery, to what kind of bitterness of spirit light and life ought not to have been given. He says it is 23. **To a man** like me **whose** good **way,** and whose righteousness are **hidden** from the eyes of God and man. For I was righteous, and the fate of the wicked befell me, so that it is said that all this has befallen me on account of my wickedness. All the answers of Eliphaz refer to this, that he had said that his way was hidden. **And he has hedged in** in the judgment, as if clouds had intervened between him and me, so that he would not see my innocence, and he chastises me with sufferings. Thus (Lam. iii. 44): *Thou hast covered thyself with a cloud.* Many commentators consider that this was a sin on the part of Job, saying (Isaiah xl. 27): *my way is hidden from the Lord, and my judgment is passed away from my God.* But [no blame attaches to Job] if we explain it in this way: *To a man whose way is* now *hid* from the eyes of men, who consider me to be wicked, since all this has befallen me; *and he has hedged in, God has* already for many days *put a hedge round him*; as it is said (i. 10): *hast not thou made a hedge about him*— then there is no murmuring in the expression, and

he explains how his way was hidden. 24. **For before my bread**, before I eat I sigh for my children. *Before my bread* can also be explained: when I was still wealthy and honoured I sighed for my sons, who ate by themselves, it might be that they sinned and blasphemed God in their hearts, because of their abundant plenteousness. **and my roarings are poured out like water** on their account. I did *not* roar without tears. This verse is, perhaps, like (Ps. cii. 10): *For I have eaten ashes like bread, and mingled my drink with weeping*, meaning that the tears fell into his cup. For it is the manner of the verse to mention the drink after the bread. He says: *my roarings* against his sons when he exhorted and sanctified them. *And my roarings were poured out like water*, metaphorically, without intermission, but running continuously without stopping. But all was of no avail to me. 25. **For the thing I feared** on their account has come upon me. For the children are dead. 26. **I am not at ease**, this refers to the report about the herds; **I am not quiet**, this refers to the destruction of the flocks; **I have no rest**, referring to the report about the camels. **And** afterwards **the trouble came**, to my body which was plagued and stricken;—or, **the trouble came** means the fear that was in my heart.

Cap. IV.—1. **And Eliphaz answered.** In the same order as the verse says that they came to see him, they follow one another in their answers to Job, in every

speech. 2. **Has the thing been tried.** I have seen many explanations [of this expression], but they are unsatisfactory. Some say it is like הנשא, *shall we raise the word*; if we raise our words to thee wilt thou be weary? This is also the opinion of Ibn Ezra, that the נ is the sign of the plural, and the ס stands for the ש. This is also the opinion of the Masorete, who notes to הנסה, that it occurs twice with different meanings, once [Deut. iv. 34], and once [here] הנסה דבר. Others say that it means: thou hast already received chastisement, and now God tries thee, if thou shalt be silent it will be accounted to thee as sufferings of love. **And who is able to withhold words** to this, and not answer thee. But the correct interpretation is as follows: hast thou Job been tried; hast thou been tried and been accustomed to these sufferings that thou art now too wearied and faint to bear them, and thou cursest thy days and moments, saying: *why does he give light to him that is in misery and life to the bitter of soul.* The word thou art *weary* refers to: *why is light given to him that is in misery.* As if thou hadst never experienced anything but many evils. Who can, therefore, withhold and restrain words, that I should not answer thee? 3. **Behold thou hast reproved.** Thou wast accustomed to reprove many, when sufferings befell them, thou didst warn them not to murmur at them, but to bear them in love as the judgment of God. **And the hands that were weak** from sufferings, as (Is. xiii. 7): *and all hands are weak*, — **thou hast strengthened.** Thou didst

strengthen them by thy comforting words. And now that the same measure is meted out to thee, thou art weary, as if thou hadst borne them for ever so long. How then couldst thou venture to strengthen others when thou art not able to bear? 6. **Is not thy fear.** If thou wast indeed Godfearing as thou didst say, that very fear would be thy confidence and thy trust that thou wouldst escape this trouble, and that God would again have mercy on thee, *and* [that fear would be] **thy hope**—which is כסלתך thy confidence which he mentioned—; that thou wouldst hope for help. **and the integrity of thy ways,**—in which thou didst walk in integrity of heart, these ought to have been thy confidence, if it is indeed true what thou didst say that thy way was hidden, and thy uprightness and integrity unknown. For 7. **Remember, I pray thee, who was ever innocent** and **perished,** *i.e.* who perished, **and where were the upright denied,** *i.e.* destroyed; as (Ex. ix. 15), *and thou wast denied from the earth,* the Targum (pseudo-Jonathan) is: and thou wast destroyed. An evil design is compared to ploughing, as (Hos. x. 13) *you have ploughed wickedness, you have reaped iniquity*; (Prov. iii. 29) *plough* (devise) *not evil against thy neighbour.* Remember (he says), I pray, if thou hast seen an innocent man who perished. 8. **According as I have seen they that plough iniquity and sow trouble, that they reap the same** and eat the fruit of their way and perish as in an instant. For 9. **By the breath of God**

they perish, which is, in one breath, as (Is. xxx. 33) *the breath of the Lord is like a stream of brimstone.* Not so (the righteous one) who (Prov. xxiv. 16) *falls seven times and rises up again.* But they who devise evil have no foothold at the day of judgment. And as I have seen 10. **The roaring of the lion**, when he roars over his prey, for he will not roar if he sees no prey, **and the voice of the fierce lion** likewise. And they die for hunger, for they do not find sufficient for them. And as I have seen **the teeth of the young lions**, tearing their prey, *wandering*, (or) *broken.* Their teeth are broken; or, they die from lack of prey, (Amos iv. 6) *in cleanness of teeth*; as 11. **The old lion is lost** from his company and wanders from want of food **and the whelps of the lioness** that **are scattered abroad** here and there to seek for prey and do not find it; for that is the way of (Nahum ii. 13) *the lion, that tears for his whelps* when he finds prey. So also thou, if thou hadst been of such integrity and uprightness as thou sayest, and as the world thinks, all this would not have befallen thee. The expressions *lion, fierce lion, young lion, old lion*, are metaphorical to denote men of blood and deceit, workers of violence, after the style of (Ps. xxxiv. 11): *the young lions do lack and suffer hunger, but they that seek the Lord shall not want any good thing.* The author of Hajjug (Jehudah Hajjug) says that נִתָּעוּ is the same as נִתְעוּ, but (the ת) is dageshed on account of the pause accent, as (Is. xxxiii. 12, Jer. li. 58): *that are burned*, יִצַּתּוּ, *in fire*,

from the same root as (Ez. xxi. 3) *I will kindle a fire in thee*; and also as (Is. xli. 17) *faileth*, נשתה, *for thirst*, like (Jer. li. 30), *their might has failed.* 12. **And to me a word came by stealth**, I heard a word in secret. Or, **it came by stealth** may mean, I did not know thy disposition until now that I recognize thee. **It came by stealth** would be then like (Gen. xxxi. 20): *and Jacob stole the heart*, and (2 Samuel xv. 6), *and Absalom stole the heart.* **And mine ear received a stain**, my ear understood the report of the word. **A stain thereof**, as (Ex. xxxii. 25), *for a disgrace to their enemies*; an expression of rottenness and corruption, —from that misfortune that has befallen thee. Ibn Ezra explains it thus: my ear is not able to receive the superior good from him, as (Job. xxvi. 14), *what little of the word.* 13. **In thoughts**, when I was pondering on the matter when the report of your mishap came unto me. **from the visions of the night**, as (Daniel ii. 29): *thy thoughts came upon thy bed.* **When deep sleep falls**, prophecy is heard in the way of a dream. 15. **Stood up**, from fear of the spirit that passed by me **the hair of my flesh stood up**. According to R. Samuel it means: the wind of the spirit caused my flesh to tremble, because the expression סימור is not found in reference to hair, but to flesh, as it is said (Ps. cxix. 120): *my flesh trembles from fear*, and thus Rab Joseph translated it: *the wind caused my flesh to burn*; But Rab explains תסמר from the same root as מסמרות (Eccl. xii. 11) *nails*, because pain is like a nail fastened. And when it came opposite me: 16. **It**

stood still, and I looked at it to see whether I recognized it, but I was not able to do so, because (Deut. xxxiv. 10) *there has not arisen a prophet like Moses, whom the Lord knew face to face*, but only (Numb. xii. 6) *I speak with him in a dream*, as **a form was before my eyes**, that spoke in a whisper, and this is **a silence**, and nevertheless I heard **a voice**, that said: 17. **Is man more righteous than God?** as much as to say: I am righteous and God dealt unjustly with me. 18. **Behold in his servants**, and in his ministers **his angels**, the host of heaven that are habitually before him, **he does not trust**, he finds no faithfulness in them; or, *he does not trust*, but he tests them to try them. I find it most probable that the expression *his servants* is used here as in the last speech of Bildad the Shuhite (xxv. 5): *behold even the moon has no brightness, and the stars are not pure in his sight*, how much less human beings, that are 19. **dwellers in houses of clay**, who are not habitually in His presence that the fear of Him should lie on them, for **their foundation is in the dust**, and their habitation is not in the place of His glory, and they sin and say God does not see; **They are crushed** from heaven **before the moth**. So that worms rule over them whilst they are yet living, to humble their heart with trouble, perchance they will return from their ways. The sons of the moth are mentioned in accordance with the verse (Job xxv. 6): *How much less man that is a worm, and the son of man that is a worm*, for the morning (*ibid.* 5) *and the stars are not pure in his*

sight, as it is said in Bildad's speech. My explanation is confirmed by that speech of Eliphaz himself, that commences (xv. 2): *Should a wise man make answer*, in which it is said (*v.* 15): *Behold he puts no trust in holy ones, and the heavens are not pure.* This verse proves it, in reference to heaven and the heavenly host. For man was created only for the sake of studying the Torah, as it is said (Ps. xlix. 11) *for he sees the wise men die.*—Having said that *they are crushed*, he proceeds to explain in what manner. Namely 20. **Betwixt morning and evening they are destroyed**, *i.e.* they are suddenly crushed, misfortune follows misfortune, that they may repent and be humbled. **Without regarding**; should they take no notice of it in their hearts to repent, then **they perish for ever.** Or the meaning may be: Before *any has yet regarded* their downfall *they have perished for ever.* And also 21. **The remnant of them**, *i.e.* their children and their wealth, as (Job xxii. 20), *and fire shall consume the remnant of them*, and (Is. xv. 7) *therefore they have gotten abundance.* [**removed**] (Is. xxxviii. 12) *removed and carried away.* Or the meaning is: (Gen. xlix. 24) Is not the cord of their bow that abode in strength removed and broken? **within them.** Having been crushed and broken by pain, they ought to have repented and humbled themselves, (Deut. viii. 17) for it was not their power and the might of their hands that has gotten them this wealth. Therefore **they die, and that without wisdom.** Because they would not listen and understand, and consider their

latter end, as (Deut. xxxii. 29): *O that they were wise, that they understood this.* This verse shows that man was only created for the sake of learning wisdom as (Ps. xlix. 11), *when he sees the wise men,* etc. This concludes the dream and the vision seen by Eliphaz; as much as to say to him (Job): I know that they referred to thee, for I was considering thee in my thoughts when I heard the report about thee. He proceeds:

CAP. V.—1. **Call, I pray.** If it is not so, as I say, *call I pray.* But of what avail would it be to thee, if thou didst call; **is there anyone that would answer thee,** and tell thee that thou art right when thou sayest: my way is hidden from the Lord? **And to which of the holy ones wilt thou turn?** who would agree with thee, or to whom had happened the same? Hence, all this befell thee on account of thy sins. 2. **For the fool.** For it is only the fool, whom his vexation kills, when he takes no notice of the chastisement and rebuke of the Holy One, blessed be He, and his heart turns in anger against the Holy One, to say: my way is hidden; according to the verse (Prov. xix. 3): *the foolishness of man subverts his way, and his heart turns in anger against the Lord.* **and the silly one,** one that is not of a settled mind, **jealousy shall kill.** For there are others that are tranquil, (Ps. lxxiii. 5) *and they are in trouble as other men.* When, therefore, trouble befalls him he says: why am I different from these, all this has befallen

me from no cause. Therefore he dies and perishes for ever. For 3. **I have seen the foolish taking root**, in wealth, and property, and children, without knowing; thinking, it would be always like that. **And I cursed**; he was not only vexed with him that he cursed him, but as (Eccl. ii. 15): *and why was I then more wise?* And for his folly **I cursed his habitation** that had come suddenly to him, and his wealth; that his root may die in the dust; that (*v.* 6) *the affliction* which he had sown therein, *may not come out of the dust*;—as it is said (Prov. xxii. 8): *he that sows iniquity shall reap affliction.* Or it means: the curse has come upon him suddenly, and suddenly he was crushed. As he said: *taking root*, he contrasts it by saying: *suddenly.* He proceeds to explain how he cursed him. 4. **May his children be far from help.** May they have no one to save them from the hand of the oppressors. Or, *from help*: from sustenance, as (Is. xlv. 8): *that they may be fruitful in help*, and (2 Kings vi. 27): *whence shall I help thee, out of the threshing floor, or out of the wine press?* **And may they be crushed even in the gate** of the city, the place where the judges and the elders of the city are; as (Job xxxi. 21): *for I see my help in the gate.* **And there be no one to deliver them.** And why is this to happen to him? Because 5. **his harvest**, which he reaped for himself, **the hungry** should have eaten, the person who sowed it and from whom he robbed it. **and takes it from the thorns**, צנים like צנינים as (Numb. xxxiii. 55): *as thorns in*

your sides. For the seed will perish; if he does not clear it, thorns and thistles will increase on it and **the thirsty**, *i.e.* the famished will take it, *i.e.* the harvest that is between the thistles. This is the explanation of Ibn Ezra. R. Eliezer explains it thus; *he will take him*, for himself the hedge of thorns that is about his sheaves, and *he gapes for*—and robs, the hungry *and the thirsty of their substance.* The repetition: **he gapes for the thirsty** compels us to explain thus the words *whose harvest.* For this he is punished, and not, as thou sayest, for no reason. Thus I understood R. Eliezer's explanation. It can also be explained that the words: **whose harvest** are connected with: **and I cursed his habitation**; that the hungry may eat the harvest which this man reaped; also they that suffer from cold and chill, in accordance with what is said above (iv. 8): *as I have seen, they that plough iniquity, and sow trouble, reap the same.* Or, the punishment that he reaped is: 6. **It cometh not forth from the dust**, *i.e.* of its own accord, except to those who ploughed and sowed it; and who, therefore, shall reap it. 7. **When man**: *i.e.* Whenever man *is born to trouble*, to suffer afflictions, the latter do not come upon him of their own accord, but he ploughs and sows the trouble and the affliction which he reaps. Ibn Ezra explains it thus: Just as it is the nature of a bird to fly upwards, so man is born to trouble till he goes down to the grave. **And the sparks**, a metaphor for the sufferings that befall him. **they**

rise on high, to fly over him, they do not come from themselves, but he is accountable for them. According to R. Samuel the meaning is this: Having said from (iv. 8): *as I have seen those that plough iniquity and sow trouble*, till: (v. 3) *and I cursed his habitation*, a part of the curse is this: **For iniquity cometh not forth from the dust.** For that iniquity, that which he robbed, ought not to go forth from the dust. **It cometh not forth** is then like (Gen. i. 12): *and the earth brought forth grass.* It was not right for it to sprout, but (Job xiv. 8): *its stock dies in the ground.* **For man is born to trouble**, the man who sowed is born to reap what he sowed. The word אדם accords with the preceding אדמה. The meaning is, perhaps, this: having said (iv. 19) (of men) *whose foundation is in the dust*, he proceeds: that it is not proper for iniquity to go forth from the dust, *i.e.* from man, whose foundation is in the dust, it is not right that he should work iniquity, **and from the earth** is a repetition (parallelism). *For man is born to trouble*, *i.e.* man is only born to trouble during his lifetime, and in his end he is nothing; like sparks that fly on high, *i.e.* flashes of fire that issue from a large blaze, and rise on high, flying upwards, so that the on-looker says that they rise up unto the heaven, and in a moment they go down; thus the man, whose foundation is in the dust, at first, (Job xx. 6) *his excellency mounts up to heaven*, and in the end he is nothing. Therefore, he ought not to occupy himself with iniquity and trouble, like thee, who doest complain of thy own

deeds. 8. **But as for me.** If such a thing had happened to me I would have sought **unto God** to deliver and to have mercy on me. I should not have said: my way is hidden, as thou didst say. **For he** 9. **doeth great things,** and has it in His power to do good **without searching,** *i.e.* unintermittently, contrary to men, 11. **that are low, and that are black** from hunger. They shall have sustenance and plenty of bread. This is the meaning of **they are secure in help.** 12. **He frustrates the devices of the crafty,** who have produce to sell, which they store up, looking out for dearth, 13. but they are caught, those (Is. v. 21) *that are wise in their own eyes, in their own craftiness.* They would say (Amos viii. 5): *we shall sell the corn,* we shall sell the produce according to our desire. But beneficent and merciful rains come, the black ones (famished) and the low ones have money, and the opposite of their devices comes to pass. Or, it may refer to robbers and people that lie in ambush, who wait in troops, but the poor are delivered from them. 15. **But he saves them from the sword, out of their mouth.** What is their sword? their mouth; as (Ps. lix. 8), *swords are in their lips.* The Holy One, blessed be He, saves the needy from their mouths, that they do not hear him, or that they do not slander him. From the expressions (*v.* 12): **their hands do not perform that which is of worth,** and (*v.* 13): **and the counsel of the froward is carried headlong,** we understand that they have crafty thoughts about other people. The word תושיה is from the root יש (substance),

and refers, according to the context, either to strength or to wisdom. 16. **And there was**, as I said that he mentioned, **hope for the poor**, to set their hope upon their Maker when sorrow and distress befall them. [**And iniquity**] is like (Ps. lxiv. 7): *they search out* עולת, *iniquities*. It means, that when men of evil and deceit shall see this, they will henceforth close their mouths, and no more tear the poor, and deal craftily with them; for they see that God has saved this one from their mouths. These are the great things which He has done for those who hope in Him. If thou wilt do so, He will save thee. 17. **Despise not the chastening of the Almighty.** For this is nothing except (Prov. vi. 23): *reproofs of instruction* for thy sins. Therefore shalt thou confess thy sins and hope in Him. 18. **For he makes sore and binds up,** contrary to man, who when he makes sore does not bind up. **And his hands heal**, after the manner of Hosea (vi. 1): *Come and let us return unto the Lord; for he has torn, and he will heal us; he smites and he binds us up.* 19. **And in seven.** This is after the same style as (Prov. xxx. 15): *There are three things that are never satisfied and four*; which means, and a fourth. Thus he proceeds here counting the seven. The number seven is in most places in accordance with the seven days of the week. 21. **From the scourge of the tongue.** That is the Satan, of whom it was said (i. 7): *from going to and fro* משוט *on the earth.* **Neither shalt thou be afraid of destruction,** referring to those who plunder, and despoil, and take prey

in the sight of all, as the Sabaeans and Chaldaeans mentioned before. 22. **At that destruction and** כפן, which means famine, **Thou shalt laugh,** for it shall not hurt thee. Some say that שוד is from the same root as שדים, denoting breasts and suckling, as (Is. lx. 16): *thou shalt suck the breast of kings*, and (Is. xvi. 4), *for the extortion is brought to nought, spoiling ceases.* It means: the man who devours little by little that which belongs to others. **And at famine,** כפן like (Ezek. xvii. 7): *it bent* כפנה *its roots towards him*, an expression of earnestly desiring. He earnestly desires and draws to himself little by little. **Thou shalt laugh,** because thou art confident that he will not hurt thee.—From R. Eliezer's commentary.— 23. **The stones of the field and the beasts,** as (Ps. xci. 12, 13): *Lest thou dash thy foot against a stone, thou shalt tread upon the lion and the adder.* 24. **And thou shalt know** this day in thy heart **that thy tent** shall be **in peace** . . . . *Thou shalt know* means: then it will be clear to you [that thy tent is in peace] without Satan or any evil occurrence, and not as thou art now. **And thou shalt visit thy habitation**, this refers to **peace**; namely, thou shalt visit thy habitation in peace, as (1 Sam. xvii. 18): *and thou shalt visit thy brethren in peace.* **And thou shalt not sin,** and thou shalt not be a sinner therein; as (Eccl. ii. 26): *but to the sinner he gives* a sore *travail to gather and to heap up, to give to him that is good.* R. Jacob explains *and thou shalt visit*, as (Ex. xxxii. 34), *on the day that I visit.* When thou visitest thy house,

thou wilt find it complete; thou shalt not תחטא, thou shalt not miss one, for they shall all live; as (1 Kings i. 21): *I and my son Solomon shall be* חַטָּאִים *missing*, and (Judges xx. 16): *slinging stones at a hair-breadth and not miss.* Then thou shalt know 25. **That thy seed shall be great,** if thou improvest thy ways; that thou diest not before thy time like thy children. 26. The word בְּכֶלַח is only found in this book; it must be explained according to the context: full of days. **as a shock of corn comes up in its time.** *as it comes up* is an expression of cutting off, as (Zech. xiv. 13): *his hand shall go up against the hand of his neighbour.* It means here, when the shock of corn is reaped in its time. **as the shock of corn goes up in its time** proves, that thus thou shalt go up from thy house in thy time; for a shock of corn is only made from produce that is ripe; thus (Job xxi. 32): and he *shall watch over* גָּדִישׁ, *the shock of* ripe *corn.* 27. **Behold this, we have searched it,** from others, that it is not an empty thing, **and know thou it for thyself,** and search it out for thyself, and thou shalt find it true. This concludes Eliphaz's objections to Job, for saying that his way was hidden. He answered that his way was not hidden from God, for God knew his sin, and for this He reproves and chastises him. He ought to return to God and to supplicate Him to have mercy upon him, and not reject God's chastening, and be angry for nothing. This is the way of the fool, whom his own anger kills. And in the same way as Eliphaz had set his mind on attacking him and upbraiding him for the

word that he considered most objectionable, thus Job sets his mind to attack him (Eliphaz) for the word he (Job) objected to most. Therefore he replies to that word first.

CAP. VI.—1, 2. Job **answered, oh that were weighed.** Thou hast said that vexation kills the foolish man—this remark was more objectionable to Job than anything else he (Eliphaz) had said to him—; **if my vexation were weighed, and my calamity**—as (Ezekiel vii. 26): *calamity upon calamity—i.e.* my troubles, in the balances, so that the one side should not rise and the other press down, but both would be balanced evenly. If, in this manner, my vexation were weighed in one scale, and the troubles that have come upon me in the second, **they would balance together,** evenly. My vexation would be only commensurate with that which has happened unto me. But since now thou dost not see the balances, and the vexation and the calamity weighed, it seems to thee 3. **That it is heavier than the sand of the sea,** namely, my vexation, considering the misfortune that has come to me. Or, it can be explained thus: *Oh that it were weighed,* how great my vexation ought to be in regard to *my calamity; they would balance together,* namely the vexation and the calamity. Now I see **that it would be heavier than the sand of the sea,** if I were to weigh again my vexation as it was then, against my vexation as it is now. **Therefore my words are swallowed.** לָעוּ, they come forth from the throat

(לוע), as (Obad. 16), *they drink and swallow.* He proceeds to describe the calamity mentioned by him. 4. **For the arrows of the Almighty are within me.** Hard arrows, such as can come from the Almighty, שַׁדַּי which means, he who conquers and שורד, destroys. Or, *the arrows* may be applied metaphorically for the worms that pierce my flesh like arrows. **The poison whereof my spirit drinks up.** The word *poison* refers to the arrows that are smeared therewith, as (Ps. lviii. 4): *their poison is like the poison of a serpent.* It is a sort of poisonous matter with which arrows are smeared, that the wounded may not recover. He mentions **my spirit,** *i.e.* the life of man by means of which he moves this way and that way. **The terrors of God set themselves in array against me,** as (1 Sam. xiv. 15): *and there was a trembling of God.* These are the sufferings by which He frightens me. They set themselves in array against me to fight me and to cause me to suffer. Or, יערכוני, they arrange themselves against me, from the sole of the foot to the head, without omitting a single member, they are all wounded in one array. But, in vain do I cry, as thou hast said, Eliphaz, for 5. **Does the wild ass bray.** הֲיִנְהַק is like הינאק. The meaning is: Does the wild ass cry whilst he is yet strong and has grass before him to eat? He will only cry when he lacks grass. Or will the ox low whilst his **fodder** בליל, *i.e.* the corn, —as (Is. xxx. 24), *they eat salted fodder*—is still before him? So also I do not cry but from the many sufferings from the arrows that are in my body. The

expression געה (to low) is parallel to ינהק, the braying of the wild ass. 6. **Can that which has no savour be eaten.** Everything that is [not] properly prepared is called תָּפֵל, as (Ezek. xiii. 11): *to them that daub with untempered (mortar),* תפל, *that it shall fall.* This means: the wall that is (not) built properly, but daubed over with plaster, without binding the stones together in the proper way;—therefore it shall fall. Thus also (Jer. xxiii. 13): *I have seen folly* תפלה *in the prophets of Samaria,* who prophesy falsely; thus everything that requires salt and is not salted is called תפל. All this is metaphorical; namely, as everyone who eats food like this, that requires salt and is not salted, does not enjoy it, so as to retain it, but spits it out. **Or is there any taste in the moisture** בְּרִיר **of dreaming** חַלָּמוּת? *i.e.* Is there any taste to him who dreams when he is thirsty, from the moisture that is in his mouth, when he sucks it out in his dream? For then it seems to him as if he drinks water, but on waking from that dream, he has no taste from it, and has found no refreshment. He mentions the metaphor of eating that affords no enjoyment to him who eats, and drinking that is no use to him, as Isaiah (xxix. 8) says: *as when a hungry man dreams that he eats . . . . and a thirsty man dreams that he drinks . . . . so shall be* in the dream of the vision of the night *all that fight against mount Zion.* Thus Job says to Eliphaz: everything that thou hast spoken to comfort me is like one who eats unsavoury food without salt, and like the moisture of a dream that is of no

use against thirst; thy words do not give refreshment to my soul. This interpretation is correct; for that which the commentators say that it means the white of an egg is not in accordance with the style of the verse; for in that case the parallelism would in both cases refer to eating: the eating of the saltless food and the eating of the white of an egg. Nor does the explanation of those, who say that חלמות is an expression of strength, satisfy one who understands. 7. **My soul refuses to touch.** I was not willing to come near to them and to touch them, as (Lam. iv. 15): *Depart, unclean, do not touch.* And now: **They are like loathsome bread** כִּדְוֵי. For, if they touch my bread, or my food, they appear unclean like דוה, a woman in her impurity. There are some also who explain it thus: I was not willing to touch them, for they were like such as make my food loathsome; if I had touched them, I should have vomited it. How much less was I able to bear the poison [of the arrows] of the Almighty, that was mentioned before. Therefore: 8. **Who would give** . . . . Hajjug and Ibn Ezra explain the word לְנִגּוֹעַ, like (Josh. viii. 15): *And Joshuah . . . . made as if they were beaten*, וינגעו, as an expression of weakness: For my soul refused to become weak and to die. 9. **And God would consent**: like (Exod. ii. 21): *and Moses consented*; an expression of willingness. Or, it is an expression of taking an oath and confirming. **to crush me**, so as to bring me to the gates of death. **and let loose his hand**, as (Hab. iii. 6): *and drove asunder the nations.*

An expression of jumping and skipping. He means to say: He will no longer preserve my life, as He said to the Satan: but *preserve his life*; for at that time I was protected from the Satan under the shadow of His hand; but now He allows His hand to skip and jump away from that protection, and smites me without pity. **And finishes me.** He brings me to the end of my life, as (Is. x. 12): *when God shall have performed*, and (Lam. ii. 17): *he has fulfilled his word.* And if He had promised me to grant that request I should
10. **still** have received **comfort**, from that request, for all that has befallen me. It refers to (*v.* 8): *Oh, that I might have my request*, **and I should perish in pain.** This must be explained from the context: then I should expire at the time of pain. חילה as (Ps. xlviii. 7), *pain, as of a woman in travail.* So that **he would have no compassion** upon me. אֲסַלְּדָה is a *hapax legomenon* in the Bible, but the root occurs in the words of the Sages in the phrase: *if the hand is scalded.* According to this expression it can also be explained thus: I shall persist בְּחִילָה [in prayer], as they have no pity on me. **For I have not denied,** I have not opposed **the words of the Holy One,** of Him, who is holy. Or, the meaning is: I know in my heart that all the saints on earth will say the same as I, and I have never denied in my heart to say differently; and it is not as thou hast said (Job v. 1), *to whom of the saints wilt thou turn?* He proceeds to explain why he prefers death to life. 11. **What is my strength,** to bear such chastisements, that I should

hope that God will heal me, as thou hast said (v. 8): *But as for me I would seek unto God* (*ib.* 18) *for he makes sore and binds up.* **And what is mine end,** the appointed time of my happiness **to prolong,** to sustain, **my life,** to bear till the time of that end (till that appointed time); that I shall be confident that my chastisements will be prolonged only till that appointed time. 12. **Is the strength of stones**—that endure and bear the storm of the sea, or the stones of a fort that are thrown on the mounts of the towers—to cause the wall to fall over them (the enemy),—to endure any longer the chastisements. **Or is my flesh of copper,** made of copper, that it will not be crushed by my sickness till the time of healing? *The strength of stones* refers to: *what is my strength?* and, *is my flesh copper* refers to: *what is my end?* Shall also this befall me to reproach me with. 13. **That I have no help in me** from you, to give me counsel, **and sound wisdom,** *i.e.* counsel, **is driven from me** by you, and you do not comfort me. 14. **To him who causes to melt away from his friend.** לַמָּס is a grammatical form like לָרַב. Eliphaz, who causes his friend to melt away and despises him, it is **a disgrace** and a shame to thee. חֶסֶד as (Levit. xx. 17), *for it is a disgraceful thing*; and (Prov. xxv. 10): *lest he that hears it disgrace thee.* **and he forsakes the fear of the Almighty,** he who does such a thing. *He forsakes*, etc., is in parallelism to: *he who causes to melt.* Ibn Ezra explains לַמָּס, as (Josh. vii. 5): *and the hearts of the people melted*, it would then mean:

who is faint (melts) from hunger. Or it refers to *v.* 11 : *and what is my end?* and he says, by way of a question : *shall I* hope and *wait for* him, who causes his kindness to melt away from his friend at the time of evil and trouble, to strengthen and help me. It would then be opposed to the *sound wisdom* and *help* mentioned above (*v.* 13). He proceeds to explain this "causing to melt away" by a simile : 15. **My brethren have dealt deceitfully** : my brethren that came to help and comfort me have dealt deceitfully with me, and forsook their kindness at the time of my affliction to vex me, they are to be compared to **a brook**, in reference to this treachery, and to **a stream**, אָפִיק, which is the force of the brook when it passes along. He proceeds to explain how the brooks, mentioned by him, 16. **are black from the** strong **frost**, which causes them to wrinkle, and congeals them so that they cannot flow. So hard and wrinkled are they that **upon them the snow hides itself**, and conceals itself on the top of it and in its wrinkles, and the heat of the sun does not melt them. For, as a rule, brooks are between the mountains, as it is said : (Ps. civ. 10) : *he sends forth springs into the valleys, they run among the mountains.* As long as the ice remains, the snow hides itself on them, but when the ice melts and issues forth from between the mountains, the wrinkles smooth themselves, the snow melts and loses the kind (protection) which they afforded, and both ice and snow are in the same evil plight. And what is that kindness? 17. **What time they shrink**, namely, the

brooks. It is an expression of drying. For, through chill and cold they shrink together, *like the terrible ice* (Ezek. i. 22), and the snow hides itself upon them and is preserved, but when the ice melts, then **they are consumed**, and the brooks leap forth from the place where they were congealed to run on their courses as heretofore, and the snow melts and is lost. 18. **They retreat**, as (Judg. xvi. 29): *Samson bent*, he drew his body in; and thus יִלָּפְתוּ: they draw backward. **the caravans**, אָרְחוֹת, those caravans that hitherto wended their way over them when the ice was strong, do no longer go over them, because **they go up**, namely the snow and the ice are removed from the land of the living, and went and sank in the deep and run no more. 19. **They looked**. The caravans of Tema that went hitherto over them watched to shorten their way, also **the companies of Sheba**. הַבִּיטוּ as (Is. xx. 6): *behold our expectation*, an expression of watching and hope, but they are ashamed of their hope, they will go no more over them, for they are already melted and (*v.* 17) **consumed out of their place**. The waters became strong, they must turn back and go round. This is R. Eliezer's method (of explaining these verses); according to him it is part of the comparison of the treachery of Job's friends to that of the brook,—like the snow, for at the time of their warmth they forsake him. But I explain the treachery in this way. **Which are black**. The brooks which are now black and dark from cold; this used not to be so, they were hitherto

white, for **the snow hides on them,** *i.e.* for when snow —which is very white—came down upon them, it was hidden and not recognized on them from the extreme whiteness of the water. And now, that they shrink from cold, they shrivel up and turn into strong ice. And also **when it is hot,** *i.e.* at the time of heat, when they do not shrivel up as at the time of the frost, nevertheless **they are consumed** and leap from their place, for the heat of the sun causes them to decrease. Consequently, there is no water there, either at the time of cold, on account of the frost, or at the time of heat, on account of the evaporation through the sun. And behold (*v.* 18) **the paths of their way are withdrawn,** *i.e.* the brooks, that run no longer on their courses but are withdrawn, as (Judg. xvi. 29): *Samson drew back.* **They go up into the waste** and stand in one heap, and lose the course of their running. For waters arise below, but the clouds bring them up as vapour, or, bring them up into the waste. The merchants of Tema and Sheba look forward, and hope that they and their cattle will drink of them, as was their wont when going to a brook. But now, not having found any water 20. **They are ashamed. For he had trusted**—*i.e.* each of them—in them, and because **they came thither, they were confounded.** In the same way we find in Jeremiah (xiv. 3) the expression of shame applied to those who hope for water but do not find any: *And their nobles send their little ones to the water . . . . they return with their vessels*

empty; they are ashamed and confounded and cover their heads. It can also be explained, that their heart (the heart of each) trusted in them. צדית, fem., refers to the place מקום, which word is found in the feminine (Job xx. 9): *his place shall not behold him any more* (תשורנו). 21. **For now you are like thereto**; to that brook to which I compare you. R. Eliezer explains: **If now you were his**, *i.e.* of the holy one, blessed be He, if you were from Him. לו as (2 Sam. xvi. 18): *I will be his and with him I will abide.* As the brook deals deceitfully with all those to whom it had hitherto afforded help and security, thus are Job's friends to him. **You would see the terrible (disease) and be afraid**; you would see the disease by which I am terrified and you would fear lest the same befall you; as it is said (Ps. xli. 2): *Happy is he who considers the poor.* 22. **Did I say**, *i.e.* why do you vex me? Is it because I said to you, give unto me, or, on my behalf? that you say: thy own sin is the cause, thou hast incurred guilt, and we will not assist in redeeming thee. **And from your strength**, your wealth, as (Deut. viii. 17): *my strength and the might of my hand has gotten me this wealth.* **Offer ye a bribe**, from the root שחד (to bribe) to rescue me 23. **from the hand of the enemy.** Have I said aught of this to you, then why do you deal deceitfully with me? 24. **Teach me**, in what have I incurred guilt; **cause me to understand**, and I will seek God and supplicate according to your words. 25. **How strong would be**,

נִמְרְצוּ like נמלצו (Ps. cxix. 103). Some explain it from the context as an expression of sweetness. **the words of uprightness**, if you had spoken them to me *and that* which **you would have argued.** I should have been silent and should have understood. Or, it may be explained as an expression of scorn: what profit is there in your arguing? Do you imagine 26. **to reprove words**, and to sift them to the bottom. **and as wind the vain words**, as (Prov. xxix. 11): *The fool utters all his foolishness* (wind). *Your vain words*: to imagine that you can sift what he utters. Therefore will not your words be accepted. It can also be explained thus: Will you be considered as people that reprove on account of the words which you speak, or will your vain words, with which you do not comfort me, be taken as the spirit of wisdom? 27. **You cause even to fall upon the fatherless.** More so, you do me even harm. For, since your words do not afford comfort, they only tend to add trouble upon trouble, by their vexing me. According to this explanation, the word ולרוח *and as spirit* would be elliptical, as (Hos. ix. 7): *the man that has the spirit is mad*, which means the man in whom there is the spirit "of God" is accounted as mad; and as (Numb. xxvii. 18): *take . . . . the man in whom is the spirit*, said of Joshuah. According to the first mode of interpretation אף עַל יָתוֹם would mean: you cast anger אף and provocation upon a fatherless man like me. וְתִכְרוּ, **and you prepared provision**, as (2 Kings vi. 23) *and he prepared provision for them*, *i.e.* you make a feast of

the misfortune of your friend. But it should rather be explained thus, you take deep counsel to find pretexts against your friend. ותכרו, as (Prov. xxvi. 27): *he who digs a pit*, *i.e.* he who takes deep counsel to do evil. 28. **And now consent**, confine yourselves to this one thing, to turn to me, in this mishap that has befallen me, **and to your face** it will be seen **whether I lie.** 29. **Return, I pray you,** from your treachery against me, and you will see that there is no **injustice** in me. **and return again,** *i.e.* and when you look more closely into my words, you will find **my righteousness** and my justification **in it**: in this misfortune that has come upon me. He proceeds to explain his righteousness:

CAP. VII.—1. **Is there not a time.** צבא = time: or, basis and support. **to man upon earth?** The days of his life are to rule over God's works, but in the end he is in the world only to work and to toil, **like the days of a hireling,** whose time is meted out to him, so that, even if he should be willing to work more, it would not be acceptable to his masters. Thus also man, even if he should be willing to prolong his life in the world, he cannot do so. 2. **as the servant that earnestly desires the shadow,** who works for the owner of the field, and looks forward to the shadows of the evening, when the day declines; because the hour of his rest draws near, and he thinks: I shall take my wage and make use of it. But at evening time it is not given unto him, and it turns out that he

troubled himself for nothing and toiled in vain all the day. The word יִשְׁאַף denotes hoping and looking forward to, as (Ezek. xxxvi. 3): *because they have made you desolate and panted for you*, and (Amos ii. 7): *that pant after the dust of the earth*. 3. **So am I made to possess**, when I looked out for the moon: when will the light of the moon begin to shine? This is what he means by saying: I hoped and said *in the morning, would it were evening* (Deut. xxviii. 67) so that I may rest on my bed, as it is further explained. But this confidently waiting for the moon beginning to rise was **vain**, for it will bring me no rest. **and wearisome nights are appointed to me.** מִנּוּ = prepared, as (Dan. i. 10): *who has appointed your food.* The expressions *moons* and *nights* are parallel. Or, it means, that I was as confident of wearisome nights as the hireling of his wage. He proceeds to explain this. 4. **When I lie down** in the evening, to rest, **and say when shall I rise**, as (Deut. xxviii. 67): *would it were morning.* **and the disturbing** (of sleep) **in the evening.** מִדַּד—as מִקַּח שֹׁחַד, *the taking of bribes* (2 Chr. xix. 7) is formed from לקח, thus is this word formed from נדד; the disturbance of the evening, which disturbs my sleep, because I **am full of disturbances till the twilight** of the morning, as (2 Kings vii. 5) *and they arose at twilight.* Some explain ומדד, and when will the *measure* of the night pass? He explains to what extent his sleep is disturbed: For 5. **My flesh is clothed with worms, and approaches the dust.** And I approach and come near to the dust. Because he

sat in the dust when the boils came upon him; and in wallowing, the dust mixed with the moisture of the boils, and the flesh decayed, therefore the worm also entered into it. **my skin was broken**—burst open, as (Ps. xxxv. 20): *upon the clefts of the earth.* רגעי = clefts, and also (Is. li. 15): *who breaketh up the sea,*—according to the opinion of many commentators. Some say that the words mean: **my skin has rested**; when I thought that my skin, *i.e.* my body, would rest. It is the style of this book to say for "his body," "his skin," as (Job. xviii. 13): *it shall devour the members of his skin.* **and becomes melted,** וַיִּמָּאֵס = melted, as (Ps. lviii. 8), *they melt away like water.* Or, *and became loathsome,* as (1 Sam. xv. 23): *for thou hast despised the word.* Having mentioned his troubles in the nights, he adds that he can rest in the day neither, for 6. **My days**—the days of my happiness are past and **swift,** as (Deut. xxxiii. 25): *and as thy days shall be thy rest, days,* meaning days of happiness, the latter being understood. Or, *my days are swift,* in fleeing away without happiness and rest. The days are compared to **a weaver's shuttle,** which swiftly goes and returns in the web. In the same way the days of his misfortune come round again. **and are spent without hope.** I see no longer any hope for me. Some say that תקוה here is like (Josh. ii. 18): *the line* (תקות) *of scarlet thread*; and it means that there is no thread or cord to weave in the web. Having mentioned the shuttle that moves to and fro with the threads, he says that thus he had come to his end, like the shuttle that

remains without thread or cord. He says to God: Even if I were in good health 7. **my life is wind**, and when I die **my eye shall no more see good**; as David said (Ps. lxxviii. 39): *a wind that passes away and comes not again*, which passage in that book means the same. Thus to **see the good** that I had before the Satan put forth his hand against everything I had. 8. **The eye of him that sees me.** רֹאִי my seer, he that sees me. **thine eyes.** For, indeed, to do good unto me to-day, **and** to-morrow **I am not**, means that the good which thou doest unto me is only for the time being; this he proceeds to explain. 9. **The cloud is consumed and gone**, and that cloud will not come back again, thus **he that goes down to the grave shall come up no more.** He explains this "not coming up again." 10. **He shall return no more to his house**, to have enjoyment therein with his wife and his children, **neither shall his place know him any more**, *i.e.* the people of his place, as (Ezek. xiv. 13): *when a land sins against me*, *i.e.* the men of the land. For all their love has already been lost. If it is thus the way of man to be vanity during his lifetime, 11. **Also I**, as I cannot live for ever, as he says afterwards (*v.* 16): *I loathe my life, I shall not live for ever*, **I will not refrain my mouth**, from asking for death, why should I live in suffering, as mine eye will not again see that good, as mentioned above. According to the plain meaning he does not deny with this the resurrection of the dead. 12. **Am I a sea**, to be subject to storm, to thy stormy wind all day, as (Is. lvii. 20): *And the*

wicked are like the troubled sea, for it cannot rest. **or a sea-monster**, that is accustomed to the storming of the sea? **that thou settest a watch over me?** that I shall not die. מִשְׁמָר, in the same sense as it was said to the Satan; *only spare*, שמר, *his life.* 13. **When I say**, *i.e.* I am so tossed by the storm, that if I were to say in my heart **my bed shall comfort me**, on which I may rest, and sleep, and forget my troubles; **my couch shall bear my complaint** with me, as (Num. xi. 17): *and they shall bear the burden of the people with thee*, and thus I shall be eased; 14. **Then thou scarest me**, thou frightenest me **with dreams**; for the Satan does not suffer him to sleep, and, if asleep, he frightens and confuses him with *visions* of sufferings when he awakens, so that he should not rest, and blaspheme the sacred name. 15. **And my soul chooses strangling**, so greatly is it disturbed by dreams and visions, that on account of its troubles my soul would be willingly strangled in the bedclothes. מַחֲנָק = *estranglement*; like a man that dies suddenly beneath his garment, because he is unable to breathe. **death than my bones**, rather than my bones that are the stays of my body. Some explain it: my bones also choose death. Ibn Ezra explains it: *rather than my bones* to abide in, for the body is the dwelling of the soul. 16. **I loathe** my life, for even in good health: **I would not live for ever.** As, in the end, I shall die; therefore, **let me alone**, and do not set a watch over me to keep me alive, **for my days are vanity**, such days as I shall henceforth prolong. 17. **that thou**

shouldst magnify him, by wealth and honour, **and that thou shouldst set thy heart upon him**, to do good unto him, since thou doest visit him 18. **every morning**, when he is fresh; in the sense of (Eccl. xi. 10): *for youth and vigour of the morning are vanity*, for he is (Job xiv. 2): *like a flower that comes forth and is cut down.* **And try him every moment**, with various kinds of suffering. 19. **How long** will this last, **that** thou **doest not look away from me**, as (Is. xxii. 4): *therefore . . . . look away from me*, parallel to *let me alone.* **nor let me alone**, so as not to increase my sufferings, till I am so weak that I swallow my loathsome spittle, because I have not the strength to throw it forth. For this is the way of sick and enfeebled persons, to again swallow their spittle. 20. **I have sinned**; suppose, that which the people think about me, be true, and that all this has befallen me on account of my sins, **what can I do unto thee?** as (Micah vi. 6): *Wherewith shall I come before the Lord, and bow myself before the high God?* That is to say, what can I do to repair my offence, that would be in accordance with Thy great glory? **Preserver of man**; of a man like me, upon whom thou hast set a watch, to keep me alive, and to chastise me. **Why hast thou set me**, made me alive to be unto thee **for a mark**, to provoke thee to anger each time thou seest me. To thee, I am thus a provocation, and also **to myself I am a burden**, for I am weary of my life. Or, לְמִפְגָּע may mean, that I should meet thy hand and thy blows, as (Job xvi. 12):

he has set me up for a mark for him. 21. **And what,** *i.e.* and what will there be if **thou dost not pardon my transgression,** to remove it from before thine eyes, **and my iniquity,** to pass it over, and to kill me. Then I shall be a mark no longer unto thee. **For now,** willing as I am now, that **I shall lie down in the dust,** and be no longer a burden to myself; and thou also shalt seek me diligently, as I have been a mark unto thee to take thy vengeance of me, **but I shall not be,** and thy mind shall be at rest regarding me, and I shall be a satisfaction of spirit to thee. As for the phrase, *and I shall* **be a burden unto me,** it is, according to the plain explanation, unnecessary to assume here a *Tikkun Soferim.* Thus far Job's reply to Eliphaz, who had said to him (v. 2): *for vexation kills the foolish man,* the reply to which was (vi. 2): *oh, that my vexation were weighed.* The word (v. 3): *I have seen the foolish taking root* meaning: *like thee,* is met by Job with the reply that even to the wicked had not befallen that which had befallen him. He further replied to him (vi. 28), *and now be pleased to look upon me* etc. till the end. Bildad says to him: If thou hast refuted Eliphaz's saying: *I have seen the foolish taking root,* [I reply to you] (viii. 8), *For inquire, I pray thee, of the former age.* Regarding Job's saying (vi. 29): *return again, my righteousness is in it,* the reply is (viii. 3): *Does God pervert judgment?*

Cap. VIII.—1. *Then answered Bildad the Shuhite* . . . 2. **How long,** refers to both the following phrases;

namely : **and a mighty wind**, *i.e.* : how long will *the words of the mouth be a wind* of anger. כַּבִּיר means strong, as (Is. xxviii. 2) *mighty waters overflowing*. All thy words are in anger and wrath to contend against God. 3. **Does God**, doest thou intend to say that God **perverts judgment and righteousness?** Indeed 4. **If thy children have sinned against him, and he sent them** from before his face, as for *their transgression*, *i.e.* because they have transgressed against him, as (Jeremiah xv. 1) : *Though Moses and Samuel stood before me, yet my mind could not be toward this people, send them away from before me and let them go forth.* 5. **And if thou,** who art left behind them crushed and broken, **wouldst seek diligently unto God,** and supplicate unto Him, and not (address Him) in words of strife and murmuring, as thou hast begun. 6. **if pure** in heart, **and upright** in deeds. **Surely now,** without delay. **He would awake for thee,** His good spirit to do good unto thee in thy latter end. **and make the habitation of thy righteusness prosperous,** with children and grandchildren, deservedly, according to thy righteousness. This reply accords with that which really happened to him in the end, (Job xlii. 12) : *God blessed the latter end of Job* etc. 7. **And thy beginning** . . . . . because **thy latter end will greatly increase.** Bildad would convey his meaning to Job : certainly, since we see that, after the death of thy sons, God had not awakened for thee His good spirit to comfort thee, but His hand is still stretched out against thee, to afflict thee, we know that thou art punished for thy

sins. He, therefore, said to him: **if thou wert pure and upright**, as thou sayest; since prayer without devotion of the heart does not avail, as (Is. i. 15): *yea, when you make many prayers I will not hear.* Therefore, (*v.* 5): *if thou hadst sought God diligently,* if thou hadst prayed to God, when they (thy sons) were still alive, with uprightness of heart, as thou didst sacrifice burnt offerings, (*v.* 6) *he had now,* immediately, have awakened to thee. . . . But since thy prayer was not in uprightness of heart, thou didst remain to receive sufferings according to thy wickedness. According to this conception וְשִׁלַּם is an expression of peace;—thy children would not have died. Ibn Ezra explains **the habitation of thy righteousness** as the soul, and וְשִׁלַּם as an expression of reward. 8. **About the former generation,** the ל of לְדוֹר means *about* as (Ex. xiv. 3): *and Pharaoh will say of the children of Israel.* **And apply thy heart to search out** and to ask further about **their fathers**, namely, of the former generation, and you will see that this is the way of the world. 9. **For we are but of yesterday**, for one generation only is a mere shadow, it is, therefore, necessary to search out two or three generations. 10. **Shall not they teach thee**, what their fathers told them, and besides, **utter words out of their heart**, to show you by parables and examples, that without purity and uprightness of the heart nobody will prosper, even though he pray the whole day. The parable which they will show you is taken from the herbs of the

field: 11. **Can the rush become tall without mire?** *i.e.* Can it pride itself, to become great and tall, without mire, בִּצָּה as (Ezek. xlvii. 11): *the miry places thereof*, meaning "a pool." 12. **In its greenness**, in its moisture, it will not be cut down, for the purpose of using it. *it withers*, as (Ps. cxxix. 6): *which withers before it is plucked up*. **It withers**, at the end of the verse refers to the preceding phrase: **it is not cut down**, so that it may wither. In the same way: (Ps. cxxix. 7), *wherewith the reaper fills not his hand*, *i.e.* so that it is not reaped. It may also be explained thus: As long as it has yet its moisture **it will not be cut down**, *i.e.* it cannot be plucked with the hand, it is too moist on account of the water it contains. **And before any other herb**, although it prides itself on its tallness and height, acquired by the scent of the water, *it withers* before all other herbs, at the time of heat and drought, when the waters decrease, because it was wont to be watered. 13. **So are the paths of all that forget God**, who have no purity and uprightness of heart, no moisture, *i.e.* no fear of God, but they are like the hypocrites who are not within what they are on the surface. 14. **Whose** כִּסְלוֹ **confidence is cut off**, is diminished. **and a spider's house**, as (Is. lix. 5): *and weave the spider's web*. For 15. **If a man shall lean upon his house**, *i.e.* the spider's, or the house of the hypocrite, and imagines that **he shall hold fast thereby, but it shall not stand**, the contrast to Lev. xxv. 30, *and the house shall be*

made sure. All this refers back to (*v.* 5): *If thou wouldst seek diligently unto God* . . . . (*v.* 6), *if thou wert pure and upright*, and not like the hypocrite alluded to. Having mentioned the rush that does not grow without water, he resumes: 16. **He is green**, on account of the mire and the water, even **before the sun**, and the heat, even while it lasts he shall be green, **and over his garden**, over the whole surface of his garden over which he spreads **his shoot**, and roots . . . . and shall fill all, even 17. **about the heap** of stones, which is a hard and dry place, **his roots** shall be tangled, this way and that way. And instead of **the place of stones he shall prepare a refuge**, a מחוז (harbour), to grow and thrive in; or יֶחֱזֶה is like חזות (Dan. viii. 5); *a notable horn.* The meaning is, *it shall be tangled* [grow luxuriantly], since the moisture of the mire and the water come to it from below. Thus also the man who is pure and upright in his heart, and in whom is the moisture of the fear [of God]. No trouble shall injure him, nor any adversary, nor any evil occurrence, all of which is compared to the sun and the stones that are mentioned. 18. **If he destroy it**, whosoever destroys it, [if it be destroyed], and remove it, *i.e.* that rush **from its place**, from the heap and the place of stones where it grew up. Because it said in its heart, that, if it grew so much upon a place of stones and a heap, how much larger would it grow, in a place where there is soft mould? **But it denies him**, the rush and the reed, him who removed it, as if it would say to him: I do not

recognize thee, I **have not seen thee,** for now it is constantly ashamed, for the heap and the place of stones from which it was removed was 19. **the joy of its way,** which (way) was superior, and its prosperity, where it grew better than it does now in the soft soil in which it was planted. **And out of the other dust,** from which it was removed, **they spring,** *i.e.* its roots that were tangled (grew luxuriantly), as mentioned above, and its former place was better for it. Thus also the man, if he is pure and upright, and mishaps befall him, and he sees wicked people prosper without an adversary, and without evil occurrences, do not let him envy their deeds, to say (Ps. lxxiii. 13): *Surely in vain have I cleansed my heart.* And do not let him be destroyed from his former place—his former self, to leave the uprightness of his way. This is similar to what Asaph says (Ps. lxxiii. 4) about the words of the wicked: *for there are no bonds to their death.* Eliphaz said something similar (v. 2): *and jealousy kills the silly one.* Some say that רטוב (*v.* 16) is a sort of herb that is moist even without mire. He proceeds to explain how the righteous prospers although evil occurrences befall him. For 20. **God will not cast away a perfect man,** to consume him when trouble comes to him. **Neither will he uphold the evildoers,** for if thou art ever pure and upright He will uphold thee. 21. **Till he fill thy mouth with laughter and thy lips with shouting,** against those who do evil unto thee, as (Is. xlii. 13): *he shall cry, yea, he shall shout aloud, he shall do mightily against*

his enemies. The ה of יְמַלֵּה stands instead of the א. 22. **They that hate thee shall be clothed with shame,** when they see that they cannot prevail over thee. This is the way of the perfect man, but **the tent of the wicked,** that are not pure of heart, **shall be no more,** as above (*v.* 14): *and his trust is a spider's web.* Therefore, seek thou again his countenance diligently, *and he will return thy captivity, and have compassion upon thee* (Deut. xxx. 3). Job replies to this:

CAP. IX.—1. **And Job answered** and thus is the argument. 2. **Of a truth I know it is so,** that the wicked is likened to grass, as (Ps. xcii. 7) *when the wicked spring as the grass*: and that he that returneth unto Him shall be compassionated; and that the righteousness of a man restoreth strength to him, as thou hast said in thy similitudes; but **how should man be righteous with God** in the day of His fierce anger? for even the righteousness of a perfectly righteous man will not avail him in the day of His anger, for (Eccl. iii. 17) *God will judge the righteous and the wicked.* And thus is the argument of the answer. 3. **If he should desire,** the man who is chastised, **to contend with him,** at the time of his judgment, to say what is my transgression and my sin, and to arrange his pleas of justification; he (God) would have so many answers, that the man would not be able to answer, or to reply to his words, even **one of a thousand**; this is proved by the context below; for 4. **Wise in heart** is he, and he knows what he does,

and, moreover, he is **mighty in strength.** For the wise is not always mighty, and *vice versa*; and thus it is in all cases. **Who has hardened against him,** words, to confute him in judgment, so that his word should be harder than that of God. הקשה like ויקש (2 Samuel xix. 44): *and the words of the men of Judah were harder than the words of the men of Israel.* **and be at peace?** and go forth from him in peace? for he will not confute him in the end. The context shows that this hardening refers to the words. He proceeds to show that man cannot contend with Him, for He 5. **removes the mountains,** and 6. **shakes the earth out of its place,** for the sin of man. Or, *mountains* is used here metaphorically for princes, as (Mic. vi. 2): *Hear, O ye mountains.* **and they knew it not,** he let them know what it is for. Or, it means: *although they knew it not*, for they have no understanding, as (Hab. iii. 8): *Was the Lord angry with the rivers?* But the context proves the first explanation to be correct, for it is said (Job x. 2): *Show me wherefore thou contendest with me.* **and the pillars thereof,** of the earth; as (Prov. ix. 1): *She has hewn out her pillars.* **tremble,** trembling has taken hold of them, מפלצות = trembling. 7. **Who says to the sun,** which rules the day **and behind** (upon), **the stars,** the light of the night, **he puts a seal,** as (Is. xiii. 10): *they shall not give their light: the sun shall be darkened in his going forth, and the moon shall not cause her light to shine.* And all this on account of the iniquity of the generation. בְּעַד, behind

(upon), as (2 Kings iv. 4): *and shut the door upon thee and upon thy sons.* 8. **Who alone stretches out the heavens.** When mentioning the stretching out of the heaven, he says: He *alone*, on account of the vastness of the vault (ceiling) of heaven, for a man cannot stretch out evenly one curtain without assistance. **and treadeth upon the high places of the sea,** when their waves raise themselves, so as to be visible on the dry land. He mentions: 9. **the Bear, Orion, and the Pleiades,** who direct the world, **the chambers of the south,** *i.e.* the storm and the whirlwind that are there, as (Job xxxvii. 9): *out of the chamber* (of the south) *comes the whirlwind.* The Pleiades and Orion are also mentioned in Amos (v. 8), and in the Speech from the whirlwind (Job xxxviii. 31, 32), where we shall explain it with God's help. Having mentioned in detail earth, heaven, and those that direct them, and the majesty of the sea, he comprises all, saying: 10. **Who does great things past finding out,** so as to enumerate them. Having said (*v.* 5) that *he removes the mountains and overturns them in his anger*, without stating the reason to the children of man, for should he do so, they would repent. In this Job sinned, and to this Elihu replied that this is not His way, (Job xxxiii. 16): But *he uncovers the ear of men* etc., (*ib. v.* 29): *twice and thrice with a man.* 11. **Lo, he goes by me,** as Eliphaz said (iv. 16): *it stood still, but I could not discern the appearance thereof.* Referring to the words (*v.* 3): *if he should desire to contend with me*, he proceeds: Were I to come

to him to arrange before me my pleas of justification **I should not perceive** when he comes, and when **he passes on,** which way he went by, so that I could supplicate to him to restore my righteous dwelling, which he overturned in his anger. And even if I did discern, he would pass by suddenly, in the way of snatching. This is the meaning of 12. **He snatches,** as (Prov. xxiii. 28): *She is like one that snatches.* Or, the word means: *he tears* (the prey). **Who will say,** etc. . . . For 13. **God will not withdraw his anger,** in spite of man arranging his pleas of justification before him. Therefore, **The helpers of arrogancy do stoop under him**; They who help with a strong hand and an arm raised on high. We find the terms "arrogance" and "help" in juxtaposition: (Is. xxx. 7) *And Egypt helps in vain, and to no purpose, therefore I call this* רהב *arrogance.* רהב denotes haughtiness and dominion; to help by force. 14. **How much less I,** the humbled and crushed? For 15. **Though I were righteous I would not answer,** I should not have the confidence to speak against him; much less **would I make supplication to him that would judge me.** 16. **If I had called** and he had answered, I should not have believed that he had given his heart to my supplications. How much less would I contend with him, for at the beginning of his reasoning. 17. **He would break me in a tempest,** he would darken me; or, he would break me, in his tempest. **and multiplies my wounds without cause,** he did not make it known to me. Also now 18. **He will not suffer me to take**

my breath and my soul to him, for me to die and to rest. **But,** כִּי = but, **he fills me with bitterness,** and satiates me with evil sufferings. Or, הָשֵׁב רוּחִי may be explained as (1 Sam. xxx. 12): *his spirit came again to him*—that he will restore me to manly health. According to the first explanation the phrase is like (Eccl. xii. 7): *and the spirit returns unto God*; (Job. xv. 13): *thou returnest thy spirit to God.* 19. **If to strength** I look forward, to be helped against him, he is *stronger* than I am; **and if to judgment,** in words of contention, **who will appoint me a time,** who will set a day of meeting, between him and me. This accords with that which was said above (*v.* 4): *who has hardened himself against him and prospered?* But now, even if I had a day of meeting appointed for me, and I should be willing to declare my righteousness, He would—so wise is He—declare me guilty from my words, and if I am innocent He would yet prove me perverse. For 21. **I am innocent** now, and all this has befallen me. **I do not know my person** (my soul), what is good for it, whether I should seek to keep it alive. **I despise my life,** for what does my innocence help me? 22. **It,** my soul, **is all one** to him, whether she be righteous or sinful, it is all the same, for **he destroys the innocent and the wicked,** and why should I wish for life any more? in the sense of (Eccl. iii. 17): *God judges the righteous and the wicked.* Ibn Ezra takes it as a question: *Do I not know my soul?* Does not my soul know whether she is pure? 23. **If the scourge:** If the Satan come before him with the

scourge of his tongue, to accuse man and to kill him **suddenly**, without first inquiring into his righteousness, but devours and destroys him suddenly; **at the trial**—when he tries—**the innocent**, with sufferings, **he will mock** at it. For Job knew that this was the way the trial had come upon him. He proceeds to say what is meant by "the scourge." 24. **The earth is given into the hand of the wicked**, *i.e.* the Satan, who is intent upon condemning man before his Creator for no reason. **The faces of the judges thereof**—who are the gods—**he covers**, in judgment, and shows aspects and ways in his arguments to prove man guilty. This I see and discern, as it has befallen me. **If it is not** according to my words, **who, then, is it**, that did all this to me? 25. **And my days**; indeed, the days of my happiness **are swifter** in their running, **than a runner**, more than a runner. Above (vii. 6), he compared them with a shuttle, which also runs in the web. 26. **With the hostile ships**, like the ships of enemies and robbers, that suddenly fall upon man. Some explain אֵבֶה, (ships) that carry fresh corn, that run swiftly, because (their owners) want to sell whilst it is still fresh. Some say that ships are meant made of reeds as (Is. xviii. 2): *in vessels of reeds over the water*; they are called אבה, because the ships are made whilst the reeds are still fresh. **Like the eagle that swoops**, that flies when he hastens to eat, thus the Targum translates (Habak. i. 8): *like the eagle that hastens to eat*: כנשר דטאים למיכל. *like an eagle that flies to eat.* 27. **If I say**, if I were to say in

my heart **I will forget my complaint**, and comfort myself; **I will put off my countenance**, my anger, as (1 Sam. i. 18): *she had no longer her countenance, i.e.* her countenance of wrath. וְאַבְלִיגָה, and I strengthen myself to hope for help (to come) to me, as (Amos v. 9): *Who brings sudden destruction upon the strong.* 28. **I am afraid**, then I say to my heart, behold my time has come, and **my sorrows**, my troubles will yet befall me. **I know that**, as I am innocent and righteous before thee **thou will not hold me innocent**, and 29. **I shall be wicked**, the lot of the wicked shall be my lot, innocent as I am. If so **why should I labour in vain?** to forget my complaint and to be strong till thou doest hold me innocent. Indeed 30. **If I washed myself in snowwater**, which cleanses better because it is cold and sharp. **And cleanse** בְּבוֹר **in purity my hands**, as (Ps. lxxiii. 13): *and washed my hands* בנקיון *in purity*, because all work is done with the hands. 31. **Then in the ditch**, *i.e.* mire and clay. **and mine own clothes shall abhor me**, compare (Zech. iii. 1): *Joshuah the high priest*, that *the Satan stood by his right hand to hinder him*, in reference to the filthy garments which he wore; in the sense of (Jerem. ii. 22): *though thou wash thee with lye, and take thee much soap, yet thy iniquity is marked before me.* 32. **Not a man as I am**, is he, **that we could come together in judgment**, so that I could arrange my pleas of justification. 33. **There is not an umpire betwixt us, that might lay his hand upon us both** to bring about a settlement, or that we were

alike at the place of meeting. The umpire between us could 34. **take away his rod from me**, so as not to chastise me, **and the terror of him**, of his words. 35. **Then I would speak** my words without fear, if he were a man like me, for I do not conceive myself to be a sinner and a transgressor that I should be afraid to reason with him. Therefore

CAP. X.—1. **My soul loathes**, נָקְטָה is an expression of loathing, as (Ezek. xx. 43): *and you shall loathe yourselves.* For my righteousness does not profit me in the least. Therefore, **I will give free course to my complaint**, and my anger, to be heavy upon me till I die. I shall say no more what I said before (ix. 27): *I will forget my complaint and be strengthened*, but **I will speak in the bitterness of my soul.** This concludes the argument (ix. 27): *If I say, I will forget* . . . It can also be explained: *My soul loathes* if I forsake, *i.e.* if I do not speak; or, I shall speak, as (Ps. xxxii. 3): *when I kept silent, my bones waxed old.* Having declared: *I shall speak*, he explains, that he would say: 2. **Do not condemn me**, if I am righteous; as (Ps. xxxvii. 33): *nor condemn him when he is judged.* **Show me first wherefore thou contendest with me**, it is this to which Elihu replies (Job xxxiii. 13): *Why doest thou strive against him, for that he gives not account of any of his matters.* 3. **Is it good unto thee**, and proper; to oppress man's judgment, and his righteousness, and **despisest the work of thy hands.** Even though he have sinned

against thee, thou shouldst have mercy on the work of thy hands. Is it good to thee that **upon the counsel of the wicked** — referring to what he said before (ix. 24): *the earth is given into the hand of the wicked.* **thou dost shine**, immediately, as soon as the scourge of the tongue comes to thee? To consume and destroy the work of thy hands.—In a *Midrashic way* (it can be explained thus). Three participate in creating man; God, his father, and his mother. (Babli Kiddushin, 30*b*; B. Nidda 31*a*). Therefore, he says: *Is it good for thee that thou oppressest,* [withholdest] from me the part of the father and the mother, that which is due to their portion; *that thou despisest the work of thy hands,* which is thy portion? The word הוֹפַעְתָּ means, thou hast revealed and shown that this is thy will. Compare (Deut. xxxiii. 2): *He shined forth from mount Paran,* (Ps. l. 2): *God has shone forth.* 4. **Hast thou eyes of flesh?** To look to the appearance and not to the heart. **or seest thou . . . .** a parallelism—Since a judge can only go by that which his eyes see. 5. **Are like the days of man . . . .**, who, if he does not avenge himself this day of his enemy, he may be dead to-morrow, or he (the enemy) may flee to another country, and no vengeance can be taken. Therefore, he hurries to take his vengeance, and kills suddenly, without inquiry or investigation. *Cf.* (Ps. cii. 28): *Thou art the same, and thy years have no end.* 7. **With thy knowledge,** עַל = with, as (Num. ix. 11): *with unleavened bread and bitter herbs,* where על = with. He says: since

thou lookest upon the heart, and dost understand all the formation of the thoughts, thou shouldst have shown that thou knowest my heart, **that I am not wicked**, (and thou shouldst) not (have acted) *upon the counsel of the wicked*, as mentioned above (*v.* 3); and also that (Deut. xxxii. 39): *there is none that can deliver out of thy hand*,—at any time thou art willing. The correct explanation is that of my father—the memory of the righteous is for a blessing—: *With thy knowledge* that I was not wicked, in regard to all that has befallen me, but **there is none that delivers out of thy hand**, as said Koheleth (Eccl. iii. 17): *God judges the righteous and the wicked.* 8. **Thy hands have framed me**, referring to what he has said (*v.* 3): *thou despisest the work of thy hands.* Ibn Ezra says that יָדֶיךָ is like (Ex. ix. 3): *The hand of the Lord is*, and עִצְּבוּנִי is an expression of pain. **And dealt with me**, as (Zeph. iii. 19); *I will deal with all them that afflict thee.* **Together round about**, without escape. The correct explanation is, *together round about*, when thou hast made a hedge about me (Job i. 10), all round, and my cattle had increased in the land (*ibid.*), **thou dost destroy me**, and my substance and children did not escape. 9. **That as clay**, and remember that **unto the dust thou wilt bring me again**; the judgment which I shall meet there will be sufficient for me, let there be rest for me whilst I live. 10. **Thou hast poured me out**, the seed in the womb of the mother; and curdled me **like cheese**, and clothed me 11. **with skin and flesh**, to strengthen which, and

in order to bind the parts of the body together, **thou hast knit me together**, and interwoven **with bones and sinews**. In Ezekiel the bones are mentioned first, then it is said (xxxvii. 6), *And I will lay sinews upon you*, and afterwards: *and will bring flesh upon you*. But those of Ezekiel were bones cast over the field; therefore that which is lower was created first, and afterwards that which is above. But here the commencement of man's creation is spoken of; that which is smallest is formed first within the mother: the skin, and afterwards the flesh, and afterwards the bones, in order that the bones should not injure the mother's womb. 12. **Thou hast granted me life and favour**, to preserve me in my mother's womb, that I should not dissolve. *And that which thou hast deposited*, *i.e.* the soul, which thou hast deposited in me. **preserved my spirit**, that I was not stricken down, on account of the troubles that came to me. Some explain וּפְקֻדָּתְךָ: when I consigned my spirit into thy hand, the charge taken by thee was true to me. 13. **Yet these** things, of which thou hast spoken **thou didst hide in thine heart**, thou didst not show them when the scourge of the tongue came to thee. **I have known**, and seen **that this is with thee**, when thou didst judge me. 14. **If I have sinned, thou wilt guard me**, since I am the work of thy hands. And if iniquity were found in me whilst thou didst guard me, **thou wouldst not acquit me of my iniquity**; I should not have asked of thee but to take retribution for all. But since thou hidest the counsel of the

wicked in thy heart, 15. **If I be wicked, woe unto me, and if I be righteous, yet I shall not lift up my head** in judgment, indeed I am **filled with ignominy, and see my affliction**, and thou seest my affliction. 16. For if it will exalt itself and be very great, **thou huntest me as a lion**, and liest in wait for my life. Ibn Ezra says that וְיִגְאֶה, *it becomes high*, refers to *my affliction*, which becomes stronger every day, **and returns** time after time, as (Lam. iii. 3): *surely, against me he turns.* **thou showest thyself marvellous against me**, to make my plagues marvellous, *cf.* (Isa. xxix. 14): *a marvellous work and a wonder.* 17. And thou further **renewest thy witnesses against me, and increasest thy indignation**, and hast not thy fill of me. He proceeds to explain what these witnesses are; namely, **Changes**, as (1 Kings v. 28 [14]), *every month* חֲלִיפוֹת *by changes*; illnesses with intermittent heat and cold, day by day. **and time**, the duration of each illness whilst it lasts. Since thou doest thus unto me, 18. **Wherefore hast thou brought me forth out of the womb? I had given up the ghost**, and then 19. **I should have been as though I had not been**, I had never been, without any remembrance, as though I had been brought forth from the womb to the grave. 20. **Are not my days few**, even if they were all happy. Therefore, **cease and set thyself away from me**, and leave me alone; for the opposite meaning [of שית] see Is. (xxii. 7): *and the horsemen set themselves [in array] at the gate*, where it means: they strengthen themselves to fight. וְאַבְלִיגָה, that I

may be strengthened for a time, **a little**, the few days I have to live. 21. **Before**, as if it were written: **before I go to the land of darkness and the shadow of death, whence I shall not return.** 22. **A land of thick darkness**, *i.e.* the darkness which prevails before the rising of the dawn, as (Amos iv. 13): *that makes the morning darkness*, it means, when it must shine and lighten. **Without order**, there is no order of day and night, for it is always dark, **and when it shines**, and when it shines forth and rises over all the world to give light, it is **like darkness**. Job's argument in this speech was, that death is preferable to life. For the righteous has no profit from his righteousness in the end, for he (God) destroys the innocent and the wicked by the scourge of the tongue that comes suddenly before him; and he says: *why should I labour in vain?* For I go to the land of darkness. All this is replied to by Zophar.

Cap. XI.—1. **And Zophar answered** 2. **Should a multitude of words**, by reason that there is a multitude of words, **not be answered** by others who hear them? **And should a man** who has **lips** to speak continually **be justified?** 3. **Should he be silenced by thy devices**, בַדֶּיךָ, by the words which thou devisest out of thy own heart against God's ways and his attributes, to say (ix. 22): *It is all one, therefore I say, He destroys the innocent and the wicked*, etc., and (x. 3): *thou shinest upon the counsel of the wicked.* Wouldst thou cause to hold their peace and be silent **men**, and

a people like us? Or יַחֲרִישׁוּ means, wilt thou consider us like deaf people, who do not know the secret and counsel of God, so as to reply to thee to every word, and doest thou, on this account, mock us, **and no man make thee ashamed** to silence, when thou sayest: 4. **My doctrine is pure**, and is words of truth; **and I am clean in thine eyes**, so that thou needst only to investigate my words to find them so? Thus thou speakest to God, *cf.* (x. 7): *with thy knowledge that I am not wicked.* It can also be explained that these words are addressed to Job: thou sayest "I am clean," and thus thou appearest in thine own eyes, but not in the eyes of all those that are wise of heart. But 5. **Oh, that God would speak**, *would speak*, as against *the multitude of words* (*v.* 2); **and open his lips**, as against *a man of lips* (of constant talk) (*ibid.*). He would tell thee his hidden things, which it is impossible for us to know. Therefore thou justifiest thyself before us, but should He open His lips, 6. **He would show thee the secrets of wisdom**, according to thy judgments that are hidden from men; or, in reference to what thou didst say (x. 2): *Show me wherefore thou contendest with me*, and by which thou justifiest thyself, and he will show thee, **that double** the punishment that thou hast received, thou oughtst to have received at his hand, according **to the sound wisdom** and the profound justice which thus would become known. **and know**, how much he will yet chastise thee, **that he will exact**, יַשֶּׁה, that he will be unto thee like נוֹשֶׁה, a creditor, who

oppresses the debtor, **for thy iniquity**, and he has not yet collected all his due from thy hand, according to thy iniquity; and not as thou hast said (ix. 22): *he destroys the innocent and the wicked.* Some say that ישה is an expression of "oblivion," as (xxxix. 17): *because God has made her to forget wisdom*; He still deals with thee as if he forgot a portion of thy iniquity. The Targum of תשכח, (Prov. iv. 5) *forget* is תנשי. This is Ibn Ezra's opinion, because it is most improbable that ישה here should be like (Deuter. xxiv. 10): *when thou art the creditor of thy neighbour.* 7. **The deep things; canst thou find out,** and succeed in finding his ultimate thought, **and the ultimate** object of his judgment, for which he judges man, that thou justifiest thyself? 8. **The heights of heaven,** *i.e.* the place where thy actions are judged, **what canst thou do?** What doest thou to be there? Hast thou been there to know the arrangements of my judgment? Having mentioned the height of heaven, he further says: **that which is deeper than the grave,** *i.e.* wisdom, as (Eccl. vii. 24); *exceeding deep, who can find it out?* **what canst thou know** to attain to it? Having mentioned height and depth, he proceeds to mention breadth and length, in accordance with (Job xxviii. 12): *but where shall wisdom be found?* It is the *secrets of wisdom* mentioned above (*v.* 6), compare (Job xxviii. 23): *God understands the way thereof,* in the speech commencing: *And Job continued.* 10. **If he changes,** man's glory and his wealth, **and shuts** him **up,** on account

of his words, like a leper, who must be shut up (Levit. xiii. 4). **and gathers**, and brings him back again to his community after having been shut up. Or, יַסְגִּיר means, he *delivers up* man into the hand of the iniquitous and the wicked, to judge him, as he said (Job ix. 24): *the earth is given into the hand of the wicked.* וְיַקְהִיל, he called an assembly about him, to give evidence as to his actions. **Who can reply to him**, to say, thou hast acted unjustly? For his wisdom is hidden from mankind; referring to *the secrets of wisdom* mentioned above (*v.* 6). Therefore he says: 11. **For he knows the vain men**, as (Ps. lxxviii. 37): *for their heart was not right with him.* **He sees iniquity**, of theirs, and the world thinks that **he considers not**, because he does not take immediate vengeance, but he is slow to anger, and knows, though he is silent. When they (the iniquities) are forgotten by man, then they are brought in remembrance before him, and man thinks that they are unjustly brought home to him. 12. **And an eloquent man**, *i.e.* a man נָבוּב, supplied with ניב talk and eloquence, **is void of understanding**, יִלָּבֵב, his heart and thought shall be undone, and not be able to reply to him. **and before the wild ass's colt**, that has no sense at all, **man**, that has sense, **shall be born**, and be like cattle with it. This is R. Eliezer's explanation. But it can be explained thus: נבוב, *hollow*, like (Ex. xxvii. 8): *hollow*, נבוב, *with planks*; he who has not cared about the enjoyment of his body, but is like one that fasted. ילבב, *shall take heart*, and he who is void of

sense, but is like *a wild ass's colt*, shall strive after wisdom, till he again attains to the nature of man. Therefore he says: 13. **If thou set thine heart aright,** to supplicate to Him. He mentions "the hands" in reference to "the heart," as (Lam. iii. 41): *Let us lift up our hearts with our hands.* 14. **If iniquity** that thou hast committed with thine own hand, or if it is **in thy tent,** committed by one of the people of thy house. 15. **Surely then shalt thou lift up thy face without blemish,** no blemish shall be on thee, and not as thou hast said (x. 15): *and if I be righteous, yet shall I not lift up my head.* **Thou shalt be steadfast,** מֻצָּק is a thing that is settled firmly, as (Job xli. 16): *his heart is as firm as stone.* **and shalt not fear,** that he will again deliver thee into the hand of the enemy. 16. **For thou,** who art chastised now, **shalt forget the misery** of thy chastisements and thy diseases, so well will it be with thee. **as waters** that sweep by and pass, and will not sweep by again, thus **shalt thou remember** thy sufferings. And, in reply to that which he (Job) had said (x. 21, 22): *I shall go . . . . to a land of thick darkness . . . . and shadow of death, without any order* of day and night; he (Zophar) says to him: if thou shalt do thus, then 17. **More than the noonday,** which is the light of day, **shall thy life arise**; and when thou thinkest that the light of the noonday becomes dark, and turns to *thick darkness*, which takes place at evening time, for the light of the noonday continues to become darker even till the shadows

of the evening. Or, like the morning, which becomes continually lighter, shall be *the thick darkness* which he mentioned. The light of thy life is more enduring than the light of noonday. (Job xi. 17) And behold חלד expresses 'rust' in the language of our Rabbis, for it is the opposite of light. The word תְּעוּפָה is the same as תְּעוּפה, and formed like תְּלוּנה, תְּקוּמה.—תְּעוּפה cannot be from the root תָּעוּף, just as little as תְּקוּמה could be said to be from תָּקוּם. 18. **And thou shalt be secure**, if thou removest iniquity and wrong far away from thyself and from thy tent. **And thou shalt search** and spy out for thyself a rest, as (Deut. i. 22): *that they may search for us.* But since the word וְחָפַרְתָּ in this verse is parallel to וּבָטַחְתָּ, thou shalt be secure, therefore R. Eliezer explains it thus: when thou shalt understand to be ashamed and confounded in thy security, by seeing others smitten, then **shalt thou take thy rest in safety.** And we have found the word בוש parallel with בטחון, (Job vi. 20) *They were ashamed because they had trusted, they came thither and were confounded.* According to Ibn Ezra וחפרת means: as if thou hadst been digging round about thee, as people dig round the walls of a city. 19. **And many shall make suit unto thee**, to benefit them, or to intercede on their behalf. 20. **But the eyes of the wicked**, who look forward to thy death, or the wicked who do not, like thee, put iniquity far away from themselves, **shall fail**, for they shall not see their desire. **And refuge is perished from them**, they shall find no place for a refuge. מַפַּח, *breathing out,*

is an expression of grief, as (Jerem. xv. 9): *she has breathed out her soul.* So that finally they shall be confounded and ashamed, and thou shalt be secure. This is Zophar's reply to Job, who imagined that God hunted him like a lion, and set up his witnesses against him, and who scoffs at his companions, that they shall not answer him. But were God to open his mouth, he would answer him, for no man can find out the deep things of God. To this Job replies :

CAP. XII.—1, 2. **And Job answered . . . . In truth . . . .** The meaning is: thou didst say that my boastings caused men to hold their peace; certainly because you are a people and one company. For Eliphaz, Bildad, and Zophar had answered him, therefore he chides them and says : because you are three, you think, that when I silence you, I silence all the people of the world, and that I am *a wild ass's colt* (xi. 12), and you imagine that all wisdom is in you and not in me, and that all wise men of the world die when you die, and when thou sayest to me that no man can find out the deep things of God, and that an empty man like me is without understanding. 3. **I also have understanding as well as you.** All of them adopted one way and one method of condemning him; he, therefore, addresses one of them on behalf of all. **I am not inferior to you,** in degree of wisdom, **and who knows not such things as these?** namely, that no man can find a reply against the Holy One. But I who stand as 4. **a laughing stock,** and an

object of scorn, to **his neighbour**, whose duty it was to comfort and support him [his friend] at the time of his trouble. For if **he would call upon God**, for this that he is scoffed at, at the time of his trouble, He would answer him and execute judgment upon the scoffers, as it is said (Prov. xxiv. 17, 18): *rejoice not when thine enemy falleth, ... lest the Lord shall see, and it displease him.* This **laughter** with which you meet me is directed against **a perfect, righteous man.** For I cry out on account of my trouble, and do not scoff, as thou didst say (xi. 3): *Thou scoffest, and no one makes (thee) ashamed.* 5. **The torch is a contempt,** when its smoke rises, **to the fat one** (the happy) **who is at ease.** לְעַשְׁתּוֹת, to the man who עשת (Jerem. v. 28) *is fat*, and who says: throw it into the cross-road, because he cannot bear its smoke for (Ps. lxxiii. 5) *they are not in trouble like other men.* More than this, when he sees people that pass the road fall over it and being burnt by it, he laughs at them and despises them, and remembers not, in the fulness of his ease, that he may himself fall over it. But, in the end, he is destined that his feet slip over it, without being able, like one of the others, to rise up quickly, because he is so heavy and fat. Consequently he suffers more injury than all those who fell and at whom he laughed. He proceeds to explain the likeness. 6. **The tents are prosperous,** *i.e.* of that *fat man who is at ease*, in regard **to robbers**; he fears no robbers; the ל = in regard to, and he has **security** in regard to **those who provoke God,** that they will not

provoke or frighten him, for he does not think to fall into their hands. Thus he is without fear in regard to **him whom God brought into his hand**; *i.e.* those who provoke God, whom God brought and delivered into his hand; such others as have no luck like himself, at whom he laughs, (thinking) that God will not bring him into their hands, and the end is that he brings him (into their hands) in (his) peace. All this refers back to (*v.* 5): *those whose feet slip. Contempt, at ease, secure,* are all parallel expressions, compare (Ps. cxxiii. 4): *the scorning of those that are at ease, the contempt of the proud.* It refers back to (*v.* 4): *he calls upon God and he will answer him.* Baal Haparchon explains לַפִּיד: the torch which gives light is despised, compared with the gladness of him who is at ease and prosperous, but, in the end, his feet will stumble over it. My father—the memory of the righteous is blessed—explains פיד, as it is repeatedly used in this book, to denote *sorrow*; and Job speaks thus: Behold me now at whom the people laugh. How this case has been changed, that sorrow and contempt have come to him who ought to be shining with fat, and that he *whose feet* ought *to slip*, who ought to have no footing, *is secure* and firm on his feet; and that *the tents* of him upon whom *robbers* and *such as provoke God* ought to fall *prosper in security, to him to whose hand God, i.e.* the judge, *has brought it.* Therefore they laugh at me. Thus Rabbi Simeon told me in the name of my father, (of their fathers?) peace be with them. Ibn Ezra says that the ל of לפיד

is a servile letter, לפיד = בפידו, *on account of the sorrow*, the sorrow which is contemptible in the thought of him who is at ease. For לעשתות comp. (Ps. cxlvi. 4): *his thoughts perish.* Such a thing causes a man's feet to slip; comp. (Ps. lxxiii. 12): *my feet were gone. They are at ease*, for he sees *the robbers, i.e.* such as practise violence openly, at ease; *for him who brought*, referring to such as serve images, who makes his god *with his own hand.* 7. **But ask now**, thou Zophar; thou who sayest (xi. 10): *If he change, and shut up, and call an assembly, who shall hinder him?* and thou dost think that thou hast spoken wisely, that very wisdom will be told thee by the beasts, and the birds, and the earth, and the fishes of the sea. Comp. (Job xxviii. 14): *The deep says, it is not in me, and the sea says . . . . i.e.* if they had a mouth they would speak thus. Having mentioned beasts, birds, earth, and fishes in particular, he continues: in general: 9. **Who**, of all the creatures of the universe, **does not know that the hand of the Lord has wrought this** to me. 10. For everything happens through Him, for **in his hand is the soul of every living thing**; and since all the souls are in his hand, and no one, besides him, can work bad or good, who has killed my sons, who chastises me if not he? 11. **Does not the ear** of everybody who hears of what has befallen me, **try this** to know it? *even as* **the palate the food that is tasteful to it**? 12. And **with the aged is** this **wisdom**, that no one, besides him, works bad or good, for (*v.* 16) *with him is strength and wisdom.* I further

heard the following explanation. Job says: I thought that *with aged men is wisdom*, and that you had *understanding*, since you have length of days—referring to the beginning of his speech,—*wisdom shall die with you*; but it is not as I thought, there is no wisdom with you. He continues 13. **With him**—God alone —**is wisdom** and also *might*, for one can be wise without being mighty. 14. **Behold, he breaketh down**, that which he breaks down no one can build again, and what he shuts up, no one can open. This, I think, corresponds with that which Zophar said (xi. 10): *If he change*, this is referred to by: *he breaks down and it cannot be built again*, which is the opposite (change) to building; **and he shut** up: this is referred to by *he shuts up a man*; *he assembles* is referred to by 15. **he withholds the waters**, *i.e.* he assembles them from the place where *they flowed* at first and turns them into a parched land **and they dry up**, and who can produce them again? referring to the preceding phrase: *there can be no opening*, for *no one can open again* (Is. xxii. 22). **And he sends them forth**, afterwards, as (Job v. 10): *and he sends waters upon the fields*; he causes them to rain down, **and they change the earth** to become green again, as the place for grass and herbs and blossoms, which had withered before because of their (the rains') absence. Some explain וְיַהַפְכוּ, *they overturn the earth*, withered it in the case of the generation of the flood, and who will withhold them? Having mentioned (*v.* 13) that *with him is wisdom and might*, he continues in the same

strain 16. **With him is strength,** to make one man stronger and more distinguished than another, and **sound wisdom,** to come with devices over him. For the word תּוּשִׁיָּה must be explained according to the context, the word denoting either counsel, or wisdom, or might. **The deceived and the deceiver are his,** the deceived *and he who deceives him.* The deceived, who does not know how to be on his guard, who is devoid of counsel like Ahab; *and the deceiver,* the lying spirit that entered into Zedekiah the son of Chenaanah, to entice Ahab, and who made him horns of iron and said to him: *with these shalt thou push the Syrians* (1 Kings xxii. 11). He (Ahab) believed him and did not believe Micaiah who warned him against going to war. And like Ahitophel, whose counsel was like the word of a man of God, and Absalom, to whom God sent a deceiver, namely Hushai the Archite who turned his counsel. And like Rehoboam the son of Solomon who listened to the counsel of the youths, and not to that of the elders. 17. In this way **he leads the counsellors** themselves **away spoiled,** as if they had stripped their garments from their bodies, comp. (Mica. i. 8): *I will go stripped and naked,* (Ps. lxxvi. 6): *the stouthearted are spoiled.* **and the judges** of the land, **he makes fools,** they err in their actions, in their judgments, so that they are considered foolish and silly. Comp. (Is. xl. 23): *he makes the judges of the earth as vanity.* He further says: in this way 18. **The bonds of kings,** the yoke and bonds placed by them upon others, *he looseth,* to rebel against

them, comp. (Ps. cxvi. 16): *thou hast loosened my bonds.* **And bindeth their loins with a girdle,** to rebel, and prevail over those who had hitherto kept them in bonds. And those who 19. were **Priests,** *i.e.* princes and honoured men as (2 Sam. viii. 18): *and the sons of David were priests*; **he leads away spoiled,** as if he had spoiled them; וְאֵיתָנִים, **and the mighty he overturneth** from their might. 20. **He removeth the speech** of those who were **trusty**; R. Eliezer explains מֵסִיר as (Genesis xix. 3): *and they turned in unto him,* (Judges iv. 18): *turn in to me,* (in French) *tourne*; the expression *to the trusty* induced him to explain it thus, otherwise, מנאמנים, *from* the trusty ought to have been written. He, therefore, explains it: *who turns the speech,* and counsel of folly and error *to the trusty* in their counsel, who never erred before. R. Saadiah says that the נ of נאמנים is paragogic, like the נ in קנצי, *an end* (Job xviii. 2), and it stands for לנאמים, *those who speak,* as (Jer. xxiii. 31): *and say, He says.* וטעם, **and the speech,** as (Jon. iii. 7): *by decree of the king* **He takes away,** so that they become foolish in their words. Through this 21. **He poureth contempt upon princes** and honoured men, וּמְזִיחַ *and the belt,* as (Is. xxiii. 10): *there is no girdle any more,* (Ps. cix. 19): *and for the girdle, wherewith he is girded continually.* מְזִיחַ is formed like משיח, *the anointed of the God of Jacob* (2 Sam. xxiii. 1); מֵזַח is formed like מצח (forehead). Those who connect this word with יִזַּח, *the breastplate be not loosed* (Ex. xxviii. 28), are in error; the latter word is

formed like יִמַּד, *it shall not be measured* (Jer. xxxiii. 22), and its root is מדד, as proved by the Dagesh. The meaning is: the strength of the masters of the world who stand in their strength before their enemies; these are like *the strong ones* as mentioned in the last speech (Job xli. 7): *his strong scales are his pride.* Streams are called אֲפִיקִים for this reason, that they flow strongly. **He looseth**, and weakens from their loins. R. Joseph Kara explains: *He pours contempt upon the princes*: those who were princes, on account of the abundance of their produce, and boasted thereof, will meet with contempt, because he looseth the girdle of the streams of water that are dried up, *cf.* (Ez. vii. 17): *all knees shall be weak as water.* Having caused to err and having led astray the kings, and the princes, and the trusty, as mentioned, without their knowing whereat they stumbled, 22. **He discovers** to them **things out of darkness**, *i.e.* the counsel which was deep to them, as (Dan. ii. 19): *Then was the vision revealed unto Daniel in a vision of the night*, and (*ib.* ii. 22): *he reveals the deep and secret things, he knows what is in the darkness.* He says that *he discovers* to them the counsel that was to them like *darkness*, from which they ought to have taken warning. Not having taken the warning they were ensnared and caught; **And brings out to light the shadow of death** of their way, until they recognise that through which they stumbled. 23. **He increases** the army **of the nations** when they go up against their enemies, in order to *destroy them*; such as the four kings; and Sisera who fell into

Deborah's hand in spite of his numerous chariots; and the kings of Midian (who fell) into the hands of the three hundred who had lapped (the water), etc.; for he collects them together to destroy them in a moment, like Sennacherib and his army. They did not know God's counsel, to stir up their spirit to fight in order to destroy them. **He spreads the nations abroad.** After the mention of those that were settled peacefully, whose spirit was roused to leave their places, so as to destroy them, the subject is further explained in a different way; namely, that he spreads abroad those nations, whose spirit prompted them to settle down all over the earth, here and there, and do not wish for war, but only to settle peacefully for a length of time; **he leads them away**, desirous as he is to drive them forth from there and to lead them by dark ways; like Pharaoh and his army into the Red Sea, and their leaders did not see what was before them. Therefore he says: 24. **He takes away the heart of the chiefs of the people of the earth**, who lead them, but to **lead them astray in a wilderness where there is no way** trodden for them; like those whom Elisha led into Samaria, who were smitten with blindness. Therefore, 25. **they grope in the dark without light.** Thus far he spoke of the leaders, and not of the counsellors; Job mentioned all this, because Zophar had said to him (xi. 6); *and that he would show thee the secrets of wisdom*; he therefore treated at length these hidden things. He now resumes the subject of the commencement of his speech.

in all your consolations as there is in that sinew, called Ellil, which cannot be healed. Some explain *physicians of* אליל = false physicians, (physicians) of idols that cannot heal, אליל from אל (not). It may also be explained, physicians that are nought and *miserable comforters* (Job xvi. 2). 5. **Oh that you would altogether hold your peace, and it should be your wisdom,** more so than by your answering me foolish things, for *a fool, when he holds his peace, is counted wise* (Prov. xvii. 28). 6. **Hear now my reasoning,**—what I reason before God, **and the pleadings of my lips,** since you say that I contend, **hearken ye,** and you will then understand rightly, before you answer me, that there is no rebellion in my words. 7. **Is it for God,** = is it for God's sake that you speak—according to your opinion—, **that you speak** against me **unrighteously,** so as to flatter him, **and for him,** and in his behalf you answer me with deceitful words? 8. **Will you respect his person,** and honour him by deceit, that you speak in his behalf? **And if you contend for God,** *i.e.* in his behalf, and you do not rightly understand my words: 9. **Is it good** for you **that he should search you out** and see the way in which you flatter him and respect his person?—**or as one deceives a man** do you imagine to deceive him, and to deny, (saying), we have not respected thy person? *cf.* (2 Kings iii. 14): *were it not that I respect the person of Jehoshaphat.* 10. Surely, **he will reprove you** for the thoughts of your heart; **or in secret**: that you would deny your words

against him, but surely (1 Chron. xxviii. 9): *he understands all the imaginations of the heart.* The words **you respect persons** are to be taken in the same sense as when spoken by God (Job xlii. 8): *for I shall respect his person.* 11. **Shall not his rising up in judgment make you afraid.** שְׂאֵתוֹ like הנשא (Ps. xciv. 2): *lift thyself up, thou judge of the earth.* Ibn Ezra explains שאתו as *his fire,* as (Judg. xx. 40): *and the blaze began* . . . and in the language of our Sages (Mishna, Rosh Hashana, ii. 2): *they light beacons* משיאין משואות: **make you afraid,** it ought to make you afraid; **and his dread** should **fall upon you,** for you ought to have feared the punishment of his judgment. 12. For **your memories** before him, if he gave his attention to search you out, you would be compared to dust and ashes. To **backs** (coverings) **of clay,** as (Ezek. xvi. 24), *and thou didst build for thyself* גַּב *an eminent place.* He refers to the monument of dust that is thrown over the dead, as if it were a back and a heap over him. He means: your backs and your pride will become *backs of clay* out of which you were formed (Job xxxiii. 6), to crush you in his anger; therefore he says *your memories,* remember ye that you are compared to ashes. 13. **Hold your peace . . . . that I may speak** as (Ps. xxxix. 4): *While I mused the fire was kindled,* because one who is crushed by sufferings finds relief in speech. He, therefore, says **and let come on me what will,** *i.e.* whatever may come to give me relief. He proceeds: 14. **Wherefore should I take my flesh**

in my teeth, to keep silence so long, and if it is understood that speech will afford me relief. R. Eliezer explains it thus: *I shall speak*, and if he should pass over me to judge me and to reprove me for my words, what matters it should he even kill me; this it is, indeed, that I desire. This he explains by saying *For what*, *i.e.* on account of what evil that I expect him to do further to me do I place myself in danger and *take my flesh in my teeth* **and my life in my hand**, in that I argue with him about death, when it is this that I desire. 15. **Behold if he slay me yet will I wait for him** and watch, **yet I will** first **argue my ways before him.** He says *my flesh in my teeth*, because speech issues through the teeth, *cf.* (Eccl. v. 5): *suffer not thy mouth to cause thy flesh to sin.* 16. **He** himself **shall be my salvation**, although he has dealt very bitterly with me; for I find comfort in this **that a hypocrite shall not come before him**, such as you are, who condemn me so as to flatter him; and even if he should kill me. This is meant at the end of the book by (Job xlii. 8): *and my servant shall pray for you.* Therefore: 17. **Hear diligently my speech**, whether it contains any iniquity against him; **and my declaration**, that which I declare and tell. 18. **Behold now, I have ordered my cause** and my argument (before him), therefore **I know that I am righteous**, for I am no more than a supplicant, and prove my ways that are good before him. 19. **Who is he**, among you, **that will contend with me**, in the place of the Holy One,

blessed be He, and condemn me, in that which I speak before him, which is not spoken in rebellion and in trespass (Josh. xxii. 22). **For now**, if you reprove me with the words that I speak and confute me, I **shall hold my peace** and speak no more, **and give up the ghost** in my sufferings. And what is the cause which I shall sustain before him? . . . . 20. **Only two things**, which he will mention in the next verse. **Then I will not hide myself from thy face**, so as not to speak the words of my defence, do now unto me only this kindness. Therefore he uses the word 'only,' give me an opportunity that I may be able to speak, and if there be iniquity within me, kill me. 21. **Withdraw thy hand from me.** The hand is mentioned, because it is known that the stroke proceeds from the hand of man. In the same sense, it was said above (ix. 34): *Let him take his rod away from me and his terror* . . . . All this is only a repetition and elucidation of what he said before, that there is no rebellion and trespass in arranging his words before God, when *ordering his cause.* 22. **Then call**, as (Deut. xv. 9): *and he shall cry against thee*, an expression denoting 'speaking first,' in the same sense as (Is. xliii. 26): *declare thou, that thou mayest be justified*, *i.e.* speak first, that thou mayest be justified; because (Prov. xviii. 17): *he that pleads his cause first is just.*—**and I will answer** in my defence. *Or I shall speak* my words first, to mention those things that are good before thee, and *thou answer me.* Choose which of the two thou likest. *And answer*

me: 23. **How many are mine iniquities and sins**, as against my good ways, that I may know whether they outweigh each other. **My transgression**—intentional sins—**and my sin**—committed in error—**make me to know** first. This thou shouldst do and punish afterwards. 24. **Wherefore hidest thou thy face**, in order not to hear me, **and holdest me for thine enemy**, and doest not reprove me first to let me know the reason? He now proceeds to make it clear to them that he is not contending with his Maker for his judgment, but that he is no more than a supplicant, viz., 25. **Wilt thou harass a driven leaf** like me, **and the dry stubble**, for if it were moist the wind would not move it so much, but when it is dry it is easily moved. 26. **That thou writest bitter things against me**, at once, without bringing me to judgment; **and makest me to inherit the iniquities of my youth**, which thou oughtst not to have remembered. 27. **in the stocks**, סד denotes a prison and the stocks in which prisoners are placed, in the language of our Sages (B. Pesachim 28a): *the maker of stocks sits in his own stocks*, בסדניה. The plain meaning may be, that סד is like סיד, lime; like a man who throws lime, or flour, or .dust round his house or his rooms, in order to trace the footsteps of anyone who may come there; and he marks all his paths, and the footsteps become known, and whither he turned from there, and he pursues and overtakes him if he comes there on another night, compare (Ps. lvi. 7): *they mark my steps*. This is also the meaning of: **thou drawest a line about the soles ot**

my feet, *i.e.* thou art like one who traces and writes my footsteps in lime in order to capture me. My uncle R. Benjamin explains it thus: thou puttest a seal *upon the chain* (שָׁרְשֵׁי = שרשות) which thou placest on my feet; and this is the meaning of **thou engravest** (תִּתְחַקֶּה). 28. **And he,** namely **the leaf and the dry stubble** mentioned above, even if no attention be paid to it, **will** of itself **be consumed like a rotten thing,** then why shouldst thou notice him while he is alive? Or, *and he* is possibly connected with the next verse; *And he.*

CAP. XIV.—1. **is a man born**; there are many such instances. **Born of a woman,** who brings him forth to sin, and all his formation is putridity. Thou oughtest not to consider it worthy to foster such anger against him and to take vengeance. **Few of days** 2. . . . . **he continues not** but is like a driven leaf, **and full of unrest** on account of his misfortunes. This should be sufficient, even if no more come over him. 3. **Even upon such a one dost thou open thine eyes,** to judge him while he lives; **and me,** who am a driven leaf and dry stubble, and unclean, being born of woman, **thou bringest into judgment,** to take particular notice of me. 4. **Who can bring a clean thing out of an unclean**; how can he, whose birth is in uncleanness, whom *his mother conceived in sin* (Ps. li. 7),—how can he be cleansed and justified again? No man can cleanse me of this, retrospectively; for whatever was, was. For cleanness and

righteousness are only of avail for the future. We can also explain it thus: who can make clean by plagues, such one as I am to day? No one, for there never was one plagued like me. 5. **Since his days are determined**, this refers to the verse *man that is born of woman, of few days.* חֲרוּצִים means *determined*, to live up to a certain time, *i.e.* **the number of his months is with thee**, to remember them, and to notice them, as to how long he has lived already and how long he will live; and in the end **thou hast appointed his bounds**, and the complete time which thou hast determined for him, **and he cannot pass** that time even by so much as one minute. Since it is thus, then, during the time which thou has determined for him 6. **Let him alone**, do not distress him, **that he may cease** from being *full of unrest*, as mentioned, **till he be willing** and accomplish his work **as one hired** by the day. 7. **For there is hope of a tree**, that **if it be cut down** from the earth, it **will renew again** its stem and grow, **and the tender branch thereof will not cease** from the earth. And yea, 8. **though the root thereof wax old in the earth,**—for on account of its great age it is useless, **or in the dust**—ו = אוֹ, *or*—**the stock thereof die.** 9. **Through the scent of water,** *i.e.* even not really water, but only a little of moist earth, **and it produces a harvest** and fruit **like a plant,** *i.e.* another fresh and youthful plant. But 10. **Man dies and is weak**, because he has been weakened already and cannot bear the weakness therefore he dies. We are compelled to explain it thus,

because man is weak before he dies. *Cf.* (Ex. xvi. 20): *and it bred worms and stank*, but it is known that it stank before it bred worms. **And he expires** then altogether, without renewing again strength of life. 11. And if **the waters are gone from the sea**, entirely, to come upon him to restore him to life, **and the river be parched and dried up** to moisten him and to make him sprout up, 12. **And man**, every man, still **lies down, and does not** ever **rise; Till there be no heavens**, till no heaven is left over the earth, men **shall not awake**, neither he nor others, for the sake of all the waters of the world, whereas the old tree returns to its former state even by the scent of water; how much more so if the water of the deep waters it from below. 13. **Who would give** (oh, would), that thou wouldst behave thus unto me, **that in the grave** thou wouldst hide me, like the root of the dead tree, that waxed old in the ground, and thou wouldst preserve me there from decay, **until thy wrath is past** from me; **that thou wouldst appoint me a set time** and a term, like that which is hidden and imprisoned, and then **thou wouldst remember me**, after thy wrath had passed away, and thou hadst restored me to my position in the land of the living, like a tree that buds after it was dead. For then I should cry out all day for my sufferings during my lifetime. 14. For **if a man** like me **die, shall he live**; shall he come to life again and renew his stock? Then, **all the days of my appointed time**, during which I were hidden in the grave, in the days of the appointed term set me by

thee, **I should hope**, and bear the pangs of the grave **till** the end of **my change would come**, 15. **that thou wouldst call** me from the grave, **and I** were alive **and answering**, and thou wouldst have a desire, תכסף as נכספתה (Gen. xxxi. 30): *thou longedst*,—an expression of desire;—**to the work of thy hands.** Ibn Ezra says that *my change* is to be taken like (Eccl. i. 4): *one generation goes and one generation comes*, because the dead passes away and the born remains. 16. **But now,** since I have (? no) hope and trust to be renewed and to revive, thou shouldst have numbered **my steps**, and not, as said above, **marked all my paths**, and thou shouldst not have **watched over my sin**, and have waited for 17. **my transgression** to be **sealed up** and preserved **in a bag**, as (Gen. xlii. 35): *the bundle of their money*, and to accumulate and join iniquity to iniquity, and collect it all for the day of death to take thy vengeance then, as I say (thou dost) now, but, if during my lifetime, immediately, thou wouldst punish and judge me, I should not now have objected. Ibn Ezra says that the meaning is: and thou dost not watch except for my sin, according to his opinion the word *except* is to be understood, *cf.* (Eccl. ii. 24): *There is nothing good for a man* [except] *that he should eat and drink*—and according to Ibn Giath it means: 18. **And surely**, it is not so, for **if a mountain falls**, which is great, it **fadeth** till it falls, **and the rock is removed out of its place** 19. And **the stones** of the mountain **are ground by the waters**, till the latter throw them **to the earth.** And there is the hope that,

after their fall, herbs will spring forth on them, as before, and that the new particles of the stone, from its place, will be joined together as dust of the earth by the grinding of the waters. They have suffered no loss through this, they only descended, but there they endure for ever. But **the hope of man** to live again, **thou hast destroyed.** The ת, (3rd fem. sing.) of תִּשְׁטוֹף agrees with שבלת (understood), a stream of water, whose waves wash away the dust of the earth.
20. For **thou prevailest over him, and bringest him down for ever**, without hope, for he will not return after thou hast prevailed over him. תִּתְקְפֵהוּ can also be taken as *uprooting, taking away the strength* from him. According to R. Jacob—the memory of the righteous is a blessing—it means: as *the falling mountain*, and as *stones that the waters grind* have no more hope thus *thou hast destroyed the hope of man.* But I consider more probable the explanation written above, for he compared man to a tree that had died and sprouted again; not so man. The mountain that falls and the stone that is ground to powder, these receive thereby no injury; not so man, for he dies and there is no hope. The verses: "for there is hope of a tree," etc. may also be explained thus: There is hope for a tree . . . . even if it wax old and its stock die in the dust, yet it will bud from the scent of the waters, but man, if waters fail from the sea, and the river water the earth till it be dried up, is not able to live again. **changing his countenance** after his death, and **sendest him away**, finally, and he will return no

more. 21. If [**his sons**] יִכְבְּדוּ **become numerous**, as (Gen. xiii. 2): *And Abram was very* כבד *rich in cattle, in silver and in gold*, **he knows it not** at the time of his death, and he does not turn his heart to it to rejoice thereat. יִצְעֲרוּ, they decrease, and **he perceives not**, so as to wail over them. 22. For he does wail except for **his flesh** that **pains him, and for himself his soul mourns.** He is only concerned about this, and he has no desire regarding his house after him. So heavy is thy hand upon him. The grief that he was to meet at his latter end should have been enough for him, and thou shouldst not have pained him during his life. This is Job's reply, to show his friends that he had not spoken in transgression, but that he only intended to prove before him such things of his as were good, and that he wanted God to let him know his transgressions and to punish him afterwards. But as long as he had not told him that he had sinned, he should not judge him, but he should have compassion upon all his works. Eliphaz's reply to this is not good; namely, that God deals with the wicked in the manner he dealt with him, that destruction comes suddenly over them. Therefore God was angry with him. But Elihu gave the proper reply, that it is God's way to reveal to men's ears his reproof, two and three times, and it will be good unto them afterwards.

CAP. XV.—1, 2. **Eliphaz answered . . . . Should a wise man make answer with knowledge of wind,** 3.

הבעד, *can he judge through the thick darkness?* and (Gen. xxxiv. 31) הכזונה, *shall he deal with our sister as with a harlot?* This is the rule whenever [the interrogative ה] is joined to one of the letters בגדכפת. But there are exceptions where the *dagesh* is found as (Numbers xiii. 19): הבמחנים, *whether in camps?* and (2 Sam. iii. 33): הכמות . . . . *as a fool dies?* Another explanation is: Art thou the first man born, that thou didst not see the past generations, and the way things are arranged in the world; that it is not God's way to do what thou demandest, to tell his sins to man, and to go in judgment with him, seeking to prove thy words before him. Or **doest thou hear**, perhaps, his judgment **in the secret counsel of God**, more than other men, **and is wisdom little unto thee**, of his secret counsel and the reasons he gives, why he judges the world in this manner? 9. **What dost thou know** of his secret counsel **that we do not know**? 10. **Both the greyheaded and the very aged men**, who have seen generations as well as thou, and thou art not the first man. It is explained below (*v.* 18): *they have not hid it* (that which came) *from their fathers.* 11. **Is it too small for thee**, that we comfort thee and speak in secret with thee that God will comfort thee; namely, that he will have mercy upon thee when thou returnest to him, or is, perhaps, **the thing secret**. לָאט is an expression of covering, as (1 Kings xix. 13): וילט *and he wrapped his face in his mantle* (2 Sam. xix. 5): *and the king* לאט *covered his face.* The meaning is: is it hidden from thee, and doest thou not know, that

parallel to *his angels.* 16. **How much less one that is abominable,** that is brought forth in uncleanness and iniquity. נֶאֱלָח, *filthy,* as (Ps. xiv. 3) *they are become filthy* (Ezek. xxiv. 6): *the caldron whose scum is in it, and whose scum is not gone out of it.* It is an expression of scum and filth. **A man that drinks iniquity like water,** contrasted with *the heavens are not clean.* 17. **I will show thee, hear thou me,** *i.e.* Although we do not know his secret counsel in his judgments, yet hear thou me, **that which I have seen I will declare,** and not that which comes from my own heart only, and from my conclusion, about which thou couldst say "thou art mistaken." But 18. **Wise men tell us, and have not hid from us, from their fathers,** who were righteous men, how they were in the world, they and their seed after them. 19. **Unto whom alone the land was given,** *cf.* (Isaiah lx. 21): *the righteous, they shall inherit the land for ever,* and God did not allow **a stranger to pass among them,** to possess their inheritance, as (Lam. v. 2): *our inheritance is turned unto strangers*; but their seed are established therein. He proceeds to explain what the wise tell. 20. **All the days that the wicked prospers he travails** and is afraid. מִתְחוֹלֵל is from the root חיל. Others explain it thus: it was said before that no stranger passes in the midst of those that were mentioned, *i.e.* the righteous ones; therefore, the righteous man is in hopes all the time that the wicked, who passes in the midst thereof, prosper; מתחולל as (Ps. xxxvii. 7): *Be silent to the Lord, and wait patiently for him,* denoting hope.

many thought. Some say that לכידור is like כידוד, *flame*, which is found in this book (xli. 11), and denotes *destruction*, for that king will certainly destroy the city and utterly slay all. He proceeds to give the reason why all this had come upon him: For whilst he was in his wealth and strength 25. **he stretched out his hand against God,** to rob and despoil, saying there is no God; **and against the Almighty,** those that were under the Almighty, and he **bids Defiance** to them. 26. **He runneth upon him with a neck with the thickness, the bosses of his bucklers,** to rob and make booty with his strong neck and the thickness, the bosses of his bucklers, which are expressions of firmness and strength, as (xli. 7): *his channels of shields are his pride. with the thickness* refers to the thickness of the neck; *his bucklers*, to the bones; *the bosses* are the muscles that strengthen the body. This is Ibn Ezra's opinion. And what is it upon which he trusted? 27. **Because he covered his face with his fatness,** derived from robbery, and his rich food; and from his exceeding fatness he has 'a mouth' upon his flanks; *i.e.* fat which is doubled up upon his flanks, which has the appearance of a mouth. Thus he said "there is no God," whilst in this prosperity. But now it is different. 28. **The cities** shall be **cut off** and overthrown, **and houses shall** never **be inhabited,** and he is there without shelter against showers and rain. It may also mean, *that he dwells in cities*, in a place where there is no habitation, to dwell there for

the purpose of doing evil, such as are destined to be heaps, which הִתְעַתְּדוּ *are destined* from the days of old to be heaps and everlasting ruins. 29. **He shall not be rich** any more, his substance shall not continue, not even the little that was left him; **neither shall bend**, shall be pitched, **to the earth** even a tent, which is usually pitched. מִנְלָם = of that which is theirs. The meaning is, that this wicked man, who was accustomed to despoil and to rob, and to join house to house, will not be able to rob any more, so that he be able to pitch his tent in those cities that have no houses, of all that he robbed of theirs. This, I think, is the meaning; I have seen many explanations that make no sense. Or, it means: that none of all the people of the town shall again pitch his tent on the place of those houses, but the place shall be for monsters and ostriches. Having said (*v.* 23) that the day of darkness is ready at his hand, he proceeds: 30. **He shall not depart** again out of that **darkness**. **his offshoot**, *i.e.* his children—*cf.* (Ezek. xvii. 4): *he cropped off the topmost of the young twigs thereof*—**the flame shall dry up**, so that it shall have no moisture and growth. Therefore the heat dries it up; and **he departs by the breath of his mouth**, like chaff that cannot stand against the wind. All this is said metaphorically, *cf.* (Ps. xcii. 7): *When the wicked spring up as the grass.* 31. **He shall not believe**, he that **has been deceived by vanity**, as one that stretched his hand against God, does not believe that he will enjoy his wealth peacefully; *cf.* above (*v.* 22): *he believes not that*

he shall return out of darkness; *for*, certainly, *vanity shall be his recompense*, for every violent robber. 32. **It shall be full before its time**, namely, the above mentioned offshoot; it shall wither before it bore a branch. **And his branch**,—וְכִפָּתוֹ like (Lev. xxiii. 40) כפת *branches of palm trees*—he shall not believe **that it shall not be green**, but he will think that it will be full of sap and green. 33. Yet when **he shall uncover**—יַחְמֹס is an expression of uncovering, *cf.* (Jer. xiii. 22): *thy heels are uncovered.* When he shall uncover **as the vine** uncovers its **unripe grapes**, which is the beginning of the fruit after the bud and the blossom, then his offshoot shall be full and wither. *Cf.* (Isaiah xviii. 5): *For afore the harvest, when the blossom is over, and the flower becomes a ripening grape.* Ibn Ezra says that the א in תמלא stands instead of the reduplication of the last radical (מלא for מלל), and compares it with (Deut. xxiii. 26): *thou mayest pluck* מלילות *the ears* and in the language of our Sages: *he crushes it and smells at it* (b. Beza, 33b.), *cf.* (Is. xviii. 2) בזאו, *rivers have spoiled*, for בזזו. Since בשו (*v.* 31) is written without an א, some explain it thus: he who was deceived בשוה by a valuable and good thing does not believe that it is a recompense for his deeds. 34. **For the company of the hypocrite**, who does not love God with a perfect heart—*cf.* (Is. xxix. 13): *with their mouth and their lips they honour me, but have removed their heart far from me*—**are** justly **barren**, without remembrance, like a mast on the mountain; and it is just that **fire shall consume**

and destroy **the tents of bribery**, *cf.* (*v.* 28): ***houses which no man inhabits.*** Because 35. **He conceives mischief**, *i.e.* the evil thought that is in the heart before it comes forth; **and brings forth iniquity,**—brings it forth into actuality;— **and their belly prepares deceit**, this alludes to him who designs in secret, to say, hypocritically, that no evil was done. This was Eliphaz's argument. He condemns Job for wishing to argue with his Creator, why he had not told him his transgression and his sin. By doing so, he annulled the fear of him. He ought not to have despaired of God's consolations; for this was God's way to punish the sinners without letting them know. Job replies to this that his consolations are miserable, that he knew himself that no man is righteous, and that God punishes the wicked without letting them know. But this is when the wicked are known; and their transgression is known, and they themselves know their transgressions, *cf.* (*v.* 25): *because he has stretched out his hand against God*, for such a one cannot conceal, for all his neighbours recognize his deeds. But as for me, whose sin is [unknown]; there never happened to any evildoer in the world what has befallen me, in respect of property, my person, and my children.

CAP. XVI.—1, 2. **Then Job answered, I have heard such things**, that one born of a woman cannot be righteous before God for *even his holy ones are not clean in his sight* (xv. 15), and that the *consolations of*

God are great and good, and that it is good to return to him and to supplicate; but **ye are all miserable** and idle **comforters**, even thou Eliphaz, who art the greatest among them. 3. **Or what provokes thee that thou answerest** such things? Ibn Ezra explains יַמְרִיצְךָ = will be too strong for thee and overcome thee; what evil, that thou hast found in me, is too strong for thee, and overcomes thee, to induce thee to speak wickedly against me? for thy speech is only fit for a man, whom an ordinary misfortune and accident has befallen, but not such as has befallen me; as he says: 4. **if your soul were in my soul's stead.** Some explain it thus: if your soul were in my soul's stead I should speak even thus against you, but the explanation is inadmissible. It ought to be interpreted thus: **I also**, of whom you said that I answer with a knowledge of wind (xv. 2), and do away with fear (*ib.* 4), should speak **like you**, if I were like the wicked you mentioned, whose sins and transgressions are known, and with whom you compare me. But *if your soul were in my soul's stead*, if you had been smitten like me, for no transgression, and I were tranquil and healthy like you, I should have joined together for you consolations and goodly words, to encourage and strengthen you, and **should have shaken my head about you**;—in the sense of (Jerem. xviii. 16): *he shall be astonished and shake his head*—to weep and wail about you, knowing and recognising that you were not smitten in the usual way. 5. **and the movement of my lips**, in my consolations, **should assuage.**

But now, that I am smitten and you are the comforters, 6. **If I speak,** even I, like a man who tells his grief to his friend, **my grief is not assuaged,** by your words which ought to strengthen me, and if I **forbear** speaking, so that you might not vex me, **what** part of my grief **departs from me?** My grief will be all the greater, if I hold my peace. 7. **But now** *it* **has made me weary,** namely, the grief of which he spoke. Or, "*he*" *has made me weary*; namely, God; to whom he says, **thou hast made desolate all my company**; *i.e.* my body; to this refers: 8. **Thou hast shrivelled me up,** wrinkles appeared on my face, *cf.* (xxii. 16): *that were shrivelled up.* In the language of the Sages the word denotes the spreading of the wrinkles—I have become wrinkled before my time. **it was a witness**; namely, all that has happened unto me. **And my leanness rises up against me,** no fatness is left in me, and the evidence is before me. It can also be explained as a rejoinder to Eliphaz, to whom he says: **But now** thy word **has made me weary,** in that thou didst say, *both the greyheaded and the very aged man* . . . . (xv. 10) *which wise men have told* . . . . (*ib.* 18), **thou hast astonished** and silenced—הַשִּׁימּוֹת like (xxi. 5): *Turn unto me,* והשמו *and be astonished*—**all my company** and my associates, who hitherto spoke as I do, now they will speak like thee. **And thou hast shrivelled me up,** cut short my words as to this, that certainly my transgression **is a witness** against me, **and** כַחֲשִׁי **my denial rises up against me,** my lying statement, that I have not sinned, which **testifies to**

my face that I have sinned. If you spoke to me like this, I should be unable to reply. But as he does not know of any sin of mine, what value has thy objection, that he does not tell their sin to the notorious wicked, who are unable to say "I have not sinned"? He ought to have told *me*, for (I) do not recognise any sin of mine. 9. But without delay, suddenly, **he has torn me in his wrath**, at once, without a pretext, **and hated me**, for his hand is still stretched out against me. And when **my adversary** sees it, **he gnashes with his teeth upon me, and sharpens his eyes upon me.** And when the world sees that his anger is kindled against me, 10. **they gape upon me with their mouth**, to swallow me up, after the manner of the hypocrites and such as respect persons; and they do not pray to God for me, but **they smite me upon the cheek reproachfully, and gather themselves together against me.** יִתְמַלָּאוּן = they gather themselves together [To יתמלאון], *cf.* (Jer. xii. 6): *they have cried* מלא *all together after thee*, (Is. xxxi. 4), *a multitude of shepherds*, to scoff at me. Some say that the words *he has torn me in his wrath* are to be connected with the following words *my adversary*. 11. **God delivers me to the ungodly**, *i.e.* the adversary, to judge and chastise me, **and places my remedy in the hands of the wicked** and the hypocrites; the remedy of my consolations that are not right. יִרְטֵנִי may also be an expression of perverting, as (Numb. xxii. 32): *for the way is perverse.* They are two roots. Thou hast placed

be said of the horn only, but of the whole body. Menachem compares it with עֻלּוֹ, his yoke, in which word the dagesh shows that it belongs to reduplicated roots (עע׳); R. Jacob (Tam) approves of this explanation. He explains it thus: *I have sewed sackcloth upon my skin*, I have covered all the skin and afterwards I put a yoke of dust upon my horn, so that the horn was covered with dust, and the body with sackcloth, the *Loaz* (French) for עוֹלַלְתִּי will be then . . . . , for the yoke upon his horn was of dust, and not of wood and iron. This interpretation seems probable to us. Ibn Ezra explains עוללתי = I have brought up, like (Nehemiah viii. 6), במועל *with the lifting up of their hands.* 16. **My face is shrunk**, *cf.* (Lam. ii. 11): *my bowels are burned*, and in the Talmud (Chullin, 56a), *its entrails are shrunk*, it is an expression of shrivelling up and shrinking. 17. **Although there is no violence in my hands**; nobody can say about me, that I robbed and committed violence. **And my prayer is pure**; clean and proper. I never prayed to God to bring misfortune (to any man). Or,—I have not prayed because I had sinned. Some say וּתְפִלָּתִי is an expression of פלילים, judges,—for my judgment should be pure. 18. **O earth, cover not my blood**, so that my innocent blood that is shed should be forgotten; *cf.* (Ezekiel xxiv. 8): *I have set her blood upon the bare rock, that it should not be covered*; that it should not be forgotten. **And let there be no place** for the lament of **my cry**, that the place would prevent it coming before him. I

found in the treatise Soferim (iv. 9) that ואל of ואל ידי מקום belongs to those names (of God) that may not be blotted out (?), in that case the vocalisation is וְאֵל, and the meaning, that God will provide a place to receive my cry. 19. **Even now**, that the lot of the wicked has befallen me; **behold, my witness is in heaven**, he knows my ways, that I have not sinned, **and he that vouches for me is on high**, this is a parallelism. 20. **My interpreters**, who ought to have interpreted in my favour, seeing that you are **my friends**; who ought to have comforted me, and prayed for me instead of condemning me;—know ye, that **my eye pours out** tears **unto God**. 21. **Who would plead for a man**, for any man, such as I am, **with God**;—who is it that sinned against him, who deals treacherously with his friend; whether I sinned against him, as they say; or whether they deal treacherously with me, as I say. 22. **For when a few years are come**, the years of man's life, that are meted out to him, will come quickly, and he goes the way whence he shall not return. Therefore, I I must plead while I am still alive.

Cap. XVII.—1. And already **my breath is injured**, while I live, for when a man is stricken with diseases, he puts forth an evil breath from his mouth. **My days are extinct**, my happy days; they will not be bright any more; would to God, **that the grave were for me**. Or, it means; the grave is for me during my lifetime, for my flesh is clothed in worms and

mould, as if I were in the grave, and none of you comforts me. 2. **Surely, there are mockers with me,** the diseases, which change every moment on him. **And by their provocation,** *i.e.* your words [הַהֲתִלִּים] *cf.* (Gen. xxxi. 7): *and your father* התל *has deceived me.* **mine eye abides,** for even at night, when I remember your words, or feel my sufferings, I have no rest; for I do not sleep, they embitter my life. 3. **Give now a pledge,** (addressing) God; [*be surety for me*], be surety for me for good (Ps. cxix. 123). Or, he addresses Eliphaz. **Who is there that will strike hands with me**; *cf.* (Prov. xxii. 26): *be not thou of them that strike hands*; after the way of a man that makes another a promise about something. 4. **For thou hast hid their heart,** thou Eliphaz, who spoke the first in my condemnation, to say, that all this came to me on account of my wickedness; thou hast hidden the hearts of thy other friends **from understanding,** for they say that I am wicked according to thy words **therefore shalt thou not exalt** [thyself], and boast about thy words. But if he addresses God, it means: thou hast covered [them] up with their fatness so that they do not understand; for they see the grave ready for me during my lifetime, and my troubles, and they add pain to my pain by condemning me. **Therefore shalt thou not exalt** them, nor cause them to prosper, for they are no more than hypocrites,—as mentioned before (xiii. 8): *will you respect his person?*—5. **For a portion will Eliphaz denounce his friends.** Or, לְחֵלֶק means, smoothness of lips and

hypocrisy;—my friends say that I was hypocritical to thee, as he said (xv. 34): *for the company of the hypocrite is barren.* Therefore God informs the friends —me and them—who of us all is the hypocrite. And as for him who shall be found to be the hypocrite, **the eyes of his children** and of his company **fail** in looking for help, as they said about me (v. 4): *let his children be far from safety,* and (xv. 34): *for the company of the hypocrite,* etc. 6. **And he placed me,** has not God caused me to stand in the past, when I was in my glory, **to rule** and correct **peoples** with the rod of reproof. **And a Topheth,** and a blaze of fire, burning like the Topheth, which blazes for ever, I was to them **formerly**; so much were they afraid to approach me, for I used to remove the wicked from the earth. And they tell me: *for the company of the hypocrite* . . . . that I was hypocritical and respected persons in judgment; and from whose hand have I received a bribe? . . . . and God **placed me to be a proverb** and a byword. Ibn Ezra says that the subject to "he placed me" is "the pain," or "Eliphaz," and I am now a תּוֹפֶת tabret and a harp before them, for laughter,—they scorn me. Or תופת is "a filthy place." 7. **And . . . is dim through grief,** they grieved me with their words, וַתֵּכַה, as (Gen. xxvii. 1): *and his eyes were dim,* for grief darkens the eyesight. **And my formations,** my days, or the members that are formed, *cf.* (Ps. cxxxix. 16): *the days were fashioned.* Or, the form of my face is **all as a shadow** through their insults. 8. **Upright men shall be**

astonished at this evil, and confused, as these add pain to my pain. And he who is **innocent** like **me**, who knows in himself that he has not sinned, **against the hypocrite**, *i.e.* his friend who deals treacherously by him and shakes him, **he shall stir himself up**, he shall strengthen himself to contend against him, for who can be silent at this? 9. **And** not that he turns away from his righteous way, so as not to serve him, but **the righteous shall hold on his** good **way**, and shall not leave the service of God through this, and shall not say: See, what happened to Job, who *served God in vain* (Malachi iii. 14). **And he that has clean hands**, whose hands are free from violence, **shall get stronger and stronger**; in the purity of his hands, and not after the manner of the hypocrite when misfortune befalls him. The meaning of: 10. **and indeed, they all**, is, all that they say about me as you did; or, it means: I say to all upright, pure, and righteous men: **Return ye and come now**, and let them judge between us, **and I shall not find a wise man among you**, not even Eliphaz, the oldest among you. For they will see: 11. **My days are past**, my happy days are past and annulled, *cf.* (Deut. xxxiii. 25): *and as thy days so shall thy strength be*, *i.e.* thy happy days,—**my purposes are broken off**, the thoughts that I had of dying in happiness and peace—to that extent I considered myself pure and clean of hands—, all these are broken off and past. **The possessions of my heart**, as (Obad. 17): *their possessions*; this is also the

me after they have not profited me even in my lifetime? 16. For even **the bars of the grave**, when they shall carry me on bars and staves, even then **shall go down** with me the worms and maggots that are upon me, and not like other people, over whom worms have no power, except after death. **And if together above the dust**, if my body had been complete, with my members, and then buried;—if my body had not been broken and consumed while I live, so that the dust of the pit cannot cause me to be decomposed; there would have been **rest** unto me. But my members fall off from me before I am buried, after the manner of the diseased and stricken. If so what comfort is it to me, that thou sayest (xv. 11): *Are the consolations of God too small for thee?* Consequently, *you are miserable comforters* (xvi. 1). This is the interpretation of R. Eliezer, which is correct. Ibn Ezra explains it thus: בדי, *The bars of the grave*, *i.e.* its branches; metaphorically, as if the grave were a tree below, *cf.* (Ezek. xvii. 6): *and it brought forth* בדים *branches*; or *they go down* refers to *the bars*. Some explain it quite differently: (*v.* 12) those mockeries mentioned (*v.* 2) change night into day, and the *light*, which I enjoy now, shines now *near*; was only like one moment *before the darkness.*—(*v.* 16) *The bars*, *i.e.* the children, that are to man like the branches of a tree. As they issue from the body of the tree, thus the children issue from the body of man; *cf.* (Ezek. xix. 14): *And fire is gone out of the rod of her branches*, and (Job xviii. 13):

is right; for he constantly cries and complains about the chastisements which are inflicted in his life, and none of you replies. **With your eyes** you see that **we are stopped**, and stayed by him in our words. נִטְמִינוּ is an expression of stopping up, טמונון is the Targum of סתמום (Gen. xxvi. 15): *the Philistines had stopped them up*. But I will answer him. Thou hast said of God (xvi. 9): *He has torn me in his wrath and hated me*, not so he, but thou art the man 4. **that tears and destroys himself** in anger, and thy heart is wroth against God. **Shall be forsaken for thee**: is it for thy sake,—saying as thou doest that he regards thee as his enemy—that we must say that God has forsaken the earth and given it into the hand of the wicked, as thou sayest (ix. 24): *the earth is given into the hand of the wicked*, and that He takes no account of the righteousness of the just, but (xvi. 11) delivers them to the ungodly, to consume and destroy them; **and shall the rock be removed out of its place**, so that his world be destroyed, and *that he restores* not *unto man his righteousness* [referring to xxxiii. 26]. Are we obliged to say for thy sake only that he acts as thou sayest, that never happened to any man what happened to thee? 5. **Yea, the light**; he explains: the world proceeds now also on its regular course and has not been changed for thy sake. For **the light of the wicked shall be put** out as usual, *cf.* (Ps. cxviii. 12): *they are quenched as the fire of thorns*; and as thou didst say about thyself (xvii. 1): *my days are extinct*. The case is not thine alone; (*v.* 6) **shall be put out**

thyself. Why did he not perceive his net? 10. Because **his noose is hid in the ground**, metaphorically; he was not told of his trangressions and sins, so as to beware and repent, and he imagined that he was innocent and of pure hands, therefore he did not beware of the stumblingblock, and was confident like thee. But afterwards, 11. **Terrors make him afraid on every side**, so that he thinks he cannot escape except by that way, but the gin **is spread at his feet**, *cf.* (Prov. i. 17): *the net is spread.* Then he becomes aware that he had not walked on the right way, otherwise he had not stumbled. 12. **His strength shall be hunger-bitten**, referring to (*v.* 9): *the starved shall lay hold of him.* Or, *his strength*, *i.e.* he who robs him, shall be hungry to eat that which was his. **And calamity shall be ready** day by day **at his side.** לצלעו = at his side. *His strength* denotes perhaps his firstborn, *cf.* (Deut. xxi. 17): *the beginning of his strength*; and וצלעו *his rib*, *i.e.* his wife, who is from his rib. 13. Until this strength **shall devour the bars of his skin**; or he himself . . . . the branches of his body and *the flesh of his own arm* (Is. ix. 19) and his children, from hunger. Which sufferings are worse than thine; for (Lam. iv. 9): *they that be slain by the sword* or the plague *are better than they that be slain with hunger.* And there is a difference between him who devours his own flesh while he is alive and him whom the worm devoureth. **The firstborn of death shall devour his members**, some say, the prince of death, *cf.* (Ps. lxxxix. 28): *I will make him my first-*

his roots from beneath. He continues: 17. **His remembrance perishes and he has no name**; 18. because **he was driven from light into darkness**; referring to what he said above (*v.* 6): ***the light is dark in his tent.***—**and is chased out of the world,** like (*v.* 7) *his own counsel shall cast him down.*—20. **They that come after shall be astonished at his day**; those who shall rise up afterwards, and see the desolation of his house. **And they that were before**, that were in his days, and saw him; **fright seized them**, about themselves, lest they are dealt with like him.—21. **But such**, all this is only fit **for the dwellings of the unrighteous**, of him who is unrighteous and thinks himself perfect and upright. But once his tent is desolate, it is revealed that iniquity has dwelt therein, **and this is the place that knew not God.** He did [not] recognise his Creator, to turn away from the way, of which he was confident that it was the right one, this is the place of iniquity, which he mentioned . . . . (?) Thus far Bildad's reply: thou also didst think that hitherto thou walkedst the right way, and wast confident that thou wouldst spend thy days in happiness. But when thy purposes and thy trust were broken off, thou shouldst have known, that the way, about which thou wast so confident, was not the right way, otherwise thou wouldst not have been ensnared and caught thereon. In replying to thee I have not, like our friend Eliphaz, referred to notorious evildoers, whose transgressions, robbery, and violence are known to all; but to unconscious evildoers, who, like thee, think that

has subverted me and surrounded me with his nets:—but the Satan chastised his body on every side, and stirred up the mind of his friends to shame and condemn him, so as to vex him more. *Know ye now, that God has subverted me*, and caused me to come to the place where the net and the gin is, of which Bildad said (xviii. 8): *for he is cast as a net unto his own feet*, (*ib.* 9): *a gin takes him by the heel.*—**And he compassed me with his net**, which he placed round the spot where I walked to catch me. [Otherwise] there was no net in my way, for my way was right, without any stumblingblock. And how can it be known now that God has subverted me? By this: 7. that **I cry, about the wrong of** the snares that compass me, that he may let me know the reason, and what is my transgression and my sin, and **I am not answered**;—and he does not answer me, saying: *So [right] is thy judgment, thyself hast decided it*; (1 Kings xx. 40) thou hast transgressed against thyself, thou hast walked on the way *of thorns and snares* (Prov. xxii. 5)—**I cry out**, that *there should be a plea for man with God* (xvi. 21), so that he do not destroy. If there were a judgment *I should argue my ways before him* (referring to xiii. 15). But I cannot come before him, for—8. **He has fenced up my way that I cannot pass**, and besides this, **he has set darkness in my paths**, *cf.* (Lam. iii. 6): *He has made me to dwell in dark places.* It is put metaphorically: like one who cries before a king, who pretends not to hear him, and orders his imprisonment, so that he should not come before him any more, as

if he had hated him from the first. He does not allow him to arrange his defence, and orders to strip him of his garments. Therefore he says :—9. **He has stripped me of my glory,** after I was caught in the net, **and taken the crown from my head**; this shows that he (Job) was a great and crowned prince. Or, it is an allusion to (i. 20) : *and he shaved his head.*—10. **He has broken me down on every side** ;—from all that was mine; cattle, flocks, children, even to my body, so that I have no standing ; **and I am gone,** (Fr.) *fus tressailli,* I am entirely gone, for *there is no soundness in my flesh* (Ps. xxxviii. 4).—**And my hope he has plucked up like a tree,** which is entirely torn up, roots and all, and not like a tree that is hewn down, but has its root still in the ground ; for such there is hope ; as he explained above. *For all this his anger is not turned away* (Is. v. 25). Therefore, he says : 11. **He has kindled his wrath against me.** 12. **His troops come on together,** his armies ; *i.e.* the misfortunes, accidents, and sufferings that came to him. 13. **He has put my brethren far from me** ; Ibn Ezra says that וַיָּסֹלּוּ (*v.* 12) is from the same root as סלון *a pricking briar* (Ezek. xxviii. 24), and is used here in the same sense as (Hos. ii. 8) : *I shall hedge up thy way with thorns.* Or, it is like סלו (Is. lvii. 14) : *Cast ye up, cast ye up.* This never happened to any wicked man, 14, 15. that his **kinsfolk, and his familiar friends,** and those **that sojourn in his house,** and his **maids,** and the members of his household. . . . 17. *that* his **breath is strange to his wife.**

. . . 18, 19. That **young children despise** him. . . . And his friends **are turned** into his enemies.—And he calls unto his servant and he does not answer (*v.* 16). The word עֲוִילִים (*v.* 18) means *men of iniquity, wicked men*, or *young men.* Zophar replies to all this. I explain it thus: *my breath is strange* even *to my own wife*: referring to what he had said before (xvii. 14): [I have called] *the worm my mother, and my sister*, he says now: I have supplicated my servant and my wife concerning the children of my own body to remove them from me. He alludes to the worms that encompass him on all sides. The ל of לִבְנֵי = *concerning*, as (Exod. xiv. 3): *and Pharaoh shall say* לבני *concerning the children of Israel. The children of* cannot refer to his real children, for they were dead. **And they speak against me,** דבר construed with the ב always denotes "speaking unfavourably of one" as (Numb. xii. 1): *And Miriam and Aaron spoke against Moses,* (*ib.* xxi. 7): *because we have spoken against the Lord and against thee*; but when it is construed with the ל it denotes the opposite, only in the way of prophecy. . . . Those whom he loves have turned to enemies.—20. **To my skin and to my flesh** the bone cleaves, *cf.* (Lament. iv. 8): *their skin cleaves to their bones: it is withered, it is become like a stick.* The one frees itself from the other, and sticks no longer; he proceeds to say this: **and I escape by the skin of my teeth**; for the teeth, that are bone, escape from the skin. This I understood from the commentaries of R. Jacob, the memory of the righteous is a blessing.—21. **For the**

hand of God has touched me, and my plague is not temporary, but a continuous plague (Is. xiv. 6). **O ye, my friends**; ye, who are my friends. This is said in the same sense as (Cant. viii. 6): *the flame of the Lord*; for anybody can quench ordinary fire, but not that which comes from God. 22. **Why do ye persecute me as God?** *cf.* (Zech. i. 15): *for I was but (a little) displeased, and they helped forward the affliction.* You ought to have been grieved yourselves, and not to have opened your mouth wide. **And why . . . . are you not satisfied with my flesh?** 23. **Oh . . . that they were inscribed in a book!** First he says: *that they were written*—he intends to use a parallelism — on any place so as to be visible to men; on the wall with orpiment or vermilion; then he adds, as a climax, that they were written *in a book*; again: **that they were inscribed** for later generations; and, again: 24. **with an iron pen and lead**; and before completing his sentence, he adds: that **they were graven in the rock for ever.** For an iron pen engraves deeply on the rock; but the writing may not be visible on account of the whiteness of the stone; therefore, lead, which is dark, is put into the incisions, which makes the writing visible and lasting for ever. 25. **And I know,** the ו refers to: *why do you persecute me*; you ought not to have fallen off from me; **and the last,** *i.e.* when all my friends shall have left me, and those who loved me shall have betrayed me, he shall stand up for me as a redeemer, and justify me. Therefore

I want my words to be written down, that they shall not be forgotten from the heart. It can also be explained thus: **And I know that I have a redeemer alive**, who will justify me by his words and not condemn me. If no such be alive now, he will arise in later generations and justify me. **Upon the dust** means: in the world, *cf.* (xli 25): *Upon earth there is not his like*; (xxii. 24): 26. *And lay upon the dust thy ore.* **And after my skin has been thus destroyed,** after my skin has been beaten, *cf.* (Is. xvii. 6): *as one beats* (the top of) *an olive tree*;—and my skin was broken by the strokes. My desire has been that my words should be brought before him; and **from my flesh**, which is stricken and destroyed, I wished to **see God**, to answer me (the question) why I was smitten with these plagues? Some say that אֱלוֹהַּ here denotes *a judge*, who executes judgments on my flesh. It may also be explained thus: *after* they saw that *my skin is destroyed*, and I am struck down with sufferings, that, which I mentioned before, happened to me: *All the men of my counsel abhor me* (*v.* 19), and condemn me by their words, saying, that these troubles have reached me only on account of my wickedness; and they know no other way, (but) to condemn me. R. Samuel.—*And from my flesh*, from the condition of my flesh and the state it is in, I see God, and know his power. 27. **That which I see, for myself**, and my heart knows its own bitterness, (Prov. xiv. 10), and no one else; **and my eyes have seen** and recognised my sufferings, and no one else,

for **my reins are consumed within me**, and no one can know it but I; he mentions the reins because they are the seat of counsel. 28. **If you say**, is there any one of you who says: why do you persecute him? **and that the root of the matter is found in him**, that he is chastised with diseases. Or, it means this: **Why is he persecuted** refers to (*v.* 22): *Why do you persecute me as God?* is not **the root of the matter found in him?** for if his way had been upright he would not have stumbled on it. 29. **Be ye afraid of the sword**, that you be not smitten like me, since you magnify your mouth against me. **For wrath**, to which a man provokes his friend, vexing him in the day of his trouble, to grieve his heart by his words; **the punishment of the sword**, the punishment is that the sword is brought upon him who does this; *cf.* (Gen. iv. 13): *my punishment is greater than I can bear*, the punishment with which thou doest judge me. For this reason, set your heart, to know my destruction, which is so great upon a wise and intelligent man . . . . for the ש of שדון is a servile letter, it has the same vowel as (Cant. i. 7) שלמה, *For why should I be*, (Judg. v. 7): שקמתי, *that I Deborah arose*, דון is the verb like דין, the word means that there is a judgment, and Ibn Ezra explains it thus.—Thus far Job's reply: *God has subverted me* (*v.* 6); he cries out against the wrong: if his (Job's) way had been perverse, he ought to have been warned, that he was on the way of darkness. Further: all his friends had betrayed him,

and the men of his counsel abhorred him; he also mentions the relation in which he stood to his own wife and his own servant, which was unnatural even in the case of the notoriously wicked. Further: he knew that all this was from God, for the root of the matter was not found in himself. For when the wicked falls, he is despised by his enemies whom he had robbed and against whom he had committed violence, but not by his own servant, his own wife, and his whole family. Zophar replies to this (xx. 27): *the earth shall rise up against him.*

CAP. XX.—1, 2. **Then Zophar answered, Therefore,** to these thy words; **my thoughts give answer to me,** the word to reply to thee;—**and by reason of this my haste is within me**; חושׁי = my haste; to answer thee; for I cannot refrain myself to wait in accordance with our friend Bildad's instruction (xviii. 2): *Consider and afterwards we will speak.* 3. **Because I hear the reproof which puts me to shame,** with which thou arguest, and reprovest us in judgment, saying (xix. 29): *be ye afraid of the sword.* This is not a reproof from love, but of reproach and shame;—**and the spirit, out of my understanding,** understanding as I do thy words, **provides me with an answer,** to answer thee;—**or,** יַעֲנֵנִי, in the Kal: *answers me.*—4. **Hast thou known this,** as the usual course of the world; מִנִּי, from the time, **since man was placed upon earth**; namely, that —as thou sayest—it is not the usual course that the wicked cry out of wrong and are not answered (refer-

ring to xix. 7)? 5. **For the triumphing of the wicked** does not endure, but **is short**, and is broken and lost in a moment. **And the joy of the hypocrite** is, as it were, **but for a moment**, *cf.* (Prov. xii. 19): *but a lying tongue is but for a moment*; for it is not from his ancestors, it did not endure. · He calls חנף him who shows the world, as if he loved God, whom he only serves from hypocrisy and fear. 6. **Though his excellency mount up to the heavens**, שׂיאוֹ = his height; **until his head reach unto the clouds**, so that he imagines that he shall never fall. 7. **Like his own dung**, כְּגֶלְלוֹ like (1 Kings xiv. 10): *as a man sweeps away the dung*. Or, כגללו, *when he rolls* from the clouds, which he mentioned; **he shall perish for ever** from among men. He was raised, so that his fall might be visible and known; *cf.* (Ps. cii. 11): *for thou hast lifted me up, and cast me away*.—Until, 8. **He shall fly away as a dream** and be not found;—**he shall be chased away** as **a vision of the night**. 9. **Thy eye which saw him**, שְׁזָפַתּוּ = saw him. **shall behold him no more**, the aforementioned *eye*, in his place. 10. . . . . **shall oppress his children**, the dagesh in ירצו denotes the absence of the צ: **the poor** oppress **his children**. Some explain ירצו like רצון, favour; they shall make their peace with the poor about that which they robbed them of. This is also Ibn Ezra's explanation; but in view of verse 19: **for he has oppressed and forsaken the poor**, the former explanation seems right, as he proceeds: **and his hands shall give back** אונו **his strength**; that which he stole by

his strength, his hands shall return. Or, ארנו = the iniquity in his hand, as (xi. 14): *if* און, *iniquity be in thy hand, put it far away.* For if he is not willing to restore it, what he ought to restore, whilst he still possesses his wealth, others will restore it against his will. 11. **His bones** and members **are full** of the sins of **his youth.** עֲלוּמָיו, from the root עלם. But the word is rather to be explained as that which was hitherto hidden and concealed from men, who thought him to be righteous; whilst he secretly stole and murdered, and concealed his deeds. Now God reveals them by chastisements, so that men understand that all this is the consequence of his sin, and that he was not righteous, as the world considered him. Thus they do also in regard to thee. **But it shall lie down with him in the dust,** as thou didst say about thyself, that thou shalt be buried in plagues, full of worms and rottenness. He proceeds to explain the hidden sins, and the way in which he deceived men, so as to be considered righteous. 12. **Though wickedness be sweet in his mouth**; though wickedness were sweet in his mouth so as continually to rob and steal in secret. Though he hide it **under his tongue,** and is silent, so as not to reveal it. 13. **And keep it still within his mouth.** This is the concealment, which he spoke of as his hidden sins, which he did not want to reveal, either at the beginning or at the end. Wherever the expression "under his tongue" occurs in the text, it denotes silence, as my father—the memory of the righteous is

a blessing—explained (Cant. iv. 11): *thy lips drop honey*, when thou speakest; *honey and milk are under thy tongue*, when thou are silent; *cf.* (Ps. lxvi. 17): *I cried unto him with my mouth, and high praise was under my tongue.* 14. **His meat in his bowels,** *i.e.* he will not be able to continue the concealment as time is prolonged, for, in the end, his bread and his victuals when they go down into his bowels **are turned** to him **into gall of asps within him.** Or; in the end, he shall himself reveal the matter, for nothing of what was gall of asps within him shall remain in his inside. 15. **Riches** and goods **he has swallowed down** in secret, **and he shall vomit them up again** in public; out of **his belly** in which he had hid them, **God shall cast them out**; and shall reveal his hidden iniquities; and thus his nakedness shall be revealed to the public. 16. **The poison of asps,** contrasted with *the streams of honey* (*v.* 17); both expressions are metaphorical; *cf.* (Deut. xxix. 17): *that bears gall and wormwood.* It is the nature of the asp, when it bites a man, to stick its mouth into the flesh and pour poison therein; in the same way as the breast enters the mouth to put milk therein. אֶפְעֶה, *viper*, a sort of wild beast, *cf.* (Is. xiv. 29): *out of the serpent's root shall come forth an adder.* But if you say that this is his judgment in this world, but that in the world to come he shall have enjoyment with the righteous, because he has already received his judgment; therefore he says: 17. **He shall not look upon the rivers,** the flowing rivers wherein is **honey and butter.** 18. **That which he**

laboured for he shall restore; he (Zophar) spoke before about restoring that which he (the wicked) had stolen; now he says, that even that for which he had laboured himself, and which he had obtained as reward of his trouble, he shall restore, in addition to that which he had stolen,—in the same way **as** he shall restore the riches, that are **its exchange**; *i.e.* the stolen riches in exchange of which he now gives the riches of his labour. This is the meaning of the כ of כְּחֵיל, *in the same way as*, for the opposite has come to pass. **And he shall not rejoice** even at the riches of his labour. The word יָגָע has the Kametz, and is of the same formation as (Gen. xli. 30): *and all* הַשָּׂבָע *the plenty shall be forgotten*, it was, therefore, explained as *the labour of the people whom he robbed*; we can also explain it, as *the produce of his own labour*. 19. **For he has oppressed** and exacted in secret from **the poor**, in order to *join house to house, field to field* (Is. v. 8), by robbing them, and he thought he would be able thus to build them up; but it is not so. This is the same as (*v*. 15): *God shall cast them out of his belly*:— 20. (namely): **For he did not know** when he was **quiet in his belly** that was full of robbery. **Of that which it coveted**, which his belly coveted, that was covetous to eat of stolen goods, **he shall not save aught**. 21. **There was nothing left**, because he always trusted in robbery, he did not leave anything. Or, **there shall be nothing left of what he devoured**; but he did not set his heart to this, **therefore . . . . shall not endure** and last long. But 22. **In the fulness of his suffi-**

ciency, and the plentiful food in his full belly, when he imagines to enjoy it, then **he shall be in straits**; so much so, that **the hand of every one that is in misery** and weak **shall come upon him** to put him to straits and to destroy him. 23, **When he is about to fill his belly**, then (God) **shall cast the fierceness of his wrath upon him**; he shall not be allowed to enjoy his bread. **And he shall rain upon them** (Ps. xi. 6) *snares, fire and brimstone*; upon the things he coveted, and the things he left, **while he is eating.** לחומו means *his food*; some say it means *his flesh.* If 24. **he flees from the iron weapon**; such as the sword and the like, which, on being drawn from its sheath, flashes and burns, and frightens him against whom it is drawn. **It shall strike him through.** It means, if a man flees from the sword—which is possible — he cannot flee from the bow; for the arrow overtakes him, and enters, and sticks in his belly,—that was mentioned (*v.* 23). 25. He **draws it forth**; when he wants to draw the arrow forth from his belly, the shaft being outside, and (the point of) the arrow within, the shaft **shall go forth from the body** of the arrow, and the arrow shall remain. And even if he is able to draw forth the arrow itself, which is **the lightning**, *cf.* (Prov. xxv. 18): *a sharp arrow*; **of its gall shall go**; *i.e.* if he draws out the arrow, some of its gall—of the adder's venom and the poison with which it was anointed—shall go, and remain in his belly to cause rottenness and swelling. **Terrors are upon him**, upon the man of whom he said (*v.* 6) that,

in his wickedness, *his excellency mounted up to the heavens*; he has to be in constant fear. This is the explanation of this verse, and I did not find any other explanation preferable to this. 26. **All darkness is laid up for his hidden things,** *i.e. his concealments* mentioned above (*v.* 11); which he concealed from men. They shall also hide from him what happens to him, until the time when it comes. Or, it means: he shall have darkness in the place where he thought that much happiness was hidden for him. **A fire not blown shall devour him**; not an ordinary fire, but as (Is. xxx. 33): *the breath of the Lord, like a stream of brimstone, doth kindle it.* **It shall go ill with him that is left,** *i.e.* let no one of his household think that he shall escape; for, woe unto him that is left, wherever he may be found. For of all of them, 27. **the heavens shall reveal the iniquity,** that is secret and concealed; and thus they shall answer to his crying out of wrong (xix. 7). **And the earth rises up,** for all men shall hate him, *cf.* (Nahum iii. 19): *there is no assuaging to thy hurt*; for they are turned into his enemies; even the men of his counsel, as thou didst say (xix. 19): that all the men of thy counsel abhorred thee. 28. **The increase shall be rolled away,** יִגָּל = shall be rolled away and be for others. Some explain the word from the Targum (Aramaic), as (Exod. v. 12): *to gather stubble,* גילי; for all his increase shall be stubble. Ibn Ezra explains יגל, he shall be exiled from the place of his increase; he shall be led out into exile. **shall flow away**; namely his produce; the wine and oil. **in the day of his**

wrath; of God's wrath, on account of the robbery and the iniquity that are in his hand; and not, as he expected, in rivers flowing with honey and milk (*v.* 17). 29. **This is the portion**; such is his judgment, as thou hast said about thyself, on account of thy works. **And the heritage of his saying**, some explain it: for the sin of his tongue; others: **and the heritage appointed unto him by God**; *i.e.* thus it was decreed upon him from on high.

Job replies to this. Only he takes another line of argument. For hitherto he had said: That which has befallen me has never befallen to anybody. Their reply was: everything that has befallen thee is that which is due to the wicked; it is his portion and heritage from God; so that he found no reply to this, for whatever he might mention of his lot, they would declare to be the portion of a wicked man. Then he answered them (*v.* 7): **Wherefore do the wicked live**; for sometimes the wicked is happy, and the righteous meets only with misfortune all his days. By this argument he defeated them, and they found no additional reply to his additional argument. For they had adopted the rule that all wicked men are, in their lifetime, punished in their body, like him. Thus he defeated them, by saying, that many wicked men spent their days in happiness and die full of sap, and green.

CAP. XXI.—1, 2. **And Job answered and said . . . . and let this be**; and let this, your setting your heart to listen diligently to my words, be unto me in the place of **your consolations**, with which you should have comforted me. 3. **Suffer me**, *deportez moi*; **and after that I have spoken, thou shalt mock**; *i.e.* after I have spoken, each of you shall mock as much as he likes. For my words are true, and cannot be mocked. The singular is used after the plural, because each answers him separately; or, it may be, that he refers to Eliphaz who answered him first, as I explained on the expression (xvi. 3): *What provoketh thee . . . .* 4. **As for me**; he means thou hast said that this is the portion of the wicked, that it is his due to be stricken like me. Am I stricken in my body, my children, my property, so that I shall be as a proverb to every wicked **man**;--**my talk**, that this should be the thing they talk about? *cf.* (Deut. xxviii. 37): *thou shalt become a proverb and a byword.* If so, **why should I not be impatient**, and die. And it may be explained *and as for me why* do you wonder at my cry and that I speak and argue with a wise man? And if so *my talk* is only for the sons of men who have no intelligence, for my talk is not for the wise. *Why should I not be impatient*, so as to speak no more through my grief? 5. **Turn ye unto me**, to understand my words, so as to distinguish between me and the wicked to whom you compare me. **And be astonished**, be silent, as (Dan. iv. 16): *was astonished for a while.* **And lay your hand upon your mouth**, so

as not to listen. 6. **And if,** *i.e.* if it be according to your words; **I remember,** that which he is going to say (*v.* 7) that *the wicked live.* Or, **if I remember** means: if I take your words to heart so as to remember them, then **I am troubled;—and horror takes hold on my flesh**; trembling, because I am different from all other wicked men, about whom you said: (xx. 29): *This is the portion of a wicked man,* etc. My reply to you is: 7. **Wherefore do the wicked live,** and prolong their days in honour; **they become strong,** this is also a repetition; *cf.* (Ps. lxxv. 6): *Speak (not) with a haughty neck.* 8. . . . **is established before them,** firm; *cf.* (Judg. xvi. 26): *whereupon the house rests,* (1 Kings ii. 46): *and the kingdom was established*; all these are expressions of firmness; **before them,** whilst they are alive; **with them,** and not exiled away from them, but (able) to support them and to nourish their old age. **And their offspring,** namely: of their children, *cf.* (Ps. cxxviii. 6): *thou shalt see thy children's children, peace upon Israel.* For this is the way of those who fear God; and not that of the man who buried all his children on one day, whom you call wicked. 9. **Their houses are in peace, without fear,** and not—as Bildad said—(xviii. 14): *he shall be rooted out of his tent wherein he trusteth*; and—as Zophar said—(xx. 28): *The increase of his house shall depart*; and—as Eliphaz said—(xv. 28): *houses which are not inhabited*; this (*v.* 6) **I remembered and was troubled.—Neither is the rod of God upon them**; as it is upon me, to be

chastised every day. 10. **His bull impregnates** the female with which it has joined; **and does not cast** out the seed, but it congeals like cheese (ix. 10). The Targum has לא יפקטין, thus the Sages say אפיקטוריזין, vomitives; it is a name for anything that is cast out; and, the female being pregnant, **she calveth** without casting her calf. 11. **They send forth their little ones** without fear, and as for my children even in the house the mishap befell them; **and their children**, because they are a great joy, **dance** without evil chance, and exult like the strong ones (the bulls). 12. **They lift up**, their voice; understood, although not mentioned, *cf.* (Is. xlii. 11): *let the wilderness and the cities thereof lift up* (their voices). **And rejoice at the sound of the pipe**; but my sons did not live long in the rejoicing of their feasts. 13. **They spend their days in prosperity**, without illness or plague; **and in a moment they go down to the grave**, without suffering, and not like me, (vii. 15) *whose soul chooseth strangling*. Or, וּבְרֶגַע may mean rest, like מרגוע, repose. Thus far, he mentioned their prosperous state, now he is going to mention what their actions are. 14. **They said unto God, Depart from us**, for it is idle to serve God (Malachi iii. 14). **For we desire not the knowledge of thy ways**; contrary to (Ps. xxv. 4): *Show me thy ways, O Lord.* 15. **What is the Almighty that we should serve him**, *what is the profit that we should keep his observance* (Malachi iii. 14); — **and what profit should we have**, what enjoyment should we have if we pray unto him, *cf.* (Jer. vii. 16): *pray not*

thou for this people, neither entreat me. 16. **Lo, their prosperity is not in their hand**; all the prosperity which they enjoyed, they did not make for themselves, but it came to them from God; and now he says (*v.* 15): *what profit should we have if we pray unto him*; and nevertheless **the counsel of the wicked is far from me**; I do not speak like them, nor do I do according to their actions, although I know of their prosperity. 17. **How oft is the lamp of the wicked put out?** as you said (xviii. 5): *yea, the light of the wicked shall be put out*; and how oft **cometh their calamity upon them?** (xviii. 12): *and calamity shall be ready at his side.* **He distributes lines** to them **in his anger,** contrary to (Ps. xvi. 6): *The lines are fallen unto me in pleasant places,* (Ps. lxxviii. 49): *he casts upon them the fierceness of his anger.* 18. So **that they be** as chaff **before the wind**, which is easily thrust aside, **and as chaff that the storm carries away**;—referring to the wicked, of whom thou hast said (xx. 7): *he shall perish for ever like his own dung, they that have seen him shall say, where is he?* Thus it shall be to them, according to the judgment of the wicked. And after they have to such an extent (*v.* 13) *spent their days in prosperity, and in a moment they go down to the grave*;—19. **God lays up his strength for his children,** he preserves for his children after him that which he had robbed with his power. He is at ease, and his seed after him shall be cut off; and this is his vengeance. But he ought to have paid to the wicked during his lifetime, that which laid up for his children. **that he may know**

and recognize, that it is on account of his evil actions; according to thy words regarding my lot during my lifetime; this is **that he may know** (Ps. lviii. 12): *that there is a God, that judgeth in the earth.* 20. **Let his own eyes see his destruction,** as it happened to me. **and of the venom of the Almighty,** *i.e.* he shall drink of the venom of asps, like me, *within* whom *are the arrows of the Almighty* (vi. 4). 21. **For what pleasure has he in his house after him,** that he should bewail, and take to heart, the chastisement of the judgment of his children?—**and the number of his months is cut off in the midst,** from him. The word חֻצָּצוּ is like (Prov. xxx. 27): *Yet go they forth all of them separated*; it is an expression of rebelling (?—arranging?). Ibn Ezra compares it with (Ps. lv. 24): *they shall not live out half their days*;—he shall not return again to his house to rejoice in them, for what does he care about them, as long as there was peace in his days. 22. **Is it for God to teach knowledge?** Is it (incumbent) upon God, to teach him to know how to fear him, and to repent, for that which is *after him*, that they take a lesson from him; and to repent because (*v.* 19): *he lays up his iniquity for his children,* and he [is of those who] (*v.* 13): spend their days in prosperity? דעת, knowledge, refers both to the preceding and the following phrase: Is it for God to teach man *to know* his way, and **to know, that he judges those that are high,** and to make them know his hand and his power, that they take a lesson? It can also be explained thus: is there any

of you who speaks in the place of God, that he shall teach to know, what this rule is? For, according to your words, not all wicked men are alike, for there are such that are chastised like me. 23. And **this**, the wicked one, who **dies in his full** and complete **strength, he is wholly at ease and quiet**, without fear, healthy, and full of days. And thou shalt see another 25.
wicked man who **dies in bitterness of soul**, and has not even a burial;—like me. The ל of שַׁלְאֲנָן is paragogic, like the ל in (Hos. xiii. 5): תלאבות. **His breasts**, עֲטִינָיו = breasts, *tetins*; — a place for collecting fat; in the language of the Mishna (Menachot 86a): *they are placed in the olive press.* **And the marrow of his bones are moistened**, יְשֻׁקֶּה = full of moisture, *cf.* משקה, drink. Should you say that there is a difference between him who dies at ease and quiet, and him who dies in bitterness of soul, It is not so; for—26. **They lie down alike in the dust, and**, together, **the worm covers them.** Consequently, he was unhappy in his lifetime, and is unhappy in his death. How then should the world take a lesson, seeing, that a thoroughly wicked man dies in rejoicing of soul. Therefore are your words vanity. 27. **Behold, I know your thoughts**, which you had about me when I was in my glory; you were jealous of me in your heart, **and the devices** of wickedness and wrong which **you wrongfully imagine against me** now, and which you disclose, saying: 28. **Where is the house of the prince? and where is the tent of the dwellings** of so and so, and such and such, **the wicked?** they are

gone, lost for ever through their iniquity. 29. **Have you not** [asked] **them that go by the way,** who know all the events and occurrences of the land; *cf.* (Lam. i. 12): *Is it nothing to you, all that pass by*; (Jerem. vi. 16): *Stand ye in the ways and see, and ask for the old paths.* 30. **That to the day of calamity is spared,** to the day of death, **the evil man,** all misfortunes and mishaps; and he perceives them not till the very day when he dies, and till the day when—**the wrath,** the sufferings of death come to him; and he has no day of trouble except that day; *cf.* (Job xxxviii. 23): *which I have reserved against the time of trouble*; *i.e.* I have withheld till that day; but he should have seen (*v.* 20) *his destruction, and drunk the venom from the Almighty,* like me. 31. **Who shall declare his way to his face**; who is there to rebuke him whilst he lives, saying to him, why doest thou do thus? as it was said above (xx. 27): *the heavens shall reveal his iniquity, and the earth shall rise up against him.* Or, that he return to God, *cf.* (Eccl. viii. 4): *who may say unto him, What doest thou?*—**and he** who **has** done the evil, **who shall repay him,** seeing that he spent all his days in prosperity. 32. **And he,** after having sinned all his days, **shall be borne to the grave** in honour; on the contrary, not even the grave is a grave to him, and he does not live in evil sufferings like me. And as for his days being curtailed—it is not the case, for **he shall** [die] **quickly over the stacks of corn**; for the produce is not gathered in, so as to put in stacks,

before it is ripe; thus he shall also die full of days. יִשְׁקֹד = *he shall hasten*, to die without suffering. 33. **The clods of the valley are sweet unto him**, as (xxxviii. 38): *and the clods cleave fast together*; so full of days is he, that his only happiness is to slumber, and the clods are sweet to him at the time of his death. **And all men shall draw after him**, and say, would that I were as full of days as this one, and that I might die without suffering, and be buried in honour like him. He says **all men** including even those that are perfectly righteous. **And before him there are innumerable**, who are jealous of his peace and his honour. Or, **there were innumerable before him** who died like this. 34. **How then do you comfort me with vanity**; since there are completely wicked men, who are prosperous in life and death, and who, while they are alive (Ps. lxxiii. 5): *are not in the trouble of men* in their lives, *neither are they plagued with other men*, as I am, smitten as I am, whilst I live, more than they. How do you comfort me with vanity? **and your answers**: which you give me (xx. 29): *this is the portion of the wicked man*,—**remains faithlessness** and treachery, in that you condemn me. Some take נִשְׁאַר like שאר בשרו (Levit. xviii. 6): *kin of his flesh*; they are akin to faithlessness, as (Numb. v. 12): *she commits a trespass against him*; therefore, its accent is on the penultima.

These are Job's words about the wicked who rebel against God. After God benefited them in every way, they say (*v.* 15): *What is the*

Almighty, that we should serve him? Nevertheless, he does not withhold from them any good, either in money, or in health, or in children, or in longevity; so that they may recognize and know in their lifetime, that he gives them everything. As for me, crushed, chastised, and injured, *from whom the counsel of the wicked is far* (*v.* 16), who have served him from my youth, and thanked him for the good that he gave me; he has killed my children, he has taken all that was mine, he has chastised me with severe chastisements, till I prefer death to life. Eliphaz replies to this, that those wicked were not wicked to others; that God only chastises a man during his lifetime, when he was bad to others;—measure for measure. In the same way as he crushed orphans, and sent widows empty away, and stripped the naked of their clothes, thus it is done to him. *He crushes him before the moth* (iv. 19) during his lifetime, and sends him forth empty of his children and his money. But if he is not bad against other men, but only to heaven, he does not chastise him during his lifetime; for (xxxv. 6): *if thou hast sinned, what doest thou against him?* that thou shouldst be chastised measure for measure for this? This is the argument according to the words of Eliphaz.

CAP. XXII.—1, 2. **Then answered Eliphaz . . . . Can a man teach God?** Is there a man who can teach God, what he must do? **For, if does teach,** if he wants to teach God, God **is wiser than they.**

He uses the term יִסְכֹּן, in reference to (*v.* 21): *acquaint now thyself with him and be at peace.* This I found in R. Jacob's commentary. But R. Eliezer says: *Can a man be profitable unto*, and help, *God*, that he could learn his good deeds and ways; for if he were profitable to, and helped, him in his deeds, and in his words, he would become wise, and turn his heart to him to do him good, and to be profitable to him, measure for measure; as he continues to explain. 3. **Is** there any **pleasure to the Almighty, when thou art righteous, or is there any gain** to him, if **thou makest thy ways perfect?** that thou sayest (xxi. 16): *the counsel of the wicked is far from me.* What has God gained by thy service, that thou seekest thy reward? Or what have they taken away from him, that he ought to have chastised them during their lifetime, because they said (xxi. 15): *what is the Almighty, that we should serve him?* 4. **Is it for fear of thee**, because thou sayest, that he does not judge others like thee, **that he reproveth thee; that he entereth with thee into judgment**, to chastise thee during thy lifetime? For thou also, if thou hadst not sinned more than they who say *what is the Almighty, that we should serve him* (xxi. 15); thou wouldst not have been smitten during thy lifetime. 6. **For thou hast taken pledges of thy brother for nought**, who owes thee nothing, and thou sayest that he does owe thee. And as thou didst say of him: (*v.* 5) **Is not thy wickedness great.** For this thy mishaps and occurrences prove, that thou hast done

suchlike things—such as he enumerates—; and thou makest thyself out to be a righteous man whom thy fellow-creatures do not recognize. And thus 6. **thou hast stripped the clothes of the naked**; for thus it must be explained, because it is impossible to strip the naked, for he had no clothes to strip; and these are the very chastisements which thou experiencest. And wouldst thou say: but if I did these wicked things, I have done good things against them; therefore he says: 7. **Thou hast not given water to the weary to drink** in thy house, so that others did not know and recognize it; and thou hast withholden thy bread—thou hast not met them with bread and water. All this thou shouldst have been able to do, without men discerning it. 8. **But the man of arm** thou hast been, **who has the land**, and with the [strong] arm thou didst steal and rob, and didst say, that they owed it thee. And no one said to thee, what doest thou? because people thought that thou didst act according to right; and thou wert confident that they could not take it away from thee with the [strong] arm, nor by judgment; for thou wert one **whose countenance was respected**, and who would compel thee to pay? In the same way—9. **Thou hast sent widows away empty** of their property; **and the arms of the fatherless have been broken** by thee. He says and **the arms**, corresponding to (*v.* 8) *the man of arm.* It may also be as R. Solomon (Rashi) explains it: is it, because thou wast great, that thou shalt possess the land, and because thy countenance was respected

shalt thou abide, and prolong thy days thereon; יֵשֵׁב like (Deut. i. 46): ותשבו *you abode in Kadesh.* 10. **Therefore snares are round about thee**, during thy lifetime, now; more than (about him) who said (xxi. 15): *what is the Almighty, that we should serve him?* For on such he inflicts evil only after their death, as thou didst say; because, they have not, like thee, harmed others. He proceeds: 11. Doest thou trust in this, that the **darkness**, and evil, and trouble, **thou wouldst not see**, nor that **abundance of waters shall cover thee?** to rain upon thee snares (Ps. xi. 6) for thy evil deeds. Or, it may mean, the darkness of the waters that obscure the clouds, doest thou trust in them? 12. **Is not God in the height of heaven, and behold** the height of **the head of the stars, that they are high**, higher than he. In this thou trustest. 13. **And thou sayest**, when thou perceivest, that thou doest not see darkness and evil, **what does God know** of that which I do? **Can he judge through the thick darkness** which intervenes between him and me? 14. Are not **thick clouds a covering to him, that he sees not** about my deeds. **And the circuit of heaven**; חוג = the circuit, as (Is. xliv. 13): ובמחוגה, *and with the compasses.* 15. **Wilt thou . . . . the old way**, the prosperity of the old way of the wicked, **which wicked men have trodden**, and prospered on, to envy them, because they were not punished for their sin; and to plead with him, why he inflicted more evil upon thee more than upon them? But he also inflicted evil upon them; 16. **Who were**

snatched away and cut off from the world, **before their time**, and in a place where **their foundation was poured out like a stream**, like the men of the generation of the flood. And thou sayest, it were better for me to be like them. 17. **What can the Almighty do to them** when they serve him? 18. **And he filled their houses with good things**; **but as for me, the counsel of the wicked is far from me**; therefore, thou shouldst have benefited me more than them. But thou hast inflicted more evil upon me than upon them. Doest thou imagine that thou shalt be cleared in judgment in this way? Is it not, that 19. **the righteous see** his downfall, **and are glad, and the innocent laugh them to scorn**, like Noah and his sons, who were left, whilst the others died by the stream that was poured out over them, and the earth was their foundation. 20. **Is it not**, is not this true, **that they who rise against us are** cut off, as by the waters of the flood; and that **the remnant of them**, *i.e.* their children is destroyed? **The fire has consumed**, like Sodom. קִימָנוּ is like קמינו. Ibn Ezra explains it: **If the innocent** (*v.* 19) **is not cut off.** The innocent who is קימנו, our opponent; and it means that we are witnesses that the innocent has not died. R. Eliezer explains it: that if our substance is not cut off, also יִתְרָם, that which remained of them, the fire has consumed. And thou enviest their prosperity during their lifetime, and thinkest to clear thyself in judgment in this way; because he inflicted evil on thee during thy lifetime. Relinquish thou that way; and—21. **Be profitable,**

and help thyself, **with him, and be at peace,** then thou shalt be in peace. 22. **Receive, I pray thee, instruction from his mouth,** through us, **and lay up his words,** which we speak for him, **in thine heart.** 23. **Thou shalt put away unrighteousness,** that which thou hast stolen and robbed, **far from thy tents.** 24. **And place thy fortress on the dust,** and not, as thou didst say to him (xix. 10): *he breaks me down on every side, and I am gone.* **And strengthen on the rock the streams of Ophir,** that they shall not be moved. 25. **And the Almighty shall be thy fortress.** מבצריך = בְּצָרֶיךָ, thy fortresses. Some say that the ב of בצריך is a servile letter, and the word means, *against thine enemies*; to injure them. **And precious silver,** durable wealth, shall be **thine**; *cf.* (Prov. x. 15): *The rich man's wealth is his strong city,* תּוֹעָפוֹת = the strength of the reëm (Numb. xxiii. 22). 26. **For then shalt thou be able to delight thyself in the Almighty,** to ask with confidence for that which thy heart desires; **and then shalt thou lift up thy face unto God,** and not, as thou didst complain (x. 15): *and if I be righteous, yet shall I not lift up my head.* And then, if—27. thou **shalt make thy prayer unto him,** he will preserve me, and not as thou criest and he does not answer; **and then shalt thou pay thy vows** when he shall have delivered thee, as Jonah said (Jonah ii. 10): *that which I vowed I shall pay,* and as David said (Ps. cxvi. 14): *I shall pay my vows unto the Lord*; which was done after the God has fulfilled their request. 28. **And then thou shalt decree a thing and it shall be established unto**

thee. וַיָּקָם has a short Kametz instead of a Shurek. —And not, as now, that (xvii. 11): *my purposes are broken off.* **And then light shall shine upon thy ways,** and not, as thou sayest now, that (xix. 8): *he has set darkness upon my paths.* 29. For even **when** others **cast down, thou shalt say, there is lifting up**; *i.e.* thou shalt be able to lift him up and raise him with thy words. **And him that is lowly of eyes,**—the opposite of *the haughty of eyes* (Ps. ci. 5). God **shall save** for thy sake. Ibn Ezra explains it: For thou shalt teach, that, when the wicked are made low, they are made low on account of their haughtiness, and that God will help a man who is lowly of eyes. 30. Thus **he shall deliver** *him that is* אי נקי *not innocent,* as if אין נקי; how much more canst thou be of profit to thyself. According to Ibn Parchon אִי נָקִי [is like איש נקי, the innocent], as (Ezek. xviii. 10): *and he does one,* אח for אחת. *Cf.* (Ps. cxli. 3): *the door of my lips,* דל for דלת. Ibn Ezra explains אי נקי the innocent island, like (Is. xx. 6): *the inhabitant of this* אי *island,* as contrasted with (Ezek. xiv. 13): *when a land sinneth against me*; **and thou shalt be delivered through the cleanness of thy hands.**

This is Eliphaz's reply to Job: Because he had stolen and robbed, and broken the arms of orphans and widows; therefore, there are snares all round about him. He imagined that God neither saw nor knew of all his wicked deeds. Further, that God only grants tranquillity during their lifetime to those who are wicked only to heaven. But if a man

is wicked to his fellow-creatures, he chastises him whilst he is alive, like him (Job).—Job replies to this: Regarding the assertion that he had stolen, and broken the arms of the orphans; would to God that I were able to *order my cause before him* (xxiii. 4), and that *I would know the words which he would answer me* (*ib.* 5), if he would say that I did this, according to thy words Regarding the assertion, that there is no happiness to such evildoers as harm others, he replies, that there are ever so many who steal and do violence to others, *yet God imputes it not* during their lifetime at all *as folly* (xxiv. 12).

CAP. XXIII.—1, 2. **Job answered . . . . my complaint is bitter,** *cf.* (2 Kings xiv. 26): *the affliction of Israel is very bitter*; the meaning is: my complaint is more bitter than all complaints. Or, **Even to-day,** when I thought to have rest from your contentions, so that you would not again put me to shame, is *my complaint* and my anger still *bitter*, on account of your words. Or, **even to-day,** after your consolations.—**My hand,** *i.e.* the trouble I meet with, is more *heavy*, than I sigh for and complain of. R. Eliezer says, thus he says: my stroke *is heavy together with my sighing*, which I sigh because you testify against me that I have stolen and robbed. על like (Numb. ix. 11): *with unleavened cakes and bitter herbs shall they eat it*, where עַל = with. Therefore there are snares all round about me. 3. **to his seat,** the place of his throne to order 4. **my cause before him** about this. For מִשְׁפָּט is the pleading by words. 6. **Would he**

contend with me with strength, **in the greatness of power** which he has beyond mine? **Not this is** his rule; **but he would give heed unto me**; because he knows, for he proves the reins and the heart; nor will he (contend) with pretexts from something else, but only (keep to) the contention. Ibn Ezra explains יָשִׂם like (Is. xli. 20): *and consider and understand.* No, there is no one that understands me but he. 7. **There the upright**, at the place of his seat and the place of his judgment, mentioned before (*vv.* 3, 4), there is uprightness and righteousness, **straight** and made right · **with him.** Some say נוֹכָח = he who reasons with him; and I should be delivered **for ever** from him who judges and chastises me now; for I should no longer be delivered into his hand. 8. **Behold, forward**—In every place where I walked, I walked with confidence, for neither forward nor **backward** did I meet with him who would chastise me, and was not concerned lest he would chance on me. 9. . . . . **when he did work** judgments on others, I did not see it. **He weakens on the right**, chastising others till they were weak, I escaped from his hand. 10. For he (God) **knew** and recognized already in his judgment **the way** that was **mine**; **he tried me**, and **like gold** I went forth, without blemish and iniquity. For—11. **To his steps**, etc.—אֶחַז (*v.* 9) is the Targum (Aramaic) of אראה I shall see; therefore, it has the accent on the penultima. The East is meant by **forward** and the West by **backward.** This is confirmed by (Is. ix. 11): *the Syrians before, and the Philistines behind.* **The**

left denotes the North; for whosoever goes towards the East has his left towards the North.—Or, **I walk forward**, namely to God; for thus he began (*v.* 3): *Oh, that I knew where I might find him.—He hideth the right* (*v.* 9); he covers the South.—בַּאֲשֻׁרוֹ (*v.* 11) in his path. **and turn not aside**, either to the right or to the left. 12. **The commandment of his lips, I have kept** (*v.* 11), and the same word שָׁמַרְתִּי *I have kept* governs מֵחֻקִּי, **more than my necessary food.** חֻקִּי *cf.* (Prov. xxx. 8): *the bread of my portion*; (Gen. xlvii. 22): *and they did eat their portion.* I was eager to treasure up **the words of his mouth** more than my portion and my food, that they may not depart from my heart. Or; מֵחֻקִּי; **from the statute** which he has set me, and from the commandment which he has put upon me **I shall not turn aside**, for *I have treasured up the words of his mouth.* Or; מֵחֻקִּי, from the habit to which I was accustomed from my youth. 13. **And he is one.** Some say that the ב of בְאֶחָד is paragogic; then it means: because he is One in the world. It may be also explained thus: **But he with one** word judges man, **and who can turn him** again from his judgment? Ibn Ezra says that the ב of בְאֶחָד is indeed not paragogic, but it implies a great mystery.—and when **his soul desires**, he at once concludes his judgment; how then can I order my cause before him? Having said: **from my appointed portion, I have treasured up**, he proceeds:—14. **For** he ought to have completed **my appointed portion** and my judgment, by first investigating my actions, and to repay me

according to my righteousness, **and**, behold, **many such things are with him**, namely, to complete *the appointed portion of others*, and to benefit them. But I have not had that privilege. Some explain it: **For he completes my portion**, the portion of chastisement with which he commenced to chastise me; **and many such things are with him**, he does not requite man according to his works. 15. **Therefore**, because he does not requite man according to his works, **I am troubled before him**, to come in judgment with him, and when **I consider** his ways, **I am afraid**. 16. **For God has made faint**; how then can I open my mouth before him? 17. נִצְמַתִּי is an expression of perpetuity, for I was not cut off for ever **because of the darkness** that was upon me, and **the thick darkness** did not **cover up from me** till my death. According to this explanation לֹא refers also to the latter clause. Or, the meaning is: **And the thick darkness covered up from before me**, so that he did not chastise me any more; and then I was not troubled at his judgment. Or; **the darkness covered up from before me**, that I came forth into the world; for that was my desire.

CAP. XXIV.—1. For **why** is it that **from the Almighty the times** of man **are not hidden**, and night is light before him like day; so that man cannot do anything without God knowing it the instant it is done;—he explains these *times* later (*v.* 14): *rises with the light*, (*v.* 16): *he digs in the dark*. **And they that know him**, who ought to know him, and to recognize that he sees everything,

do not see his days, nor his judgment, and his vengeance; that he pays them while they live; so as to know, that God sees their actions when they do them in darkness; that the times of their wickedness **are not hidden** before him. For **his days** *cf.* (Is. ii. 12): *For there shall be a day for the Lord of hosts, i.e.* a day of vengeance. Or; **those that know** God **have not seen his days** refers to those whom he is going to describe: **they that remove the landmarks.** No other explanation is correct (or, the other [*i.e.* the second] explanation is not correct). He proceeds to explain their *times.* 2. **They remove the landmarks**; it is they (Is. v. 8): *who join house to house, field to field* that remove the landmarks. **They take away flocks, and feed them** for themselves; and thus the subject proceeds, and concludes (*v.* 12): *yet God imputeth it not for folly.* 4. **They turn the needy out of the way,** out of every way. He means that the poor turn away, from their fear that they will lay in wait against them in the roads; and they leave them and go another way. 5. He compares them to **the wild asses** used to **the desert**; to lay in wait the passers by. **They go forth to their work.** And what is the work they go forth to do in the morning? to seek for **prey. The wilderness is for him,** the aforementioned wild ass; **for bread**; that those **young men** shall eat, who go in his company to rob. *Desert* and *wilderness,* a parallelism. 6. **In the field, his provender,** that of other people;—**they cut,** to steal it. Or, it may mean *in the field,* when its produce is (Is. xxx. 24)

savoury provender which is not yet dried up. Its owners cut it because of . . . . and (Judg. vi. 11) *to hide* it from them. **And the vineyard** of others,—the afore-mentioned wicked take its latter growth, its growth; *cf.* (Amos vii. 1): *the beginning of the shooting up of the latter growth.* It may refer to (the vineyard) of another **wicked man**, his companion. יְלַקֵּשׁוּ = they are late; namely, the vintage. R. Eliezer explains: *And the vineyard of the wicked*, who looks forward to the time of taking in the vintage,—they will take it in יְלַקֵּשׁוּ, whilst there is still the latter rain, the raindrops at summer time. They do not wait to gather it in till sunrise, lest these wicked men come and gather it in. The tillers of the ground hasten to cut their produce before it is ripe, and they gather in the vintage before it is ripe;—8. **from the showers of the mountains**, the rain that fell upon it—, from fear of these wicked men. The affair about Midian proves this (explanation, for it is written there (Judg. vi. 11): that Gideon *was beating out wheat to hide it from the Midianites.* 7. **They lie all night naked**, because the clothes were taken away, and they have nothing to cover themselves with **in the cold**. And those poor, that have no clothing and are hidden beneath the rocks, 8. **are green**, they become green through the excessive cold;—or, *they are wet*, as (viii. 16) *he is wet.* 9. **They pluck from the breast**, *cf.* (Is. lx. 16): *thou shalt suck the breast of kings*, the suck of the fatherless, the place whence his food and nourishment issues. Or, they pluck the fatherless

from the breast of his mother, and deal violently with him, and sell him. **And that which is of the poor,** יַחְבֹּלוּ, **they cast lots for,** *cf.* (Ps. xxii. 19): *they divide my garments among them, and upon my vesture they do cast lots.* It means, they divide among them his inheritance and his fields; the term חבל applies to land only. Some explain it like (Ex. xxii. 25): **if thou take to pledge.** 10. **They cause** him, the captive, **to go naked** before them. **And hungry,** and from the hungry. Or, the robbed people have only a sheaf to divide . . . . **carry away** the rest. 11. **Between their walls,** between the walls and the fence of the vineyard, *cf.* (Jerem. v. 10): *Go ye up upon her walls.* **They make oil,** they crush the olives to make oil; which is called יצהר, because it gives out light like צהרים, noonday. And within the vineyards **they tread their winepresses** for themselves, and the owners **suffer thirst.** 12. **From out of the city men,** *cf.* (Deut. iii. 6): *destroying every city, the men, i.e.* the household of the robbed ones, יִנְאָקוּ, **cry**; because of these robbers. **And the soul of the wounded,** *cf.* (Gen. iv. 10): *the voice of the blood of thy brother, cries out* to heaven. **Imputeth it not for folly,** to punish them in their lifetime, and to make them aware that he knows their works; *cf.* (Jer. xxiii. 13): *I have seen folly.* Behold, the times of their misfortunes are not hidden before him (*v.* 1), and there are none that are lost and chastised like them, although they do not see his judgment whilst they live. How then can ye say that I am being chastised for evil done by

me? These people prove that it is not so. 13. **Of them that rebel against the light**; they abhor light, for all their deeds are in the dark. Or, it means: God, who is the light of lights. Some explain it: *it is they that were of them that rebel against the light*, and not I, about whom thou hast said it; namely (xxii. 14): *thick clouds are a covering to him, that he sees not.* Far be it from me to speak like this. But it is they that spoke like this: namely:—14. **the murderer riseth with the light . . . .**—15. **saying, No eye shall see me.** בְּמוֹרְדֵי may be from the root ירד, (and mean) *with the setting of the sun*, according to the custom of thieves, who go in the dark; and therefore he says (*v.* 13): **they know not the way thereof**; namely, of the light; and to this Bildad replies (xxv. 3): *and upon whom does not his light arise?* (who) is not visible to him?—**nor do they abide in the paths thereof** (*v.* 13), where the sun shines, lest they be discovered. Some explain it: **they know not his ways**, God's ways, who is the God of judgment; they therefore acted in the way they did; saying, God sees not; **and they abode not in the paths** of his judgment, in which he judges the wicked. (*v.* 14) **With the light**; immediately, when the daylight has come, with the rising of the dawn, when the caravans set out, then he goes before them, and sits in ambush on the road. Therefore he says: **he killeth the poor and needy**, and takes away his property, which he can do by violence only and openly. **And in the night**, when he can take it in secret, **he is as a thief**, who

ransacks houses for the sake of money. Some explain: **and in the night**; if he meet a caravan, in the night, near daylight, he is as a thief who ransacks houses. Thus he comes in secret and darkness, and snatches up all he can, without murdering, and goes away. The Agadic explanations are well known. (*v.* 15) **The eye also of the adulterer**, having spoken about the thief, who hates the light of the day, he now speaks about the adulterer, who resembles him in his ways. **waiteth for the twilight**, *i.e.* the evening. **No eye shall see me.** He thinks, he is safe, since no man sees him. As for God, he does not fear him, for he thinks in his heart, that thick clouds are a covering to him, that he sees not, as thou hast said about me. **and a covering**, and with a covering **on his face**, so that no man sees him, for **he puts** a veil over his face. Or, *he turns his face*, as (Dan. xi. 18): *he shall turn his face to the isles.* 16. **He digs in the dark**,—this may refer both to the thief and the adulterer,—to enter and to do mischief; and when day comes, **they shut themselves up.** Another explanation is, they mark the houses to recognize them in the night. And they shut themselves in to sleep, thinking that no one knows what they did in the night, when they hide by day. **They know not the light of the day**, and the way thereof. Some explain: **they know not the light**, they do not think that God sees them. 17. **For together the morning**; the morning is night in their eyes; in regard to this, that a man **recognizes** his friend, it is to them **terrors** and **shadow of death.**

Some explain יַכִּיר, **they should have known.** It may be that the morning (is said) to be night in their eyes in reference to this, that God knows **the terrors,** *i.e.* the wicked deeds which they do (in) the **shadow of death,** the night. For they say—since he does not know them (?), and they hide with the light of the day—who will see us and who will know what we did by night? and morning and night are *together* equal in their eyes. For God knows by day when they hide themselves everything they have done, and knows by night the same as by day; but they do not know his light; and why all this? because *they do not know* the light *of his ways,* that he is the God of judgment. For he is—18. **light** in his fall **upon the face of the waters,** he smooths and makes very light for them the slipperiness of their fall **on earth.** The word חקלל denotes lightness. It means that their fall is not difficult, and the stroke of severe chastisements such that they shall rise up no more, to fall *into deep pits that they rise not up again* (Ps. cxl. 11); and **he shall not turn** again **by the way of the vineyards**; to the straights (?) instead of the fields of others which they have stolen and mowed off, and carried the sheaves of the hungry (*v.* 10). Then shall be done to them as they did. 19. **Drought,** failure of rain, **also heat rob** him **of the waters of the snow,** the winter. For extreme drought dried up all moisture and bloom gained from the waters of winter. This is measure for measure, which God metes out to them in their lifetime, for the robberies committed

by them on vineyards and winepresses. And they have **sinned (even unto) the grave**; they are worthy of death by what they have done, for they killed their owners through thirst and hunger, and murdered them if they resisted them. God metes out to them lightly. But he should have chastised them, body and soul, in their lifetime, like me, for *they have sinned* even unto *the grave*, and are more guilty than I. This is R. Eliezer's explanation. Ibn Ezra explains it: What is the reward of these wicked men? that God turns unto them morning to shadow of death; for he knows upon them the terrors of the shadow of death, and makes them like a thing that floats upon the water, *as a reed is shaken* (1 Kings xiv. 15); and he does not know them; that they perish, they, and their portion, and their vineyards by the snow waters, and also drought and heat consume them, thus they shall go down to the grave. The passage, *He is swift*, may also be explained thus: There is another class of robbers, that commit robbery on the sea, because *their portion on earth is cursed*, and they are afraid to practise robbery. They, therefore, go on the sea, for if they again go on earth they will be cursed and despised; therefore they are recognized, therefore *do they not turn by the way of the vineyards. To the grave have they sinned*; there they shall receive their judgment, but they shall receive no chastisement while they live. 20. **Compassion shall forget him**, he shall justly be loathed and despised whilst he lives, and chastised without mercy, and forsaken like me. רֶחֶם, there shall be no man,

whose bowels shall yearn for him. **they shall be sweet to the worm,** like me (vii. 5) *whose flesh is clothed with worms.* Not that (xxi. 23): *he shall die in his full strength, being wholly at ease and quiet*; —**he shall be no more remembered,** his name shall be blotted out;—**and unrighteousness shall be broken as a tree,** so that no man shall learn from him to do like him, and the others remain (?). 21. For he shall **devour the barren** because **she beareth not,** so as to cause his name to be remembered; his seed shall not be established for him; **and,** even if he marry **a widow,** that has borne already, and he wishes to establish off-spring for himself, **he shall** do **no good** to himself therewith, for she shall cast her young. The Agadic explanation is well known. 22. God **causes** these **mighty to continue by his power,** to let them live, because he is longsuffering to them, and has his eyes upon their ways that they stumble not. Or; the wicked **draweth away** other **mighty men,** *that are waxen fat and shine* (Jerem. v. 28), and *pride is a chain about their neck* (Ps. lxxiii. 6)—, **by his power,** to chastise them whilst they live; so that **he rises up** in the morning, and says: *Would God, it were even* (Deut. xxviii. 67), **and is not sure of his life,** *for the fear of his heart,* and *the sight of his eyes* (Deut. *ib.*). which the wicked causes him. 23. And God—**gives him** to be **in security,** *their houses are in peace from fear* (xxi. 9); **and he rests** thereon to do as he pleases, thinking: there is no God; although **his eyes are on their ways.** *Him* and his companions, he allows him

to do as he pleases whilst he lives; and therefore the wicked does not know it. But—24. **They are exalted a little**; so that he does not reprove them for being exalted, so as to be lofty, so that he should always have to lower and humble them, and to break their haughty arm, *cf.* (Ps. cii. 11): *and thou cast me away*, and he was not fully able to do evil. **And when they are become poor**; *cf.* (Lev. xxv. 25): *if thy brother be waxen poor*; for on account of their great poverty he does not reprove them, for exalting themselves. **Like all that are taken out of the way**, like [the rest] of the world that are crushed by chastisement and poverty. Or, יִקָּפְצוּן like (v. 16): *and iniquity* קפצה *stoppeth her mouth*; (Is. lii. 15): *kings shall close their mouth against him.* The simile is applied to the poor of the earth; then shall their height be as the height of the ears of corn; when **the tops thereof** become heavy, they have no more power and arm to do evil—to grow. 25. **And if it be not** according to my words; that if he would chastise all of them at once whilst they live they would be prevented from doing evil;—**Who is it now that will prove me a liar?** For then all sinners would hear and be afraid; but now that the wicked dies at ease and quiet, and is not stricken whilst he lives; and another dies under severe sufferings, and buries his children whilst he is alive, as you say about me, it should be a lesson to you. How then can you say that I am smitten on account of my sins; seeing yourselves that those that are completely wicked *spend their*

days in prosperity (xxxvi. 11); therefore, there is no equal measure to all.

Job's words express this: if it is so, that because he had dealt cruelly with orphans and widows, to others . . . . , therefore he is smitten whilst he lives . . . . completely wicked men, and they that murder and commit adultery; upon whom God does not visit their iniquity whilst they live . . . . as he did unto me; so that they may know and recognize his ways, that he is the God of judgment; as you say of me; he should then have let them know that he rules all, and sees all their works. Bildad replies to this:

CAP. XXV.—2. **Dominion and fear.** It means: thou hast said that he ought to reprove the wicked during his lifetime and to let him know his ways; and to throw his fear upon them, that they should fear and dread him. Thus he also says, that he rules, and restrains, and throws his fear upon the host of on high. Thus **he makes peace** among them, that the prince (tutelary angel) of one nation does not contend with that of another nation, and all the host above are humble before him. Some explain: *and fear with him*, although **he makes peace in his high places**; which is not the case with a human king. For if the latter calls for peace, he is afraid. Perhaps thou wouldst say: it is because the host of heaven are few;—therefore he says:—3. **Is there any number of his armies?** and nevertheless, **upon whom does not his light arise?** There is no one who can hide from him; and it is not

as thou hast said, that he conceals and hides his face from men, and does not judge them. For all are visited, *not one is lacking* (Is. xl. 26). If this be so, 4. **How then can man be just before God**, that he should not set his eye and heart upon him, to search and visit him? **And how can be clean that is born of a woman**, who is begotten in sin, so that he should not bring him into judgment, for every hidden thing (Eccl. xii. 14); as thou sayest, that there are wicked who are prosperous all their lives, and whom he does not bring into judgment. Some explain (*v.* 3) **Is there any number of his armies**, *i.e.* the hosts, above and below, and none of them all says: the sun has not shone upon me, and the moon has not shone upon me; for they shine equally upon all, both upon servant and master. Thus is his judgment equal over all, because he knows their actions and their thoughts. Having said: *upon whom does not his light arise*; which is, the sun, in the sight of all; he adds:—5. **Behold, he removes the moon,** עַד in the sense of the Targum (Aramaic) of סר, he has removed; for, of all the host of heaven, it (the moon, is the only one that) is covered and hidden, to diminish and to become full in its time, without being a moment too early or too late, and without ceasing to follow appointed law; as it is said (Ps. civ. 19): *he appointed the moon for seasons.* **And the stars** by night **are not pure in his eyes**; that his eyes should not constantly be upon them, to bring forth their hosts by number; *cf.* (xxxviii. 32): *Canst thou lead*

forth the planets in their season? The word יַאְהִל is like (Is. xiii. 10): *shall not give their light* יהלו; the א is paragogic. Some derive it from the root אהל. 6. **How much more man**, who is a slight creature, like **a worm** and maggot, is judged when he dies; and dominion and fear is over him, to rule over him, and to judge and chastise him, and to reprove him constantly; that his eyes are upon him to visit him with the visitation of his judgment, and not as thou sayest: *And God imputeth it not for folly* (xxiv. 12).

CAP. XXVI.—1. Job replies to this: What answer is this? All the more, if he (God) is so particular to pay everyone the appointed portion, should he judge the wicked during their lifetime, to humble them, and to throw his fear upon them. And if he makes peace in his high places, he should all the more make peace among men, that the great should not devour the small. And why are there wicked men to whom he is longsuffering, and why does he look upon the treacherous and is silent? They had given no answer to this; he therefore replies: 2. **How hast thou given help** with thy words **to** a man of **no power**, to strengthen his weak hands? How **hast thou aided the arm** that has **no strength**, with might? 3. **How hast thou counselled** the man who has **no wisdom**, in regard to this? Profound wisdom, (to understand) why the wicked, who steal and rob, live in prosperity. What **sound knowledge** and wisdom **hast thou plentifully declared?** to make the reason known, why one

wicked man dies in his full strength, without mishap and sickness, and his seed is established before him; who all his days had been robbing, murdering, and committing adultery; whilst another, equally wicked, dies in bitterness of soul; and likewise, one who is perfectly righteous? What hast thou answered to this? 4. **To whom hast thou made known words** like these? For I know myself that *dominion and fear* is with God (xxv. 2), and that he brings him unto judgment in the end. But why does he not punish and pay him whilst he lives, so that he may take his chastisement to heart? And because Bildad's words were brief, and his answer inappropriate, he says to him:—**And what breath came forth from thee?** מִי is used here like Judg. xiii. 17: *what is thy name?* in the event with Menoah;—*comme grant haleine*;—came forth from thy body. Or, it was not the spirit of God that spoke in thee, in the breath that came forth from thee; the spirit of the Almighty has not made thee understand how to answer. And from whom hast thou received these words? For thou hast not answered my principal argument, when thou sayedst: *How much more man that is a worm and the son of man that is a worm* (xxv. 6). Is it by this, that he crushes him like the moth (iv. 19), that he will know and recognize that he is the God of judgment? 5. **They that are deceased shall bring forth.** Ibn Ezra explains it: God causes even the dead to bring forth **beneath the waters**, and the inhabitants of the earth. The simile is: like grains of

seed. He shall know that in the grave, which is a place of concealment, he shall work his will, for 7. **he stretches out the north.** *Cf.* (Ps. cxxxix. 15): *I was curiously wrought in the lowest parts of the earth.* The dead, *i.e.* the wicked *who caused their terror in the land of the living* (Ezek. xxxii. 23–26. *Cf.* Rosh Hashanah, 17a), to kill, and to commit adultery; and they die in peace. They shall be created and brought forth again, and live after they died, even beneath the waters, and in the moisture of the earth they blossom, and live; to recognize and know his judgment; that he judged them with worms and maggots and rottenness. Thus they are again humbled before him; so that thou canst say, that he lets the wicked himself know *that there is a God that judgeth in the earth* (Ps. lviii. 12). If this were so, thy answer would be appropriate, saying: *how much more man, that is a worm, and the son of man that is a worm.* This would be a complete comparison regarding a man who is chastised like me whilst he lives. But it is not so. Once a man is dead he is not brought forth and created again to return to life, so as to know and recognize God's judgment, that God judged him in his grave, and that he be humbled. For—6. **Naked is the grave,** the grave is uncovered, in which the dead are placed, to be judged by rottenness and worms, until their bodies are consumed, to return to the dust. **And there is no covering** from him **in destruction,** to hide there from him; till they are consumed for ever and are destroyed; *cf.* (Amos ix. 3): *and though they*

hid from my sight in the bottom of the sea. Consequently, they shall not return after their death to recognize his judgment so as to be humbled; whilst in their life they had peace and truth. How shall he know and again . . . . Consequently, thy answer is vanity. But by this he imposes his fear, his *dominion and fear*, to make peace in his world, that men of the [strong] arm shall not be uplifted. 7. **He stretches out the north over empty space, and hangeth the earth upon nothing** in order to impose his fear upon us. Because it (the earth) is suspended in the air in the centre of the sphere. There is a difference of opinion about the word בְּלִימָה; some say . . . . the word בלימה; that the earth is suspended in the air without support in the centre of the spheres; and some say, evenly balanced, from the root בלם, (he restrained), (in that case) it is one word. 8. **He bindeth up the waters in his thick clouds,** which are pierced like a sieve; in them they are bound up, till the time that his word comes. 9. **He closeth in the face of his throne,** *cf.* (Ps. ciii. 19): *he has established his throne in the heavens.* He closes in the thick cloud before them—the heavens, that are his throne. *Cf.* on this (Jer. v. 22): *Fear ye not me? saith the Lord . . . . who have placed*, etc. And although he closes in and fences off the face of his throne, **He spreadeth his cloud** over him. The root of the word פַרְשֵׁז is obtained by removing the last letter; in the same way it is explained about the word חלמיש, *the flinty rock* (xxviii. 9); by removing

the last letter, חלמי is obtained; (so-called) because it is strong, *cf.* (xxxix. 4): *their young ones shall be strong*; and also כרכב, *the compass of the altar* (Ex. xxvii. 5); by dropping the ב, כרך remains, because it encompasses the altar; and מחספס, *as a flake* (Ex. xvi. 14); and many words like them. עליו = over him his cloud, as (Ps. xviii. 12): *He makes darkness his hiding place . . . . darkness of waters, thick clouds of the skies.* 10. **He has described a circle upon the face of the waters**, the circle of heaven, and the firmament which stretches very far to the wide extents of the universe, to the place where the light of the universe cannot spread any more. There all **light** is with darkness, for nothing is there but darkness. Consequently, all is closed before him on all sides, unto the *pillars of heaven*; till the distance from which there is no place round it to look below. According to Ibn Ezra, *the confine of light*, because all that is above is light, and the opposite below. 11. **The pillars of heaven**, below them, which are stretched over empty space, and upon nothing; **tremble** because of the sin of man, **and are astonished at his rebuke**; for they cannot hide from him, or cover themselves by the stretching of the firmament. 12. And **he stirreth up the sea with his power.** Some say רגע is an expression of breaking; and others, that it is an expression of rest, as (Ez. xxvi. 16): *and they shall tremble* לרגעים; which word can also be explained in two ways; either *they shall tremble while others rest*; or, *they shall tremble at*

the misfortunes (breaches) that come over them. **And by his understanding**, by considering the work of the world, and setting his heart upon causing them to tremble;—**he smites through the arrogancy**; the haughtiness of the sea, whose arrogancy and haughtiness he crushes, as one that is slain (Ps. lxxxix. 11). 13. And **by his wind**, which **garnished the heavens**; namely, to purify the heaven by his wind, which he causes to pass, in order to purify the firmament above; **his hand pierced the fleeing serpent**, in the sea, below, in the depths of the sea; for there is no covering for him in the depths of the sea, in the waters of the sea. This is in my opinion the same as *he smites through* which was mentioned before; חֹלְלָה is an expression of killing; by the stretching of the firmament, and by the closing in of his throne, to withdraw from him. It seems right to explain that: *By his wind he garnishes the heaven*, which is joined with: *his hand pierces through the fleeing serpent*, is not an interruption between: he *smites through the arrogancy* and *his hand pierces the swift serpent*. *Cf.* (Is. li. 9): *that cutteth arrogancy, that pierces the monster.* Ibn Ezra says that either the ה in the word שִׁפְרָה is paragogic, and its meaning is: setting in order, as שפר, beauty, or שפרירו, *his glittering* (Jer. xliii. 10); or that the ב in the word בְּרוּחוֹ is paragogic, and that the dagesh in the פ of שפרה is omitted; נָחָשׁ בָּרִיחַ is the serpent in the sea; some say, it is Draco, which is called serpent, because it is curved, and בָּרִיחַ, a *bolt*, because it bolts through from end to end.—The

explanation of R. Eliezer of Beaugency. 14. **Lo, these are but the outskirts of his ways**, which he has limited off, and assigned, to cause us to tremble, and to impose his fear upon us; with *dominion and fear* (xxv. 2), so that we do not sin in our pride and our might. We ought, therefore, to fear him, for there is no concealment from him. The heaven and the earth are open, and stretched out in air; and the sea is enclosed by sand. And although these are stretched out over empty space and upon nothing,—**how little a portion is heard of this** by the wicked, that they should fear him; that one of them should say: the earth slipped under me; or, the heavens fell upon me from the trembling of the pillars of heaven, and from his rebuke;—so that they should fear him when he shakes his world, and their hearts be humbled. And even **the thunder of his mighty deeds**, when he thunders, and gives forth his voice to make us tremble, and to cause his fear to fall upon us, to crush our heart—as it is explained in the words of Elijah and in the Psalms—; **who** of the wicked **understands** it, and gives his mind to it? *Cf.* (2 Sam. xxii. 14): *The Lord thundereth from heaven.* For all that, the fear and dread of him is not upon them, to be humbled by the trouble of their heart.—Now they are silent before him; and because they are silent, he resumes his words, in order to confirm them. For thus far he had only briefly spoken, and in regard to Bildad's argument (xxv. 2, 6): *Dominion and fear are with him, he makes peace,* etc.; how much *more man, who is*

a worm, upon whom he throws his fear, and whom he judges. As to his judging him in the grave;—he replied, that there he does not recognize his judgment so as to be punished; for he will not live again. And regarding the fact that he shakes his world and causes it to tremble, and smites through arrogance and pierces the monster, and the thunder of his mighty deeds—; he does not understand that this is on account of his deeds.

CAP. XXVII.—1. **And Job again took up his parable**, after the style of the prophets. 2. **As God liveth**, an adjuration, **he has removed**. . . . And also in the Agada: R. Simeon explains that this verse teaches that Job served God from love; because no one swears by the life of the king unless he serves the king; and from the words that follow it is evident that this is an oath. . . . *As God liveth* who **hath taken away my judgment** before his eyes; **and the Almighty**, who **has made my soul bitter**. 3. **For all** the time that **my soul is within me, and the spirit of God is in my nostrils**—4. **If my lips shall speak iniquity**, that I knew myself that I had committed a sin for which I deserved to receive such chastisement, and to justify you, to flatter you, and say: that you justly said that I sinned. For—5. **till I die I will not put away mine integrity from me**, and to be strong that I shall not sin. And by this shall my words be proved, that I am righteous; that—6. **I held fast my** former **righteousness**, when this trouble came over

me; **nor will I ever let it go.** From this it shall be known that I am not hypocritical before my creator, to say: have mercy on me, in the severity of the chastisement; **my heart shall not be ashamed** and confounded, to be humbled in suffering **from the days** of my troubles and chastisement. For I have not committed a sin that deserved this, so that I should be ashamed and confounded in my heart. יֶחֱרַף is an expression of חרפה, shame. Some say that it is an expression of haste, as (xxix. 4): *as I was in the days of my youth*; and that it means: and my heart shall not hasten to admit what you say about this. 7. **Let be as the wicked mine enemy,** whom my creator has moved against me, to destroy me without cause (ii. 3). Or, as my enemy condemns me, so may he himself be supposed to be wicked; and let him **that rises up against me,** who has done evil unto me without cause, be **as the unrighteous,** for I have not been wicked against my God. 8. **For what is the hope of the hypocrite though he get him gain,** though he takes money, and is rewarded through his hypocrisy? יִבְצָע, from the same root as (Exod. xviii. 21): *hating* בצע *unjust gain.* Or, יבצע, that *he performs,* that he attains his end and object as (Isaiah x. 12): *And it shall come to pass when the Lord performeth.*—**When he** יֵשֶׁל **casteth away.** Or, it is an expression of שלוה, tranquillity, according to (Ibn) Kimchi and it means: If God gives the hypocrite health and tranquillity, what is his hope, when 9. **trouble comes upon him?** But if it be asked: how can ישל be from the same root as

שלוה, without a sounded ו? But so it is Jer. xii. 1: שלו, *are at ease that deal very treacherously*; but there are two forms of the root, השלה and שלה [transitive and intransitive]. It may also mean: God ישל, shall disappoint his soul, in his confidence and hope, for he expected that his righteousness would be seen again, as (2 Kings iv. 28): *do not* תשלה *deceive me.* Ibn Ezra says that ישל is from the root שלל; it is most probably like (Ex. iii. 5): של, *put off thy shoes*; thus he shall take away the soul from the body. And he, what did he think to gain by hypocritically saying to him: I have sinned, when he has not sinned? **Will God hear his cry, when trouble comes upon him?** and is it for this that he hypocritically says: I have sinned? 10. **Will he delight himself in the Almighty,** to ask for that which his heart desires; he will not profit by this, for thus he will not find favour in his eyes. In the same sense he said, above (xiii. 15, 16): *nevertheless I will maintain my ways before him. This also shall be my salvation, for the hypocrite shall not come before him*; who says: I have sinned, knowing that he has not sinned. He will only be saved, if he proves his pure ways before him, if he be righteous; but not by being a hypocrite. 11. אורה, **I will teach you concerning the hand of God.** 12. **Behold, all ye yourselves have seen it** that—13. **This is the portion of a wicked man with God,** as I said, that sometimes the wicked is not punished whilst he lives, but his seed after is punished. For, 14. **if his children are multiplied** at the time of his death, **it is for the sword**

that they are multiplied;—**and his offspring shall not be satisfied with bread**; but he *shall die in his full strength, being wholly at ease and quiet* (xxi. 23). 15. **Those that remain of him**, who choose (?), of his seed after him, **shall be buried in death**, as he said, above (xx. 26): *it shall consume that which is left in his tent.* **And his widows shall not weep**, because trouble shall come upon them also, as (1 Sam. iv. 19): *And his daughter in law, Phinehas' wife, was with child, near to be delivered*; and as David said (Ps. lxxviii. 64): *Their priests fell by the sword; and their widows made no lamentation.* And his money becomes, after his death, common property; as he proceeds to explain: 16. **Though he heap up silver as the dust, and prepare raiment as the clay**; 17. **He may prepare it**, whilst he lives; **but the just shall put it on** after him; **and the silver** which he heaped up in his life, **the innocent shall divide** after him, as (Eccl. ii. 26): *but to the sinner he giveth travail to gather and to heap up, that he may give to him that pleaseth God*; whilst he thought that his children, and his household, and his wealth would be preserved after him. And he, whilst he lived, 18. **buildeth his house as the moth**, and *his trust is as the spider's house* (viii. 14); for his house and his money shall be lost suddenly. 19. **The rich lieth down, but he shall not be gathered**, from his bed by his wealth. Or, *he shall* **not be gathered**, although he shall not die. **He openeth his eyes** from his sleep, **and he is not**, for his wealth. This shall be his portion, to be punished in his children and his wealth.

Some explain *he lieth down* = he dies; ***and he shall not be gathered*** for burial; and (the two expressions) are not connected. 20. . . . . **overtake him like waters**, that increase constantly; thus shall **terrors overtake him**; troubles upon troubles, till his remembrance is lost. He proceeds to explain how it becomes lost: **A tempest stealeth him away in the night**; and from the place whither the tempest threw him—21. **The east wind carrieth him away, and goes, and sweepeth him out of his place.** He goes forth from evil to evil; from tempest to east wind, and he is destroyed from the world, this is the "destruction" of which he speaks to them (xxviii. 22)—22. **And he shall hurl at him, if he flees from his hand**, the arrows of chastisement and death; that is the death which he mentions below (xxviii. 22). Some say, ***he hurls***, he who hurls, as (Gen. xlviii. 2): [Somebody] *told Jacob*. **And not spare**, without compassion; he, nevertheless, does not recognize and know whilst he lives, God's judgment. Therefore those that see it 23. **shall clap their hands at him**, and be astonished, and **hiss at him**, because of the destruction of his house, to know what this is, and why this is; why God has done so to this man, after he was not punished in his lifetime.

CAP. XXVIII.—1. All commentators agree that the verse: **Surely there is a mine for silver** is connected with that which he said before (xxvii. 6): *My righteousness I hold fast and will not let it go.* He means: Why should I be wicked; if for the sake of silver;

it has a mine; and so on, about all those things which he enumerates;—except wisdom. But if they were right, why should . . . . (?) be necessary, ... that wisdom is concealed? The only explanation which I found to accord with the subject is that of R. Eliezer of Beaugency. He explains it thus: *Silver has a mine*, and for all the things named here, man can search out, and find the sources whence they come. But that wisdom, about which I am wondering why it is, that a man should be punished afterwards in his household, not having found (misfortune) whilst he lived. Whence is it found, and whence does it come? He having spent his years in prosperity, and his days in pleasantness, and his seed being established before him, and his offspring before his eyes, and *not being in the trouble of men* (Ps. lxxiii. 5);—how can we say that that which happened to his house after him was in consequence of his sin? He ought, in that case, to have been punished himself during his life; how then can the thing be known, since there was only peace and truth in his days? But *Destruction and Death say, we have heard a rumour thereof with our ears* (*v.* 22). When his seed after him is destroyed by tempest, east wind, terrors, bad sufferings, shortening of days; we learn from that destruction and death the reason for his judgment; as we shall explain later. But the commentators do not discern the truth of the thing. Thus it is according to the context. We shall now return to the explanation of the words in detail.—**And a place for gold which they**

refine, and man can find a place whence to refine it, and to bring it forth. 2. And thus also the **iron which is taken from the dust**; and thus also the **copper, which the workman melts**. 4. Thus also the great **stream** that does not pass away; **which breaks forth** and becomes so strong from נר **flowing**, out of a hole, a small cleft, from which the water flows little by little, till the waters increase and become a large stream; as the waters in Ezekiel's vision (Ez. xlvii.). Till **they are forgotten of the foot**; **they are diminished and gone away from man**; he cannot pass through them. This source man is able to find. Thus also can man find a source for bread; so that he can say:—5. This **earth, out of it cometh bread**, herbs, and trees. **And instead of it**, and its opposite, there is again a place of burning and saltiness, **which is turned as it were by fire**; so as not to grow and produce bread. But—6. **a place where the stones thereof are sapphire**, and **the dust** out of which gold comes forth, also belongs to that place; this is its source. And this is what he said before (*v.* 3), *He has set an end to darkness.* And in passing he uncovers the secrets of its dark places, and *out of the furthest bound* of that extreme darkness, he can *search out* and find, and know its furthest bound. **The stones of thick darkness and of the shadow of death.** It means: even the thing that is locked up and hidden in the dark places of the earth below like *the stones of thick darkness*; it seems to me that, in reference to this, it is said in God's speech (xxxviii. 6): *Who laid the corner stone thereof*; but

wisdom cannot be found on earth, metaphorically (*v.* 14): *The deep saith, it is not in me*—For the earth itself, which produces bread, precious stones, and gold, *says it is not in me* (*v.* 14): and this wisdom does not come forth from me, as bread, and gold, and precious stones come forth. And even that—7. **path** which no **bird of prey knoweth,** עַיִט = birds, winged creatures; **neither hath the falcon's eye seen it,** not even the eye of the falcon, that sees farthest of all birds, has seen it—8. **They have not trodden it,** they went not that way; or, they did not reach it, so as to see it—**the sons,** the owners, **of pride** and might, and strength. It means, that even the wild birds, and the beasts of the fields that are outside the inhabited lands, are not found there, so much is it hidden and concealed from the inhabited part of the world, like the garden of Eden. Nevertheless it is searched out and found in the world. And even if it is completely hidden from man, its waters and streams go forth into the world, and are known to us. This is what he says:—9. **He putteth forth his hand upon the flinty rock**; God puts forth his hand upon the flinty rock of that place, and of that path. **He overturns** its arrangements and its stones by their roots, to bring forth from underneath them the mighty rivers. For — 10. **in the rocks** of that place, **he cutteth out channels**; **and every precious thing**, and that which is hidden. *gold, that is good, and bdellium,* and onyx stone of that place, **his eye seeth,** and discovers to the world, by means of—11. **the rivers** that issue thence; as he proceeds to

explain: That from בכי, the hidden and entangled place; *cf.* (Ex. xiv. 3): *they are entangled by the land.* It means: with the entanglement, *i.e.* the rocks, **he bindeth the streams**, and closes, and surrounds the countries of this world; as it is said: (Gen. ii. 10, 14): *and a river came forth from Eden*, till: *which goes to the east of Assyria—which compasses the whole land of Havilah.* And thus all of them, in that they compass and bind the world. **The thing that is hid bringeth he forth to light.** That which was hidden from men, becomes visible when the waters dry up; namely, that God made it (?) Or, the desirable and precious things that are therein are hidden from the eyes of man; **he brings** them **forth to light** for them, till they know where they come from. But—12. That exalted **wisdom,** to know why the wicked are at ease during their life, and lost after death, has no source, nor is it revealed; so that man could recognize its way, and the place **where it shall be found** by him, so that he can reach it. For many wicked people, like the generation of the flood, and the men of Sodom, who endured in tranquillity for many days, existed for many generations, one after another, in great prosperity. And many people that were robbed and murdered, died in their misfortunes, which were inflicted on them. They had no helper or avenger. But they (the former) spent their days in prosperity, and their years in pleasantness (xxxvi. 11); and when several generations perished after them, who shall find out the way in which they were destroyed, and the place of the

source *whence* their perdition arose? 13. **Man knoweth not the price thereof,** to estimate and buy it, for **it is not found in the land of the living**; *i.e.* man cannot learn it from all those judgments with which God judges them. But it is found in the land of destruction and death, as it is said below. And even: 14. **The deep and the sea,** which are deeper and more hidden than all other places, even they say, that it is not in them. For no man is able to roam, and search in the bottom of the sea to find it. Much precious wealth and desirable stones will be found there, but this cannot be found there. 15. **Gold cannot be given,** סְגוֹר = pure gold, **for it,** so that one be able to find it. This applies also to all the following (instances). 16. It cannot **be valued,** תְסֻלֶּה is an expression of valuation, *cf.* (Lam. iv. 2): *that may be weighed against gold.* 17. **And its exchange,** *i.e.* nor its exchange; for the word **and not** refers to both expressions. 18. **And deferred is wisdom**; מֶשֶׁךְ = deferred hope it is to reach the source of this wisdom which is **above rubies.** And since this wisdom cannot be valued against all desirable things, so as to obtain it—20. **Whence then cometh this wisdom,** so as to reach the place of its source, and its way? 21. **And it is hid from the eyes of all living.** These two verses refer back to the beginning of his words; namely (*vv.* 12, 13): *But where shall wisdom be found? It is not found in the land of the living.* This is what he says: *and it is hid from the eyes of all living.* He wants to say in connection with this (*v.* 24): **For he**

looketh to the ends of the earth. And with (*v.* 7): *that path no bird of prey knoweth*, is connected: 22. **Destruction and Death say.** He only says: **and it is kept close from the fowls of the air** (*v.* 21), because he wants to say in connection therewith (*v.* 24): *For he looketh to the ends of the earth.* And connected with (*v.* 7): *that path no bird of prey knoweth* is: But *Destruction and Death say*; when he destroys and kills them. And after their death we learn from these two judgments, the judgment of the wicked, that they died and were destroyed for their sins. This he proceeds to explain: 23. **God understandeth the way thereof**, the way of wisdom and the judgment of the wicked. **And he knoweth the place thereof**, and the source of that wisdom, whence the judgment of destruction and death came to them. 24. **For he looketh to the ends of the earth, and seeth under the whole heaven**; and no way or place is hid from him; and not as the eye of the falcon and the bird of prey. The sense of: **He seeth under the whole heaven**, is, to provide for the wants of the created beings. 25. **To make a weight for the wind**, every country according to its strength; **And he meteth out the waters by measure**, to water the whole earth: for there is moist and there is dry ground which needeth water: and therefore rain doth not fall in Egypt, for the river is there. And also we may explain **and he meteth out the waters by measure**, to direct his world and judge it, whether for mercy, or for correction (xxxvii. 13); as he said, above (xxvii. 20, 21, 22): *A tempest stealeth him away in the night*,

i.e. the wind; ***the east wind carrieth him away, and he departeth, and he hurls*** rain ***upon him***, according to the judgment of the wicked;—rain falls upon the wicked. This is the wind and rain by which he directs and judges his world, and which he gives forth from his storehouses by weight and measure, according to what is necessary. And then—26. **When he makes a decree for the rain**, and makes **a way for the lightning of the thunders**, that not many should go forth together. They are called חָזִיז, because at the time of the thunder the lightning comes forth, which is visible to the eyes, and makes a path for his wrath and anger with the wicked only, to disturb and frighten them. For the others he works according to the decree of the rain, to preserve them alive; like a king that comes to a city, and shows his troops the house of his enemies, with the alarm of war, to devour and to destroy, so that they should not touch others. Thus he also makes a way for the lightning, for the rain of punishment, with the thunder of his voice, against the house of the wicked, to destroy them. In this way he announces to the world the way of wisdom and understanding, and the place thereof which they sought; as he explains:—27. **Then he did see** its place and its way, *i.e.* the way of their judgment, and the place of their destruction, how it was; **and declared it** to the world. Or, וַיְסַפְּרָהּ = and he put it in a book —and **searched it out** thoroughly, namely, the way of their judgment. And then—28. **Unto the man he said**, about this: and why these are destroyed more

than the rest. For they wondered at this; why did God do thus more to this man than to the others? This *saying unto man* is like (Ps. xix. 2): *The heavens declare the glory of God*; they have no speech nor language; but since their works declare to the children of man, it is, as if they themselves declared.—**Behold, the fear of the Lord** is the way of **the wisdom** which ye sought for; and thence such judgment goes forth to them, because they prevailed by their strong arm and *caused their terror in the land of the living* (Ezek. xxxii. 23-26).—**And to depart from evil** is the place of **understanding**, about which you asked. For his generation perished from the world because he did not depart from evil. But, in any case, on earth it is not found, for them to recognize and to know, the profound wisdom, *i.e.* this judgment; for it (that wisdom) proceeds from the fear of God, and from departing from evil; and for them to be reproved. . . . . (?) Since they enjoyed in their life peace and truth, therefore they do not consider it whilst they live; nor will other wicked men recognize his judgment in their death. And even, on seeing the judgment of the generation of these evildoers, they shall say: if (it were) on account of the fear of God and the departing from evil, they had been punished whilst they lived. This is the context. R. Joseph Kara's explanation of (*v.* 18): **And the drawing of wisdom more than rubies**, on a distant journey, and the drawing along of paths, they are more able to carry wisdom than rubies—would be a correct explanation

if it fitted in with the manner in which he explains the context.

I am of opinion that (*v.* 22) *Destruction* denotes: the fools that are already perished from the world, and the wise who are dead,—as (Ps. xlix. 11): *For he seeth the wise men die, the fool and the brutish together perish* — they know only what they say: (*v.* 23) **God understandeth the way thereof.** Now that we reached the end of this section, I say that those four elements mentioned here; viz., fire, water, air (wind), and earth, occur in close connection, in several passages. In this reply (*v.* 24): *To the ends of the earth, i.e.* earth; *under the whole heaven, i.e.* fire; (*v.* 25) *To make for the wind . . . . and he meteth out the waters.* These are the four elements, because everything consists of them. At the commencement of the Book of Genesis (i. 1, 2): *The heaven and the earth—and the wind of God hovering over the waters.* In Isaiah (xl. 12, 13): *Who has measured the waters in the hollow of his hand, and meted out heaven with the span, and comprehended the dust of the earth in a measure—Who has meted out the wind of God?* In the Proverbs (xxx. 4): *Who hath ascended up into heaven,—who hath gathered the wind—, who hath bound the waters—, who hath established all the ends of the earth?* At the beginning of Ecclesiastes (i. 6). The commentator who takes there in the phrase סובב סובב הולך הרוח, — הרוח turneth about continually — the word הרוח to mean the side, is mistaken. For הרוח, the wind is men-

tioned there as one of the four elements enumerated there: the sun, the rivers, and the earth; consequently הרוח, the wind is one of them. The meaning is: *the wind turneth about continually in its course*; the wind goes on its journeys and makes its circuit, in the same way as the sun.

Job having shown us proofs that the generation of the wicked is punished for the iniquity of the father, further wants to prove, regarding his own ways, that he had always feared God, and departed from evil; and that he had not to undergo his sufferings on account of lack of fear (of God), and integrity of way. Therefore he proceeds explaining:

CAP. XXIX.—1, 2. **He continued . . . . Oh, that I were** again **as in the months of old,** and not as the idle months which are now my possession. **As the days in which God preserved me,** and hedged me in on all sides. 3. בְּהִלּוֹ = When shined, *cf.* (Is. xiii. 10): *shall not give their light.* **Above my head**; the light came to me from above to give light to my feet. **By its light,** of his lamp mentioned here, I walked **in darkness**; at the time of darkness to the wicked, and the day of trouble, I had light and rejoicing. Oh, that this were again the case. 4. **As I was in the days of my winter**; because the time of winter is called a fit time of irrigation and moisture, therefore he designates thus the days of his youth; or, as in the Talmud (*e.g.* Abodah Zarah 75a): חֳרָפִי, the early and the late; or, as (2 Sam. xxiii. 9): *as they defied*

the Philistines. **When the secret of God,** בְּסוֹד friendship; *cf.* (Ps. ii. 2): *take counsel,* (Ps. lv. 15): *we took sweet counsel.* **Upon my tent,** to guard it against all evil occurrence. In the same way he says: 5. **When the Almighty was yet,** etc. 6. **When my steps were washed with butter,** חֵמָה defective, without א, for חמאה. *Cf.* (1 Sam. xxxi. 10): בית שן Beth-Shan, elsewhere (Josh. xvii. 11): בית שאן Beth-Shean. It is a metaphor, to say that the land was flowing with milk and honey for him. **And the rock flowed [for me rivers of oil]**; יָצוּק = flowed; as (Deut. xxxii. 13), *he made him suck honey out of the rock.* Or, as (Ezek. xxiv. 3): *pour water into it,* an expression of pouring. 7. **When I went forth to the gate,** which is the place of judges and elders. קָרֶת = קריה, city; Job being of the elders of the city; *cf.* (Prov. viii. 3): *Beside the gates, at the entrance of the city,* where לפי קרת = לפי הקריה, *i.e.* the city and the streets; as (Ruth iv. 1): *Now Boaz went up to the gate, and set him down there.* My father—the memory of the just is for a blessing—explained: **When I went forth to the gate,** at my mere going forth beside the gate. **I prepared my seat**; when—8. **The young men saw me, they hid themselves** from me, and fled, and the old ones rose up. So that it was not necessary for me to say to them: *give place to me that I may dwell* (Is. xlix. 20). The expression of "hiding" is suitable to young men, for they are swift on their feet, and the expression of "standing" is suitable to **the aged**, for this is the way of the world. 9. **The princes refrained from talking,**

for they were afraid to speak in my presence. Therefore—10. **The voice of the nobles**; **were hid**, *i.e.* their words in their mouth. And why all this? 11. **For the ear heard** my words, **it declared me happy**, more so than any of them; **and the eye saw** my righteous deeds, **it gave witness unto me**, that I was fit to judge. The expression of "witnessing" is applicable to the eye, and that of "declaring happy" to the ear; *cf.* (Ps. lxxii. 17); *All nations shall call him happy*. Because—12. **I delivered the poor that cried**; when he cried that he was oppressed; I did not respect the person in judgment, and was not afraid of anyone; and the same with **the fatherless**. 13. **The blessing of him that was ready to perish**, who had to wander from his inheritance, **came upon me**, that I should bring him forth from the hand of the robber; as he explains below (*v.* 17): *I brake the jaws of the unrighteous*; and the same with **the widow**, who has no one to assist her against those that rob her. It is the reverse of (Is. i. 23): *they do not judge the fatherless, neither doth the cause of the widow come unto them.* 14. **I put on righteousness**, to do like a man who clothes himself in a garment that fits him according to his figure and to his measure; so that everybody said: judgment and right fit Job when he sits in the gate. **And as a robe and a turban**, that fitted me, so was **my justice**. These two garments are mentioned, because they are visible over the other clothes. 15. **I was eyes to the blind**, to show them the good and right way. 16. **I was father to the needy** to support

their life. **And the cause which I knew not,** who was the more wicked, I used to search out; *cf.* (Deut. xiii. 15): *thou shalt inquire and make search.* 17. Thus I used to break **the jaws of the unrighteous,** of that wicked man, **and from his teeth** I used to **pluck the prey** which he had snatched, and returned it to its owner. In this sense the Sages use the expression: *break his teeth in judgment.* 18. **And I said** in my heart, **with my nest I shall die,** my seed shall be established, and my offspring shall be before me when I die. **I shall multiply my days as the sand** of the sea, in good old age; but, according to the Masorah, which says: "it occurs twice, in two meanings," it may be explained that חול is a bird of that name which lives for a long time; and he says: I thought to live like that bird. And I said in my heart, 19. **My root is spread out to the waters,** underneath me; **and the dew shall night upon my branch,** on the top of my branch—קְצִירִי = the branches of a tree, *cf.* (Ps. lxxx. 12): *she sent out her branches unto the sea.* So that, this—20. **my glory is fresh in me**; it is everlastingly being refreshed, because of the moisture within me, which is of the waters of my judgment and the dew of my righteousness. **And my bow in my hand,** *i.e.* my strength, *cf.* (Gen. xlix. 24): *And his bow abode in strength*; **shall renew** its strength, as it is planted by the streams of water; they shall honour me for ever; *cf.* (Is. xl. 31): *but they that wait upon the Lord shall renew their strength.* He explains that glory:—21. **Unto me they gave ear and waited,** and hoped unto my **words.**

Whilst now they laugh at me, and my glory is changed to disgrace, and my bow is turned against myself; as he says (xxx. 11): *he hath loosed my cord, i.e.* the bowstring. Ibn Ezra explains תַחֲלִיף as (Prov. xxxi. 8): בני חלוף *such as are ready to pass away*; I shot the arrow and missed not. This is the context. **They kept silence**, in parallelism to **they waited. 22. After my words they spake not again**, to say, thy counsel is not good this time,—**my speech dropped**, and my words were accepted, the reverse of (Micah ii. 6): *they shall not drop their word to these*; (Amos vii. 16): *drop not thy word against the house of Isaac*, for they will not accept thy words. 23. **And they waited** for me, this is the explanation of that which he said before (*v.* 21): *Unto me men gave ear and waited.—as for the rain*, at the time of dearth of rain; **and they opened their mouth wide as for the latter rain**, *i.e.* the summer rain, which sinks into the ground at the time of the heat. He compares his word to the latter rain; meaning, he only spoke at a time fit for speaking. 24. **If I laughed at them, they believed it** not, to such an extent was the fear of me upon them. For my words were so much words of justice and wise judgment that they did not think that words of laughter would be in my mouth, as in that of other men. **And the light of my countenance they cast not down**, they do not consider my countenance in all that I said to them. *Cf.* (Jerem. iii. 12): *I shall not cast my countenance upon you.* For the *casting of countenance* is synonymous with *bearing the countenance*. Or, the

meaning is: in the ordinary course of the world, if a man is beautiful, and another more beautiful comes against him, he causes his figure to fall down; or, if one is a wiser counsellor than himself, his countenance will fall, as in the case of Hushai the Archite, who said (2 Sam. xvii. 6): Ahitophel's *counsel is not good this time*; and they believed Hushai. 25. **I chose out their way.** I did not find in the commentaries . . . . For he means to say this: I did choose, and they did not depart either to the right or to the left; but they followed after me; and when I sat, **I sat as a chief**; and when **I dwelt**, I was among them **as a king in the army**; and when I was among **mourners**, I was like those who comfort the mourners; for the one who is the most important and the oldest is the comforter, as Eliphaz among his friends.

CAP. XXX.—1. **But now they laugh.** He commences his words: **But now the young laugh**; and who are they? Those **whose fathers** even **I disdained,** who were better than they. But I disdained them, because of their wickedness, to be my shepherds, to keep my flock with my dogs; for I was afraid that they would eat the rams of my flock (Gen. xxxi. 38) (and take) the fleece and the milk. 2. **Also the strength**; even **the strength of their hands**, to till my fields, **wherefore unto me?** even for this I disdained them. For **ripe age is perished in them**; the time of the crops, and harvest, and vintage, so as to enjoy thereof. 3. For **with want and famine** they are driven lonely outside the habitation of man, as he

proceeds to explain. Some explain : *Also the strength*, etc. ; *when do they laugh at me?* if they are rich, what is their wealth unto me? as he said (vi. 22): *Did I say, give unto me?* **The ripe age is perished**, they shall perish before their time, and will not prolong life so as not to come to the grave in a full age (v. 26). הָעֹרְקִים = **they flee** to the deserts, to a land of dry ground, of **gloom of wasteness and desolation**; where the dry ground produces no food. אֶמֶשׁ = *darkness*, where there is no shelter. שׁוֹאָה, *bruine*; *cf.* (Ezek. xxxviii. 9): *And thou shalt ascend, thou shalt come like a storm, thou shalt be like a cloud to cover the land*; it is the sweeping rain which comes with a tempest. 4. **They pluck salt-wort**, it is a bitter herb; in the language of the Mishnah (?): *they brought saltwort upon tables of gold* (*vide* Kiddushin, 66a). **By the bushes**, instead of fruits of the tree in their season, such as the vine and the fig-tree, they shall eat that herb. **And the root of the broom is their food**, instead of the produce of the field. Ibn Ezra explains it : *Saltwort* and even **the leaves of** שִׂיחַ, **the tree**; *cf.* (Gen. xxiv. 63): to *walk between the trees in the field.* Some say, לַחְמָם means *to warm them.* For—5. **they are driven forth from the midst**, from the habitation of men, and no man takes them in to do his work, and **they cry after them as after a thief**, when they want to work with people in the house or in the field; as if a thief had come, so great had been their wickedness when they lived among men. 6. בַּעֲרוּץ, **In the clefts of the valley**, there they shall dwell; **in holes of**

the earth and of the rocks, when they cry after them ; *cf.* (Ps. lxiii. 11) : *they shall be a portion for the foxes*, that hide themselves in holes like them. Or, בַּעֲרוּץ denotes a place, where man is afraid to go. The Targum of כֵּפִים is סלעין, rocks. 7. **Among the bushes**, among the trees of the forests they cry without food, for they will long to come into an inhabited place. The ה of יִנְהָקוּ stands instead of א. **Under the nettles**, יְסֻפָּחוּ, **they are gathered**, one close to the other, so as to conceal themselves. חָרוּל is a kind of thorn ; as (Prov. xxiv. 31) : *the face thereof was covered with nettles*. 8. **As disgraceful men, as nameless men, they are outcasts from the land**, as he said (*v.* 5) : *they are driven forth from the midst* of men ; on account of their wickedness. Therefore I myself disdained them, to have them for my servants ; as he said above. 9. *And now I am become their song*, for they laugh at me ; *I am a byword unto them*, *cf.* (Deut. xxviii. 37) : *for a proverb and a byword.* 10. **They abhor me, they stand aloof from me**, as I disdained them for their wickedness ; measure for measure. And **spare not to spit in my face**, as (Is. l. 6) : *I hid not my face from shame and spitting.* 11. **For he has loosed my cord**, the string of my bow, which he mentioned above (xxix. 20) : I thought it would renew in my hand. God loosed it before them, and I am not able to shoot ; for my bow is not in strength (Gen. xlix. 24), for the string is loose. And if you say that I have the strength to stretch my bow as formerly ; to this I say : **And he weakened me**, he weakened my strength

(Ps. cii. 24). **And the bridle,** which I held upon their cheeks when they had fear **before me, they cast away,** and forsook, and they shook off the yoke. It is usual, when a man tears his bonds, he is called *deschevêtré*, like a horse that has no bridle, which fled from his master and kicks. 12. **Upon my right hand the brood,** the ח in פִּרְחַח is paragogic as in ניחח, pleasant; it is like פרח, and in the Talmud (Succah, 51a): פרחי, *the youths of the priesthood.* It means, the generation that have only recently grown in honour. Or, it means: like flowers that bloom forth all round a tree, so **they rise** against me on all sides to laugh at me. He says **upon my right hand** . . . . or, upon **my right hand,** the place where my strength used to be. **They sent forth my feet** from my place, to go away from them, they sent . . . . and when they saw, that . . . . my enemies pursued me with their scoffing. It may also mean . . . . **And they cast up against me the roads of**; they say, thus Job deserves that which we see now, and they judge me according to **the destruction** which they deserve. According to Ibn Ezra, וַיָּסֹלּוּ is of the same root as (Ezek. xxviii. 24): סלון, *a pricking brier.* And if you say, my brethren and friends stood up against them, to chase them away from me; I answer:—13. **They mar my path**; this is what he said before: **they sent away my feet,** to lead me away from the road. And who are they? those that are **my calamity** and my breach, they ought to have helped me. Or, **they help to my calamity,** to add still more to my misfortune; **and there is no helper unto**

me of all my friends, against those vain men. It tends only to shame and disgrace. And because I have no helper—14. **As a wide breaking in**, a breaking in of water which is wide, **they come** against me; namely, those vain men, to disgrace and persecute me. **In the midst of the ruin**, like a ruin, *i.e.* sweeping rain; **they roll themselves** upon me. The verse presents a parallelism. Or, it means: **In the midst of the ruin**, that which he mentioned above (*v.* 3): *the gloom wasteness*, or as wide breaking in;—do the misfortunes come over me, that are the paths of their destruction. 15. **Terrors are turned upon me**, this is also parallel to that which was said before. The terrors **chase as the** tempestuous **wind**, **my nobility** and my honour, (and they turn) to contempt and disgrace, *cf.* (Ps. li. 14): *and uphold me with a willing spirit.* **And as a cloud passed by**, which the wind drives by; thus **my welfare** passed away from me. 16. For this **my soul is poured out within me**; that **days of affliction** and pain **have taken hold of me.** 17. In **the night**, when I should have rested, **are my bones pierced**—נִקַּר = are pierced—**from off me**, by the worms and maggots in me, **and they that gnaw me**, *i.e.* the worms and maggots, **take no rest** from piercing my flesh. Menahem explains וְעֹרְקַי—those that flee from me—as the days of his life, about which he says *in the evening, would God it were morning*; and *in the morning, would God it were evening* (Deut. xxviii. 67). R. Jacob, in his work, which he composed on Dunash, who says that עורקי are the sinews, in accordance

with Ibn Ezra who says that sinews are called ערקים in Arabic, says that he explains it thus, because it was said: **days of affliction have taken hold of me.** Or, besides the days of affliction, also ערקיו, his pursuers, make him flee, and do not rest from pursuing him; namely, Eliphaz and his companions, of whom he said (xix. 22, 28): *Why do ye persecute me as God,—If ye say, How we will persecute him.* 18. **By great force my garment is stripped** off me. *Cf.* (1 Kings xxii. 30): *Disguise thyself and go into the battle*; it is an expression of stripping of garments; and he means: when I strip off my garment to put on another. And why (is it stripped off?). **According to my coat**, as large as my coat is, I am girded and enveloped in it, and it all so sticks on my body from the amount of moisture of my sores, as the girdle sticks to the loins of man; therefore great strength is required to separate it from my flesh so it sticks to my body. I also heard (the following explanation): **With great strength my garment was stripped off,** when I was healthy and stout; but now it is like the **opening of my coat,** which is narrow; namely, the place of the girdle, and no more; from extreme thinness and leanness of the body. 19. **It has shown me into the mire**; some explain it: these boils have shown and taught me to sit upon the earth. It may be an expression of (Ex. xv. 4): *he has cast into the sea*; he has cast and thrown me into the mire, and whilst I live I am become like **dust and ashes.** 20. And in all these I cry unto thee, O God, to save me, but

thou dost not answer me. **I stood**, and when I was silent, and did no more cry, *cf.* in the history of Ezra (Neh. viii. 5): *and all the people stood*, which is an expression of silence. **And thou didst look at me** to hear my cry. And at the time that I held my peace, and I thought that thou wouldst save me, it was not so,—21. But thou wast turned **to be cruel**; with thy strong hand **thou didst persecute me**; as a man, whose enemy has fallen into his hand, and he does not want to kill him at once, but inflicts on him new punishments every day. And why withal doest thou keep me alive such a long time? 22. **Thou shalt lift me up, and cause me to ride unto the wind**, and remove me quickly from the world; **and let the vigour melt away**; and let the vigour which is in me, to the prolongation of my life, melt from me. Thus it seems unto me; that the ת of תְּמוֹגְגֵנִי is (the ת of the third person, and) not of the second person as the commentators say. 23. For **I know** for certain that **thou wilt bring me to death** for **there is a house appointed for all living**, *and I am not better than my fathers* (1 Kings xiv. 14); and *God will not respect the life* (2 Sam. xiv. 14) even of a perfectly righteous man. Ibn Ezra explains it: that hast lifted me up by the wind and caused me to ride, and I know of a truth, that thou causest me to melt, which is the opposite of "thou causest me to ride." 24. **Surely not in a sweeping away**, and with an overrunning flood to make a full end (Nahum i. 8); *cf.* Is. xxviii. 17): *and the hail sweeps away*; shall he put forth his hand

against them, to sweep them away *with the besom of destruction* (Is. xiv. 23), like me; **though in his destruction**; those upon whom he brings destruction and plague, even they have שׁוּע, *i.e.* confidence, שוע as (Is. xvii. 7): ישעה, *a man shall look unto his Maker*; they trust to have hope and a future. שׁוּע may also be an expression of weakening, they shall not last long in their chastisement, but die and be at rest. The latter explanation is correct. פיד = distress; the word only occurs in this book. Ibn Ezra explains בעי as (Is. xvii 1): *a ruinous heap*, meaning the grave, namely; there is no one to put forth his hand to help him when in the grave, and to give aid at the time of distress. 25. **Did I not weep for the** man **that was in trouble,** when distress and darkness came unto him? Is it not true, that *thou art turned to be cruel* (*v.* 21), although the trait of cruelty was not found in me? **My soul grieved for the needy**, when he cried unto me; and I cry and thou dost not answer. This refers to the passage above. This is not right, that—26. **I looked for good**, to come unto me for this; measure for measure—**and I waited for light**, (to shine) for this; but thou hast no mercy with me, and dost only chastise me. 27. For **my bowels boil** and are burned; *cf.* (Lam. ii. 11): *my bowels are burnt*;—with compassion with the poor, or from suffering, **and rest not,** דָמוּ = refrain themselves; *cf.* (Josh. x. 13): *and the sun stayed*, and in all similar expressions. And now—**days of affliction are come upon me.** And I go—28. קדר, blackened and wrinkled; **without sun**; for

this blackness is not from the burning of the sun. And **I stand up in the assembly, and cry** with weeping and lamentation. 29. **Like monsters and ostriches**; whose nature it is, as it is written in the book of Micah (i. 8): *I will make a wailing like monsters*, and *a mourning like the ostriches.* 30. **My skin is black upon me**, from the afore-mentioned blackness; **and my bones burned** and dried up from suffering, מני חרב = more than drought which is great; *cf.* Ezek. (xxiv. 10): *and let the bones be burned*;—and no one has compassion with me. It all refers to (*v.* 21): *thou art turned to be cruel.* 31. And **my harp** is turned to mourning.

CAP. XXXI.—1. So much was I afraid of him that —**I made a covenant with my eyes**; for I though' **why should I look upon a maid** at the dance, to spy out after my eyes and my heart; so that I sin not, even in my thought. 2. **And what**; and now, **what is the portion of God above** for this; and **what is the heritage from the Almighty** for this **from on high?** Where is his good reward, now that my harp is turned into mourning? 3. **Surely**, the **calamity** that came to me, he should have brought **to the unrighteous**; **and the strange misfortune**, when he made himself strange to turn *to be cruel* (xxx. 21); as (Obad. 12): *on the day of his distress*, נוכרו = unwonted evil; it ought to have come **to the workers of iniquity**. 4. But I, what have I done? **Doth not he see my ways**, as he explains:—5. **If I have walked**—ותחש = **and hasted**; **my foot to deceit**, as (Prov. i. 16): *their feet run to evil.*

6. **Let him** now, in this matter, weigh me **in an even balance**; **and he may know**, and give his heart to consider the integrity of my ways. 7. **If my step hath turned** from my ways to do evil; as (Exod. xxxii. 8; Deut. ix. 12): *they have turned from the way which I commanded them.* **And if mine heart walked after mine eyes**, to rob, and to speak immoral talk. **And if anything hath cleaved to my hands**, which belonged to others;—it would be just that—8. **I should sow, and another eat**; as (Micah vi. 15): *thou shalt sow, but thou shalt not reap*, and (Is. i. 7): *your land, strangers devour it in your presence*; this would have been my judgment; but not to destroy me by chastisement, as my companions say. 9. **And I have laid wait at my neighbour's door**, (to watch) for his going out, so that I might enter and go to his wife or daughter; *cf.* (xxiv. 15): *the eye of the adulterer waits for the twilight*; see also Hosea (vii. 6): *their baker sleepeth all the night*; *in the morning he burneth like a flaming fire*; as I have explained *ad locum.* This should have been my judgment; that—10. **my wife should grind unto another**, a likeness to denote sexual intercourse; others explain it: she shall be his handmaid; *cf.* (Judges xvi. 21): *and he did grind in the prison house*; this is the work they shall put upon her by day; **and others bow down upon her**, to make her work by night. This would be an even balance; measure for measure; but not that which happened to me. 11. **For that were a heinous crime**; **yea, it were an iniquity to be punished by the judges**; it would be

justice, and a right judgment, to be doubly punished through my wife; for the heinous crime, and for the punishable iniquity. Why did I abstain from my neighbour's wife? 12. **Because it is a fire that consumeth unto destruction** him that commits such sin; **and which**—namely, that fire—**would root out all mine increase.** This fire I said to myself, that it would destroy body and property, as it is explained in Proverbs (vi. 34): *For jealousy is the rage of a man;* he *will not spare in the day of vengeance.* The same would have been the case—13. **if I did despise even the cause of my manservant or of my maidservant;** I said the same. For—14. **what should I do when God riseth up in judgment with me;** and when he **visiteth** upon me, **what shall I answer him**; so that I can justify myself? 15. **Surely, in the womb,** for there is one father to all of us; and he that **made me in the womb made him**; and **one** creator fashioned him in the womb. Therefore—16. **If I had withheld ought** of that which the poor desire; and if **I had caused the eyes of the widow to fail,** when she was looking forward, that I should bestow a benefit on her. 17. **Or have eaten my morsel alone,** so that **the fatherless should not eat of it.** For God—18. **brought me up from my youth, as if he were my father**; therefore I did also good to others, who were like me; surely *naked came I out* (etc.) (i. 21). **And I led it from my mother's womb.** The commentator says: *I led it, i.e.* that good quality. But as I find the word פת used as a feminine (Prov. xvii. 1): *a dry morsel*

(חרבה) *and quietness therewith* (בה); it may be explained as referring to פתי **my morsel**, mentioned before (*v.* 17): **and I led it from my mother's womb?** I have not [thence] brought the morsel, to give it others to eat, who are like me, for *surely, naked came I out of my mother's womb* (i. 21); God gave me all I needed; it is therefore right that I do good to others, for it is from his hand that I give. In the same way:—19. **If I have seen him that was ready to perish** and the outcast. 20. **If his loins have not blessed me**; for when I clothed their nakedness, they said: blessed be Job who has clothed us. **And he was warmed with the fleece of my sheep,** all his body; first he mentioned the loins, the place of the girdle, the belt; the place of which a man is ashamed when he is naked, as (Gen. iii. 7): *and he made them girdles.* He mentions these examples of compassion; as much as to say: Lord of the universe, why hast thou turned to be cruel to me (xxx. 21); did I not have mercy on the works of thy hands? 21. **If I have lifted up my hand upon the fatherless**, to frighten him; or, to break his arms, as my friend said of me (xxii. 9): *and* **the arms of the fatherless have been broken**; then it would have been my judgment. That—22. **my shoulder fall from the shoulder blade**; the breadth of the shoulder, called *espaleron.* **And my arm from the bone,** *i.e.* the upper bone, like קנה, *a reed.* This would be measure for measure, that thou shouldst weigh me in an even balance; but that is not right, to destroy all that was mine, and my body also. 23. **For a**

terror; this refers to *If I have lifted up*, and to all the *if's* in the context; the whole being connected with: *I cry unto thee, and thou dost not answer me* (xxx. 20). The terror of **God**, which he brings over me. **And because of his excellency**, by which he is exalted in judgment, *cf.* (Ps. xciv. 2): *lift up thyself, thou judge of the earth.* Or, *from his burden*, from the heaviness of his judgment, **I cannot** (stand). For if I was not able to find help for me in the gate of man, I shall not be able to stand in the gate of God, who does not respect the countenance. 24. **If I have made gold my hope**, like many people, who say (xxi. 15): *What is the Almighty, that we should serve him?* (Deut. viii. 17): *My power and the might of my hand hath gotten me this wealth.* 26. **If I beheld the light** of the day, **when it shines**; יָהֵל is an expression of the breaking forth of light. **And the moon walking in brightness**; *i.e.* the moon, which is now full, and was hitherto wandering in the way of being clear, and covered, as (Zech. xiv. 6): *clear and dark.* Only the full moon is called ירח; this is also Ibn Ezra's opinion. 27. **And my heart hath been secretly**—וַיִּפְתְּ—**enticed**, and nobody knew me; **and my hand kissed**, to say: they are deities, because they give light. Thus a Mahomedan priest told me, that when a Mahomedan acknowledges anything which he sees or hears, he kisses (his hand) and says: the thing is true. 28. **This also were an iniquity to be punished by the judges.** He says *also*, because most of the things mentioned before can be distinguished

by anybody, he says about this particular thing, which was in secret, that it is *an iniquity to be punished by the judges*; for which a man is liable to be judged; thou wouldst have judged and condemned me for it if I had done so. **I have denied the god above**: the light and the moon—which he mentioned—so as to serve them. 29. **At the destruction**; פִּיד occurs in this book twice (more); it is an expression of calamity. He says this, because the people rejoiced about him; *the fools and the nameless men* (xxx. 8);—it would be measure for measure. 30. **Yea, I suffered not my mouth to sin by asking with a curse the life** of him that hates me, mentioned before (*v.* 29), because I could get no help against him. Therefore he says: 31. **If the men of my tent said not**, of him that hated me, **Oh that we had of his flesh! we cannot be satisfied**, if we share only a portion thereof; but only if we eat without anything being left; therefore (he says): *of* his flesh. This I think it means. The men of my tent hated him that hated me so much, and I did not ask his life even with an oath, to make him swear about that in which he had sinned against me; how much less have I done evil to others. Some join this to the next verse:—32. **The stranger did not lodge in the street**; Job's servants said: *Oh that we had of his*—Job's—*flesh! we cannot be satisfied*; for he puts so much trouble upon us, that *the stranger does not lodge in the street*; and we cannot sleep through it. 33. **If after the manner of men**, of other men, **I covered my transgressions**;—**by hiding my iniquity in**

my bosom, to sin in secret. 34. **Because I feared,** even when I was afraid of **the great multitude,** then **the contempt of families terrified me.** He may also have meant this : Now I fear the great multitude, as a man who had secretly stolen and murdered, and is afraid to show himself before the world, *and* even *the contempt of the families* of *fools and nameless men* (xxx. 8) *terrify* and frighten me. **And I keep silence, I refrain from going out** even from **the door** of my house, for shame ; for they say, that all this has befallen me because of my transgressions. 35. **Oh that I had one to hear me ! Lo, here is my mark,** תָּוִי *cf.* (Ezek. ix. 4) : *and set a mark, i.e.* some little writing, as a sign. He means : Lo, upon the mark of my little writing which I wrote about my merits ; and upon **the book**—a large writing—which one—my adversary and opposite party—has written about me in accusation of me ;—**let the Almighty answer,** whether there is truth in my writing, which is little, or in his book which is a large writing. 36. He says : **Upon my shoulder** would I carry him to honour him, about whom he said : **Oh that I had one to hear me. I would bind him,** as (Prov. vi. 21) ; *tie them about thy neck* ; it is an expression of a bow (loose knot). 37. **I would declare unto him the number of my steps,** referring to what he said before (xxxi. 4, 5) : *he numbers all my steps, if I have walked,* etc. (*with men of vanity, and my foot hath hasted to deceit*). **as a prince would I go near unto him** before God, to declare my words. 38. **If** even I had sinned secretly

so as even to suppress the wage of the hired man, **my land would cry out.** This refers, according to the *Drash*, to the religious duties connected with land, and according to the plain meaning, to the tillers of the ground. **And the furrows thereof weep together** against me, on account of the wage of the labourers that plough and harrow it. 39. **If its strength,** as (Gen. iv. 12): *When thou tillest* the ground, *it shall not henceforth yield her strength.* The meaning is: he never enjoyed anything of it (the land) till he had paid the money of the wage. **And** also, if I have caused **the owners thereof** who sold it to me **to breathe out their soul,** *i.e.* to grieve, *cf.* (xi. 20): *the breathing out of the soul*; for he who puts off his neighbour to whom he is in debt by letting him go backwards and forwards, causes him grief;—although there is no secret sin in this; all the more I should not have robbed him of it. Even thus it would have been right *to weigh me with an even balance*: That—40. **thorns should grow instead of the wheat** sown therein; but not to destroy all; *noisome weeds*, בָאְשָׁה, seeds like black cummin; it is a term for anything that is the opposite of what he who sows desires; *cf.* (Is. v. 2): *and he looked that it should bring forth grapes, and it brought forth* באושים, *wild grapes.*

The words of Job are ended, with his friends; for he spoke to God, as it is said at the end. *Cf.* (Ps. lxxii. 20): *The prayers of David the son of Jesse are ended*; *i.e.* in regard to his son Solomon, as it is mentioned at the beginning of the psalm: *For*

Solomon; for there are many more prayers after that psalm.

CAP. XXXII.—1. **They ceased .... because he was righteous in his own eyes.** It means: His friends, having seen that he was righteous in his own eyes, and all their answers consisting only in condemning him as a great sinner, saying to him: verily, thy wickedness is great, and he saying that he had not sinned even in slight matters, were silent to all his words; because he said thus. Therefore, they were silent to him, for they did not know his actions; only they said thus; since his lot is that of a wicked, and that they would always condemn him, therefore it behoved them to cease from arguing and putting him to shame. But Elihu did not come to condemn him, but to answer his words, that he justified himself rather than God. For even if he were so perfectly righteous as he said, he ought not to have said, that God should *weigh him with an even balance* (*v.* 6), and that he had turned to be cruel to him (xxx. 21); and that he should come in judgment with him. For it is not God's way to judge with man; for God remembers and sees many of the deeds of man, which man, even if he be righteous, does not beware of. He brings them in the remembrance of man, and reveals them to him for reproof, and *whom the Lord loveth he reproveth* (Prov. iii. 12). Therefore, he does not answer him at all, for what was he to answer him to his argument, that he was punished in this way. He only

reproved him for his words. 2. **The Buzite,** Buz is near to Uz, (Gen. xxii. 21): *Uz his firstborn and Buz his brother*; and the countries were called after their name. 3. **Because they had found no answer,** although he had justified himself. But they ought to have answered him, for justifying himself in the way he did. **And they condemned,** all their replies consisted in condemning him, therefore he defeated them. 4. **Had waited for Job with words,** he did not answer him at once after he (Job) had answered Bildad; and he allowed him to take up his parable twice. For he thought: they will reply, for they are older in days than I am. But when he saw that he continued speaking till they were silenced, and ceased answering him. Then—5. **his wrath was kindled,** as said here. The Targum of חִכָּה is מתן, from which the Rabbinical term מתון, calm, *attendre.*

6. **And Elihu . . . . answered . . . . I have hesitated** until now;—I was afraid. Thence the appellation (Deut. xxxii. 24): *Those that crawl in the dust,* because people are afraid of them; *cf.* (Deut. ii. 10): *The Emim*—The terrifying ones—formerly—7. **Days would speak, and multitude of years**: as it was said (xv. 10): *With us are both the greyheaded and the very aged men.* 8. **But there is a spirit,** the above-mentioned wisdom, **in man,** though he be a child; **and the breath of the Almighty gives understanding,** and it does not depend on old age. For Elihu was not mentioned when his three friends came; as it is said

(ii. 11): *they came, every one from his own place*; but he, being of no importance in their eyes, was not mentioned. 9. **It is not the many**, because they were three; **nor the aged**; לא, *not* refers to both expressions. 10. **Therefore**, because they ceased answering thee. Or, *therefore*, because *there is a spirit in man*. 13. **Lest you say**, refers to (*v.* 10): *I will show my opinion*. **Lest you say, We have found wisdom** to answer him; and we answered him rightly, for it is certain that all this happened to him for his wickedness; but what can we do to him, since he is righteous in his own eyes? In this—**God can vanquish him**, who knows his deeds and his thoughts; and **not a man** like me can reprove him for this. And how could he (a man like me) show him to be wrong? Since, on his own side, 14. **He has not directed words against me**, as he did to you. **And with your speeches**, with which you condemned him, **will I not answer him**. 15. **They are amazed, they answer no more**. 16. **And shall I wait, because they speak not, they stand**, they are silent, as, in the case of Ezra (Nehem. viii. 5): *All the people stood*; *cf.* (Job. xxxvii. 14): *Stand still, and consider the wondrous works of God.* Ibn Ezra explains (*v.* 15) הֶעְתִּיקוּ, they do not speak till people take the words from them. Or, it is like עתקו (xxi 7); the words are taken away from them. 17. אַעֲנֶה. The grammarians differ about the word אענה. Ibn Hayug says that it means: causing to answer (the Hiphil), as (Exod. iii. 17): אעלה, *I will bring you up out of the affliction of Egypt*, which is an expression

of "causing to go up" (the Hiphil). Ibn Ganach says that it means, I will answer (Kal), as (xvi. 6): *and though I forbear, what departeth from me* ואחדלה, like ואחדלה. The latter is correct. 18. **The spirit within me constraineth me**, to answer him. הֱצִיקַתְנִי is an expression of trouble and צוקה, distress. 19. **As wine which is not opened**, and wants to break the cask to let its vapour out; as new **bottles**, that are filled with new wine, which burst from the force of the fermentation of the wine; *thus* my belly **is burst**, from plenty, so that I dare to answer him . . . . אובות are skin bottles. *Cf.* (Lev. xix. 31): *Turn ye not to them that have familiar spirits*, אובת, for they chiefly practised with skin bottles. Ibn Ezra explains—30. **I will speak, that I may find relief**, from the afore-mentioned constraint. 21. **Let me not, I pray you, respect (any man's person)** of Job's three friends, that answered. **Neither will I give him a title**, this or that one who may be said to have given Job a proper answer. 22. **For I know not** one of you, to whom to give a title, and whom to name as an exception; and to say, that he properly reproved and comforted him. *Cf.* (Is. xlv. 4): *I have surnamed thee though thou hast not known me*; God called Cyrus by name, as it is said there (*v.* 1): Cyrus, *whose right hand I have holden*; he was not yet born then. **Lightly** might I have surnamed you, by my silence hitherto, to honour you. **My Maker**, either, **would have burned me**, יִשָּׂאֵנִי being an expression of burning; or, *would have broken me*, ישאני being an expression of breaking,

as (2 Sam. v. 21): וישאם, *David and his men broke them.*

CAP. XXXIII.—1. **And hearken to all my words,** before thou answerest me. 2. **My tongue has spoken in my palate,** the speech of the tongue is all along called חיך, palate. 4. **The spirit of God has made me.** It means: that which God shall put into my mouth, I shall be careful to speak. 6. **Behold, I am like thy mouth,** as thou hast asked (ix. 33): *there is no umpire between us,* (*ib.* 34): *let him take his rod away from me,* (xiii. 21): *withdraw thine hand far from me,* etc. For I shall be for thee **unto God,** in behalf of God, to be an umpire between thee and him; and thou needest not fear me. For **I am formed of the clay** like thee. 7. ואכפי, **And my pressure,** as (Prov. xvi. 26): *For his mouth urgeth him thereto.* Some say אכפי (= for my mouth) is a compound of two words, as אכזר, cruel; חלכאים, the poor. 8. **Surely thou hast spoken,** and canst not deny it. 9. **I am clean, without transgression.** Not any of the chastisement and accidents that have befallen me are for my transgressions, for I did not deserve to be punished. Thus thou hast said: (ix. 22): *he destroyeth the perfect and the wicked,* and (*ib.* 21): *I am perfect, I regard not myself*; and further (x. 7): *thou knowest that I am not wicked.* And thou hast said:—10. **Behold, occasions**; *i.e.* pretexts, to condemn me. תְנוּאוֹת, as (Numb. xxx. 6): *if her father* הניא, *disallow her* from some pretext.—Thus he said

(ix. 30): *If I wash myself with snow water . . . . yet will thou plunge me in the ditch.* 11. **He putteth in the stocks**, as (xiii. 27): *thou puttest my feet in the stocks.* 12. **Behold, in this**; by this argument thou shalt not be acquitted in judgment, **for God is greater than man**; even than the perfectly righteous man. For he cannot reach even to a thousandth part of the benefits that God bestows on him; and thou sayest that he has withheld what thou deservest. 13. **Why dost thou strive against** him? For all those words which he might have replied to thy contention, **he will not answer**; for his way is not that of man, to argue with thee; or to say every time why hast thou done so; or, why dost thou say so. 14. **For in one** = once, **God speaketh**, to reprove man, to contend with him about his sins, to open his ear to reproof. But the second time, when man takes no notice of the opening of his ear; **he regardeth it not**, namely, the reproof, to argue with him, but he chastises him with sufferings; as he says:—15. **In a dream . . . .** This explains the above: *God speaketh once in a dream*, **in a vision of the night.** 16. **Then he openeth the ear of men**; and in this way he lets him know his sins, and reproves him; and not as thou sayedst, that he does not let man know the beginning of his transgressions. —ובמוסרם, **and their chastisement he sealeth up**; and sealeth up by chastisements as if he put a seal upon him, and a testimony, by means of chastisement, that he has sinned. And how does he open his ear? 17. **That man may put away his deed**, the iniquity of

his hand; וגוה, **and the pride** and the haughtiness of man, **he hideth from him** in judgment; he does not judge him for all his deeds, to go into every one of them according to the (strict) measure of judgment. Ibn Ezra says: that **he hideth** is the reverse of *he sees*, for pride consists chiefly in outer appearance. 18. Because **he keepeth back his soul from the pit**, for if he were to judge him according to all his actions, he would not remain alive; thus he says afterwards (xxxiv. 14): *If he set his heart upon him, he gathers unto himself his spirit and his breath.* It may also be explained thus: (*v.* 17): *and the pride from man*, which man hides from everybody, he tells, as he says (*v.* 15) *in a dream, a vision.* Thus far he explains (*v.* 14): *For God speaketh once.* Now he proceeds to explain the remaining half of the verse (14): *and twice he regardeth it not*—, if he takes no notice and repents through it, then—19. **He is chastened with pain** like thee; **and the multitude of his bones** with severe pain, אֵיתָן (strongly). Or, it means: **and the multitude of his bones** shall be strong. 20. **So that his life abhorreth bread**, his soul abhorreth all food (Ps. cvii. 18). The living soul is called **his life. Dainty meat**, which he used to desire before he fell ill. 21. **His flesh is consumed away that it cannot be seen.** His flesh is consumed away (and becomes leaner) to the sight than it was before. **And his bones are become bare**, for his body was not created so deficient of flesh and bones. Thus the verse is inverted. The disease continues to increase

upon him, until—22. **His soul draweth near unto the pit, and his life** to *angels of evil* (Ps. lxxviii. 49) and sufferings that **kill** him. 23. And even if he were to take notice of it, and take it to heart—**If there were before him**—עָלָיו = *before him*—**an angel, an interpreter, even one among the thousand** that testify to his guilt, **to show about man his uprightness**; the ל of לאדם = על, about—24. Then, **he will be gracious unto him, and say** to the angel, the interpreter, **Deliver him**—פדעהו is like פדאהו—and bring him forth from the hand of those that kill him, to bring him down **to the pit**; for **I have found a ransom** for him in his words; namely, *his uprightness*, mentioned above, for against the thousand that testified to his guiltiness, there is one interpreter of his uprightness; and it is not as thou sayest: *He destroys the innocent and the wicked* (ix. 22). 25. רטפש, Some say that this word must be divided to explain it, the root being רטב, moist; the פ standing instead of the ב; *cf.* (viii. 16): *he is green before the sun*; [it is the same formation] as חלמיש, which I explained in its place. The meaning is: **His flesh shall be moist** and green;—**more than it was at the days of childhood**; and it—the flesh—**shall return to the days of his youth**; *cf.* (2 Kings v. 14): [*his flesh*] *came again like unto the flesh of a little child and he was clean*; and God will bring this about by an angel interpreting the righteousness. Ibn Ezra says: that we can learn from this passage that there are angels that kill, and seek man's life; and that

there is one angel appointed for watching over him. He (Elihu) further says: If he there is an interpreter for his righteousness and—26. **He prayeth unto God,** like Hezekiah, **and he is** immediately **favourable unto him** to be appeased towards him; he will not take vengeance, nor will he bear hatred, as thou sayedst. **And if he seeth his face being sad.** בתרועה, as (Nehem. ii. 2): *Why is thy countenance sad* (רעים), *seeing thou art not sick?* It is an expression of sadness; so as to return to God, and to make many prayers unto him;—then—**he restoreth unto man** according to **his righteousness.** 27. **He looketh upon men,** ישר = he looks upon them, to know who sinned, as (Jerem. v. 26): *they watch, as fowlers lie in wait.* Or, ישר is an expression of uprightness, and means: he shall do that which is good and right to the men whom he oppressed and robbed. **And saith, I have sinned, and perverted that which was right**; and I ought not to have done so, for thou hast bestowed upon me that which is good. Yet—28. **He hath redeemed my soul from passing into the pit.** 29. **Lo, all these things doth God work, twice, yea thrice, with a man.** 30. **In order to bring back his soul from the pit**; and not as thou hast said (xxx. 20, 21): *I cry unto thee and thou dost not answer me. Thou hast turned to be cruel unto me.* (x. 16): *And if I be righteous, yet I shall not lift up my head.* For he shall be favourable unto him, if he prays unto him. —I am of opinion, that *twice, thrice,* must be taken literally; this is proved by (Amos ii. 6): *For three*

transgressions of Israel and for four I shall not turn him away empty, without punishment: but he forgives and pardons the three sins. This is further proved by this, that in the passage in Amos, *For three transgressions* occurs six (?) times; but the three are not mentioned, only the fourth which he does not pardon; in regard to this it is said in Isaiah (lvii. 18): *I have seen his ways, and will heal him*; when he repents, after the three; but he does not heal after more; as it is said (2 Chron. xxxvi. 16): *They mocked the messengers of God . . . till there was no remedy*; *i.e.* they sinned of their own will, and transgressed greatly, till he was compelled to withhold from them repentance, which is healing, as (Is. vi. 10): *and he turn again, and be healed.* We find the same about the sons of Eli (1 Sam. ii. 25): *They hearkened not unto the voice of their father, because the Lord would slay them.* For when God sees that they persistently refuse, he fences them round, so that they do not return; and so in Isaiah (vi. 9, 10): *Hear ye continually, and understand not, and see ye continually*, etc. *Make the heart of this people fat.* I proved this clearly in my commentary on the chapter (Is. lxv.): *I am inquired of by them that asked not.* **To bring back his soul from the pit**, as he did to Hezekiah. 32. **For I desire to justify thee**, the reverse of thy friends who condemn thee. The words of Elihu purport to justify God's judgment;—that he lets (man) know his transgressions, and opens his ear to reproof, so that he may turn away from iniquity; and that he hearkens unto

him if he prays. But his friends had not answered him upon any of these points; only (saying) that he was wicked, and that God therefore chastised him, without letting him know and opening his ear; and that was the way with the wicked, that *the spoiler comes upon them* (Jer. vi. 26) suddenly.

CAP. XXXIV.—1-3. **And Elihu answered . . . . For the ear trieth words, and the palate.** It means: The ear naturally tries right words, *as the palate* **tasteth meat.** (And the palate, = as the palate); the ו of וחיך is like other *vavs*, in passages which I put together: *cf.* (1 Sam. xii. 15): *The hand of the Lord shall be against you and against your fathers*, meaning: *as* against your fathers; (Pro. xxvi. 10): *He that hireth the fool and he that hireth them that pass by*, meaning *as* he that hireth them that pass by. Here he enters upon Job's argument in the speech: *No doubt but ye are the people* (ch. xii.). *Judgment* = argument. 5. **For Job hath said, I am righteous**, but **God hath taken away my right**, and hath condemned me. 6. **Notwithstanding my right** and purity, **I lie,** *cf.* (Is. lviiii. 11): *whose waters fail not, faillera.* Ibn Ezra explains it: Because I seek his judgment, they say that I lie. **Mine arrow is incurable,** mine arrow = my wound, **without transgression,** *although there is no violence in mine hands* (xvi. 17). אנוש = sick. The sickness is expressed metaphorically by *an arrow*, because the sickness came through the arrow; *cf.* (Micah i. 9): *For her wounds are incurable*; *cf.*

(Exod. xv. 9): *I shall empty my sword*; the . . . . is expressed by the sword; although it is the scabbard of the sword; because the sword is the principal thing. Or, we can explain חצי = מחצי, God has removed my wound, according to the rule of the letters (that are omitted); *cf. Her wounds are incurable.* 7. **What man is like Job**, who is known as a worthy man, and yet scorns, and does not regard his words, as a man who drinks water for his thirst? 8. **And goeth in company with the workers of iniquity**, to say (xxii. 17): *What can the Almighty do to them?* (xxi. 16): *What is the Almighty that we should serve him?* **and walketh** in this matter **with wicked men**; who say thus:—9. **It profiteth man nothing**, man has no enjoyment, no profit at all from it, that he is in favour **with God**; for he shines upon the counsel of the wicked, (x. 3) but he falls therein although he be perfect and upright. 10. **Therefore, ye men of heart**, who have understanding: as he commenced (*v.* 2): *Hear my words, ye wise men.* **Far be it**, חלילה, that word would be חול profanity,—**from wickedness**, to condemn a righteous man; and from committing **iniquity** in judgment, for he is (Deut. xxxii. 4): *A God of faithfulness, and without iniquity.* 11. **For the work of a man shall he render unto him**, be it good or evil, he shall judge him according to his ways. 12. **Yea, of a surety**, I shall declare the truth to thee, it is not **God who will condemn** the righteous. For if he wanted to destroy everything,—13. **Who would have visited upon him**, the destruction of man and his annihilation

in the world, if he were to annihilate and destroy it; of whom he would be afraid, so as not to destroy it? **Or who hath disposed the whole world,** besides him; is he not the one to benefit all, and to keep alive even the wicked? Surely—14. **If he set his heart** upon the sin of man, to notice minutely his deeds, and his evil ways, no one would live even for a moment. 15. **All flesh shall perish,** because there is no man that does not sin; as he said: if he be righteous, he shall not remove his judgments. 16. **Only understand,** בִּינָה has the accent on the penultimate; as (Ps. v. 2): *Consider my meditation*; for it is not a noun, as in all other places; but it means: if he is willing to understand, **hear this,** what I now say to thee. 17. **Shall even,** הַאַף, the ה has a Pathach to distinguish it from הָאַף, the anger and wrath, where it has a Kametz. It means: **Shall even** a human king, or a judge that **hateth the right** of man and his merit; shall he **bind up** and restrain his anger, to be good unto him, to become intimate with him; and will they assemble to love him, as they do God, whom all the world loves, and calls upon, in the time of trouble: *Arise and save us* (Jer. ii. 27). If he were an enemy, how would they call upon him to save them; he would withhold their reward. And if that king, who is righteous, and the Lord of all righteousness; if thou canst condemn him in judgment; as he says: 18. **Is it to say to a vile king**; is it fit to say to a vile king; surely, by rights it is not fit to say so; **to the nobles, ye are wicked?** How much less a king. 19. **That**

respecteth not the person of princes, nor regardeth the rich more than the poor, in his judgment; **for they all are the work of his hands.** For thus he is righteous, as he said wicked (?). He proceeds to explain how he does not respect the person of princes. For 20. **in a moment they die** and perish, and he does not spare them after their death, but he hastens their destruction. For he has compassion with the poor that are oppressed by them; for they are also the work of his hands. For even **at midnight,** when they are at ease and tranquil *each in glory in his own house* (Is. xiv. 18), and hidden and concealed from the eyes of the world; **the people are shaken,** and their spirit is roused, and they are filled with indignation against their king and their princes, as (Daniel v. 30): *In that night Belshazzar .... was slain.* **And the mighty are taken away, not by the hand**; not by strength, but by the strength of God, and his spirit, and *both he that helpeth shall stumble, and he that is holpen shall fall* (Is. xxxi. 3). 21. **For his eyes**—He gives the reason why he does not respect the person of any man to prolong his life.—**For his eyes are upon the ways of a man.** Although he be a human king, he scrutinizes all his ways, on account of his greatness. 22. **There is no darkness, nor shadow of death,** wherein to hide, when they work iniquity; *cf.* (Prov. xv. 3): *The eyes of the Lord keep watch upon the evil and the good*; therefore they die in a moment. 23. **For not man,** *i.e.* a human king, **he considereth further,** to be slow to anger, when his day arrives, on account of

his glory, **to go in judgment with God**; to argue with him, after he had opened his ear to reproof; for his way is not like that of a human being, who does not know the ways of man; who, if he suspects him about anything, must appoint a day to investigate whether it is true, because he is in doubt. Not so God, for he searches the hearts, and knows all actions; and having once opened the ear to reproof, he does not respect the person of princes. Most commentators follow the interpretation of our great master. For Job having said (xxiii. 6): *nay, he would only give heed unto me*, which he explains to mean: he does not put upon me any pretext, but only my sin; therefore Elihu says to him, that it is not his way to put upon man allegations, more than that which is in accord with his transgressions. *Further*, an expression of increase, as (Gen. xlvi. 29): *and he wept on his neck further* (a good while). 24. **He breaketh in pieces mighty men, past finding out**; there is no finding out the breach of the mighty and the great men. Or, it means; *without inquisition* of the breach; without searching and investigating the judgment and reproof. 25. **Therefore he taketh knowledge**; Therefore, because he set these in their stead, does he set his heart also upon them, as **he taketh knowledge of their works**; and therefore, **he turneth the night** upon them, **so that they are crushed**; even those that were set in their stead. 26. **He striketh the wicked in their place**, תַּחַת as (Exod. x. 23): *no one rose* מתחתיו, *from his place*. In the place where they sit doth God take

vengeance on them; so that all the world might see the vengeance, in the place where they and their deeds are known; *cf.* (Numb. v. 21): *a curse and an oath in the midst of thy people.* It may also be explained thus: *Instead of the* former *wicked*, their masters who stood in their stead, man *claps* his hands at them. *In the place*, where those that pass by the way behold them; as (Deut. xxix. 23): *Wherefore has the Lord done thus?* In order that those who pass by might see their punishment. Therefore he lets the world, who clap (their hands) at them, know, **in the place of beholders**, in the sight of the sun. This you can verify; as with all the kings of Israel that rebelled against their masters, and as with Nebuchadnezzar—who rebelled against Israel (?). For although they were roused by God to avenge his vengeance, yet did he visit their iniquity upon them; since they were not more meritorious than the former. 27. *Because*, refers to: *the place of beholders.* Because **they turned aside from following him**, and were not by themselves justified before him; **and any of his ways**, which he showed to the former, and his vengeance and judgment through them, **they regarded not**, to understand that they fell into their hands by their sins, so that they themselves should be reproved. They regarded none of this, and turned aside from following him. For God 28. **to bring upon him the cry of the poor**, and to trouble and provoke him therewith: **and he shall hear** for ever **the cry of the afflicted.** And because of the vengeance which he executed on

the former, the cry did not cease from before him; and the poor did not become at rest, by these, so that they should stand up and do justice. 29. **But he shall give** them **quietness**, since these did not give them quietness, **who then will condemn** the poor any further; for he destroys the wicked one after another. **And when he hideth his face**, in the time of their trouble **who** of them **will then behold him**, so that he will respect his person, and give him the opportunity to come before him in judgment to plead? But on recognizing their deeds he will destroy them. **And whether it be a nation**, a multitude of people that stands up instead of another nation; or **a man** who reigns instead of another, **it is all the same**; he shall respect no person. 30. **That the hypocrite reign not**, that no hypocrite reign any more, who respects the person of his princes when they oppress the poor, because of **the snares of the people**, by which they are oppressed and robbed. 31. **For unto the mighty**; it means: unto him who is a mighty king —this is the meaning of the second אל—**has** God ever **said** unto him, **I have respected** thy person; **I shall do no injury, I shall not destroy** for the sake of thy honour? Shouldst thou say: 32. **Besides** that which I see and recognize of thy guilty deeds, which thou canst not deny; **teach thou me**, that I have not been just in my judgment about thee, and—**if I have done iniquity** in judgment, **I shall do so no more.** Whose person does he respect in judgment, so as not to injure him, or who shall teach him in judgment?—*I*

have respected (*v.* 31) refers to (*v.* 19): *He respecteth not the person of princes*; and: *If I have done iniquity* refers to (*v.* 10): *Far be it from God that he should do wickedness, and from the Almighty that he should commit iniquity.* As for thee also—33. **Shall he pay of that which was with thee**; shall he pay unto thee that which he has unjustly taken from thee? shouldst thou teach him that has not judged properly? **that thou** now **rejectest** his judgment saying (*v.* 5): *I am righteous, and God has taken away my right.* **For** indeed **thou must choose** judgment and pleading with me in this matter, **therefore speak what thou knowest. For thou must choose . . . .** *speak* refers to the beginning of his speech (*v.* 4): *Let us choose for us.* Therefore he turns now his words against him, saying: **Is it from that which was with thee,** at the conclusion of his speech. For מעמך ישלמנה, *cf.* (Exod. xxii. 11): *If it be stolen from him, he shall pay.* This I understood from the commentary of R. Eliezer. Other commentators explain thus (*v.* 31): *For hath any said unto God,* man speaking unto God, and the whole context according the explanation of our great master. 34. **Men of understanding** referring to (*v.* 10): *Therefore hearken unto me, ye men of understanding*; **and every wise man,** referring to (*v.* 3): *Hear ye wise men.* He means, it is right for *men of understanding* to teach me, and for a **man who is wise to hear,** *i.e. to understand* **me.** 36. אבי, Some say that אבי is from the root אבה, but this is as impossible as to form בני from the root בנה, or קני from קנה, or

רצי from רצה; it would be בניני, קניני, רצוני. It is rather [*my father*], as it is usual for people to say, as (2 Kings v. 13): *My father, the prophet hath spoken a great thing unto thee*; when addressing one of his friends, or, his father in heaven. **Because of the answers** which he, Job, gives to **wicked men** like these. The words which he speaks as an answer are found *among wicked men*; this is what he said before (*v.* 8): *And he goeth in company with the workers of iniquity*, as I explained. Kimehi explains it: his answers should not be *among wicked men* who say, that the Creator does not execute justice and judgment; but when he is tried, they will justify the judgment. 37. **Unto his sin**, for he is not without sin, but he adds **transgression** of lips, which is an evil snare. **Among us he makes sufficient**, — יִסְפֹּק is an expression of multiplying words, as (1 Kings xx. 10): *if the dust of Samaria shall suffice*. And he **multiplies** his words: a parallelism. Some say: *he clappeth his hands*, as (Num. xxiv. 20): *and he clapped his hands*; and it expresses a lifting up of the voice.

In this speech he commenced answering him on two points: that he said (*v.* 5): *I am righteous, and God hath taken away my right*, and that he said: (*v.* 9): *It profiteth a man nothing, that he be in favour with God.* Thus far he only explained his reply to his justifying himself rather than God; in the following, he replies to: *it profiteth a man nothing.*

CAP. XXXV.—1, 2. **And Elihu answered. Thinkest thou this to be right,** to plead;—**sayest thou** in thy heart, **my righteousness** and merit are in justice more **than God's?** saying: 3. **What advantage will it be,** and what profit will it be **to thee,** that thou servest and lovest him?—**And what profit shall I have,** by my service of him, more **than by my sin**; than if I had sinned against him? For he had spoken thus several times:—(ix. 2): *How can a man be just?*; (ix. 30): *If I wash myself*, etc.; (ix. 22): *He destroyeth the perfect and the wicked*; (xxxi. 2): *For what is the portion of God above, and the heritage of the Almighty from on high*, for all the good deeds which I have performed? 4. **I will answer thee, and thy companions,** who held their peace unto thee, when thou didst say: *what is the portion of God above.*—What portion and heritage dost thou seek from him for being righteous? and that thou hast not profited by being righteous. 5. **Look unto the heavens and see** the place of his throne, **how much higher it is than thou**; that thou canst neither benefit him by thy goodness, nor harm him by thy wickedness. This is expressed by מִמֶּךָּ, *than thou.* 6. **For if thou hadst sinned,** what evil couldst thou have wrought thereby, that he should be favourably inclined to thee for having refrained from sinning; [that thou hast told him? no] (?). 7. If thou be righteous, as thou sayest; **what doest thou give him** with thy hand, that thou wouldst say, God has gained this thing from my being righteous, and performing his judgments? **Or, even if**

thou hadst given him ought of that which is thine, **what** was he obliged to **receive from thy hand**, since everything is his? And since 8. **thy wickedness** cannot harm, nor thy righteousness benefit him; but **a man as thou art**, *i.e.* man of (the strong) arm, [which is lifted up (?), who is so perverted as to rob] and to do harm, and who is froward towards him—to such will thy wickedness do injury. Therefore, it is from a poor man, whom thy goodness may benefit, and to whom thy wickedness may do harm, that thou shouldst have sought a reward, and to him shouldst thou have brought thy good deeds into remembrance. Having said: Unto a man like thee, he adds: Or,—9. **By the greatness** *of his might, and for that he is strong in power* (Is. xl. 26); by the greatness of his wealth and might, **he causes** others **to cry out**, by robbing them and committing violence against them. And thou (xxix. 17) hast broken *the jaws of the unrighteous*, when they cried unto thee. And unto men, that **cry for help by reason of the arm of the mighty**, and the great, and the princes, and those whose persons are respected, he does no justice. And that man himself does not turn his heart to seek, and inquire after, God who *made him and established him* (Deut. xxxii. 6): to say: 10. **Where is God, my Maker**, who has made me great and *gotten me this wealth* (Deut. viii. 17); and he does not **give** to him **songs in the night**; *cf.* (Ps. cxix. 62): *At midnight I will rise to give thanks unto thee,*—nor say, why is it that I rob and crush the poor, has not God made me, and made me great, for

naked did I come out of the womb of my mother (i. 21), and I have only him. For—11. **he teacheth us from the beasts of the earth**, to recognize his loving kindness and goodness ;—from the wild beasts of the earth, **and the fowls of heaven**. For he sustains and supports them, and keeps them all alive. It is only God, for *these all wait upon him, that he may give them their meat* (Ps. civ. 27 ; cxlv. 15). He could also have learned from them that great wisdom, that it is God who gives him everything. But neither does he understand this from his own heart, to seek God, his Maker ; nor *from the beasts of the earth and the fowls of heaven* does he learn, so as to *give* him *songs* [*in the night*] ; *cf.* (Ps. xlii. 9) : *The Lord will command his loving kindness* [*in the daytime*], *and in the night his song shall be with me* ; (Ps. lxxvii. 7) : *I call to remembrance my song in the night* ; for in the night man lies awake and thinks on his bed of that which happened to him by day ; *cf.* (Ps. iv. 5) : *Commune with your own heart upon your bed* ; (Ps. xxxvi. 5) : *He deviseth iniquity upon his bed.* The word זְמִירוֹת might also be explained as (Is. xxv. 5) : זמיר, *the cutting off of the terrible ones*, an expression of the cutting off of nations ; *cf.* (xxxiv. 20) : *At midnight the people are shaken* ; (Exod. xii. 29) : *and it came to pass at midnight and God slew all firstborn* ; (Dan. v. 30) : *In that night Belshazzar was slain.* **And he teaches us more than the beasts**, for therefore he created us in his image as (Ps. xxxii. 9) : *Be ye not as the horse, or as the mule, which have no understanding.* 12. **There they**

cry, this refers to (*v.* 8): *And thy righteousness* (may profit) *a son of man*; it means: and to a son of a man to whom thou hast done righteousness and justice against those who oppressed him; but they have not placed God before them, to say: Where is God my Maker; whilst others have not done justice unto him in the place **where** the oppressed ones **cry** and no one answers; *cf.* (Eccl. iv. 1): *And they had no comforter, and on the side of their oppressors there was power.* **Because of the pride of evil men** that oppressed them and thou didst deliver them, unto them should thy righteousness appeal, to seek from them a portion and an inheritance on account of thy goodness, but in what hast thou profited God thereby? And according to Ibn Ezra,—*Because of the pride of* other *evil men*, that oppress former oppressors. 13. **Surely God cannot hear idle things, nor can he see them,** for (Habak. i. 13): For *he is of purer eyes than to behold evil, and he cannot look on perverseness.* In this matter thou hast only not given him satisfaction, and nothing more; but as for that matter, thou shouldst not have sought a portion and a heritage (xxxi. 2) as if thou hadst given what was thine, and as if he had taken aught from thee. It refers to the beginning of his speech (*v.* 7): *If thou be righteous, what givest thou him?*—**He regardeth it not,** the idle talk. 14. **How much more when thou sayest thou beholdest him not**; an argument *a fortiori*; when thou sayest that thou dost not see God, it is idle, thou canst not bear it; that for this thou shalt once have to receive **judg-**

ment from **before him**, for then he will all the more see vanity.—**and thou shalt wait for him**, and shalt fear him.—Some explain it thus : *All the more, if thou sayest* : that thou seest not God,—as he said (xxiii. 3) : *Oh that I knew where I might find him*, so that he would requite a man for his righteousness ; and that he cannot see perverseness, but thou sayest that he shines on, and listens to, the counsel of the wicked ; and thou sayest (xxx. 20) : *I stand up and thou lookest at me* ;—how much more does he see thy wickedness, and thou criest for help, and he does not answer thee. —דין, **to have a cause before him**, like the form בין, (Prov. xxiii. 1) : *Consider diligently* ; arrange before him thy judgments and thy righteousness, **and wait for him**—an expression of hope—to receive thy reward ; but as for having a cause, before him, on account of thy righteous deeds ; thou hast no cause, for thou hast not benefited him by this. 15. **And now**, consider in thy heart, **that where**—אין = where —**he has visited in his anger** in vain, **so that he knew not**, nor recognized man **greatly**, when he increases and exults ; for בפש *cf.* (Malachi iii. 20) *and ye shall grow up as calves of the stall.* It is he who says : my hand is high, and who prevails by his arm to rob, and does not place God before him.—Then thou shalt recognize and know that he is a righteous judge.—It may be thus explained : *And now, because* the visitation of his anger *is not* according to the iniquity of man. **And he does not know the increase**, but he acts as if he did not know the increase of the wicked-

ness of man. 16. **And Job opens his mouth in vanity, he multiplieth,** and increases words in vain; for he is only to be condemned for his many words.—Ibn Ezra explains it: *And now, because not*, because Job has no knowledge, *he visits in his anger*; **and he does not know**, that the rest, which is his reward, is great; according to his opinion בפש is defective; without the נ, as וינפש. — Having answered him, on each point in his (Job's) words separately, he then turns to Job's three friends conjointly, in the way of reproof and consolation, so as to comfort him, and to show him God's ways:—How he is merciful and gracious to his creatures in all his ways, and not cruel as Job had said.

CAP. XXXVI.—1. **And Elihu added**; according to R. Mosheh Hadarshan, this is called an addition, because he had arranged three speeches against him, corresponding to Job's three friends. 2. **Wait a little for me, and I will show thee.** כַּתַּר is the Targum for *wait* for me a little and I will tell thee. The Targum of Jonathan of (Is. xlii. 4): *The isles* ייחלו, *shall wait for his law*, is יכתרון. *Cf.* (Judg. xx. 43): כתרו, *Wait for Benjamin, pursue him*; wait ye a little, and, afterwards, pursue him. **For yet**, although I have replied to all thy words. *Cf.* (Malachi i. 4): *For the wicked waits for the righteous.* For he yet waits for God, referring to what he said before (xxxiii. 6): *Behold I am according to thy wish in God's stead*; and he wants to show God's ways and his kindnesses.

Ibn Ezra says that כַּתֵּר is from כֶּתֶר, a crown, as (1 Sam. xxiii. 26): עטרים, *they*—crowned—*encompassed David*; (Hab. i. 4): *the wicked doth compass about the righteous*; (Ps. cxlii. 8): The *righteous shall set the crown on me*; and it means here: *show me some honour.* 3. **I will raise my knowledge**, that which I think—**afar**; how God directs the world, and not according to their works. **And I will ascribe righteousness to my Maker**, saying, that righteousness and justice are his. For אתן *cf.* (1 Sam. xviii. 8): נתנו, *they have ascribed unto David ten thousands, and to me they have ascribed thousands.* 4. **For truly my words are not false**, for they are known to the world; and his heart is in vain perfect **in knowledge with thee** in the world; for the words shall be tried, that they are thus. Some explain it: in that thou hast called God **perfect in knowledge**; in that I am **with thee**; in that matter only. He is mighty to take vengeance, nevertheless—5. **Behold God is mighty.** Or, it means: *He who is perfect in knowledge, i.e.* God, *is with thee*; as he says afterwards (xxxvii. 16): *The wondrous works of him who is perfect in knowledge.* **And he despises not** the work of his hands, as thou hast said (x. 3), so as to find occasions against him, to destroy him. And as the power consists in this that he is **mighty in strength of heart**, to rule over his own spirit—6. **He preserveth not the life of the wicked**, *cf.* (Exod. xxiii. 7): *for I will not justify the wicked*, because (Ps. v. 7): *He abhorreth the bloodthirsty and deceitful man*; or, as (Prov. x. 27):

but the years of the wicked shall be shortened. And when the wicked comes to destroy the poor, he will condemn him; and it is not as thou hast said (x. 3): that he shines upon the counsel of the wicked. **And the right of the poor**; and not as thou hast said (xxxiv. 6): *Notwithstanding my right, I lie.* 7. **He withdraweth not his eyes from the righteous**, when he shows his merit in judgment, so that he should not return unto him according to his righteousness; and not as thou hast said: (x. 4): *Hast thou eyes of flesh?* **And also kings** that are righteous, he places **upon the throne. And they are exalted** over them; for, in his judgment, he humbles this one and raises another; and he does not respect the person of kings against the righteous; how much less will he withhold thy merit, as thou sayest? 8. **And if they be bound.** It means: *And if* thou seest righteous men, that are *bound in fetters*, and taken **in cords of affliction** and sufferings like thee; it is not because he withdraws his eyes from them; but there is sin in their hands. Through this they will examine their works; for thus he lets the world know. 10. **And openeth**, and thus he opens their ears to reproof; and in this way he tells them **that they return from iniquity**; and they search out their own ways, and repent. It is not for the sake of destroying, (Prov. iii. 12): *For whom the Lord loveth he reproveth.* He does not do so to the wicked; but 11. **makes them spend their days in prosperity**, whilst they endure, and destroys them afterwards. **If they hearken and serve him**; if these

understand that their sufferings are not (?) for the sake of reproving them, and they reform their service and their deeds, *they shall spend their days in prosperity*, according to their righteousness. 12. **But if they hearken not, they shall perish by the sword,** שֶׁלַח = *sword*. Or, he shall send them by passing them away. **And they shall die without knowledge**, because they did not set their heart to know and recognize. 13. **But the hypocritical of heart**, but those whose service was only by way of hypocrisy, as (Jer. xii. 2): *thou art near in their mouth, and far from their reins*, for they are not within as they show themselves outwardly, so as to serve him from love, but only as hypocrites, so that he may be good unto them. **They lay up anger**, to rage against God, saying: Why hast thou done thus unto me, have I not served thee ever since my youth? And, thereby, they reveal their heart when trouble comes unto them. Therefore **they cry not for help** *unto him* **when he bindeth them.** For they say: What profit and help is it unto us that we cry? Have we not served him all our days without profit? Therefore— 14. **Their soul dieth** בַּנּוֹעַר, **in restlessness**, as (Neh. v. 13): *I shook out my lap*, *cf.* (xxxviii. 13): *And the wicked be shaken out of it.* Some explain it: in the company of young men and sinners—**among the sanctified ones**, that are ready to be killed, as (Jer. xii. 3): *and sanctify them for the day of slaughter.* Some explain it: by the death of the adulterers, as (Deut. xxiii. 18): *There shall be no* קדש. Having spoken about these hypocrites, as it

was said: (*v.* 6): *He preserveth not the life of the wicked,* he again explains: *but giveth the poor their right.* Namely—15. **He delivereth the afflicted by his affliction,** him who is chastened by the sufferings of his illness, because he searches out and examines his own ways, and he is good to him again. **And he openeth their ear by adversity**; not for the sake of destroying, as he says: 16. **And anger hath enticed thee**; he means: **Also** this very **anger** and grief has led thee away to speak words like these; because thou hast come through **the mouth** into **narrowness**, into a narrow and confined pit, which thou hast never tried, but hitherto thou hadst **a broad place**; nor wast thou straitened. **The table** was **in quietness** and ease, and thou hadst only tried that which was good. Therefore is this trouble very hard for thee. Or, having said: **He delivereth the afflicted**, etc., he proceeds: **And the anger from the mouth of the adversary,** *i.e.* Satan, **has led thee away**, as (2 Chr. xviii. 31): *and God moved them from him.* And yet shalt thou be in a broad place, and not straitened in the place of adversity in which thou art now. **And that which is set on thy table,** וְנַחַת = and that which thou settest on thy table, shall be **full of fatness**, if thou hearkenest and consider thy chastisement, to accept it with love. 17. **And the judgment of the wicked**; if thou hast borne like one of the wicked,—**the judgment** that thou hast borne and **the justice** which he executeth on thee, **shall support thee** in life; (Prov. iii. 12): *For whom the Lord loveth, he reproveth.*—R. Eliezer

explains it: ודין, thou art full with the contentions of the wicked, to contend with God. For this there is a judgment upon those wicked, who sustain and take hold of a judgment, a cause, and a reproof against him (God), at the time of distress. For thy righteousness should distinguish at the time of distress, to hope for him, but not to contend against him. 18. **For lest wrath leads thee away**—thy wrath—**into sufficiency**, into multiplying words, which thou multipliest against him. And then he explains: **the greatness of the ransom**, and the money, **shall not turn thee aside** again, from wrath to life. And what is this confidence, that thou multipliest words before him? Ibn Ezra explains it: **For wrath**, thou must fear in thy wrath, **lest it lead thee away** בְּסָפֶק, *in strokes* (punishments), and [lest] *the ransom*, if it be great, lead thee away. 19. **Will thy riches suffice**,—שׁוּעֲךָ = thy wealth, the possessor of wealth is called שׁוע. It means: For wealth will be of no avail, nor **all the forces of thy strength**. Dost thou not see, that—20. **The night does not desire**—the ת is the sign of the feminine—till he brings down **the forces of thy strength**. R. Eliezer explains it: (*v.* 19) **Will this** thy **wealth** and thy confidence **suffice not** to be **in distress**; will it take thee *out of the mouth of distress* (*v.* 16) by the contentions of thy words? *And all the forces of the strength* which is thine, will they suffice that thou come forth *out of the mouth of distress?* Neither by multiplying words, nor by thy strong hand shalt thou come forth there-

from; but only by supplications. In that case שורעך is as (Is. xvii. 7): ישעה, *he shall look unto his Maker*; and as the following (*v.* 20): ואל תשאף, **thou shalt not desire**, being an expression of "looking forward to," שועך should also be an expression of "looking forward to." Dunash explains it as היערך, *shall he arrange*; and שועך as an expression of prayer; and it means: if thou forsakest the words of thy contentions, and thou wouldst pray, thou shalt be no more in distress, and shalt yet have all the forces of thy strength. And then thou wouldst desire and look forward to the trouble of the night, when the nations shall go up out of their place, as (xxxiv. 20): *At midnight the people are shaken.* Some explain it: Thou, now in thy distress, *shalt not desire* and look forward to the shower *of the night* and its moisture, to go up with the rest of the world in their place, who have enlargement from their trouble, **to go up** and to flourish; on account of the words of thy contentions. For the distress of man is like the heat of the day, like a burning day; and the enlargement to the drops of the night and the shower. Only—21. **Take heed, do not turn** any more **to iniquity**, to contend against him in thy wrath, **for this**, to take heed of this, thou shalt choose **rather than** being in the **affliction** of punishment, and God shall grant thee thy desires, as thou thyself choosest to come *out of the mouth of distress.* Ibn Ezra explains it: that it is better for thee that thou choosest the days of this affliction, so that thou turn not to iniquity. For—22. **God doeth**

loftily. In my opinion it means: For this, that thou keepest thy mouth from speaking iniquity, thou hast to choose rather than affliction, of which thou complainest loudly. For **God** shall **protect** thee **with his power**, to take thee out of distress; and not thou, with the forces of thy strength; **for who is a teacher like unto him?** [to teach] man the way to remedy life; and all that he does unto thee is reproof and teaching, as (Ps. xciv. 12): *Blessed be the man, whom thou chastenest O Lord, and teachest out of thy law.* And when thou acceptest his reproof, he shall protect thee by his power. It may also be explained: **Behold, God exalts** man **by his power** to raise him to the degree of princes and honoured men, **and who is like him to hurl**, to cast down the exalted and honoured upon the face of the earth in contempt; then מוֹרֶה would be as (Ex. xv. 1, 21): רמה, *he hath thrown into the sea*, and the verse presents a parallelism. מורה קשת, archer (1 Sam. xxxi. 3) is the same as רומי (Ps. lxxviii. 9). 23. **Who hath enjoined him his way?** When he chastises man, to say: thou doest not justly reprove and judge; *or who can say* to him *thou hast wrought unrighteousness* in thy judgment? 24. **Whereof men have sung** unto him, and great men praised him, for kindnesses and wondrous deeds. For—25. **All men have looked thereon**, and recognized his way of kindness and mercy. **Man beholdeth** from a remote time, from the days of old, the ways of his mercy; they therefore sing unto him, and praise his name. 26. **Behold, God is great.** Having said: (*v.* 24) *that*

thou magnify his work, he proceeds to say that **he is great and we know not** his might, nor do we consider that he does not deal with us according to his might, but according to his mercy and his kindness; and because he said (*v.* 25) *man beholdeth it afar off*, he adds: that this *afar off* refers only to the days of man, which are short; for he cannot (really) behold *afar off*, **the numbers of his years** being **unsearchable.** Thus it seems to me; but others take שָׁנָיו מִסְפָּר, *his years are a number*; the number of the years of his mighty and wondrous deeds is not such a great time, for day by day does he show us his kindly deeds, which **are unsearchable**, we have not the understanding to search them. 27. **For he maketh small the drops of water**, so that they be fine drops, and be not heavy upon the seeds, and sweep them away. יְגָרַע [*amenuisera*]. **which distil**, and pour **in rain**, in the place of the vapour that rose first, before God caused rain to come upon the earth (Gen. ii. 5–6). It means: As (the vapour) rises gently from the earth, and not in a stream, thus the rain comes down gently, through the smallness of the drops. 30. **Behold, he spreadeth his light** upon the cloud; **and covereth the bottom of the sea** therewith. 31. **For by them**, by the clouds . . . . **he judgeth the peoples**; he chastises them with famine by absence of rain; and by them **he giveth meat to him that is numerous** in children, and needs food. 32. **Because** of violence of **hands he covereth the light**; rain is withheld. **And commands about it**, that it come through him **that entreats** in **prayer.**

33. **He telleth about it,** the friend of his generation, and the great and wise among them; *telleth about it,* before God, the troubles and needs of the generation. Or, **its friend telleth about him**; he teaches them to examine their deeds and to return to him. **The price**; this is the price at which rain shall be obtained. **Yea, he rises upwards** through this; as (Hos. vii. 16): *They return, but not* to him that is *on high*; (2 Sam. xxiii. 1): *who was raised on high.* Our Sages explain it: the purchase of anger and wrath by him who is overbearing; but the vocalization, namely מקנה having a Pathach (katan = ∴) does not prove that it is in stat. construct. to אף; for if this were so, it would have the kametz (katan = ..); nor would it have a disjunctive accent, namely *Rebia.*

CAP. XXXVII.—1. וְיִתַּר **And leaps,** as (Lev. xi. 21): *To leap withal, i.e.* my heart is in astonishment. 2. **Hearken ye unto the noise of his voice;** the thunders, when he thunders in the firmament; **at the sound** which goeth **out of his mouth.** 3. **Under the whole heaven it is seen,** יִשְׁרֵהוּ, as (xx. 9): *it shall not behold him*; the lights are meant which the lightnings give forth, *ses lusres.* 4. **After it,** after that light, **the voice** of the thunder **roareth** and thunders **with the voice of his majesty,** that is, the thunders and lightnings that bring the rain. **And** God **stayeth them not,** *i.e.* these things, **when the voice** of him who prays **is heard before** him. יְעַקְּבֵם = he cuts them off, *estalyer*; in the language of the Mishna we find (Sotah 16a): *In three places does the Halacha* עוקבת,

supplant the text. 6. **For he saith to the snow,** by means of these voices, **fall thou on the earth, and showers of rain** together with them; **and the showers of rain,** meaning that they shall come from the four winds. 7. **By the hand of every man he sealeth**; when a man sins before him, the man himself seals his own handwriting, on the day of his death, on which the transgressions committed by him are written. **That every man may know his work,** to tell him what he is judged for. 8. **Then the beasts come in ambush,** God has many more messengers by whom he executes his vengeance, a sending of wild beasts. 9. **And storm** and **cold**; מְזָרִים, there is a store called *Mazzarim.* 10. **By the breath,** by his wind; and the breadth of the **waters in a flood,** pouring, as a punishment. אַף בְּרִי, the ruler appointed over the clouds. *He spreadeth abroad the cloud* of God's rain. 11. **The cloud of his light,** the raincloud. 12. **And he,** that is thus appointed, **is turned round about by the guidance** of God, **for their work,** namely of the rains. He is greatly turned round about, regarding the work that is put upon them, to do either good or evil. As we learned (Rosh Hashana 17b): If Israel were perfectly righteous on the New Year's Day, and much rain were decreed for them, and they should then become sinful; it would be impossible to diminish [the supply of rain], for the decree would already have gone forth; but God would let it come down out of its season, and upon a land that did not require it;—And "sometimes to do good"; how is this? etc.—**whatso-**

ever he commandeth them, the rains, to do on earth. 13. **Whether it be for correction**, for the punishment of men; by letting them descend on mountains and hills, that are not places for sowing; **or for his land**, to let them descend as originally decreed; neither for punishment, nor within the boundary of justice; (*i.e.* nor for more benefit than strict justice requires); but midway between (these two extreme courses). **Or for mercy**, when the generation become all more righteous than they were on the New Year's Day; then those rains, that were decreed to descend in a medium manner, shall be turned round about by his guidance, to descend in their due seasons, and on land that needs them, so that not a drop go in waste. **He shall let it come**, the rain, in one of these ways. 15. **How God layeth upon them**, the law of the everlasting covenant; how they depend on his decree. 16. מִפְלְשֵׂי, **the uncovering of the cloud**, an expression of [a space] open on both sides; it means: over the length and breadth of the clouds. **Dost thou know . . . . the wondrous works of him that is perfect in knowledge?** How it is 17. **that thy garments are warm?** By his quieting the earth by the south wind, that does not kill the people with cold, because the east wind gives warmth; as it is said (Jonah iv. 8): *a sultry east wind*; חרישית, that silences all other winds. 18. **Strong as a mirror**, the sky is *strong as a molten mirror*, in which women look. מוּצָק, *tres sur*, exceedingly strong. 19. **Teach us what we shall say unto him** to God, when we contend with him; we are not able **to order** (our

speech unto him) **by reason of darkness**, which is (Ps. xviii. 12): *his hiding place* and his *surrounding*. 20. **Shall it be told him that I would speak**; is he like human beings, that it is necessary to tell him that which comes forth from our mouth?—**If a man speak**, anything with his mouth, **that it is whispered** and revealed to him on the spot. *Cf.* (2 Sam. xvii. 16): פן יבלע, *lest it be whispered to the King*. Our Sages explain it: *Can* all his praise *be told him, that I should speak* that we should speak of him and his mighty deeds? *if a man speak* to tell them all, *surely, he shall be swallowed up* in his place. 21. **And now they see not the light**, the teaching, even when the sky is full of the bright clouds, so as to cause rain to descend. **The wind passeth, and cleanseth them**, and no rain descends. 22. **Out of the north cometh golden splendour**, the north wind blows, and passes the rain away, and the sun shines, *cf.* (Zech. iv. 12): *that empty the gold out of them*. **Before God**, על = before him. Touching 23. **the Almighty, we have not seen him mighty in power**, to awaken his judgments against men according to the greatness of his power, but in mercy. He set men's atonement in a small thing, according as they can afford: the handful [of flour] of a meal-offering, half a shekel, turtledoves, pigeons, oxen, sheep. He did not trouble them to demand a Reëm or a roebuck. **And judgment**, chastisement; **and he will not afflict** men in an extreme manner, and so he does not afflict them for his own justification more than is right in regard to

what it is impossible (for them), but every man as he is able (Deut. xvi. 17). 24. **Men therefore are afraid of him**, to plead with him, for **he regardeth not any that are wise of heart**, that want to deal wisely with him; their wisdom is nothing in his eyes. Our Sages explain it to refer to Job; Elihu said to him: Thou hast not obtained the privilege of having sons **wise of heart** remaining to thee, because thou hast imposed extreme fear upon thy generation.

CAP. XXXVIII.—1. **Then the Lord answered Job out of the whirlwind and said.** מנה סערה = מן הסערה. Count thy hairs, and I shall give as many answers. *From the whirlwind*, with which thou hast reproached me, saying (ix. 17): *He who breaketh me with a whirlwind*, I shall answer thee; as thou shalt hear at the end of the reply (*v.* 25): Who has separated *a place for the hair*, a hole for each hair. 2. **That darkeneth counsel**, counsel that is dark and foolish. 3. **Gird up now thy loins like a man**; an allusion for him to rouse himself from his sickness and suffering. מְמַדֶּיהָ = its measures. 5, 6. **Or who laid the cornerstone thereof**, in the middle of the sea, when the world was water, and from which place the world's foundation was laid. 7. **Where wast thou — when the morning stars sang together** for the first time? 8. **With doors**, the sand, the border of the sea. **When it brake forth**, בְּגִיחוֹ = when it was drawn forth going out of the deep as (Ps. xxii. 10): *that didst draw me forth from the womb*. 9. **When I made the cloud round about the**

ocean, which encompasses the world; and which clouds surround as a **garment** —חֲתֻלָּתוֹ = its swaddling-band, *cf.* (Ezek. xvi. 4): *nor wast thou swaddled.* 10. **And I broke,** I made breaks to it all round, to keep it back within them, which are a **boundary** to it, which it shall not pass; *cf.* (Josh. vii. 5): *and they chased them before the gate unto the quarries, i.e.* ditches that surround the town. 12. **Since thy days,** from the day that thou wast born. And again—**Hast** thou **since thy days commanded** 13. **to take hold of the corners of the earth?** As a man, who takes hold of the corners of a garment, and shakes it, so shall I once take hold of the earth by its corners, and shake the wicked (out of it); *cf.* (Is. xxxi. 3): *When the Lord shall incline his hand, both he that helpeth shall stumble,* etc.; as a man, who holds anything in his hand, drops it by inclining his hand. 14. **Thou changest** thy formations, **as clay under the seal**; the cast of man's countenance when he dies; to live again at the resurrection of the dead, **and they shall stand forth** in their garments. 15. Then **shall their light be withholden from the wicked,** when they die; **and there shall the high arm be broken.** 16. **The entanglements,** the locks, **of the sea**; *cf.* (Ex. xiv. 3): *they are entangled.* 17. **The gates of death.** 21. **Thou knowest all** this, **for then wast thou born,** when I created them. 23. **Which I have withheld,** reserved, **against the time of trouble,** against the five kings in Gibeon.—**against the day of battle,** and war with Gog and Magog. 24. **The light is parted,** the irradiation of the sun, which

diverges this way and that way, like the horns of a ram. **The East**, the sun in the east. 25. **Who hath separated a place for the hair.** שטף, the Arabic for hair is שימפא; to every hair of the head I have given תעלה, a separate hole, to draw sap from; if two would draw from the same hole, the eyesight would fail. These have not been changed by me, how then should I change איוב, Job, for אויב, enemy? This is מן הסערה (*v.* 1). Another explanation is: The drops of rain to stream; I have separated for every [single] drop a hole in the clouds; for if they were to come down from one hole, they would soften the earth, and turn it into mire. **And a way for the lightning of the thunder**, who has separated them? every thunderclap has its own path, and if two were to proceed along one path, men would not be able to bear the sound. 27. **The waste**, land that is dark from famine. 28. **The fountains of dew**, אגלי = גלי, the א being paragogic; as (xiii. 17): ואחוותי, *and my declaration in your ears*, with the additional א at the beginning of the word, for the formation of the noun; thus (Ezek. xxi. 20): אבחת, *the sound of the sword*; אבחת = ניבות, the barking of the sword, the cry of the sword. Another explanation is; אגלי = אגני, the basins of the dew, like basins, divisions, in which the dew is contained. The ל interchanges with the נ, as, in the book of Ezra (Nehem. xiii. 7): נשכה for לשכה, a chamber. 29. **Hoarfrost**, *glése*. 30. **The waters are hidden as a stone**, by the frost which congeals every drop that is upon them. **And the face of the deep is caught**, and held together, by it.

31. **the chains of the Pleiades**, so that all its (the constellation's) cold should not go forth, and destroy the world by its coldness. **Or the bands of the Orion**, *estelles*, **canst thou loose**, to leave out its heat, to take away the cold of the Pleiades? 32. **The planets**, all the other planets, (constellations). עיש, a great star of the Pleiades, to which many stars are attached; two of these were taken away to open the windows of the Deluge, and placed in the constellation of Aries. God will restore them in the future time, and it shall be comforted. Tanchuma. 33. **His dominion**, the dominion of the planets, to bring heat, and cold, and summer, and winter upon the earth. 34. **Canst thou lift up thy voice to the clouds**, to lay your command thereon? Or will **the abundance of water cover thee** from heaven at thy behest? 35. **And say unto thee**, in the place where they were sent, **Here we are**, we have fulfilled thy mission? For they need not return to their [former] place to bring back word, that they fulfilled their mission, for the divine presence is everywhere. 36. **In the inward parts**, *i.e.* the reins. לשכוי, to *the cock*, in the language of the Sages; some say it means *the heart*, which שוכה, considers and meditates on the coming events. 37. **Who can tell**, and warn them of, their charge? **The bottles of heaven**, made like bottles in which the rains are collected, as (1 Sam. i. 24): *and a bottle of wine*. 38. **When the dust ran together**, at the time when I poured the dust, **into a mass**, for the foundation of the world, **and the clods clave fast together**, round about on

all sides, till it was filled over the length and breadth. 40. **When they couch**, when they stand crouching to lie in wait. 41. **They wander for lack of food**; for their own fathers hate them, and God prepares gnats for them, that are brought forth from their dung and enter their mouths.

CAP. XXXIX.—1. יַעֲלֵי־סָלַע, *Steinbock*. It hates its young, and, when preparing to give birth, goes to the top of a high rock, so that its young should fall to the earth and die. But God prepares an eagle that receives it on its wings. **When the hinds do calve**, חולל, an expression of חיל, the pangs of a woman in childbirth. The hind's womb is narrow, and the young cannot come forth; and, at the time of birth, I prepare a dragon, that beats her womb so that it opens; should it be a moment too early or too late, she would die immediately. I know to distinguish these moments, and should the distinction between איוב Job, and אויב enemy, escape me? 3. **They divide**, their womb opens, and the young come forth, and **their pangs** of childbirth, **they send away** from them when they bear, at the moments which I destine for them. 4. יַחְלְמוּ, **they are strong**; **and return not to them**, when they are a little grown, **they increase** in strength **in the open field** on seeds and herbs, and require not the bringing up by men or by their mothers. 5. **Free**, for no man can domesticate **the wild ass** and teach him the work of cattle; עָרוֹד = the wild ass; **hath loosed** his bonds; for it has not the yoke of man. 6. עֲרָבָה = **the wilderness**; **the salty**, the

salt land. 7. תשואות = the shoutings; *cf.* (Zech. iv. 7): *Shoutings of grace.* 8. **The range of the mountains is his pasture,** he spies out (תר) and searches for himself a place for pasture. 9. רים = ראם, Reem. **Serve thee,** to serve thee. 10. **With his band of the furrow;** the band of the rope that binds the oxen along the furrows of the plough. **Or will he harrow,** יְשַׂדֵּד = prepare the field. 11. **Wilt thou trust him** to gather in thy produce, because his strength is great, and he can bear great burdens;—**Wilt thou leave to him thy labour,** to bring it into the house? 13. **The wing of the Renanim rejoiceth,** רְנָנִים is the name of a large bird, called in the language of the Mishna, בר יוכני (Bechorot 57b); **or the winged**—every bird is called אֶבְרָה (winged) because it flies in the air—it means: or the bird that is named Stork, חֲסִידָה, and the bird that is named נוֹצָה (Notza)? See what its ways are! 14. **She leaveth her eggs on the earth,** and goes and warms herself in the dust at a distance. 15. **And forgetteth that the foot shall crush it;** the egg; תְּזוּרֶהָ = shall break it.—16. הִקְשִׁיחַ, **she dealeth hardly with her young ones,** from her heart as if they were not hers; **her labour is in vain,** and she is not afraid to lose them. 18. **What time she strays away on high;** when she flies on high. **She laugheth at the horse:** she is not [afraid] if he tread on the eggs and breaks them. תמריא, all forms of the word המראה apply to a man whose heart prompts him to stray away from his modes of life, his bringing up, his country, to roam in other countries, and to try other modes of life, *esvoyéra*;

cf. (Deut. xxi. 18): *a stubborn* וסורה, *and rebellious son*; and in the language of the Talmud it is אמרואי, as (Kethubot 63b): *Rab Zebid's daughter-in-law rebelled and went away* (*cf.* Rashi on Chulin 58b and on Baba Metzia 77a). 19. **Shaking**; רַעְמָה, an expression of רעם, thunder and fright, *cf.* (Ezek. xxvii. 35): **they are troubled in their countenance.** 20. **As a locust,** to skip and leap as a locust, and shake all around him. **His snorting**, when he blows loudly from his nostrils, is terrible. 21. **They spy in the valley**, as (Deut. i. 22): *they shall spy out the land for us*; for it is the custom of horsemen to lie in wait in the valley and in the dales, and the horse rejoices and goes out **to meet the weapons.** 22. **And is not dismayed**, and does not fear. 23. **The quiver rattleth**, full of arrows that knock against each other, and the sound thereof is heard. **The blade of the spear**, the sharp part of sword and spear; all the iron is called לַהַב (flame): *cf.* (Judg. iii. 22): *the haft went in after the blade.* 24. **He hollows out the ground**, יְגַמֶּא, he makes גומות, holes, with his feet. **And believeth not**, from his great joy, desirous as he is of battle, **that it is the war trumpet.** 25. **As oft as the trumpet**, as (Levit. xxv. 28): דֵי, *enough to bring it back to him*; much (sounding of the) trumpet. **He saith, Aha**, הֶאָח is the expression uttered by those who rejoice; as אהה is an expression of grief. 26. **Does the hawk soar?** יַאֲבֶר, does the hawk spread out his wing? It is an angel resembling a hawk, who, by the spreading of his wings stays the severity of the south wind, that it may

not destroy the world. 30. **They gulp down blood,** only according to the measure as one is able to swallow of blood, or water; but it appears as if one swallows much; (יעלעו), in imitation of the sound 'Al 'Al; thus, in the language of the Sages, when speaking about giving the woman that has gone astray to drink (Sotah 20a), they make her swallow, מערערין ('Ar 'Ar) and drink against her will; *cf.* (Is. xv. 5): *they raise a cry of destruction*; the prophet using the onomatopoetic word יעערו, in imitation of the sound produced by the throat. **Where the slain are there is she, to eat.** Our sages explain all this passage as an allegory applying to Aaron in the Pesiktha to Achre Moth (Pesiktha Rabbathi, par. 47): (*v.* 27) **Does the eagle mount up at thy command**; *i.e.* the divine presence, of which it is said (Deut. xxxii. 11): *As the eagle spreads out its nest*; He removes his court that they do not injure Aaron when he enters the sanctuary on the Day of Atonement.—(*v.* 28) **He dwelleth on the rock and hath his lodging there**; Aaron was secure when he placed (his censer with the incense) on the foundation stone (Eben Shethiah).—(*v.* 29) **From thence he spieth out food,** he prayed for that which was needed during the year. And after all that honour, he witnessed the death of his two eaglets Nadab and Abihu, who died that my name might be sanctified through them, and that my fear might fall upon all that remained.

CAP. XL.—1, 2. **And the Lord answered** Job **and said.** — **Shall he that cavilleth contend with the Almighty**; יִסּוֹר = ישתרר, shall man make himself master to contend with the Almighty? — **He that argueth with God let him answer it**; Let him that comes to argue answer his words. 5. **Once have I spoken** (ix. 22): *he destroys the innocent and the wicked*; It means, I have spoken little and will proceed no further. Others explain it: **Once have I spoken**; namely, *he destroys the innocent and the wicked*, **and twice**; namely, (xiii. 20): *Do not do [two things] unto me*; **I will proceed no further.** 6. **Then the Lord answered Job—and said—**8. **Wilt thou disannul my judgment?** Wilt thou argue with thy words to disannul my judgment, and show that it is perverse? 10. **Deck thyself now,** עֲדֵה, an expression of adorning and ornament. 12. **And crush,** as (Num. xi. 8): **they pounded in a mortar.** 15. **Behemoth,** which is prepared for the time to come. 16. **His strength is in his loins,** its testicles are injured and hidden, but not entirely removed.—**In the muscles of his belly,** בִּשְׁרִירֵי, as (Cant. vii. 3) שררך, *thy navel*, (F.) *lombril.* 17. יַחְפֹּץ, like יחפו, he hardens; and thus in the language of our sages (Chulin, 47b): דחפיא, *hard as wood*; פַּחֲדָיו, **the testicles.** — **Are knit together,** as twisted cords, *cf.* (Lam. i. 14), *they are knit together*; or as סורג, the webbing of a bed, in the language of the Sages; it is an expression of twisted cord; *entrelacer.* 18. אפיקי, strength, as (Gen. xliii. 31): ויתאפק, *he restrained himself*, [Targum] ואתחסן, he strengthened

himself—גְרָמָיו, **his bones**; **like bars of iron**; כִּמְטִיל, like a load of iron. 19. **The beginning of the ways of God**, he was created at the beginning to be the chief of all animals.—**He that made him**, only God himself can kill him. 20. **The mountains bring him forth food**, and it is written in the book of Psalms (l. 10): ***Behemoth upon a thousand hills***, a thousand hills bring forth food for him, he feeds on all of them every day, and they are grown again the next day. 21. צֶאֱלִים, **the shadow of the trees**. (*v.* 22) **The shadows cover him with shadow**, namely, that shadow of **the covert of the reed, and the fen**, he is surrounded and hedged round by many trees. 23. **Behold, he deprives** (others) **of a river, and he hardens not.** His belly is not hardened by his drinking, as (*v.* 17): *he hardens his tail.*—**He is confident, when he draws**, he is confident to draw the whole Jordan **into his mouth**, if he were to drink there; יָגִיחַ as (Ps. xxii. 10): *drawn me forth from the womb.* 24. **With his eyes he shall take him**, when he looks at him he trembles from the fear of him.—**Snares**, מוֹקְשִׁים are fishermen's tools with which they catch fish. 25. **Canst thou draw out Leviathan?** etc.—and if thou wouldst draw him **with a fishhook.** 26. **Canst thou put a reed into his nose?** 27. **Will he make many supplications unto thee**; It means: thou art unable to approach him with implements of fishing.—(*v.* 23) **Behold he oppresses the river**, he takes it by violence and drinks it, but his belly does not become swollen and hard from much drinking, for his belly is large, and he is confident

that he can drink it in one draught. Yet God put his eyes upon him, and he is bound before him.—(*v.* 24) **Snares**, implements of fishers, with which they pierce the nose of large fishes when they are caught in the net, or by the rope to which the fishhook is attached.—(*v.* 25) **Canst thou press down his tongue**, to remove the iron hook (reed) by which the jaw of the fish is pierced to bring it forth?—(*v.* 26) **Canst thou pierce**, תִּקֹּב = תנקב. 29. **Wilt thou play with him as with a bird**, which is bound on the neck of the boys to play with? 30. יִכְרוּ, **Shall the consulters with a familiar spirit dig against him?** *Cf.* (Deut. xviii. 11): *and the consulters with a familiar spirit*; that the fishermen dig; digging is not to be taken literally, but metaphorically; *cf.* (Prov. xxvi. 27) *Whoso diggeth a pit shall fall therein*; as if they sought the Leviathan to catch and divide it among the merchants. 31. **Wilt thou fulfil** thy desire to make a tent of his skin? Or wilt thou make of **his head**, *i.e.* the Leviathan's, **a shade of fishes**, thus the shade made of his skin is called: צִלְצַל דָּגִים, (reduplicated) as ירקרק, אדמדם, קרקע.—**Do so no more**, תוסף (with a Pathach) as (Ruth ii. 14), ותותַר, because of the pause accent (Soph Pasuk).

CAP. XLI.—1. If a man look at him, he shall be cast to the ground. 2. No man is so fierce that he can stir him from his place—**Who then is he that can stand before me**, who made him so when I created him? 3. **Who has been before me**, to be beneficent, **that I should repay?** I have given him the **full**

reward. **All** is **mine,** and I am able to pay him the reward. 4. I will not keep silence, so as not to repay his reward to his children. 5. And who can approach to uncover the scales that are **his garment**; **his double bridle,** his two lips, an upper and a lower one. 6. **The doors of his face,** his lips when they are closed. 7. There is greatness and **pride** in the strength of his shields; *i.e.* the scales, that close over, and are attached to one another. For—8. **One is near to another,** and close together, each attaching one to the other. 10. When he sneezes, a flame issues from his mouth and shines, as the sun shines and is red in the morning. 11. **Torches of fire,** כִּדוֹדֵי = לַפִּידִים, torches. 12. אַגְמוֹן, a great pot, which sends forth steam from seething. 14. All **terror** and fear turns, before him, into exultation and laughter. 15. **The flakes of his flesh,** they are pieces of his flesh that are hard—**they are joined together,** דָּבֵקוּ, (ב with Tsere), as (xxix. 10): *Their tongue cleaved* (דבקה) *to the roof of their mouth*, on account of the pause accents, Athnachta and Soph Pasuk. 16. **Firm,** יָצוּק is formed like ידוד (?), and, like מוצק, means strong. **The nether** (millstone); the one that is firmly fixed in the ground, and does not easily break. But in (Judg. ix. 53): *And a certain woman cast* פלח רכב *upon Abimelech's head*, the upper millstone is meant, the one that turns round. 17. **For the breakers**; מִשְּׁבָרִים, the breakers of the sea; the waves of the sea, they fail before him, and become as if they had not been. 18. **The sword** which is his shall pursue him, he cannot avail before him. **Nor the spear,**

the dart, nor the coat of mail; implements of war: שריה like שריון, the coat of mail; [Or,] מסע, as (1 Kings vi. 7): *was built of stone made ready at the quarry.* 20. **The son of the bow**, the archer. 21. **The clubs**, תותח is the name of a weapon. 22. **The sharp rays of the sun**, a ray of light. [חרש] = שמש, the sun—*cf.* (ix. 7): *Who commandeth the sun, and it riseth not*; (Judg. xiv. 18): *Before the sun went down*; חדודי חרש, *cf.* (Ps. xxii. 1): אילת השחר, *the hind of the morning*, the horn (ray) of light, which branches off this and that way. **Gold upon the mire**, his belly shines like gold, and he is stretched upon the mire. ירפד as (Cant. iii. 10): *The bottom thereof is of gold*; חרוץ as (Prov. viii. 19): *My fruit is better than gold, yea, than fine gold.* 23. **Like a** small **pot** he maketh **the deep** to boil; המצולה, which is deep, and the sea like compounded spices. 24. **To hoariness**, to weakness and feebleness. 25. **There is not** on earth any **that could rule over him**, **that is made** for this, **not to be dismayed**, not to fear.—**The sons of pride**, the proud.

CAP. XLII.—2. **Then Job answered the Lord.**—**Thou canst** do everything, and no design is restrained from thee; all that thou purposest to do, thou doest. יִבָּצֵר, as (Gen. xi. 6): *and now nothing will be restrained from them, which they have imagined to do.* 3. **That hideth counsel** and wisdom, that man shall not know. For, because I knew not wisdom and understanding, **have I uttered** and spoken that which I spoke. **I abhor** my life. 6. **And I repent**, as to my

death, for I have obtained the privilege to hear thy report which I heard of old (?). 7. **As my servant Job.** For you commenced; and he put you to silence, you ought to have comforted him, as Elihu did; for a man must not be taken to account [for what he says] when he is in trouble (Baba Bathra 16b). 10. **Twice as much,** the verse does not intend this to be taken literally.

Ch. xxxiv. *v.* 6. בדין אותיות. Read כדין אותיות הנופלות. The passage is also otherwise corrupt.

v. 14. לא יחייבו אפי' נגע. Read לא יחי' בו אפי' רגע.

v. 30. מפני עושק עם. Read מפני מקשי עם (the catch-words from the verse).

v. 36. באנשי און שאילו. Probably באנשי און כאילו.

Ch. xxxv. *v.* 14. שהוא רואה רעתך. Read כל שכן שהוא ו"כו.

Ch. xxxvi. *v.* 2. הכל תרגום. Read כתר תרגום, both here and in the Leipz. MS. The passage is also otherwise corrupt, some phrases being (as elsewhere) transposed.

v. 6. לא יחייבו. The לא of לא יחי' רשע refers also to this phrase, and we have a double negation.

v. 20. והחיו לשון נקבה. See Ibn Ezra.

ib. תכין שאף שועך. Read ויתכן ו"כו.

v. 31. למכביר נופלים. Read למכביר מפלים. See Rashi.

Ch. xxxvii. *v.* 6. מארבע רוחות, alluding to the four expressions: גשם מטר גשם מטרות.

v. 20. ויגלה אליו מיד כמ' פן יבלע למלך. Rashi on 2 Sam. xvii. 16 says: יבלע, יאמר לו בסתר ובבליעה.

v. 21. ועתה לא ראו אור תורד. Read ועתה לא ראו אור תורה. See Rashi.

Ch. xxxviii. *v.* 1. מן הסערה שלך. Read מנה סערה שלך. *Cf.* *v.* 25.

v. 29. *Cf.* Rashi on Exod. xvi. 14, and on Ps. cxlvii. 16.

Ch. xxxix. *v.* 18, ובלשון תלמוד אמוראי. *Ketuboth* 63b where the reading is somewhat different.

Ch. xli. *v.* 18. חרב אשר לא תרדפנו. Read חרב אשר לו תרדפנו.

v. 21. כלי שם זין. Read שם כלי זין.

Ch. xxviii. *v.* 28. ונתנו חיתיתם וכ׳ו. See xxvi. 5.

ib. (18). ור׳ יוסף קרא וכ׳ו. The printed text (Frankel's *Monatschrift*, 1857, p. 352) reads: מי שעמו חכמה יכול להלוך בה דרך רחוקה יותר מן האדם שמוליך עמו פנינים וכ״ו.

Ch. xxix. *v.* 11. לשון עדות על המשפט. Read לשון עדות על העין.

Ch. xxx. *v.* 4. ובלשון משנה העלו מלוחים וכ״ו. See Rashi, who says: ובלשון משנה מלוחים . . . . כאותה ששנינו העלו מלוחים וכ״ו.—מלוח, as a herb, occurs in the Mishna, *Ohaloth* viii. 5; the quotation העלו מלוחים וכ״ו is taken from Talmud *Kiddushin*, 66a. The copyist omitted the words: מלוחים . . . כאותה ששנינו.

ib. במקום פירות האילן. On Gen. xxiv. 63, לשוח בשדה, Ibn Ezra says: ללכת בין השיחים = לשוח, and on Gen. ii. 5 he says that שיח denotes a fruit tree.

v. 14. התלאות עלי להם. Read התלאות עלי שהם.

v. 17. גם עורקין שהם עורקיו. The passage must be corrected according to Rashi, who gives both this explanation and that of Dunash.

Ch. xxxi. *v.* 35. אם אמת הוא כ׳תוו שלי. Read אם אמת תוי כתב שלי.

Ch. xxxiii. *v.* 18. מכסה הכל. Read מכסה מכל.

v. 24. כי מאלף מעידי טובה. Read כי מאלף מעידי חובה.

v. 25. וכן חלמיש שפי׳ במקום׳, probably והש׳ נוסף וכן חלמיש וכ״ו. *Cf.* on xxvi. 9, *s.v.* פרשו.

v. 30. עד ששה פעמים על שלשה פשעי. It occurs eight times.

Ch. xxxiv. *v.* 3. והנה כ׳ וחיך כשאר ווין. Read והנה ו׳ וחיך כשאר ווין.

Ch. xxi. *v.* 16. במותם. Read כמותם.

v. 21. ומה לא בהם. Read ומה לו בהם.

v. 22. הֶעַל אל . . . . ימידם בטוב. Passage corrupt.

Summary. שחסיר על כך מדה במדה. Read שחוסר על כך מדה במדה.

Ch. xxii. *v.* 22. שאם אומ'. Read שאני אומ'.

Ch. xxiii. *v.* 2. ורא' שכן אר'. Read ור' א[ליעזר] אר' שכן אר'.

v. 11. אחוה תרגומו של אראה. See Rashi.

Ch. xxiv. *v.* 1. במטה. Read למטה.

v. 15. לא יקום אורהו נראה לי. Read נראה לו, it is the commentary on אורהו.

v. 17. באלקות. Read בלהות.

ib. שאינו מולכים (?), perhaps שאינן מכירם.

Summary. מפלשים. Read מפרשים.

Ch. xxv. *v.* 2. Change from singular to plural frequent.

Ch. xxvi. *v.* 4. פי על עיקר דברי. Read כי על וכ"ו.

v. 13. ופֿאֹע. See printed text.

Summary. אינו מפיר משפטו. Read אינו מכיר משפטו, as in margin. In the following line the margin has מרעיש for מרעיד.

Ch. xxvii. *v.* 2. וכן באגדה דרש ר'שמעון וכו'. See Rashi. In the Mishnah, *Sota*, *v.* 5, R. Joshuah ben Hyrcanus derives it from *v.* 6, עדי אגוע לא אסיר תומתי ממני. The apophthegm אין אדם נודר בחיי המלך וכ'ו does not occur there. But in Talmud Jerushalmi, *Sota*, *ibid.*, we read : תני בש"ר יהודה חי אל הסיר משפטי ושדי המר נפשי, שאין אדם נודר בחייו של מלך אאנ אוהבו. See the commentators *ad loc.* Here we have נשבע for נודר, and עובד for אוהב.

Ch. xxviii. *v.* 1. שמוסף על מה. Read שמוסב על מה.

Ch. xvi. *v.* 18. ולפי מה שמצאתי במס' סופרים. *Soferim* iv. 9, where, however, the opposite is said.

Ch. xvii. *v.* 2. Passage corrupt. Perhaps the author takes ובהמרותם to mean when they embitter, as he concludes עד שימררו חיי.

v. 3. Before ערוב אותי לטובה supply catchword and כמ'. It is an illustration from Ps. cxix. 122.

v. 6. Some words are missing before והציגני הק' למשל ולשנינה.

Ch. xviii. *v.* 15. בלא שרים (?), perhaps שרש.

v. 21. אין ראוי כל זה. Read אין ראוי כל זה אלא.

ib. והן הכיר . . . . בעבור שנים. The whole passage is corrupt and unintelligible.

Ch. xix. *v.* 13. The passage is corrupt and transposed.

v. 27. See *supra* to xvi. 13.

v. 29. There is an omission before כי שין. The author evidently first explains שדון from שדד, and then gives the opinion of those who derive it from דון. See Leipz. MS.

Ch. xx. *v.* 16. תוחה פיו. Read תוחב פיו.

ib. כסד הוה. Read כשד הוה.

ib. מן פריצי חיות. Read מין פריצי חיות.

v. 20. שהוא תמיד. Read שהוא חמד.

v. 24. מקפת. Read מקשת.

Ch. xxi. Introduction. איך יתפש. Read אך יתפש.

v. 3. אמיתאין (?). Perhaps אמת הן.

v. 5. מלהקשיב, *so as not to listen* (?) Perhaps מלענות, *so as not to answer.*

v. 8. לכלכל שיבתם, referring to Ruth iv. 15.

v. 10. אפיקטורין, *Sabbath* 147a, and elsewhere.

Ch. xiv. *v.* 16. אחרי שתהיה לי. Read אחרי שלא תהי' לי.

v. 19. ספחי האבן. Our author takes ספיחיה like ספיח, Levit. xxxv. 5, following Rashi *ad loc.*

Ch. xv. *v.* 4. ותגרע. See Rashi.

v. 7. הראשון אדם תולד. See Rashi here, and on Exod. xii. 15.

v. 8. Some texts have the dagesh.

v. 12. כמו ויקחו האנשים מצידם. See Rashi here, and on Josh. ix. 14 : קבלו דבריהם שצדו בפיהם לשון ואשר לא צדה.

ib. ויתוודו. Read with Leipz. MS. ויתורו.

ib. ולבד לשוב וכ"ו. Passage corrupt. Correct reading in Leipz. MS. שלא לשוב.

v. 24. ושאול במעגלה. Our author derives מעגל from עגל. *In the circle.*

ib. לכידור כ' כיד, as xxi. 20. But the correct reading is, according to the marginal note in Leipz. MS., לכידור כמ' כידודי אש (xli. 11).

v. 28. להתעדד (?), perhaps להתגורר.

Summary : אבל אני אין פשעי (?), probably אבל אני אין פשעי ידוע.

Ch. xvi. *v.* 4. שנודעה חטאתכם ופשעכם. Read שנודעה חטאתם ופשעם.

v. 10. Transpose וי"א after להלעיג עלי.

v. 11. וגם י"ל וכ"ו. Passage corrupt.

ib. *the reins which give counsel,* according to T. Berachot 61a, כליות יועצות לב מבין.

v. 15. מעט. Read מעט מעט.

ib. ובלשון חכמים. *V. supra* to ii. 8.

v. 16. נחמרו בני מעיה, *Chullin* 56a.

Ch. xi. *v.* 17. The whole passage is corrupt, and can only be understood by the aid of the Leipzig MS., in which the passage is, however, corrupt in a different way.

v. 18. ואעפ וחפרת. Read וע"ד אע וחפרת as Leipz. MS.

Ch. xii. *v.* 5. עשת שמן. He explains עשת by שמן, referring to Jerem. v. 28. שמנו עשתו.

ib. כי אינימו בעמל אנוש, referring to Ps. lxxiii. 5.

v. 6. וסוף שבשלום יבואינו (?). Perhaps, וסוף שבשלום אשר בו יביאנו לידם.

ib. בידורץ. See *Aruch*, *s.v.*

ib. פיד הרגיל בזה הספר, namely here; xxx. 24; and xxxi. 29.

v. 15. שגרים. Read שנגרים.

v. 17. נגדם וגופם. Read בגדם מגופם.

v. 20. כי היה לו לו' לנאמנים. Read כי היה לו לו' מנאמנים. It is the ל that induced R. Eliezer to explain מסיר as *tourne*. See Leipz. MS.

ib. וידו' כמ' לנאמנים. Read וידו' כמ' לנאמים.

ib. ור' יוסף קרא פי'. R. Joseph Kara (1100–1160). His commentary on Job is printed in Frankel's *Monatschrift*, 1856, 1857, 1858. The passage quoted here reads there (1856, p. 351): שופך בוז על נדיבים, שמשלח חיצי רעב לעולם על ידי עצירת גשמים ומי שהיה נכבד אתמול מרוב תבואה שהיה לו נבזה היום ונודד ללחם איה.

v. 23. ואתה למ' לא ראו (?)

Ch. xiii. *v.* 4. העצבים, the idols, *cf.* Leipz. MS. and Rashi on Levit. xix. 14.

stretching of a curtain would have no connection with that which precedes.—I assume that this illustration points to Ps. civ. 2 and 3: נוטה שמים כיריעה המקרה במים עליותיו, and that the term הקרייה corresponds to המקרה, equivalent to קרת, in which sense our commentator uses it *ad* xxix. 7.

Ch. ix. *v.* 17. החשיכני, deriving ישופני from נשף, in reference to Ps. cxxxix. 11.

v. 18. כי אלא. He says that כי means here *but* and not *for*.

v. 23. תחלה. MS. תכלה.

v. 28. ועצבוני. Read ועצבותי. It is the catchword.

Ch. x. *v.* 3. Talmud *Kiddushim*, 30b, Niddah 31a, שלשה שותפין יש באדם, הק"בה ואביו ואמו.

ib. Either לְחֶלְקָם, *for their portion*, or לְחַלְּקָם, to *apportion to them*. The former accords with the following חלקך.

v. 20. He explains that שית with the preposition מן (here ממני) means "letting alone," but with אל (as Is. xxii. 7, where the second ה in השערה = אל), it means "setting to," "exerting for."

Ch. xi. *v.* 3. דברים האילו: either read דברים כאלו, or *dele* דברים.

v. 6. כמשפטיך (?), perhaps כמשפטי ה'.

v. 12. יקח לב. I do not think that the author quotes here Hos. iv. 11, where the words mean "take away the heart." He uses the term in a sense similar to the English phrase "to take heart." This appears still more probable from the following עד שישוב למוב אדם.

must be taken as a question, governed by the interrogative הכי of *v.* 22.

Ch. vii. *v.* 7. I conjecture the reading to have been : ע"ד שאמר דוד רוח הולך ולא ישוב שפירו' בספר הנזכר כן ,ולא ישוב לראות טוב.—לראות טוב ,שהי' לי בטרם וכו' As David said : "*A wind passes away and comes not again*, which, in that book (*sc.* the Psalms) means, *and comes not again to see good.*—To see good—(the words of our verse repeated as catch-word for the explanation which follows), namely, the good that I had before," etc.

v. 11, ולפי הפשט לא כפר וכ"ו. The author refers to Baba Bathra 16a, כלה ענן וילך כן יורד שאול לא יעלה ,אמר רבא מכאן שכפר איוב בתחיית המתים.

v. 21. תקון סופרים. An alteration of the text for the purpose of avoiding the irreverence of Job's real words : *and thou shalt be a burden unto me.* See Rashi.

Ch. ix. *v.* 4. וכן הכל. Read וכאן הכל, *but here* (in the case of God) is all.

v. 8. ברוב הקרי' וכ"ו. At first sight, the translation seems to be : *In most passages of Scripture, when mentioning the stretching out of heaven, it is said "he alone"* etc., הקרייה to be taken as "Scripture," in which sense our author uses the term *ad* xx. 13. Yet, I do not believe this to be correct. First, *the stretching out of heaven* occurs in Scripture eleven times, and, of these, the expression *he alone* is used only in two instances, viz. here, and Is. xlii. 24. Secondly, the illustration from *the*

Ch. iii. *v.* 4. כדאיתא בנדה, 31a. Neither the word רחם nor בטן occurs in the passage in Niddah, but equivalent terms are used. The whole passage reads: תנו רבנן שלשה חדשים הראשונים ולד דר במדור התחתון אמצעיים ולד דר במדור האמצעי אחרונים ולד דר במדור העליון וכיון שהגיע זמנו לצאת מתהפך ויוצא והוא חבלי אשה.

ib. ושעה שכולד. Read משעה שנולד.

v. 8. שהוכיר שעתה ליום אחר, perhaps ליום אחד.

v. 9. MS. על חשכת הלילה הכוכבים. Read על חשכת הכוכבים, *on account of the darkening of the stars*, which, otherwise, light up the night.

v. 24. הייתי שואג. Read, with Leipzig MS., לא הייתי שואג.

Ch. iv. *v.* 12. קרח. Read סרח. The Leipz. MS. has סרחון.

ib. ופי' אב"ע יכלה אוני. Read ופי' אב"ע לא יכלה אוני.

v. 15. וכן תרגם רב יוסף. The Targum of Rab Joseph is several times mentioned in the Talmud, but this particular instance seems not to occur anywhere. *Cf.* Zunz, *Gottesdienstliche Vorträge*, p. 63, note *e*.

v. 16. ביום הייתי מכירו. Read אם הייתי מכירו.

v. 18. כי עבדיו. Some words must be missing here. *Cf.* Leipz. MS.

v. 19. Reading corrupt. Ps. xlix. 11 seems to be quoted here for the purpose of illustrating Job xv. 18, 19. *V. infra*, *v.* 21.

Ch. v. *v.* 3. 'אר. Read אר. Another explanation is suggested.

Ch. vi. *v.* 23. Either לא אמרתי לכם must be read, or it

NOTES.

[The emendations suggested in the following notes account for any deviation of my translation from the text of the MS. Some of them have been embodied in the printed text. I add also some remarks which have occurred to me whilst translating the Commentary.—S. A. H.]

Ch. i. *v.* 1. והשיב מארם, (*and he brought back from Syria*). Read: והשני מארם, (and the second from Syria). The sense is: We find *one* Uz among the sons of Seir the Horite . . . . and a *second* (*sc.* Uz) from Syria. The *one* refers to Genesis xxxvi. 28, and the second to Genesis xxii. 21.

v. 5. MS. כי למדנו. Read בילמדנו. It is a quotation from Midrash Tanchuma, which was (erroneously) identified with Midrash Yelamdenu. The passage quoted here occurs both in the ordinary Tanchuma and in Buber's edition *ad* Gen. xv. 1. *Cf.* Buber's notes and references.

ib. מן שבין. Read מתישבין.

v. 9. כמה יארע (*how will it happen*). Read במה יִוָּדע (*Through what* [action of his] *will it be known?*).

v. 16. ראשי לאלף. Read ראש לאלף.

Ch. ii. *v.* 10. לכך. Read לבד. He comments on גם.

ib. כמ' שיברך. Read כמה שיעין.

Ch. iii. *v.* 1. ולא לקלל. Read אלא לקלל.

p. 83. l. 25.	For במותו	read במותי
p. 84, l. 5.	„ משפט	„ משפטי
l. 8.	„ להפכה	„ נהפכה?
l. 9.	„ החציו	„ החצי'
l. 12.	„ תקבלו	„ יקבלו as Leipzig Ms.
l. 19.	„ העם	„ פנים?
p. 85, l. 2.	Dele חלב	
l. 6.	For אבר	read אבר
l. 17.	„ באלה	„ כאלה
p. 86, l. 2.	„ דאַשְקְברטאַץ	„ דאשְקְבַ֯רטאַץ
l. 18.	„ תסבבני	„ תסמכני
p. 87, l. 8.	„ והוייני	„ והורני
p. 90, l. 6.	„ והי	„ והי' [i. e. והירח]
l. 10.	„ נם	„ נם
l. 18.	„ או	„ את
p. 91, l. 20.	Dele אילו	
l. 22.	For שקר הו	read שקרהו
l. 23.	„ מדין	„ מדון
p. 92, l. 2.	„ כן	„ בן or בהן
p. 93, l. 8.	„ ממני	„ ממנו
l. 13.	„ יש בינינו מוכיח	„ יש בינינו מוכיח
l. 20.	„ אם	„ כ' אם
p. 94, l. 2.	„ ירניש	„ כשלא ירניש (Ms. כשל')
l. 16.	„ הייתו	„ חייתו
l. 25.	„ ויהיה ופ'	„ ויהוה רטף ופ' (as Leipzig Ms.)
p. 96, notes l. 4.	For ל כן	„ לםכן.

p. 73, l. 14.	For איך	read ואין	
p. 74, l. 15.	„ ידע	„ זרע	
p. 75, l. 1.	„ ינשא ובעלי	„ ינשאו בעלי	
l. 10.	„ כרכך	„ כרך	
l. 12.	„ וחוק בה לה the Ms. has apparently וחורבה לה		
l. 25.	„ חוללת	read חוללה	
p. 76, l. 1.	„ הדא	„ הבית as Ibn Ezra	
l. 2.	„ כמלת כמוהו	„ במלת ברותו as Ibn Ezra	
	„ מפ־ש	„ מפה של	
l. 5.	„ חטא	„ נחטא as Ms.	
l. 9.	„ ואפי	„ ואפי'	
l. 19.	„ פטר	„ פתר?	
l. 26.	„ שהית	„ שהיתי	
notes l. 1.	For 16	„ 10	
p. 77, l. 4.	Insert [8] before כי		
l. 19.	Dele וב'נ' י'		
l. 25.	Dele בחייו		
p. 78, l. 26.	For נחורים	read נחוור?	
p. 79, l. 3.	„ השמים	„ שהמים	
l. 4.	„ המס'	„ המים	
	„ יחזאקל	„ יחזקאל	
l. 13.	„ תהום	„ תהום	
p. 80, l. 3.	Dele והפ'ם'		
l. 10.	For אחריכן	read אחריהן	
l. 13.	After אבדון add ומות. The Ms. has ומו' dotted for omission		
l. 18.	Transfer 18 to ומשך l. 17		
l. 21.	Transfer *e* to follow החיים		
notes l. 1.	For X read 11		
p. 81, l. 3.	Dele כי'		
l. 10.	For להוין	read לחוין	
p. 82, l. 22.	„ ואם	„ ויום	
p. 83, l. 12.	„ וכל	„ וכל זה?	
l. 15.	„ עלי תבא	„ עלי תבא	

p. 51, l. 2.	For ומדירת	read ומדורת
p. 52 l. 10.	„ 13	„ 12
notes l. 2.	For XVII. 9	„ XVI. 9
„ l. 3.	„ VII. 7	„ XII. 7
p. 54, l. 16.	Dele יי	
l. 20.	For למען	read למעל'
p. 56, l. 3.	„ נהלכתו	„ נהלכתי
notes l. 3.	For Ps. XIV. 6	„ Isa. XIV. 6
p. 57, l. 9.	For בצר'	„ בצר
l. 25.	„ ריבם	„ רובם
p. 58, l. 11.	„ שומר	„ שאמר
l. 16.	„ מי	„ מן
p. 59, l. 6.	„ שתיקת	„ שתיקה
p. 60, l. 7.	Omit כשאדם	
l. 14.	שאתו ?	
p. 61, l. 20.	Transfer 6 to follow מלהקשיב	
p. 62, notes l. 3.	For 45 read 49	
p. 64, l. 6.	For לא'	read לא
l. 15.	„ בנידית	„ בנידות
l. 20.	„ והעלו	„ והעלוב as Ms.
l. 26.	„ דר באותו (as Ms.)	„ בדכאותו ?
p. 65, l. 8.	„ הרויה	„ הרויח
l. 19.	„ ובוריע	„ ובורוע
l. 26.	„ אר'	„ או
p. 66, l. 6.	„ הצלח	„ הצלח'
p. 67, l. 10.	„ ורועות	„ זרועות
p. 68, l. 7.	„ מורת	„ מורח
l. 19.	„ הק	„ חק
p. 69, l. 11.	„ לי	„ לו
p. 71, l. 21.	„ לאליע'	„ ר' אליע'
p. 72, l. 17.	„ ימיך	„ ימוך
l. 22.	Add [25] before ואם לא	
l. 23.	For אמר ת	read אמרת

p. 33, l. 8.	For לו.	read לו'
l. 14.	„ הרים	„ הרום
p. 34, l. 7.	„ למ'	„ כמ'
l. 12.	„ על	„ עד as Leipzig Ms.
l. 15.	„ תלוכה	„ תלונה as Leipzig Ms.
l. 19.	Dele פ'	
p. 35, l. 16.	For שלוהו	read שלוותו
p. 36, l. 3.	„ עליי	„ על
l. 6.	Dele אבידם	
l. 8.	For ניטיו	read נטיו
p. 37, l. 11.	„ ננדם	„ בנדם
l. 12.	„ אשתוללי	„ אשתוללו
p. 38, l. 3.	„ הכתו	„ הכתו'
l. 4.	„ שהגנורת	„ שחונרת as Leipzig Ms.
l. 6.	„ מה	„ מרפה as Leipzig Ms.
l. 18.	„ ואתה	„ ועתה ?
p. 39, l. 17.	„ לא'	„ <u>לא'</u>
p. 40, l. 26.	„ למע	„ למען
p. 41, l. 13.	Dele שם	
p. 43, l. 1.	Dele וני'	
l. 19.	For בכם	read בכם'
p. 45, l. 4.	„ אשיב	„ תשיב
p. 47, l. 4.	„ כל	„ כן
l. 5.	„ אל	„ אלי'
l. 14.	„ יש בו	„ ישבו
p. 48, l. 2.	„ שימליצך	„ שימליצך
l. 7.	Dele כי	
l. 19.	After ינידו add reference to Job XV. 18	
p. 49, l. 10.	For כליותידם	read כליותי הם
l. 14.	„ חשק	„ השק
l. 17.	„ מנתם	„ מנחם
p. 50, l. 8.	„ <u>אלוק</u>	„ אלוק'
l. 21.	„ הרומם	„ תרומם

p. 8, l. 9.	For לשני הואת	read לסם המות as Leipzig Ms.
l. 10.	„ 6הדוא שיקחהו אופל	„ הדוא 6 שיקחהו אופל
l. 20.	„ Dele ומוכה	
l. 25.	For הספרינים	read הספרנים
p. 9, l. 23.	Dele נ׳	
p. 10, l. 2.	For וחנה	read והגה
l. 12.	„ מרירִיות	„ מרירות
p. 12, l. 25.	„ והצצתי בו ביום	„ והצצתי בו ביום
p. 13, l. 4.	„ במשרתיו	„ במשרתיו
l. 8.	„ וישובם	„ וישובם
p. 15, l. 7.	„ כי	„ כ׳
l. 16.	„ אלי׳	„ אל
l. 19.	„ ישע׳	„ ישע
p. 16, l. 2.	„ ועלתה	„ ועלתה
p. 19, l. 18.	„ הנם	„ הגם
p. 20, l. 3.	קמן ?	
l. 6.	For נענים	read נננם
l. 17.	„ הומם	„ חומם
l. 24.	„ לפתו	„ ילפתו
p. 22, l. 10.	„ מבקרב	„ מקרב
l. 18.	„ כן Ms. כי	
p. 23, note *f.*	„ Ezek. XIV. 12	read Ezek. XIV. 13
p. 24, l. 5.	„ אהיה	„ אחיה
l. 10.	„ כפל על the Ms. has כפועל	
p. 25, l. 11.	„ או	read אך
p. 28, l. 2.	„ יחתום	„ יחתום
l. 8.	„ בניז׳	„ בעור
l. 19.	Omit ע׳ד׳	
l. 26.	For אל.	read אל
note *j.*	For Sam. XXX. 12	„ 1 Sam. XXX. 12
p. 29, l. 4.	For רועה	„ רוצה
p. 31, l. 26.	„ וינח	„ ויעו ?
p. 32, l. 13.	„ לה׳ the Leipzig Ms. has לדאיר	

18. XXXVII. 18 on מוצק. טרשייטויר *tresjetoir*? Professor Brandin suggests טראיש שור *tres sur*, but it appears to be connected with *jeter*.

19. XXXVIII. 29 on כפור. גליישלא (? גריישלא *gresle*, or גליישא *glése*, as Professor Brandin suggests).

20. XXXVIII. 31 on משכות כסיל. אשטלדלש. Professor Brandin would read אשטללש *estelles* (? אשטרללש *estrelles* or *astrelles*).

21. XXXIX. 18 on תמריא. אשויירש *esvoyera*.

22. XL. 16 on שרירי. לונבריל *lonbril* (*le nombril*).

23. XL. 17 on ישרנו. אנטרלציר *entrelazer*.

It is due to Professor Brandin to add that he has not had the advantage of consulting the original Ms.

CORRIGENDA.

P. 2, l. 4.	For שללו שללו	read שללו
l. 21.	„ היפקו	„ הקיפו
p. 3, l. 1.	„ ושכחתי	„ וכחשתי
p. 4, l. 4.	„ שלבקר	„ של בקר
p. 5, l. 9.	„ על יי	„ על יי
l. 20.	„ נבית	„ נבות
l. 25.	„ השחיו	„ השחין
p. 6, l. 19.	„ מאד	„ מאיד ?
l. 21.	„ ולא הכירוהו	„ ולא הכירוהו
l. 24.	„ ומייסר	„ ומיוסר
p. 7, l. 19.	„ הוא אור	„ להאיר ?
l. 24.	„ או יולד	„ אולד
l. 25.	„ הוריון	„ הריון (Ms. היריון)
l. 26.	„ ינאלוהו	„ ינאלוהו
p. 8, l. 5.	„ יחילו	„ יהילו

FRENCH GLOSSES.

1. II. 11 on לנער. קומפליידא (קומפלינדרא) *complaindre.*

2. VII. 15 on מחנק. אישטיינמאט *esteignement.* Professor Brandin would read אישפיצמאט *esfizement.*

3. XII. 20 on סורה. טורנא *torne.*

4. XV. 13 on רוחך. טון טלאנט *ton talant.*

5. XVI. 15 on ועוללתי. איהוקאי. Professor Brandin suggests *é jouké* p. p. of *jouker* (from *joug*). The Leipzig Ms. has איאן אקיי.

6. XIX. 10 on ואלך. איפוי טרזלי *é fui tresalé* (or *tressailli*).

7. XXI. 3 on שאוני. דפורטומיי *déporte moy* (?דפורטמויי). The Leipzig Ms. has דיפורטיץ *déportez.*

8. XXI. 24 on עטיניו. טטינש *tetins.*

9. XXVI. 4 on ונשמת מי. קומא גרנט אלינא *kome grant aléne.*

10. XXX. 3 on שואה. ברואינא *bruine* as in Leipzig Ms. Professor Brandin suggests דרואינא *de ruine.*

11. XXX. 11 on ורסן מפני שלחו. דאשקברטאץ *deschevretez.* The Leipzig Ms. has דישקוויטריץ *deschevétrez* (see Cotgrave, s. v. *deschevestré*).

12. XXXI. 22 on שכמה. אישפלרון *espaleron.*

13. XXXII. 4 on חכה. אטנדרא *atendre.* The Leipzig Ms. has אטנדי *atendi.*

14. XXXIV. 6 on אכזב. פליצינא? The Leipzig Ms. has פאלדרי *failderai* (= *faillerai*).

15. XXXVI. 27 marginal note on ינרע. אמנוייזיר *amenuiser.*

16. XXXVII. 3 on אורו. שאשלושרש *ses lusres* (= *ses lustres*).

17. XXXVII. 4 on יעקבם. אשטלוניר *estaloner.* Professor Brandin would read אשטלייר *estalyer.*

ואילך. תרוץ עלי טיט. בטנו מוריח כחרוץ והוא מוצע על הטיט. רפידתו זהב [a].
טוב פריו מחרוץ ומפז [b] 23 כסיר קטן מרתיח המצולה שהיא עמוקה והים כמרקחת
בשמים. 24 לשיבה. לחלשות ותשות. 25 אין איש בארץ שיהא מושל עליו.
העשוי לכך שלא יחת שלא יפחד. בני שחץ בעלי גאוה: XLII. 1 ויען איוב את יי
2 הכל תוכל לעשות ולא תחדל מחשבה ממך. כל מה שתחשוב תעשה כמו ועתה
לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות [c]: 3 מעלים עצה וחכמה שלא ידע האדם כי
לפי שלא ידעתי חכמה ובינה הגדתי ודברתי מה שדברתי. 6 אמאס בחיי.
ונחמתי על מיתת שזכיתי לשמועתך. שמעתיך מקדם. 7 כעבדי איוב שהרי
התחלתם והשתיק אתכם והיה לכם לנחמו כמו שעשה אליהו. והוא אינו נתפס על
צערו. 10 למשנה ולא דקדק המקרא:

[a] Cant. III. 10. [b] Prov. VIII. 19. [c] Gen. XI. 6.

עינו והרי הוא אסור לפניו. 24 במוקשים כלי הציידים שנוקבין בהם אף של דגים
גדולים כשהם נתפשים במצודה ובחבל שהחכה קשורה בו. 25 תשקיע לשונו.
להוציאו אנמון ברזל שנוקב בו לחי של דג להוציאו 26 תקוב. כמו תנקוב
29 התשחק בו כצפור שקושרין בצואר הנערים לשחק. 30 יכרו. יחפרו עליו חברים.
כמו חבר חבר[a] שחופרין הדיינים. לא חופר ממש אלא כעין משל וכמ׳ וכורה
שחת בו יפול[b]. כמ׳ התרים על לויתן ללוכדו ויחלקוה בין התגרים. 31 אם
תמלא תאותך לעשות סוכה מעורו ואם תעשה מראשו של לויתן צלצל דגים כן
קורין לצל העשוי מעורו צלצל דגים. ירקרק אדמדם קעקע. אל תוסף כמו
ותותר[c] מפני סיף פסוק. XLI. 1 אם יסתכל אדם בו יושלך לארץ. 2 אין אדם
אכורי שיעורינו ממקומו. ומי יתיצב לפני שהרי בבריותיי כך 3 מי הקדימני
לעשות טובה. ואשלם נתתי לו שכר משלם. הכל שלי הוא ויכול אני לשלם
לו שכרו. 4 ולא אשתוק מלשלם לבניו שכרו 5 ומי יוכל לקרב לגלות קשקשין
שהן לבושו. כפל רסנו. שפתיו שהן כפולות אחת למעלה ואחת למטה:
[Fol. 22 a] 6 דלתי פניו שפתיו כשהם סגורות. גודל וגאוה יש בחוזק מגיניו והן
קשקשין שהן סגור׳ ודבוקות זו בזו שהרי 8 אחד באחד יגשו ותכופות הן כל ואחת
ואחת מדבקת זו בזו 10 כשמתעטש. להב יוצא מפיו וזורחת כמו שמאיר
השמש ומאדם בבקר. 11 כידודי אש כמו לפידים. 12 אגמון סיר גדול המעלה.
רתיחה. 14 וכל דאבה ויראה לפניו לריצה ולשחוק. 15 מפלי בשרו. והם
חתיכות בשרו קשה. דבקו. כמו לשונם לחכם דבקה[d]. מפני אתנחתא וסוף
פסוק. 16 יצוק כמו ירוד. כמו מוצק חוק. תחתית. היא הקבועה בארץ בחזק.
ואינה נוחה לישבר ותשלך אשה אחת פלח רכב על ראש אבימלך[e]. היא העליונה
המתגלגלת. 17 משברים. משברי ים גליהם חסירים מלפניו והרי הם כלא היו.
18 חרב אשר תרדפנו. לא יתקיים מלפניו. חנית מסע ושריה. כלי המלחמה
שריה כמו שריון. מסע. כמ׳ אבן שלימה מסע נבנה[f]. 20 בן קשת בעל קשת.
21 תותח כלי שם זיין. 22 חדודי חרש. קרן האור. השמש. האומר לחרם לא
יזרח[g]. בטרם יבא החרסה[h]. חדודי כמו איילת שחר[i]. קרן האור מפצל אילך

[a] Deut. XVIII. 11. [b] Prov. XXVI. 27. [c] Ruth II. 14. [d] Job XXIX. 10.
[e] Judg. IX. 53. [f] 1 K. VI. 7. [g] Job IX. 7. [h] Judg. XIV. 18. [i] Ps. XXII. 1.

פמליא שלו שלא יזיקו לאהרן בבאו אל הקדש ביום הכפורים. 28 סלע ישכון
ויתלונן. בטוח היה אהרן. כשנותנה על אבן השתייה. 29 משם חפר אכל.
מתפלל על צרכי השנה. ואחר כל הכבוד הזה ראה במיתת שני אפרוחין. נדב
ואביהוא שמתו להתקדש שמי בהם שנפלה אימתו על השאר: XL. 1 ויען איוב
את יי׳ ויאמר: 2 הרוב עם שדי יסור. הלריב עם שדי ייתייסר יסתרר אדם
מוכיח אלוה יעננה: הבא להתווכח יענה דבריו. 5 אחת דברתי תם ורשע הוא
מכלה[a]. כלומ׳ מעט אמרתי לא אוסיף עוד׳ ויש שפותרין אחת היא אשר דברתי
תם ורשע הוא מכלה[a]. ולא אענה עוד. ושתים אשר אמרתי אל תעש עמדי[b] לא
אוסיף: 6 ויען יי׳ את איוב ויאמר. 8 תפר משפטי. תוכיח בדבריך להפר משפטי
ולהראות שהוא מעוקל. 10 עדה נא לשו׳ עדי ותכשיט. 12 והדוך. לשון דכו
במדוכה[c]: 15 בהמות. מוכן לעתיד. 16 כחו במתניו בצים מעוכים ונסתרים ולא
נתקו לגמרי. בשרירי. כמ׳ שררך[d]. לונבריל. 17 יחפץ. כמ׳ יחפו מתקשה.
וכן בלשו׳ הכמים דפחיוא כי אופ׳ אופתא[e] קשה כעץ. פחדיו בצים. ישורגו.
גדילים. כמו ישתרגו[f]. או סירג מטה בלש׳ חכמים והוא לשו׳ גדיל אנטרלציר:
[Fol. 21 b] 18 אפיקי. יחוזק לשון ויתאפק[g]. ואיתייחסין. גרמיו. עצמיו. כמטיל
ברזל. כמשוי של ברזל. 19 ראשית דרכי אל. מבראשי׳ נברא ראש לכל בהמות.
העשו. הק׳ בעצמו ישחטינו. 20 כי יבול הרים ישאו לו. ובספר תילים כת׳
בהמות בהררי אלף[h]. אלף הרים נושאים לו יבול. ובכל יום רועה את כולם
ולמחר צומחים. 21 צאלים צל אילנות. יסוכהו. צאלים צללו אותו צל סתר קנה
ובצה. מסובב ומסובך מאילנות הרבה. 23 הן יעשק נהר לא יחפז. מתקשה בטנו
על שתייתו. כמו יחפו וגבו. יבטח כי יגיח בטוח למשוך כל הירדן אל פיהו אילו
היה שותה שם. כמו גחי מבטן[i]. 24 בעיניו יקחנו בהביטו בו ונרעד מאימתו.
מוקשים. כלי אומנות ציידין ששולים בהם דגים. 25 תמשוך לויתן וגו׳ כאשר
תמשכנו בחכה 26 ותשים אגמון באפו. 27 הירבה אליך תחנונים. כלומ׳ לא תוכל
להתקרב אליו בכלי מצודה[j]: 23 הן יעשוק נהר׳ גוזלו ושותיהו ואין בטנו צבה
וקשה מרוב שתייתו שהבטן גדול ובטוח הוא שישתהו בהמשכ׳ אחת. יתן בו הק׳

[a] Job IX. 22. [b] Job XIII. 20. [c] Num. XI. 8. [d] Cant. VII. 3. [e] Chullin 47 b.
[f] Lam. I. 14. [g] Gen. XLIII. 31. [h] Ps. L. 10. [i] Ps. XXII. 10. [j] End of Rashi.

ויכול לסבול הרבה ותעזוב אליו יגיעך לאוספו אל הבית. 13 ככנף רננים נעלסה.
כן שם עוף גדול ובלשון משנה קרוי בר יוכנא. אם אברה. כל עוף קרוי אברה
על שם שפורח באויר כלו' או עוף ששמ' חסידה ועוף ששמו נוצה. ראה מה מנהגה
14 תעזוב בציה לארץ והולכת ומתחממת על עפר למרחוק. 15 ותשכח כי רגל
תזוריה. לביצתה. תבקעיה: 16 הקשיח. הקשית בניה מליבה כאילו אינם שלה.
לריק יגיעה ואינה יריאה שתאבדם. 18 כעת אשר במרום תמריא כשפרחת למעלה.
תשחק לסוס אינה [יראה] אם ידרוך על הבצים ויבקעם. תמריא. כל לשון המראה
הוא אדם שזונה לבו לצאת ממידתו ומינדוליו ומארצו לשוטט לו בארצות ולנסות
לו מידות אחרות יבלע' אשויירש. וכן בן סורר ומורה[a]. ובלש' תלמוד אמראי.
כלתיה דרב זביד אמריא ונפקא[b]. 19 רעמא לשון רעם. ובעתה כמו רעמו
פנים[c]. 20 כארבה מדלג ומקפץ כארבה ומרעיש סביביו. נחרו שהוא מנפח
מנחיריו בקול אימה הוא: 21 יחפרו בעמק. כמ' ויחפרו לנו את הארץ[d]. שדרך
הפרשים אורבים בעמק ובנחלים והסוס שמח ויוצא לקראת נשק: [Fol. 21 a]
22 ולא יחת. ולא יירא. 23 תרנה אשפה מלאה חצים ומקשקשות זו בזו ונשמע
קולם. להב חנית. שנייה של חרב וחנית כל הברזל קרוי להב. כמ' ויבא הנצב
אחר הלהב[e]: 24 יגמא ארץ. עושה גומות ברגליו: ולא יאמין. מרוב שמחה
שמתאוה למלחמה. כי קול שופר של מלחמה. 25 בדי שופר. כמ' לשון די
השיב לו[f]. בהרבה שופר יאמר האח. הוא אמ' לשו' שאומרי' העבדים כשהם
שמחים. שאומרין אחה מחמת צער. 26 יאבר נץ יגדיל הנץ כנף. ומלאך הוא
דומה לדמות נץ. ומעמיד קושי רוח דרומית בפרישת כנפיו' שלא תחריב העולם:
30 יעלעו דם. אינו אלא כפי מדת בולע דם ומים נראה בבולע הרבה כאומר
עלעל וכן בלש' חכמים בהשקאת[g] סוטה מערערין אותה ומשקין אותה. בעל
כרחה. וכן צעקת שבר יעערו[h] לשון קריאת גרון דומה לפי הדרך דבר הנביא.
באשר חללים שם הוא לאכל. ורבותינו דימו כל עניין זה באהרן בפסיקתא דאחרי
מות[i]. 27 אם על פיך יגביה נשר. השכינה שנ' בו כנשר יעיר קנו[j]. היה מסלק

[a] Deut. XXI. 18. [b] Kethuboth 63 b. [c] Ezek. XXVII. 35. [d] Deut. I. 22. [e] Judg. III. 22. [f] Lev. XXV. 28. [g] Sota 20 a. [h] Isa. XV. 5. [i] Pesikta Rabbathi Par. 47. Deut. XXXII. 11.

טיפה שעל פניהם ופני תהום בו יתלכדו ויתאחוו כאחד : 31 מעדנות כימה קשורי
כימה. שלא תצא כל קרתו ויחריב העולם בצינה. או מושכות כסיל שענין
אשטלדלש. תפתח להוציא חומו להפג צינתה של כימה. 32 מזרות. כל שאר
המזלות. עיש. כוכב גדול שבכימה והרבה ככבים קבועים בו ונטלו שני ככבים
ממנו לפתוח ארובות המבול ונקבעו במזל טלה. ועתיד הק' להחזירם לה ותתנחם :
33 משטרו. שטירת המזלות להביא על הארץ קור וחום וקיץ וחורף. 34 התרים
לעב קולך לצוות עליו מצותך או שפעת מים על פיך תכסך מן השמים : 35 ויאמרו
לך כמקום שנשתלחו שם. הננו עשינו שלי חותך שאין צריכין לחזור למקימן
להשיב שליחותך שהשכינה בכל מקום. 36 בטוחית אילו כליות לשכוי זה תרנגול
לשון חכמים. וי"א' זה הלב שהוא שוכה ומחשב הנולדות. 37 יספר ויזהיר הפקידים
נבלי עשויים כנודות[a] שהגשמים כנוסים בהם. כמ' נבל יין 38 בצקת עפר ביום
שיצקתי עפר למוצק ליסוד עולם. ורגבים ידובקו סביבותיו לצדדין עד כי נתמלא
ארכו ורחבו : 40 ישחו. עומדים כפופים לארוב. 41 יתעו לבלי אכל. שאביהם
שונאם והק' מזמן להם יתושין הנבראים מצואתם ונכנסין לתוך פיהם. XXXIX. 1 יעלי
סלע. אישטנבוק. ושונאה את וולדה ועלה לראש סלע גבוה כשכורעת לילד כדי
שיפל וולדה לארץ וימות : והק' מזמן נשר ומקבלו בכנפיו. וחולל אילות. לשו'
חיל יולדה האילה רחמה צר ואין הולד יכול לצאת ובשעת לידתה אני מזמין לי
דרקון ומכישה ברחמה ונפתח ואם מקדים ומאחר רגע אחד מיד מתה. ובין אותן
רגעים אני מחליף ובין איוב לאויב נתחלף לי : 3 תפלחנה מתבקע רחם שלהם.
ומוציא הוולדות. וחבלי הולדיה שלהן תשלחנה מעליהם בלדתן לרגעי' שאני
מזמין להם : 4 יחלמו יחזיקו ולא שבו למו. משינדלו קצת ירבו בבר בזרעים
ודשאים ואינן צריכין לגידול אדם ולגידול אמם. 5 חפשי שאין אדם יכול לגדל
פרא וללמדו עבודות בהמות. ערוד חמור הבר [מי] פתח מוסרותיו. שאין עליו עול
אדם. 6 ערבה מדבר מלחה ארץ מלחה. 7 תשואות הומיות' כמו תשואות חן[b].
8 יתור הרים מרעהו. הוא בעצמו תר ומחפש לו מקום מרעה. 9 רים. ראם.
עבדיך. לעובדך 10 בתלם עבותו. בעבות חבל שקושרין את השוורים לתלמי.
המחרוש. ישדד. יתקן השדה. 11 התבטח בו. לאסוף תבואתך בשביל שכוחו רב

[a] Ms. כינרות. [b] Zech. IV. 7.

כנבר חלציך. רמז שיתעורר[a] מחוליו ויסוריו: 5 ממריה מידותיה. 6 ירה אבן
פינתה. באמצע הים שהיה העולם מים. ומשם נשתת העולם. איפה הייתה
7 ברן יחד. מתחילה ככבי בקר. 8 ברלתים. חול גבול לו בניחו. בהמשכהו
יוצא מן התהום. כמו גוחי מבטן[b] 9 בשומי ענן סביבותי. הקיף אוקיינוס. שהוא
היקיף העולם וענן סובבים כלבוש' חתולתו. תכריכו. כמ' החתל לא חותלת[c].
10 ואשבור עשיתי לו שברים סביב לעכבו בתוכם והם.לו לחוק אשר לא יעברם.
כמ' וירדפם לפני השער עד השברים[d]. והם תעלות שסביב לעיר' 12 המימיך
מיום שנולדת ועוד המימיך צוית 13 לאחוז בכנפות הארץ כאדם שאוחז בכנפות
הטלית ומנערה כך עתיד אני לאחוז הארץ בכנפותיה ולנער את הרשעים.
:כן הוא אר וי״י יטה׳ ידו וכשל עוזר וגו׳[e] כאדם האוחז בידו דבר וממה
ידו והוא נופל. 14 תתהפך בציוויך. כחומר חותם. מטבע צורת האדם במות
ובתחיית המתים יחיו ויתיצבו בלבושיהם. 15 וימנע או מרשעים אורם במותם ושם
זרוע רמה תשבר. 16 נבכי מסגרי ים כמ' נבוכים הם[f]. 17 שערי מות. 21 ידעת
כל זאת כי או תולד[g] כשבראתים. 23 אשר חשכתי הצנעתי לעת צר על חמשת
המלכים בגבעון ליום קרב ומלחמת גוג ומגוג. 24 יחלק אור תימור של חמה מפצע
לכאן [ולראן] כקרני איל. קדים שמש המזרח. 25 מי פלג לשטף תעלה בערבי׳
קורין לשערא שיטפא. כל שער ושער שבראש פלגתי לו תעלה. נומא לינק ממנה
שאילו שתים יונקות מנמא אחת מכחישות מאור עיניו והם לא נתחלפו לי. ובין
איוב ואויב נתחלף לי. וזהו מן הסערה. ד״א׳ לשטף. טיפת גשם לשוטף פילגתי
לכל טיפה נומא בעבים שאילו ירדות ב׳ טפית מנימא אחת מטשטשות את הארץ
ונעשית טיט. ודרך לחזיז קולות. מי פלג קול וקול יש לו שביל ואם שנים הולכים
בשביל אחד אין הבריות סובלות את הקול [Fol. 20b] 27 שואה ארץ שהיא חשיכה
ברעב. 28 אגלי טל. גלי. והאלף יתירה כמ' ואחוותי באזניכם[h] אלף יתירה
בראש תיבה להיות שם דבר. אבחת הרב[i]. ניבוח חרב. צעקת חרב לשי אח׳
כמ' אגני טל. כמין אגנות פלגים שהטל נתון בהם למד תתחלף בנון בספר עזרא
נשכה[k] כמ' לשכה. 29 כפר גליי שלא 30 כאבן המים יתחבאו על ידי הקרח שמגליד

[a] Ms. ונתעורר. [b] Ps. XXII. 10. [c] Ezek. XVI. 4. [d] Josh. VII. 5.
[e] Isa. XXXI. 3. [f] Ex. XIV. 3. [g] Ms. כולם. [h] Job XIII. 17. [i] Ezek. XXI. 20. [k] Neh. XIII. 7.

שנגזרו לירד בינונית מהפך תחבולות מסיבותיהם לירד לזמנן. ועל ארץ הצריכה[a]
להם שלא תרד טיפה מהם לאיבוד. ימצאהו למטר לאחת מן המדות הללו.
15 בשום אלוה עליהם חוק ברית עולם היאיך תלויין במאמרו. 16 מפלשי עב
ניליי עב לשו׳ מפולש ר״לומ׳ לארכן ורחבן[b] על עבים. התדע מפלאות תמים
דעים: 17 כמה בגדיך חמים בהשקיטו ארץ מרוח דרומית שאינה הורנת מעולם
בקרה שרוח מורחית מחממתה שנ׳ רוח קדים חרישית[c] שמשתקת כל הרוחות
מפניה. 18 חוקים כראי. הרקיעים כראי מוצק שהנשים רואות בו. מוצק
טרשייטויר והוא חזק ביותר. 19 הודיעינו מה נאמר לו להק׳ בריבינו עמו
לא נוכל לערוך אליו מפני חשך אשר סתרו וסביבותיו[d]. 20 היסופר לו כי אדבר
וכי כמידת הבריות הוא שצריך שיספרו אליו דברים היוצאים מפינו אם אמר איש.
אומ׳ מפיו כי יבולע ויגלה לו אליו מיד. כמ׳ פן יבולע למלך[e]. ורבותי׳ פי׳
היסופר כל שבחו לו כי אדבר כי נדבר בו ובגבורותיו אם אמר איש לספרם כולם.
כי יבולע ממקומו. 21 ועתה ולא ראו אור תורה אפילו כשהרקע מלא בהרות
ענים להוריד גשמים. רוח עברה ותטהרם. ואין גשם יורד 22 ומצפון זהב
יאתה מנשב[f] משיב רוח צפונית ומעביר הגשם וחמה זורחת כמו המריקים מעליהם
הזהב[g] על אלוה לפניו. 23 שדי לא מצאנוהו שגיא כח לעורר על הבריות משפטיו
בגודל כחו כי אם ברחמים וכפרת הבריות שם סדבר מועט לפי היכולת קו[מץ]
מנחה מחצית השקל תורים ובני יונה בקר וצאן ולא הטריח לבקש ראם ויחמור:
משפט ייסורין ולא יענה הבריות יותר מדאי. וכן לא ענם יותר להצטדק
מדאי. כמה שאי אפשר להטיבו אם איש כמתנת ידו[h]. 24 לכן יראוהו אנשים
מלהתוכח אליו כי לא יראה כל חכמי לב המתחכמים ואליו אין חכמתם בעיניו
כלום. ור׳ פרשוהו על איוב שאמ׳ לו אליהוא לפי שהיתה מטיל אימה יתירה על
דורך לפיכ׳ לא זכיתה להתקיים לך בנים חכמי לב: XXXVIII. 1 ויען יי׳ את איוב
מן הסערה ויאמר: מן הסערה שלך. ואשיבך דברים כנגדן. מן הסערה שתרפתני.
אשר בסערה ישופנו[i] ממנו אשיב לך כאשר תשמע בסוף העניין מי פלג לשטף
תעלה[j] נומות לכל שער. 2 מחשיך עצה. עצה חשיכה וסכלה: 3 אזור נא

[a] Ms. צריכן. [b] Ms. ורחבך. [c] Jonah IV. 8. [d] Ps. XVIII. 12. [e] 2 Sam. XVII. 16. [f] Ms. מושב. [g] Zech. IV. 12. [h] Deut. XVI. 17. [i] Job IX. 17. [j] Job XXXVIII. 25.

עליו לפני הק' צרת הדור וצרכיו או יגיד עליו ריעו. ידרוש להם לבדוק במעשיהם
ולשוב אליו. מקנה חהו קניין שיקנה בו. גשמים. אף על עולה וגם למעלה
עולה ע'ל כך. כמ' ישובו לא על[a] או הוקם [על][b]. ורבותי' פירש' קניין אף
וחימה על המנים דעתו. אבל הניקוד שנקוד מקְנה פתח אינו מוכיח שהוא דבוק
לאף שאילו היה דבוק היה קמץ ולא היה בו פיסוק הטעם שהוא נטעם ברביע.
XXXVII. 1 ויתר. ויקפוץ. כמו לנתר בהם[c]. וזו היא שלבי תווה. 2 שמעו
שמוע ברוגז קולו' הרעמים שהוא מרעים ברקיע. כהגא היוצא מפיו. 3 תחת כל
השמים ישרהו. כמו לא תשורנו[d]: והן אותן אורות. שהברקים מאירות
אשלושרש: 4 אחריו של אותו אור ישאג קול הרעם ומרעים בקול גאונו והם ברקים
ורעמים המביאים את המטר. ולא יעקבם המקום לדברים הללו. כי ישמע לפניו
קולו של מפניע יעקבם יכריתם אשטלוניר ובלשו' משנה שנינו בשלשה מקומות
הלכה עוקבת מקרא. 6 כי לשלג יאמר על ידי קולות הללו. הוה ארץ וגשם
ומטר עמהם. וגשם מטרות כלו' מארבע רוחות יבא: 7 ביד כל אדם יחתום.
כשאדם חוטא לפניו. האדם עצמו חותם כתב ידו ביום מותו על עבירות שעבר
הכתובות לפניו. לדעת כל אנשי מעשיהו להודיעו על מה הוא נידון: 8 ותבא
חיה במ' ארב. ועוד שלוחים הרבה יש לו ליפרע פורענותו שילוח חיות רעות
9 וסופה וקרה: מזרים. אוצר יש ששמו מזרים. 10 מנשמת. מרוחו. ורחב מים
במוצק ביציקה[e] לפורענות. 11 אף ברי שר הממונה על העבים [Fol. 20a] והוא
יפיץ ענן מטרו של מקום. ענן אורו. ענן המטר. 12 והוא הממונה מסבות מתהפך
בתחבולותיו של מקום. לפעלם של גשמים לפועל המוטל עליהם לעשות אם
טוב אם רע מתהפך במסיבות הרבה כאותה ששנינו הרי שהיו ישר' צדיקים
גמורים בראש השנה. ופסקו להם גשמים מרובים. לסוף סרחו לפחות מהם. אי
אפשר שכבר נגזרה גזירה. אלא הק' מורידן שלא בזמנן[f] ועל ארץ שאינה צריכה
להם ועתים לטובה כיצד כולי' לכל [אשר] אשר יצום לאותן גשמים לעשות בארץ
13 אם לשבט לפורענות בני אדם מורידם בהרים וגבעות שאינן מקום זריעה אם
לארצו להורידם כאשר נגזר בתחילת דין. לא לשבט ולא לפנים מן השורה אלא
בינונית. אם לחסד שנעשו הדור צדיקים יותר משהיו בראש השנה ואותן גשמים

[a] Hosea VII. 16. [b] 2 Sam. XXIII. 1. [c] Lev. XI. 21, reading בהן.
[d] Job XX. 9. [e] Ms. ביציקת. [f] Ms. בו מנו.

לרסים לילה חרם. רק 21 השמר אל תפן עוד אל און. לריב אליו בהמתך כי על
זה שתשמר בכך תהיה בוחר מהיות כעני היסורין ויתן לך הק׳ משאלותיך כמו
שאתה בוחר לצאת מפי צר. ופ״א״ע׳ כי טוב לך שתבחר בימי העני זה שלא תפן
אל און שה״רי אל ישגיב ולי נר׳ כי על זה שתשמר פיך מדבר און יש לך לבחור
מן העניות שאתה עונה בקול שה״רי 22 אל ישגיב אותך בכחו להוציאך מצרה ולא
אתה במאמצי כחך שה״רי מי כמוהו מורה דרך רפיאת חיים לאדם. וכל אשר
עושה לך ע״ה מוסר הוא ומורה[a] על דר׳ אשרי הגבר אשר תייסרינו יה ומתורתך
תלמדנו[b]. וכאשר תקח מוסרו ישגבך בכחו. וגם יתכן לפ׳ הן אל ישגיב בכחו
את האדם להעלותו במעלות השרים והנכבדים ומי כמוהו מורה משליך הרמים
והנכבדים על פני הארץ בביזיון ויהיה מורה כמ׳ רמה בים[c] ואז הפסוק כפול. כי
מורה קשת כ׳ רומי[d]: 23 מי פקד עליו דרכו. בייסרו האדם לו׳ ולא יפה אתה מוכיח
ולא יפה אתה דן ומי אמ׳ לו פעלת עולה בדינך 24 ששוררו לו אנשים ושבחוהו
גדולים על חסדיו ונפלאותיו 25 שכל אדם חזו בו ויכירו בו מדת חסד ורחמים.
אנוש יביט. מזמן רחוק מימי קדם דרכי רחמיו על כן ישררו לו ויודו לשמו 26 הן
אל שגיא. לפי שאמ׳ 24 כי תשגיא פעלו. אומ׳ שהוא שגיא ולא נדע גבורתו ולא
נתבונן כי אינו מתנהג כפי גבורותיו רק כפי רחמיו וחסדיו. ולפי שאמ׳ 25 אנוש
יביט מרחוק אומ׳ כי זה מרחוק ימי האדם שהם קצרים כי לא יוכל להביט
מרחוק מספר שניו לא חקר. כן נרא׳ לי. ואחרים פירש׳ מספר שני גבורותיו
ונפלאותיו אין עדיין זמן גדול בדבר זה. כי מדי יום ביום מראה לנו חסדיו. ואין
חקר. אין לנו לב לחקר. 27 כי יגרע נטפי מים להיות טפים דקים שלא יכבדו
על הזרעים וישטפון׳ יגרע. יזוקו. ויתוכו מטר במקום איד שהיה עולה בתחילה
טרם המטיר הק׳ על הארץ כלו׳ כי לי איד עולה מן הארץ בנחת ולא בשטף כן המטר
יורד בנחת על ידי נירוע הטפין 30 הן פרש על עב אורו ושרשי הים כיסה בו.
31 כי בם בעבים ידיך עמים ייסרם ברעב בעצירת גשמים. ובהן יתן אוכל למכביר
נופלים וצריך למזונות. 32 [e] על חמם כפים כסה אור. המטר נעצר. ויצו עליה
לבא על ידי מפגיע בתפילה. 33 יגיד עליו אוהבו של דור וגדול וחכם שבו יגיד

[a] Ms. ותורה. [b] Ps. XCIV. 12. [c] Ex. XV. 1, 21. [d] Ps. LXXVIII. 9. [e] The quotation from Rashi begins here. He says ורבותינו אמרו.

16 ואף הסיתך רוצה לו' גם עתה[a] אף וצער הסית[b] אותך לדבר דברים כאילו ממה
שבאת כפי ביד צר בבאר צרה ודחוקה שלא נסית מעולם לפי שרחב לך עד עתה.
ולא היית מוצק בנחת והשקט היה שלחנך ולא נסית אלא בטובה על כן זאת
הצרה קשה לך מאד. וגם י"ל' לפ' שאמר יחלץ עני או' ואף מפי צר שזהו שטן
הסיתך על דרך ויסיתם אלהים ממנו.[c] ועוד תהיה במקום רחב לא מוצק במקום
הצרה שאתה בא עתה: ונחת שולחנך. מה שתניח על שלחנך יהי מלא דשן.
אם תשמע ותבין בייסוריך לקבלם מאהבה 17 ודין רשע אם סבלת כאחד הרשעים
הדין שסבלת. ומשפט שיעשה לך יתמכו אותך בחיים כי את אשר יאהב י"י
יוכיח.[d] א"ר' אליעז' ודין ריבות רשע מלאת לריב אל הק' ועל זאת דין אותם
רשעים. שדין ומשפט ותוכחה יתמוכו ויחזיקו כנגדו בעת צרה כי ראוי צדקך
[Fol. 19 b] ליבחן בעת צרה להתחולל לו ולא לריב אליו. 18 כי חמה פן יסיתך
חמתך בשפק ברבוי דברים שאתה מרבה נגדו. ואז פ' רוב כפר וממון אל יטך עוד
מן החמה לחיים. ומה הבטחון הזה אשר תרבה דברים לפניו. פ"א"ע' כי חמה
יש לך שתפחד בחמה פן יסיתך בספק. בהכאות והכפר אם היה גדול יטך
19 היערך שועך הוא ההון. כי בעל ההון יקרא שוע. רוצה לו' כי לא יועיל הון ולא
כל מאמצי כח והלא תראה כי לא 20 תשאף הלילה והתיו לשון נקבה. עד שיוריד
מאמצי כח וא"ר' אליע' 19 היערך שועך זה ובטחונך זה שלא להיות בצר שעל
ריבות דבריך יוציאך מפי צר או כל מאמצי כח שיהיה לך יערכו כי תצא מפי צר
ולא בריבוי דברים ולא ביד חוקה תצא משם רק בתחנונים ועל דרך זה
שועך כמ' ישעה אל עושהו[e] 20 ואל תשאף שאחריו שהוא לשון צפיי
יתכן[f] שאף שועך לשר צפוי. ודונש פי' כמו היערך. ושועך לשון תפלה. ורוצה
לו' אם עזבת דברי ריבותיך והיית מתחנן לא תהיה עוד בצרה וכל מאמצי כח יהיה
עוד לך. ותשאף ותצפה או לצרת הלילה כשיעלו עמים ממקומם. ע"ד' חצות
לילה יגועשו עם.[g] ויש מפ' אתה עתה בצרה אל תשאף ותצפה לורם הלילה
ולחלוחו להיות עולה עם שאר העולם במקומם שמתרווחים מצרתם לעלות
ולהפריח על דברי ריבותיך כי צרת אדם דומה לחום היום וליום בוער והרווחה

[a] Ms. אתה. [b] Ms. הסיר. [c] 2 Chr. XVIII. 31. [d] Prov. III. 12. [e] Isa. XVII. 7.
[f] Ms. תכין. [g] Job XXXIV. 20.

או ע'ד' ושנות רשעים תקצרנה.[a] ואם בא הרשע להשחית את העני לא יחייבו
ולא כמ' שאמרת שמופיע על עצת רשעים ומשפט עניים ולא כמ' שאמ' על
משפטי אכזב.[b] 7 לא יגרע מצדיק עינו כשיש לו זכות במשפט שלא ישיב לו
כצדקו. ולא כמ' שאמרת העיני בשר לך[c] ואף את מלכים לכסא. מושיב
הצדיקים וינבהו עליהם שזה ישפיל וזה ירים במשפט ולא ישא פנים למלכים
כנגד הצדיק. ק'ו' שלא יקפח זכותך כמ' שאמרת. 8 ואם אסורים פי' ואם ראית
צדיקי' אסורים בזיקים ונלכדו[d] בחבלי עוני ויסורין כמותך אין זאת לפי שינרע
עינו מהם אלא חטא בידם. ועל כן יפשפשו מעשיהם כי בכך מגיר לעולם.
10 וינל ובכך מגלה אזנכם למוסר ועל דרך זה או' להם כי ישובון מאון ויחפשו
דרכיהם[e] וישובו. ולא להשחית כי את אשר יאהב י"י יוכיח.[f] ולא כן יפעל עם
הרשעים אך מכלה 11 ימיהם בטוב בשעתם ואחר כך מאבדם. אם ישמעו ויעבודו
אם יבינו אילו ביסוריהם כי לא להוכיחם הם ויתקנו עבודתם ומעשיהם יבלו ימיהם
בטוב כפי צדקם. 12 ואם לא ישמעו בשלח יעבורו. לחרב[g] ויתכן שישלחם
בהעברה וינועו בבלי רעת על אשר לא שמו לב לדעת ולהכיר. 13 וחנפי לב.
ואותם שלא היה עבודתם רק דרך חנופה על דרך קרוב אתה בפיהם ורחוק
מכליותיהם[h] כי אין תוכם כברם לעובדו מאהבה רק כמחניפים כדי שייטב ישימו
אף לזעוף על הק' לאמר מדוע ככה עשית לי הלא מנעורי עבדתיך ובכך מגלים
את לבבם בבא עליהם צרה לכך לא ישועו אליו כשאסרם כי יאמרו מה נסכן
לנו ומה נועיל כי נשווע הלא כל ימינו עבדנוהו ולא הועיל על כן 14 תמות בנוער
בטלטול כמ' חצני נערתי.[i] וע'ד' וינערו רשעים ממנה.[j] וי'א' בעדת נערים וחוטאים.
בקרשים המזומנים לידרג. כמ' והקדישם ליום הרינה.[k] וי'א' במיתת נואפים כ'
ולא יהיה קדש.[l] ולפי שאמ' כי אילו החניפים כ' שאמ' לא יחיה רשע[m] חזר
ומפר' ומשפט ענויים יתן.[m] וזהו 15 יחליץ עני בעוניו המיוסר בייסורי חליין לפי
שיחפש דרכיו ויחקר וישוב ויטיב לו ומגלה בלחץ אזנם ולא להשחית כמו שאמ'.

---

[a] Prov. X. 27. [b] Job XXXIV. 6. [c] Job X. 4. [d] Ms. ונלכרן. [e] So margin: the text has מעשיהם. [f] Prov. III. 12. [g] Ms. לאחרב. [h] Jer. XII. 2. [i] Neh. V. 13. The Ms. has חציני. [j] Job XXXVIII. 13. [k] Jer. XII. 3. [l] Deut. XXIII. 18. [m] Job XXXVI. 6.

אין פי' היכן פקד אפו חנם שלא ידע והביר מאד באדם שפש וצהל. לשו'
ופשתם כעגלי מרבק[a] והוא אותו שאו' ידי רמה ונבר בזרועו לגזול ולא שם האל
נגרו ותכיר ותדע כי הוא שופט צדק. וי' לפ' ועתה כי אין פקידת אפו. אינה
לפי עון הארם. ולא ידע בפש. אך הוא עושה כאלו אינו יודע בריבוי עון האדם.
16 ואיוב הבל יפצה פיהו ויכביר וירבה דברים חנם כי לא האשימו רק על רוב
דבריו. ופ'א'ע' ועתה כי אין בשביל שאין לאיוב דעת פקד אפו ולא ירע מנוחת
שכרו רבה ועל דעתו בפש חסר נון וינפש. ומשהשיבו על דבריו אחר אחר בפני עצמו.
וכנגד שלשת רעי איוב אז חוזר וכולל כולם דרך מוסר וניחומים לנחמו להראות
לו דרכי הק' איך הוא רחום וחנון על בריותיו בכל דרכיו ולא אכורי כמ' שאמ'
איוב. XXXVI. 1 ויוסף אלידוא. זה נקרא תוספ' ע'ד' ר' משה הדרשן לפי
שסידר שלשת מענים עליו בנגר שלשת ריעי איוב: 2 כתר לי זעיר ואחוך. הכל
תרגום הוחל לי מעט ואנידך. ולתורתו איים ייחל.[b] תרגם יהונתן יכתרון וכן
כתרו בנימן הרדיפוהו[c] הוחילו מעט אחרי כן רדפו אחריו. כי עוד א'ע'פ'
שהשיבותיך בכל דבריך וא' כי רשע מכתיר את צדיק[d] כי יכתיר עוד לאלוה
לפי שאמ' למעלה הן אני כפיך לאל[e] ורוצה להראות דרכי הק' וחסדיו. ופ'א'ע'
כתר כ' כַּתַּר ע'ד' עטרים את דוד.[f] וכן כי רשע מכתיד את צדיק.[g] ובי יכתירו
צדיקים.[h] ופי' שים לי כבוד מעט 3 אשא דעי כמ' שאני חושב למרחוק. איך
הק' מנהיג את העולם ולא כפי מעשיהם ולפעלי אתן צדק. לו' הצדק והמשפט
לו הוא. ע'ד' נתנו לדוד הרבבות ולי האלפים[i] 4 כי אמנם לא שקר מילי שידועים
הם לעולם והרי חנם לבבו שלם. בדעת עמך בעולם שיבחנו הדברים כי כן המה
ויש או' כי ממה שקראת הק' תמים דעות מזה אני עמך בדבר הזה לבדה ניבור
לנקום נקם א'ע'פ'כ' 5 הן אל כביר. או יהיה פיר' תמים דעות שהוא הק' הוא
עמך. כמו שיאמר מפלאות תמים דעים.[j] ולא ימאס יניע כפיו[k] כאשר אמרת
למצוא עליו תנואות להשחיתו[l] וכנגד שהגבורה הוא כביר כח לב למשל ברוחו
6 לא יחייה רשע. על דרך כי לא אצדיק רשע[m] לפי שאיש דמים ומרמה יתעב.[n]

---

[a] Mal. III. 20. [b] Isa. XLII. 4. [c] Judg. XX. 43. [d] Hab. I. 4. [e] Job XXXIII. 6. [f] 1 Sam. XXIII. 26. The printed text has אל. [g] Hab. I. 4. [h] Ps. CXLII. 8. [i] 1 Sam. XVIII. 8. [j] Job XXXVII. 16. [k] referring to Job X. 3. [l] referring to Job XXXIII. 10. [m] Ex. XXIII. 7. [n] Ps. V. 7.

ובלילה שירה עמי. [a] וכמ' אזכרה נגינתי בלילה[b] ולפי שבלילה אדם מתנודד וחושב
על משכבו מה שארע לו ביום. וע'ד' אמרו בלבבכם על משכבכם[c] און יחשב
על משכבו.[d] וגם יתכן לפ' זמירות כמ' זמיר עריצים[e] שהוא לשון כריתות עמים.
ע'ד' חצות לילה יגעשו עם.[f] ויהי בחצי הלילה וי'י הכה כל בכור.[g] ביה
בליליא קטיל בלשצר:[h] ומלפנו מבהמות: כי על כן בראנו בצלמו. ויהיה
ע'ד' אל תהיו כסוס כפרד אין הבין.[i] 12 שם יצעקו מוסב על ולבן אדם צדקתך.[j]
לר ולבן אדם שעשית לו צדק ומשפט מעשקיו שעשקוהו ולא שמו אלהים לנגדם.
לאמר איה אלהים עושינו[k] ואחרים לא עשו לו משפט במקום ששם יצעקו העשוקים
ואין עונה. על דרך ואין להם מנחם ומיד עושקיהם כח.[l] מפני נאון רעים
העשקים אותם ואתה הצלתם להם הוא צדקתך לבקש מהם חלק ונחלה
על טובתך אבל להק' מה הועלת בכך. וע'ד' א'ע' מפני נאון רעים אחרים העשקים
אילו העושקים ראשונים. 13 אך שוא לא יוכל הק' לשמוע ולא לראות שטהור
עינים הוא [Fol. 19 a] מראות ברע והבט אל עמל לא יוכל.[m] ובדבר הזה לא
עשית לו נחת רוח ולא יותר אבל בדבר זה לא היה לך לבקש ממנו חלק ונחלה
כאילו נתת משלך ולקח מידך כלום ומוסב על תחילת דבריו אם צדקת מה תתן
לו.[n] לא ישורינה לדברת השוא 14 אף כי תאמ' לא תשורנו זהו ק'ו' שאתה או'
שאינך רואה הק' שוא לא תוכל לסובלו על זה את' עתיד לקבל דין מלפניו שכל
שכן הוא יראה שוא. ותחולל לו ותירא מפניו וי'א' אף כי תאמר שאינך רואה הק'
כ' שאמ' מי יתן ידעתי ואמצאהו[o] שישיב לאדם צדקתו ושלא יוכל לראות עמל
ואתה אמרת שהוא מופיע ושומע לעצת רשעים[p] ואמרת עמדתי ותתבונן
בי[q] שהוא רואה רעתך ואתה משוע ולא יענך. דין לפניו בשקל בין תבין[r]
וסדר לפניו משפטיך וצדקתך ותחולל לו לש' קיווי. לקבל שכרך. אבל לדין
לפניו על צדקותיך אין לך דין כי לא השיבות לו בכך. 15 ועתה שים לבך. כי

[a] Ps. XLII. 9. [b] Ps. LXXVII. 7. [c] Ps. IV. 5. [d] Ps. XXXVI. 5. [e] Isa. XXV. 5. [f] Job XXXIV. 20. [g] Ex. XII. 29. [h] Dan. V. 30. [i] Ps. XXXII. 9. [j] Job XXXV. 8. [k] Ms. עושים. [l] Eccl. IV. 1. [m] Hab. I. 13. [n] Job XXXV. 7. [o] Job XXIII. 3. [p] referring to Job X. 3. [q] referring to Job XXX. 20. [r] Prov. XXIII. 1.

או׳ 3 מה יסכן ומה יהגה לך שאתה עובדו ואוהבו . ומה אועיל בעבודתי שעבדתיו
יותר מחטאתי משאילו חטאתי לו שכך אמ׳ כמה פעמים מה יצדק אנוש . אם
התרחצתי וגו׳ ותם ורשע הוא מכלה[a] ומה חלק אלוה ממעל ונחלת שדי
ממרומים[b] מן הטובות שעשיתי. 4 אני אשיבך מילים ואת רעיך ששתקו לך
באומרך מה חלק אלוה ממעל . מה חלק ונחלה אתה מבקש ממנו על צדקך .
וכי לא הועלת בצדקך . 5 הבט שמים וראה מקום כסאו כמה נבהו ממך שלא
תוכל להיטיב לו בטובת׳ ולא להרע ברעתך. והוא לש׳ ממך שאילו 6 חטאת
מה תוכל לפעול בו רעה שיחזיק לך טובה. שנמנעת מלחטוא על אשר הרעות[c]
לו 7 אם צדקת כאשר אתה או׳ מה תתן לו בידך שתאמר דבר זה נשתכר הק׳
כשצדקתי ועשיתי משפטי׳ או אפי׳ היית׳ נותן לו משלך. מה הוא צריך ליקח
מידך. הלא הכל שלו. ואחר 8 שרשעך לא יוכל להרע . ולא צדקך להטיב לו.
לאיש כמוך שהוא איש זרוע ונשוא שנתעשק לגזול ולהרע ונתפתלת עמו יזיק
רשעך. לכן אדם עני שטובתך ייטיב לו ורעתך ירע לו. ממנו היה לו לבקש
שכר ולהכיר לו טובותיך. ולפי שאמ׳ לאיש כמוך. או׳ 9 שמרוב אונים ואמיץ
כח[d] מרוב עשר וגבורה יזעיק אחרים. לנטלו ובחומסו אותם. ואתה שברת
מתלעות עול בזעקם אליך. ולבני אדם שישועו מזרוע רבים וגדולים ושרים
ונשואי פנים ואין עושה בו משפט. וגם הוא האיש לא השיב אל לבו לבקש
ולדרוש אלקים כלכך[e] שעשהו ויכוננהו.[f] לאמר 10 איה אלהי עושי שגידלני ועשה
לי את החיל הזה[g]. ולא נתן לו זמירו׳ בלילה ע׳ד׳ חצות לילה אקום להודות
לך[h] ולאמר למה זה אני גזל ומדכא עניים הלא האל עשני וגדלני שהרי ערום
יצאתי מבטן אמי[i] ואין לי רק לו׳ שהרי 11 מלפנו מבהמות הארץ להכיר חסדו
וטובתו ומחית הארץ ומעוף השמים כי מפרנסם ומכלכלם ומחיה את כולם רק
הק׳ כי כלם אליו ישברו לתת להם את אכלם[j] אף זה חכמה גדולה היה יכול
ללמד מהם שהק׳ נותן לו את הכל והוא לא מלבו יבין זה לדרוש אלוה עושיו
ולא מבהמות הארץ ומעוף השמים הוא למד ונותן לו זמירות. ע׳ד׳ יצוה ײ חסדו

[a] Job IX. 2; IX. 30; IX. 22. [b] XXXI. 2. [c] Ms. הודעת. [d] Isa. XL. 26.
[e] Ms. כלכן. [f] See Deut. XXXII. 6. [g] Deut. VIII. 17. [h] Ps. CXIX. 62.
[i] Job I. 21. [j] referring to Ps. CXLV. 15.

ואם עול[a] פעלתו במשפט לא אוסיף. פני מי ישא הוא במשפט שלא יחבל או מי
יורהו במשפט. נשאתי מוסב על לא נשא פני שרים.[b] אם און פעלתי. מוסב
על חלילה לאל מרשע ושדי מעול.[c] אף אתה 33 המעמך ישלמנה. וכי מה
שלקח מעמך שלא כדין ישלם לך שתורדהו שלא יפה דן שאתה מואס את דינו עתה
באומרך צדקתי ואל הסיר משפטי.[d] הרי כי אתה תבחר לך משפט ותוכחה
עמי בדבר זה ומה שידעת דבר כי אתה תבחר חוזר לתחילת דבריו שאמ' נבחרה לנו[e]
ולכך היפך דבריו כנגדו לו' המעמך שרוצה לסיים דבריו. והנה מעמך ישלמנה.
ע"ד אם גנב יגנב מעמו ישלם.[f] בינותי מפי' רב' אליעזר. ושאר מפר' פי'
כי אל אל האמר כאמר איש להק' וכל השטה כמ' שפי' רב' הגדול. 34 אנשי לבב
לפי שאמ' למע'. לכן אנשי לבב שמעו לי[g] וגבר חכם. לפי שא' שמעו חכמים
וכן אר ראוי לאנשי לבב שיורו לי. וגבר שהוא חכם שומע לי. יבין לי. 36 אביי
י"א' רצוני מגזרת אבה. ולא יתכן כאשר לא יתכן. מן בָנָה בָנִי מן קנה קני מן
רצה רצי. כי אם בניניי קנייני רצוני ויתכן שהוא בלשון בני אדם על דרך אבי דבר גדול
הנביא דבר אליך[h] ומדבר לאחד מחבריו או לאביו שבשמים. על תשובת שמשיב
איוב באנשי און שאילו והדברים שמשיב נמצאו באנשי און והוא מה שאמ'
למעלה. וארח לחברה עם פעלי און[i] כ' שפי'. ואמ' אבן קמחי שלא יהיו
תשובות באנשי און שיאמרו כי הבורא אינו עושה דין ומשפט. וכאשר יבחן אז
יצדיקו הדין. 37 על חטאת' כי אינו בלא חטא. והוא מוסיף פשע שפתים שהוא
מוקש רע. בינינו יספק. כ' אם יספק עפר שומרון.[j] לשו' ריבוי דברים. וירב
דבריו הטעם כפול. וי"א' כ' ויספק כפיו[k] לשו' הרמת קול. ובשני דברים פתח
במענה זו להשיבו. כמ' שאמ' צדק' ואל היסיר משפטי[l] וכמה שאמ' לא יסכן
גבר ברצותו עם אלהים[m] ולא פי' לו תשובתו אלא על צדקו נפשו מאלקים ובזה
שלאחריו ישיבהו על מה שאמר לא יסכן גבר. XXXV. 1 ויען אליהוא. 2 הזאת
חשבת למשפט למען אמרת בלבבך צדקי. וזכותי יש בדין יותר מאל. שהייתה

---

[a] Ms. און corrected to עול. [b] Job XXXIV. 19. [c] XXXIV. 10.
[d] XXXIV. 5. [e] XXXIV. 4. [f] Ex. XXII. 11. [g] Job XXXIV. 10.
[h] 2 K. V. 13. [i] Job XXXIV. 8. [j] 1 K. XX. 10. [k] Num. XXIV. 10.
[l] Job XXXIV. 5, referring to XXVII. 2. [m] XXXIV. 9.

עלילות דברים יותר מן הראוי לפי פשעיו. ועוד לשו׳ תוספ׳ כמ׳ ויבך על
צואריו עוד [a]. 24 ירוע כבירים לא חקר. אין חקר לשברון האבירים והגדולים.
או פי׳ אין חקר לשברון בלא חקירה ודרישה משפט תוכחה 25 לכן יכיר. לכן
על אשר העמיד את אילו תחתם ישים לב גם עליהם כאשר יכיר מעבדיהם. ולפי׳
הפך לילה עליהם. וידכאו גם אילו שעמדו תחתם. 26 תחת רשעים סְפָקָם. כמ׳
לא יקומו איש מתחתיו. [b] במקומו שהם יושבים. נוקם הק׳ מהם כדי שיראו
כל העולם הנקמה במקום שמכירים אותם ומעשיהם. ע׳ד׳ לאלה ולשבועה בתוך
עמך [c]. וגם יש לפי׳ תחת רשעים הראשונים אדוניהם שעמדו תחתם ספק
עליהם הארם כפים במקום שיראום עוברי דרך. ע׳ד׳ על מה עשה י״י ככה [d] שיר או
העוברים את מכתם. ולכך מגיד לעולם הסופקים עליהם במקום רואים נגד
השמש וכן אתה מוצא כי הוא וככל מלכי ישר׳ המורדים באדוניהם וכנבוכדנצר
המורדים על ישר׳ שאף ע׳פ׳ שמאת הק׳ נתעוררו לנקום נקמתו פקד עליהם הק׳
עונם בכך. אחרי שלא זכו אילו יותר מן הראשונים 27 אשר ע׳כ׳ מוסב על במקום
רואים לפי שסרו מאחריו ולא צרקו לפניו מעצמם. וכל דרכיו שעשה בראשונים
ונקמתו ומשפטו על ידם לא השכילו להבין כי בחטאם נפלו בידם ויוסרו גם הם.
כל זה לא השכילו וסרו מאחריו 28 להביא עלי׳ הק׳ צעקת דל ולהמריחו ולהכעיסו
בכך. וצעקת עניים ישמע לעולם. ובשביל נקמה שעשה בראשונים לא פסקה
צעקה מלפניו ולא שקטו העניים על ידי אילו שיעמדו ויעשו משפט 29 והוא ישקיט
להם אחרי שהם לא ישקיטום. ומי ירשיע העניים עוד שיכלה הרשעים אילו אחר
אילו: [Fol. 18b] ויסתר פנים. בעת צרתם. ומי מהם שישורנו שישא לו פנים
שיתן לו מקום לבא לפניו למשפט להתווכח אלא יאבדם בהכירו מעשיו. ועל גוי
המון עם שעומד תחת גוי אחר. ועל ארם המולך תחת אחר. יחד לא ישא
פנים. 30 ממלוך אדם חנף. מה לו׳ מולך עוד ארם חנף הנושא פנים לשריו בעשקם
דלים. מפני עושק עם הנעשקים והנחמסים על כך. 31 כי אל אל. פי׳ אל אותו
שהוא מלך אדיר והו אל השני. האם אמ׳ לו הק׳ מעולם נשאתי פניך. לא
אחבל לא אשחית בשביל כבודך ואם תאמ׳ 32 בלעדי מה שאני רואה ומכיר
בחובותיך שזה אינך יכול לכחש אתה הורני מה שדנתיך שלא יפה יפה דנתי

[a] Gen. XLVI. 29. [b] Ex. X. 23, קמו. [c] Num. V. 21. [d] Deut. XXIX. 23.

יחטא כ״ש׳ שאם צדיק לא יסיר משפטו. 16 ואם בינה הטע׳ למעלה. וכן
בינה הגיגי [a] כי אינו שם ככל השאר׳ רק פי׳. ואם ירצה להבין שמעה זאת שאומ׳
לך עתה 17 האף הוא פתח להפרידו מן האף והחימה שהוא קמוץ. וכן פי׳ האף
מלך בשר ודם או שופט ששונא משפט האדם וזכותו יחבוש ויעצר כעסו להטיב
לו להתקשרו אליו ויתאספו לאהוב אותו כמו שעושין להק׳ שכל העולם אוהביו
וקוראין לו בעת צרתם קומה והושיענו. [b] ואילו היה שונא איך קראו לו שיושיעם
ויחבש שברם ואם אותו מלך שהוא צדיק ובעל צדק מאד אתה יכול להרשיע
במשפט כמו שאו׳ 18 האמר למלך בליעל וכי ראוי לאמר למלך בליעל והלא מן
הדין אינו ראוי לו׳ רשע אל נדיבים כ״ש׳ למלך 19 אשר לא נשא פני שרים ולא ניכר
שוע לפני דל במשפטו שהרי מעשה ידיו כלם. שכן הוא צדיק כ׳ שאמ׳ רשע.
ומפ׳ והולך איך לא ישא פני שרים 20 שרגע ימותו ויאבדו ולא יחוס עליהם לאחר
מיתתן אלא ממהר לאבדם כי ירחם על הדלים שעשוקים מידם שגם הם מעשה
ידיו ואפי׳ חצות לילה שהם שקטים ושלוים בכבוד איש בביתו [c] ונעלמים ונסתרים
מעיני העולם. יגעשו עם. ויעור רוחם וימלאו ועם על מלכם ושריהם על ד׳
ביה בליליא קטיל בלטשצאער. [d] ויסירו אותו שהיה אביר לא ביד ולא
בכח כי אם בכח הק׳ ורוחו וכש׳ עוזר ונפל עזור. [e] 21 כי עיניו נותן טעם לדבר
למה לא ישא פני איש להאריך זמנו. כי עיניו על דרכי איש כמ׳ שהוא מלך בשר
ודם הוא מדקדק אחריו בכל דרכיו בעבור גדולתו 22 ואין חשך ואין צלמות להסתר
שם בפעלם און. על [ד׳] עיני יי׳ צופות רעים וטובים [f] על כן ברגע ימותו. 23 כי
לא על איש שהוא מלך בשר ודם ישים עוד להאריך אפו. בבא יומו בשבי׳
כבודו להלך אליו במשפט להתווכח עמו אחרי שגלה אזנו למוסר כי אין מדתו
כמדת בשר שאינו יודע דרכי איש וכשה׳ חושדו בדבר צריך לקרא יום מועד
לחקור אם אמת הוא לפי שספק בידו. ולא כן הק׳ כי הוא חוקר לבות ויודע
כל המעש׳ ואחרי שגלה אזנו למוסר אז לא ישא פני שרים. ורוב המפר׳ פי׳ על
שטת רבינו הגדול. כי לפי שאמ׳ איוב לא אך הוא ישים בי [g] שפי׳ לא ישים עלי
עלילות רק חטאי לבדו. על כן או׳ לו אליהוא כי לא כן דרכו לשום על איש

[a] Ps. V. 2. [b] Jer. II. 27, where the text has רעתם. [c] Isa. XIV. 18.
[d] Dan. V. 30. [e] Isa. XXXI. 3. [f] Prov. XV. 3. [g] Job XXIII. 6.

אלא [Fol. 18a] שרשע הוא ולכך יסרו הק' ולא הודיעהו ולא גלה אזנו כי כן
מידת הרשעים שפתאם שודד יבואם[a]: XXXIV. 1 ויען אליהוא. 3כי אזן מלין
תבחן וחיך רוצה לו' מן הדין תבחן האזן מילין הישרות כאשר חך יטעם לאכל.
והגה כ' וחיך כשאר וין שחיברתי יחד כ' והיתה יד יי בכם ובאבותיכם[b]. שפ'
כמו באבותיכם ושכר כסיל ושכר עוברים[c]. שפ' כשוכר עוברים: ומזה תפש
שיטת איוב כי כן אמ' במענה אמנם כי אתם עם[d]. משפט תוכחה. 5כי אמ' איוב
צדקתי. אבל האל הסיר משפטי וחייבני 6על משפטי חכות שיש לי אני כחב על
דר' אשר לא יכזבו מימיו[e] פליצינא ופ'א'ע' בעבור שאני מבקש משפטו אומרים
שאני כוזב. אנוש חצי מאתי[f] מבלי פשע על לא חמס בכפי[g] אנוש חולה[h] ותולה
החלי בחיץ על ד' משל. לפי שהחלי בא על ידי החץ [וכן כי אנושה מכותיה[i]].
על דרך אריק חרבי[j] שהריקה תולה בחרב והוא כנדן החרב אך לפי שהחרב עיקר
וגם נוכל לפ' כי חצי חסיר יל' מחצי כדין אותיות וכן אנושה מכותיה[i] 7מי גבר
כאיוב שנודע לאיש חשוב ומלעיג ואינו חושש בדבריו[k] כמו שאדם שותה מים
לצמאו. 8וארח לחברה עם פועלי און. שאו' מה יפעל שדי למו[l] מה שדי כי
נעבדנו[m] וללכת בדבר זה עם אנשי רשע. כי כן יאמרו 9כי [אמר] לא יסכן[n]. לא יהגה
האדם ולא יועיל לו כלום בהיותו ברצון[o] עם אלקים. כי[p] יופיע על עצת רשעים
ויפל בו אפי' הוא תם וישר. 10לכן אנשי לבב המבינין כמ' שהחל[q] שמעו חכמים
מלי. חלילה דרך חול הוא לו דבר זה. מרשע להרשיע אדם צדיק ומעשות עול
במשפט כי הוא אל אמונה ואין עול 11כי פעל אדם ישלם לו הן טוב הן רע לפי
דרכיו ישפטהו. 12אף אמנם אמת אגיד לך. אל לא הוא ירשיע צדיק שהרי אילו
היה רוצה לכלות הכל 13מי פקד עליו איבוד האדם וכליונו בארץ אם יכלוהו
ויאבדוהו שירא ממנו מלכלותו. ומי שם תבל כולה מבלעדיו והלא הוא מטיב
לכל ולחיות אף הרשעים. הלא 14אם ישים לבו לחטאת האדם לדקדק במעשיו
ובדרכיו הרעים לא יחייבו אפי' נגע 15ינוע כל בשר לפי שאין אדם אשר לא

[a] referring to Jer. VI. 26. [b] 1 Sam. XII. 15. [c] Prov. XXVI. 10. [d] Job XII. 2. [e] Isa. LVIII. 11. [f] ? מכתי. [g] XVI. 17. [h] Ms. טולה. [i] Micah I. 9. Omit the words in brackets. [j] Exod. XV. 9. [k] Ms. כיבריו. Corrected in marg. to כדבר זה. [l] Job XXII. 17. [m] XXI. 16. [n] Ms. ל כן. Corrected. [o] Ms. רסן. [p] See X. 3. [q] See ver. 2.

ורטוב יותר משהיה בימי הגוער. וישב בשרו לימי עלומיו. ע״ד וישב כבשר נער קטן ויטהר [a] והגה פי׳ כי זה יביא הק׳ על ידי מלאך מליץ יושר א׳א׳ע׳ מזה העניין נלמד כי יש מלאכים ממיתים ומבקשים נפש איש ומלאך אחד פקיד עליו לשומרו. ועוד או׳ שאם לו מליץ יושר 26 ויעתר אל אלוה כחוקיהו וירצהו לאלתר להתפיים לו. ולא יקם ולא ישר. כאשר אמרת ואם רואה הק׳ פניו בתרועה כ׳ מדוע [b] פניך רעים ואתה אינך חולה [c] לשון עציבות פנים כדי לשוב אל הק׳ להרבות לו תחינה. אז וישב לאנוש כצדקתו׃ 27 ישר על אנשים. יביט עליהם לדעת למי חטא. ויהיה כ׳ ישור כשך יקושים. [d] או פי׳ לשון ישר. וכן פי׳ יעשה הטוב והישר לאנשים ושעשק וגזל ויאמר חטא׳ וישר העויתי. ולא היה לי לעשות כן כי אתה גמלתני הטוב אך 28 פדה נפשי מעבר בשחת. 29 הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר. כדי 30 להשיב נפשו מני שחת ולא כ׳ שאמ׳ אשוע לך ולא תענני תהפך לאכזר לי. [e] וצדקתי לא אשא ראשי [f] כי ירצהו כשיעתר לו. ואמרתי אני כי מה שאמ׳ פעמי׳ שלש דוקא ולא יותר. והעד על שלשה פשעי ישי׳ ועל ארבעה לנא] אשיבינו [g] ריקם לפרוע לו אבל השלשה הוא מוחל וסולח והעד על דברי זה כי באותו עניין שמזכיר שם בספר עמוס עד ששה פעמים. על שלשה פשעי אינו מזכיר השלשה רק הרביעית שלא יסלח. ועל זה נאמ׳ בישעיה דרכיו ראיתי וארפאהו [h] כששב בשלשה פעמים אבל ביותר אינו מרפא. וזה שכ׳ ויהיו המלעיבים במלאכי אלהים עד אין מרפא. [i] כלו׳ חטאו ברצונם והרבו לפשוע עד שנתחייב למנוע מהן תשובה שהוא מרפא כ׳ ושב ורפא לו. [j] וכן בבני עלי ולא שמעו לקול אביהם כי חפץ השם להמיתם [k] כי כראות הק׳ שהם סרבנים שנש עצמם מלשוב וכן בישעיה שמעו שמע אל תדעו וראו ראו וגו׳. [l] השמן לב העם הזה. [m] והוכחתי בפרש׳ נדרשתי ללא שאלו [n] בפ׳ מבואר. 30 להשיב נפשו מני שחת כדרך שעשה לחוקיה. 32 כי חפצתי צדקך הפך ריעיך המרשי׳ אותך הגה דברי אליהוא להצדיק דין הק׳ שהוא מודיעו פשעיו ומגלה אזניו למוסר למען ישוב מאון ואם יעתיר אליו ישמעהו. אבל חביריו לא השיבוהו על כל אלה.

[a] 2 K. V. 14. [b] Ms. ירוע. [c] Neh. II. 2. [d] Jer. V. 26. [e] Job XXX. 20. 21.
[f] X. 16. [g] Amos II. 6. [h] Isa. LVII. 18. [i] 2 Chron. XXXVI. 16.
[j] Isa. VI. 10. [k] 1 Sam. II. 25. [l] Isa. VI. 9. [m] Isa. VI. 10. [n] Isa. LXV. 1.

עשית או למה תאמ׳ כן. 14 כי באחת. בפעם אחת ידבר אל להוכיח אדם לריב
אליו על חטאיו לגלות אזנו למוסר. ובפעם שנייה ירגיש אדם בגלתו אזנו
לא ישורנה. התוכחה להתוכח עמו אלא מייסרו בייסורין כמ׳ שאמ׳ 15 בחלום.
ועתה יפרש מה שאמ׳ כי באחת ידבר אל בחלום בחזיון לילה. 16 אז יגלה אזן
אנשים. ובכך מודיע לו חטאיו ומוכיחו. ולא כמו שאמרת שאינו מודיע לאדם
תחלת פשעיו. ובמוסרם יחתום ובייסורין יחתום כאילו שם בו חותם ועד על ידי
הייסורין שחטא. וכמה יגלה אזנו 17 להסיר אדם מעשה און שבידו. וגוה. וגאונו
של אדם יכסה ממנו במשפט שלא ידיננו על כל מעשיו לדקדק בכולם לפי מדת
הדין וא׳א׳ע׳ יכסה הפך יראה כי עיקר הגאוה מראה העין לפי 18 שיחשך נפשו מני
שחת שאילו היה דן אותו על כל דרכיו לא ישאר חי. וכן יאמר למטה אדם ישים
אליו לבו רוחו ונשמתו אליו יאסף[a]. וגם יש לפ׳ וגוה מגבר אשר האדם מכסה הכל
יגיד כמ׳ שאמ׳ 15 בחלום חזיון עד כה פי׳ כי באחת ידבר אל. ועתה מפר׳ הצי
הפסוק הנשאר שהוא 14 ובשתים לא ישורנה. שאם לא ירגיש וישוב בכך או
19 והוכח במכאוב כמוך ורב עצמיו במכאוב חזק וזהו איתן. או פי׳ ורב
עצמיו שיהיו חזקים. 20 וזהמתו חייתו לחם. שכל אוכל תתעב נפשו[b]. נפש
חייה קורא הייתו. מאכל תאוה שהיתה רגילה להתאוות בטרם חלה. 21 יִכֶל
בשרו מראי. יכל בשרו ממה שהיה בתחילה במראה. ושופו עצמותיו שאין נברא
כל כך נחסר גופו בבשר ובעצמות כן נפלח הפסוק ראשו על סופו. והולך וחזק
החלי עליו עד 22 שתקרב לשחת נפשו וחיתו למלאכי רעים[c] ויסורין הממיתין
אותו. ואפי׳ אם ירגיש וישים על לב 23 אם יש עליו שזה לפניו מלאך מליץ.
אפי׳ אחת מני אלף המעירין חובתן להגיד על האדם יושרו. כי למד לאדם במקום
על אז 24 יחננו ויאמר למלאך המליץ. פדעהו. כ׳ פדאהו והוציאהו מיד הממיתים
להורידו שחת שהרי מצאתי לו כופר בדבריו והוא ישרו שהזכיר כי מאלף מעידי
טובה. ישמע מליץ אחד מן היושר ולא כמו שאמרת תם ורשע הוא מכלה[d]:
25 רֻטֲפַשׁ י״א׳ שזאת המלה תתחלק[e] לפותרה רטוב על עיקרה ויהיה ופ׳ תתחלף
בבית. והנה רטב הוא לפני השמש[f]. וכן חלמיש שפי׳ במקומ׳ וכן פי׳ בשרו לח

[a] Job XXXIV. 14. [b] Ps. CVII. 18. [c] See Ps. LXXVIII. 49. [d] Job IX. 22.
[e] Ms. תתחלה. [f] Job VIII. 16.

מה מני[a] שהוא כ׳ ואחדלה. וכן עיקר. 18 הציקתני רוח בטני להשיבו. לשו׳ צרה
וצוקה. 19 כיין לא יפתח. שרוצה לשבר החבית להוציא נשימתו. כאובות חדשים
שממלאין יין חדש שמתבקעים מכח תסיסת היין כן יבקע בטני מרב שמלאתי
להשיבו. אובות הם נודות. כ׳ אל תפנו אל האובות[b] עיקר אומנות נוד.
פ׳א׳ע׳. 20 ארברה וירוח לי מן המצוקה שהזכיר. 21 אל נא אשא מן שלשת רעי
איוב שענו לו לא אכנה לו פלו׳ אשר שמו יפה ענה לאיוב 22 כי לא ידעתי אחד
מכם שהייתי מכנה לו וקורא בשמו שאוציאנו מן הכלל. [Fol. 17b] לומ׳ יפה
הוכיח וניחם לו. ויהיה כמ׳ אכנך ולא ידעתני[c] שהשם קרא כורש בשמו. כ׳ שאו׳
בעניין לכורש אשר החזקתי בימינו[d] ועדיין לא היה נולד כמעט שכניתי לכם
לשתוק עד עתה לכבודכם. ישאני עושני. וי׳א׳ לשו׳ שריפה או שבירה כ׳
וישאם דוד ואנשיו[e] XXXIII. 1 וכל דברי האזינה. במרם תענני. 2 דברה לשני
בחכי. חיך קורין בכל מקום מענות הלשון. 4 רוח אל עשתני רוצה לומ׳ מה
שישים השם בפי אותו אשמור לדבר. 6 הן אני כפיך. כ׳ ששאלת לו יש בינינו
מוכיח. יסר מעלי שבטו[f] כפך מעלי הרחק וגו׳[g] כי אני לך אהיה לאל
בעבור אל להיות מוכיח בינך ובינו ואין לך לפחד ממני כי מחמר קורצתי
כמוך. 7 ואכפי דוחקי כ׳ כי אכף עליו פיהו[h] וי׳א׳ אכפי שה׳ ב׳ מלות כ׳ אכור
הלכאים 8 אך אמרת ואינ׳ יכול לכחש 9 זך אני בלי פשע מכל הייסורין והמקרים
שבאו עלי לא בעבור פשעי הם שאיני ראוי ללקות שאמר׳ תם ורשע הוא מכלה[i]
ואמרת תם אני ולא אדע נפשי[j]. ועוד אמרת על דעתך כי לא ארשע[k] ואמרת
10 הן תנואות שהן עלילות לחייבני. אם הניא שעל ידי עלילה הניא אביה אותה[l]
כמ׳ שאמ׳ אם תרחצני במי שלג אז בשחת תטבלני[m] 11 ישם בסר כמ׳ שאמ׳ ותשם
בסר רגלי[n]. 12 הן זאת בטענה זו אינך זוכה בדין שהרי יזכה אלוה מאנוש. ואפי׳
מצדיק גמור כי לא יוכל להגיע לאחת מני אלף. שעושה לו הק׳ טובות. ואתה אר׳
שקיפה וכותך. 13 מדוע אליו רבות שהרי כל הדברים שהיה יכול להשיבך על
ריבך לא יענה. כי לא מנהגו כבשר ודם להתוכח עמך ולומ׳ בכל פעם מדוע

---

[a] Job XVI. 6. [b] Lev. XIX. 31. [c] Isa. XLV. 4. [d] Isa. LXV. 1.
[e] 2 Sam. V. 21. [f] Job IX. 33, 34. [g] Job XIII. 21. [h] Prov. XVI. 26.
[i] Job IX. 22. [j] Job IX. 21. [k] Job X. 7. [l] Num. XXX. 6. [m] Job IX. 30.
Job XIII. 27.

דרך הק' כן לשפט עם האדם רק הק' זוכר ורואה הרבה מעשים שהאדם אפילו
הוא צדיק אינו נזהר כן ומזכיר אותו אל האדם על אשר יגלה אותו למוסר ואשר
יאהב יוכיח[a]. על כן לא ענה לו כלל כי מה יענה לו על שטתו שלקה בעניין זה
רק הוכיחו על דבריו. 2 הַבּוּזִי בוז סמוך לעוץ את עוץ בכורו ואת בוז אחיו[b] ונקראו
הארצות על שמם. 3 על אשר לא מצאו מענה א'ע'פ' שצירק עצמו שהיה להם
להשיבו כאשר צדק את עצמו כמו שעשה. וירשיעו. כי כל תשובות' להרשיעו על
כך נצחם. 4 חכה את איוב בדברים שלא השיבו לאלתר כשהשיב לבלדד והניחו
להוסף שא' משלו פעמים כי אמ' הם ישיבוהו שהם זקנים ממני לימים וכשראה
שהוא מדבר והולך עד ששתק והם שבתו מענות לו ואז 5 יחר אפו. כאש' א'
ותרגם חכה מתן. ומזה נאמ' בלש' חכמי' מתון אסנדרא בלע'. 6 ויען אליהוא.
זחלתי עד עתה. פחדתי על כן נקראו זוחלי עפר[c] שיפחדו מהם ע'ד' האימים
לפנים[d]. 7 ימים ידברו ורוב שנים כמ' שאמר' גם שב גם ישיש בנו[e]. 8 אכן רוח
היא החכמה שהזכיר באנוש אפי' ילד. ונשמת שדי תבין ואינו תלוי בזקנה. כי
אליהו לא נזכר כשבאו שלשת רעיו כמ' שאו'[f] ויבואו איש ממקומ' ולא נחשב בעיניה'
ע'כ' לא נזכר. 9 לא רבים לפי שהם שלשה ולא זקנים כי ולא מוסב לשניה' 10 לכן
על אשר שבתו מענות לך או לכן אשר רוח היא באנוש. 13 פן תאמרו מוסב על
10 אחוה רעי[g] פן תאמרו מצאני חכמה להשיבו. ויפה השיבוני לו שוראי על רשעו
הגיעו כל זה. אבל מה נוכל לעשות לו כי הוא צדיק בעיניו. על זה אל ידפנו
המכיר מעשיו ומחשבותיו. ולא איש כמוני יכול להוכיחו על זה. והיאך יכחישנו
כמה שמצד עצמו 14 לא ערך אלי מילין כמו לכם. ובאמרכם שהרשעתם אותו
לא אשיבנו. 15 חתו ולא ענו עוד 16 והוחלתי כי לא ידברו עמדו. שתקו.
כ' עמדו כל העם[h] דעורא. וכ' עמד והתבונן נפלאות אל[i]. העתיק' פ'א'ע' שלא
דברו עד שיעתיקו בני אדם דבריהם. או יהיה מן עתקו[j] שהמלים עתקו מהם
17 אענה נחלקו חכמי הדקדוק במלת אענה כי אבן חיוג או' שהוא כ' הענה. וכן
אעלה אתכם מעני מצרים[k] שהוא כ' העלה ואבן גנח או' שהוא כ' אענה. כמ' ואחרלה

[a] Prov. III. 12. [b] Gen. XXII. 21. [c] Deut. XXXII. 24. [d] Deut. II. 12.
[e] Job XV. 10. [f] Job II. 11. [g] Ms. רעי. [h] Neh. VIII. 5. [i] Job XXXVII. 14.
[j] Job XXI. 7. [k] Exod. III. 17.

35 מי יתן לי שומע לי. הן תוי כ׳ והתוית תיו[a]. והוא כתב מועט. כ׳ סימן.
וכן או׳ הן על תיו מכתבי המועט שאהיה כותב מוכיותיי ועל ספר מכתב גדול
שכתב עלי איש ריבי ובעל דיני לחובה שדי יענני אם אמת הוא כ׳ תוו שלי שהוא
קטן או בספרו שהוא כתב גדול. או 36 על שכמי אשא לכבדו אותו שא׳ מי יתן
לי שומע לי. אענדנו כ׳ ענדם על גרגותיך[b] והוא לש׳ עניבה. 37 מספר צעדי אגידנו.
מוס׳ למע׳ שאמ׳ יספר כל צעדי אם הלכתי עם מתי שוא ותחש על מרמה
רגלי[c]. כמ׳ נגיד אקרבנו לפני הק׳ להגיד דברי 38 אם אפי׳ בכך חטאתי בסתר
שאפי׳ שכר שכיר הייתי כובש. אדמתי תזעק לפי הדרש ממצות הנוהגות בה.
ולפ׳ הפשט מעובדי האדמה. ויחד תלמיה יבכיון עלי. על שכר הפועלים שחרשו
ושדדו. 39 אם כחה. על דר׳ כי תעבוד את האדמה לא תסף תת כחה[d]. ורוצה
לו׳ שלא היה נהנה ממנה כלום עד שהיה נותן כסף שכרה. ואף אם נפש בעליה
שמכר׳ לי הפחתי. הבאכתי כ׳ מפח נפש[e]. כי הדוחה את חברו כשחייב לו הלך[f]
ושוב מכאיבו. שאף בכך לא חטאת בסתר. קל וח׳ שלא הייתי גוזלה ממנו. ואף
כן הדין היה לשקלני במאזני צדק[g] 40 שיצא חוח תחת החטה שנזרעת בה. ולא
לכלות הבל. באשה. זרע כמו קצה וכן יקרא דבר שהוא הפך מחפץ הזורע. וכן
ויקו לעשו׳ ענבים ויעש באשים[h]. תמו דברי איוב עם רעיו. כי עם הק׳ דבר כאשר
בסוף העניין וכן כלו תפילות דוד בן ישי[i]. פי׳ על שלמה בנו כי כן שהזכיר בראש
המזמור לשלמ׳ כי תפילות רבות ימצאו אחרי אותו המזמור: XXXII. 1. וישבתו
כי הוא צדיק בעיניו רוצה לו׳ אחרי שראו רעיו כי הוא היה צדיק בעיניו וכל
תשובותידם לא היו רק אילו להרשיעו כרשע גדול באומרו לו הלא רעתך רבה[j]
והוא או׳ שלא חטא אפי׳ בדברים קלים ושתק׳ על כל דבריו כי כן אומ׳ ע״כ׳ שתקו
לו כי אינם יודעים במעשיו רק כי כן או׳ לפי שקר הו כמקרה הרשע וכי לעולם
ירשיעהו. על כן יאות להם לשבות מדין וקלון אבל אליהו לא בא להרשיעו רק
להשיבו על דבריו על צדקו נפשו מאלקים שאף אם היה צדיק גמור כדבריו אין לו
לו׳ שהק׳ ישקלהו במאו׳ צדק[k] ושנהפך לאכזר לו[l]. ושיבא עמו במשפט כי אין

[a] Ezek. IX. 4. [b] Prov. VI. 21. [c] Job XXXI. 4, 5. [d] Gen. IV. 12. [e] Job XI. 20. [f] Ms. בלך. [g] ver. 6. [h] Isa. V. 2. [i] Ps. LXXII. [j] Job XXII. 5. [k] Job XXXI. 6. [l] referring to XXX. 21.

ועל אשוע אליך לא תענני[a] מוסב הכל: איד אל שיביא עלי ומשאתו שינשא[b]
במשפט. על דר' הנשא שופט הארץ[c]. אם משאתו מכוכד משפטו לא אוכל
שאם היתי יכול למצוא עזרתי בשער אדם בשער הק' אשר לא ישא פנים לא אוכל
לעמוד. 24 אם שמתי זהב כסלי כהרבה בני אדם שאו' מה שדי כי נעבדנו[d] כחי
ועוצם ידי עשה לי החיל הזה[e]. 26 אם אראה אור היום כי יהל לשון גיה אורה.
וירח יקר הולך. רוצה לו' והי שעתה הוא מלא ועד כה היה הולך דרך יקר
ומכוסה. ע"ד יקרות וקפאון[f] שנקרא ירח שהוא מלא מכל וכל. וכן דע' א"ע:
27 ויפת ונתפתה בסתר לבי שלא ידע בי אדם. ותשק ידי לומ' אלקות הן לפי
שמאירין הן. וכן אמ' לי נלח שהיה בארץ ישמעאל כי כשהיה ישמעאל מודה בדבר
אחר ששומע ורואה מנשק ואו' אמת הדבר. 28 גם הוא עון פלילי. א' גם לפי שרוב
הדברים הנזכרים למע' יוכל להבחין בו המבחין ולפי שאמ' בדבר הזה בסתר
עון פלילי שאדם ראוי לישפט בו. דנתני וחייבתני אם עשיתי כן כחשתי לאל
ממעל לאור וירח שהזכיר לעובדם 29 בפיד בזה הספר ימצא זה הלש' ב' והוא לשו'
איד. ואו' כן לפי ששמחים בני אדם עליו נבל ובלי שם[g] להיות מדה במדה
30 ולא נתתי לחטא חכי לשאול באלה נפש משנאי שהזכיר לפי שלא אוכל להעזר
כנגדו על כן או' 31 אם לא אמרו מתי אהלי על משונאי מי יתן מבשרו לא נשבע.
אם נחלקו לנו קצתה רק אם לא נאכל מבלי שריד. על כן מבשרו לפי דעתי
כל כך היו שונאים אנשי אהלי או משנאי ואני לא שאלתי נפשו אפי' באלה
להשביעו על אשר חטא לי כל שכן שלא הרעותי לאחריי ויש מדבקין זה הפס'
[Fol. 17a] 32 בחוץ לא ילין נר שאמרו עבדי איוב מי יתן מבשרו של איוב
לא נשבע שמטריח עלינו כל כך שבחוץ לא ילין נר. ולא נוכל לישן בעבור זה.
33 אם כסיתי כאדם כשאר אדם [בחבי] במחבואיי עוני לחטוא בסתר. 34 כי אערץ.
אף כשהייתי נערץ מהמון רבה או בוז ממשפח' יחתני. וגם יתכן כי כן רוצה לו'
עתה אני עורץ ופוחד המון רבה כאדם שרצח וגנב בסתר וירא להתראות בפני
העולם ואפי' בוז כמ' משפח' נבל ובלי שם[h] יחיתיני ויפחידיני. ואדם ואתאפק
שלא לצאת אפי' לפתח ביתי מפני בשת שהם אומ' כי בפשעי בא לי כל זה

[a] Job XXX. 20. [b] Ms. שאשא. [c] Ps. XCIV. 2. [d] Job XXI. 15.
[e] Deut. VIII. 17. [f] Zech. XIV. 6. [g] referring to XXX. 8. [h] Job XXX. 8.

בבית האיסורים[a]. וזאת המלאכה יפילו עליה ביום. ועליה יכרעו אחרים
להעבידה. כי כן הם מאוני צדק מדה כנגד מדה ולא כמו שבא לי 11 שהיא זמה
והוא עון פלילים. ומשפט ודין ישר ללקות באשתי בשתים כנגד הזמה וכנגד עון
פלילים. ולמה נמנעתי מאשת חברי. 12 כי אש היא עד אבדון תאכל החוטא
חטא׳ כזה. ובכל תבואתי תשרש האש הזאת כך הייתי או׳ בלבי לכלות גוף וממון
כאשר מפ׳ במשלי. ולא יחמול ביום נקם. כי קנאה חמת גבר[b]. וכן אם הייתי
מואס אפילו 13 משפט עבדי ואמתי כ׳ כן הייתי אומ׳ כי 14 מה הייתי עושה כשיקום
אל במשפט עמי וכשיפקוד עלי מה אשיב שאוכל להצטדק 15 הלא בבטן שאב
אחד לכולנו: ואותו שעשני בבטן עשהו. ואחד בורא כונן אותנו ברחם. וזהו
ויכוננהו. וכן 16 אם הייתי מונע מחפץ. מה שהדלים חפצים ואם עיני אלמנה הייתי
מכלה בהיותה מצפה שאגמול אליה חסד 17 ואוכל אם הייתי אוכל פתי לבדי
שלא אכל יתום ממנה שהרי 18 מנעורי גדלני הק׳ כאילו הוא אבי. ולכך הייתי גם
אני מטיב לאחרים כמוני הלא ערום יצאתי[c] ומבטן אמי אנחנה. פי׳ המפ׳ אנחנה
לזאת מדה טובה ולפי שמצאתי פת בלש׳ נקבה כמ׳ פת חריבה ושלוה בה[d]
יתכן לפר׳ שמוסב על פתי שהזכיר ולו׳ וכי מבטן אמי אנחנה. הבאתי זאת הפת
שלא אאכילנו לאחרים כמוני הלא ערום יצאתי מבטן אמי[e] והק׳ נתן לי כל סיפוקי
וראוי שאטיב לאחרים כי מידו אני נותן. וכן 19 אם ארא׳ אובד ונדח. 20 אם לא
ברכוני חלציו כאשר הלבשתי מערומידם אמרו ברוך איוב אשר הלבישנו.
ומִגֵּז כְּבָשַׂי יִתְחַמָּם כל גופו ובתחילה הזכיר החלצים שהזכיר מקום התגורה ואבנט
והוא המקום אשר אדם בוש ממנו בהיותו ערום ע״ד׳ ויעש׳ להם חגורות[f]. ולפי
שאילו הדרכים מדרך רחמנות מוכירם כאילו או׳ רבון העולמים למה תהפך לאכזר
לי. והלא רחמתי על מעש׳ ידיך: 21 אם הניפותי על יתום להפחידו או לדכא
זרועותיו כאש׳ אמ׳ עלי חברי חריעות יתומים ידוכא[g] היה דיני 22 שכתפי משכמ׳
תפל שהוא רוחב הכתף שנקרא אַשְׁפָּלְרוֹן. ואזרועי מקנה שהוא עצם העליון
כקנה. וזה תהיה מדה במדה כשתשקלני במאוני צדק. אבל לעשות כלה בכל
אשר לי ובגופי לא כך המדה. 23 כי פחד מוסב על אשר הניפותי וכל אם שבענין.

[a] Judg. XVI. 21. [b] Prov. VI. 34. [c] Job I. 21. [d] Prov. XVII. 1.
[e] Job I. 21. [f] Gen. III. 7. [g] Job XXII. 9.

ואני משוע לך ולא תענה כי זה מוסב למעלי. ולא כך היא המדה 26 שטוב קויתי
שיבואוני על כך מדה במדה. ולאור הייתי מייחל על כך אינך מרחם עלי רק
לייסרני 27 שמעי רותחו ונכמרו ע״ד׳ מעי חמרמרו [a] ברחמיי על האביון או
מפני ייסורין ולא דמו התאפקו. כ׳ וידם השמש [b] וכל היוצא בו. ועתה קדמוני
ימי עני ומהלך 28 קדר שחור ונקמט בלא חמה. שזה הקדרות לא הוא משריפת חמה
וקמתי בקהל אשוע בבכי ומספד 29 כתנים וכבנות יענה שכן דרכם כמ׳ שכת׳
בספר מיכה אעשה מספד כתנין ואבל כבנות יענה [c]. 30 ועורי שחר מעלי מן
הקדרות שהזכיר ועצמ׳ חרה ויבשה מייסורין. מני חרב יותר מחורב שרב׳ על
דרך והעצמות יחרו [d] דיחזקאל. ואין מרחם עלי והכל מוסב על ההפך לאכזר
31 וכינורי נהפך לאבל. XXXI. 1 ואני הייתי כל כך ירא מפני שברית כרתי לעיני
שהייתי חושב ומה יש לי להתבונן על בתולה במחול לתור אחר עיני ולבי
כדי שלא אחטא אפילו במחשבה. 2 ומה. ועתה מה חלק אלוק ממעל על כך.
ומה נחלת שדי על כך ממרומים היכן היא שכרו הטוב שעתה נהפך כינורי לאבל.
3 הלא איד הבא לי ראוי הוא להביאו לעול ונכר שמתנכר להפך לאכזר לי [e] על
דרך ביום נוכרו [f] רע שלא הורגל בו היה ראוי לפועלי און. אבל אני מה פעלתי
4 הלא הוא יראה דרכי כ׳ שאמ׳ 5 אם הלכתי ותחש ותמהר על מרמה רגלי. על
דרך רגליהם לרע ירוצו [g]. 6 ישקלני עתה בדבר זה במאוני צדקי וידע ויתן לב
להתבונן תומת דרכי. 7 אם תטה אשורי מדרכי להרע ע״ד׳ סרו מן הדרך אשר
ציויתים [h]. ואם אחר עיני הלך לבי לגזול ולדבר ערוה. ובכפי דבק מאום משל
אחרים דין הוא 8 שאזרעה ואחר יאכל. ע״ד׳ אתה תזרע ולא תקצר. [i] ועל דר׳
ארמתכם לנגדכם זרים אוכלים אתה [j]. זה היה דיני אבל לא לכלותי בייסורין כמו
שאמ׳ חבריי. 9 ועל פתח רעי ארבתי מתי יצא ואבנס. ואבא אל אשתו או בתו
ע״ד׳ ועין נואף שמרה נשף [k]. וכשיט׳ כל הלילה ישן אפהם בקר בער כאש
להבה [l] כאשר פירש׳ במקומו. זה היה דיני 10 שתטחן לאחר אשתי שהטחינה כנוי
לתשמיש המטה שהוא על דמותה. ושאר מפרש׳ תהי׳ לו לשפחה. ע״ד׳ ויהי טוחן

[a] Lam. II. 11. [b] Josh. X. 13. [c] Mic. I. 8. [d] Ezek. XXIV. 10.
[e] Job XXX. 21. [f] Obad. 12. [g] Prov. I. 16. [h] Deut. IX. 12. Exod. XXXII. 8.
[i] Mic. VI. 15. [j] Isa. I. 7. [k] Job XXIV. 15. [l] Hos. VII. 6.

כי תאמרו מה נרדף לו. 18 ברב כח יתחפש לבושי מעלי. כמ' התחפש ובא
במלחמ' [a]. לשו' פשיטת בגדיו וכן אר' בפשטי לבושי מעלי לחליף אחר. ולמ'
שלפי כתונ' כ' שכתונתי גדולה אני אוזר וחגור בה. שכולה דביקה בגופי מרוב
ליחת לו שחין כאשר ידבק האזור במתני איש. וצריך להפרידה מעל בשרי בכח
גדול כל כך היא דביקה בגופי עוד שמעתי ברב כח יתחפש לבושי כשהיתי בריא
ושמן. ועתה כפי כתנתי שהיא קצרה הוא מקום האזור ולא יותר מרוב דקות בשר
ורזות. 19 הורני לחומר י"א' השחין הזה הורני ולמדני לשכב על האפר. ויתכ' לש'
ירה בים [b]. השליכני לחומר והייני נמשל בחיי לעפר ואפר 20 ובכל זה משוע אני
לך הק' שתושיעני ואינך עונה לי. עמדתי ואם שתקתי מלשוע כ' עמדו כל העם [c]
דעזרא לשון שתיקה. ותתבונן בי לשמוע צעקתי ובעת אחריש ואני סבור
שתושיעני 21 ולא כן אך אתה נהפך לאכזר בידך החזקה. תשטמני כאדם שנופל
אויבו בידו ואינו רוצה להמיתו בפעם אחת רק בכל יום מחדש עליו שפטים ולמה
כל כך אתה מאריך לי בחיים 22 תשאני ותרכיבני אל רוח ותסלקני מהר מן העולם
ותמוגגני תושיה. ותושי' אשר כי באורך החיים תמוגג ממני כן גר' לי ת"ו תמוגגני
ולא לנטכח כאשר מפרשים שהרי 23 ידעתי בודאי שתשיבני אל מות. כי יש בית
מועד לכל חי ולא טוב אנכי מאבותי [d] כי לא ישא אלקים נפש [e] אפ' צדיק גמור.
ופ'א'ע' נשאתני סר הרוח והרכבתני ואדע באמת כי תמוגגיני שהוא הפך תרכיבני
24 אך לא בעי ובשטף לעשות כלה [f] על דרך ויעה ברד [g] ישלח יד בהם למאטאם
במאטאי השמד [h] כמוני שאם בפידו אותם שמביא להם פיד ופגע יש להם שוע.
שהוא בטחון. כמ' ישעה האדם אל עושהו [i] שיבטחו שיש להם תקוה ואחרית.
וגם יש לו' שוע ל' רפיון שלא יאריכו בייסורין אך מתים ונחים. והוא העיקר.
פיד לש' תוגה ולא ימצא זה הלשון רק בזה הספר. ופ'א'ע' בעי כ' מעי מפלה [j]
והוא הקבר והעניין כי אין מי שישלח ידו לעזרו בקבר ובשעת הפיד לא יועיל. 25 אם
לא בכיתי לאדם שיש לו קשה יום בבא עליו צרה וחשך. האף אין זאת שתהפך
לאכזר ומרת אכזריות לא נמצאה בי. [Fol. 16b] עגמה נפשי לאביון בשועו לי

[a] 1 K. XXII. 30. [b] Ex. XV. 4. [c] Neh. VIII. 5. [d] 1 K. XIX. 4.
[e] 2 Sam. XIV. 14. [f] Nah. I. 8. [g] Isa. XXVIII. 17. [h] Isa. XIV. 23.
[i] Isa. XVII. 7. [j] Isa. XVII. 1.

ויענני. עינה כחי [a] ורמן שהיה לי על לחיידם כאשר יראו מפני שלחו ועזבו
ופרקו עול. ודרך העולם כשאדם פורע מוסר קורין אותו דאֶשְקָכרמאֶץ כסוס
אשר אין לו איפסר שברח מפני אדניו וביעט. 12 על ימין פרחח ח׳ יתירה כשל
ניחח. והוא׳ כ׳ פרח. ובתלמוד פרחי כהונה ורוצה לו׳ דור שפרח כבודם מחדש
או פי׳ כ׳ פרחי האילן שיוצאין סביב לו כן יקומו עלי סביבותי לשחוק בי ומי
שהזכיר על ימין. או פי׳ על ימיני במקום שהיה כחי רגלי שלחו ממקומי להסתלק
מה׳ שלח׳ ובראותם שאיבי מרדפים אחרי בלעגם וגם יתכן שרוצ׳ לו׳ ויסולו עלי
ארחות שאר כן ראוי לאיוב עמו שאנו רואים עתה ושפטוני באיד הראוי להם. וע״ד
א״ע׳ ויסולו מן סלון ממאיר [b] וא״ת׳ אחיי ורעי עמדו כנגד׳ להסיתם מעלי ע״כ׳ או
13 נתצו [c] נתיבתי הוא מה שאמ׳ רגלי שלחו להסירי מן הדרך ומי הם אותם
אשר להותי ולשברי היה להם להועיל לי או אל הותי יועילו לעשות לי רעה יותר
ולא עוזר לי מכל אהבי כנגד אותם הרקים. רק לבושת ולחרפה ולפי שאין עוזר
לי. 14 כפרץ רחב. כפרץ מים שרחב יאתיו עלי אותם הרקים להכלימני ולרדפני
תחת שואה כמ׳ שוא׳ שהוא [d] מטר סוחף התנוללו [e] עלי והרי כל הפסוק כפול.
או יהיה פי׳ תחת שואה שהזכיר למעלה אמש שואה [f]. או כפרץ רחב יאתיו
התלאות [g] עלי להם אורחות אידם. 15 ההפך עלי בלהות. גם הוא כפל על שלפניו
תרדף הבלהות כרוח סופה. נדיבתי וכבודי לבוז וקלון. על ד׳ ורוח נדיב׳
תסמכני [h]. וכעב עברה שהרוח מעביר עברה ממני ישועתי. ועל זה 16 תשתפך
עלי נפשי שיאחזוני ימי עני והייסורין 17 בלילה שהיה לי לנוח. עצמי נקר ננקר
מעלי על ידי הרמה והתולעת שבי. ועורקי שהם הרמה והתולעת לא ישכבו
וינוחו מלנקר בבשרי. ומנחם פי׳ כי ועורקי הם ימי חייו. אשר בהם יאמר בערב
מי יתן בקר ובבקר מי יתן ערב [i]. וא׳ ר׳ יעקב במחברתו אשר חבר על דונש אשר
פתר ועורקי הם נידים וכ״פ״א ע׳ שהגידים נקראים עורקים בלשון [j] קדר. וא׳ כי כן
פי׳ לפי שאמ׳ יאחזוני ימי עני. או מלבד ימי עני שיאחזוני גם עורקין שהם מברחין
ולא ישכבו מלרדפו והם אליפז וחביריו שא׳ עליהם למה תרדפוני כמו אל [k].

[a] Ps. CII. 24. [b] Ezek. XXVIII. 24. [c] So Ms. for נתסו. [d] Ms. שהוי.
[e] So Ms. for התגלגלו. [f] ver. 3. [g] Ms. תתלאות. [h] Ps. LI. 14. [i] Deut. XXVIII. 67.
[j] om. Ms. [k] Job XIX. 22—28.

ומאסתים מפני רעתם להיותם רועים שלי לשמור צאני עם כלביי כי ירא היתי
שיאכלו אלי צאני[a] והגיזה והחלב 2 גם חלב כח ואפילו כח ידיהם לעבוד
אדמתי. למה לי אף לכך מאסתים שהרי עלימו אבד כלח. עת התבואה והקציר
והבציר להגות בם 3 שבחסר ובכפן ביחידות חוץ לישוב מגורשין כמ׳ שמפ׳ ויש
מפרש׳ גם כח כלו׳ למה שחקו עלי אם עשירים הם מה לי בעשרם כ׳ שא׳ הכי
אמרתי הבו לי[b] אבד כלח יהיו נאספים בלא עת ולא יאריכו מבא בכלח אלי
קבר. הערקים הבורחים למדברות בארץ צייה אמש שואה ומשואה שאין באותה
צייה רק אמש שהוא חשך מאין מחסה. שואה ברואינא כ׳ ועלית כשואה תבא כענן
לכסות הארץ[c]. הוא מטר סוחף הבא ברוח סערה. 4 הקוטפים מלוח עשב מר
הוא ובלי׳ משני׳ העלו מלוחין על שולחנות של זהב עלי שיח במקום פירות האילן
בעתם שהם גפן ותאינה יאכלו אותו עשב. ושורש רתמים לחמם במקום תבואת
הארץ. ופ׳א׳ע׳ מלוח. אפילו עלי שיח שהוא האילן כ׳ לשוח בשדה[d]. וי׳א׳
לחמם אותם וכל כך למה שהרי 5 מן גו יגורשו שזה מתוך ישוב בני אדם. ואין
אדם מאסף אותם לעבודתו. יריעו עלימו כגנב. אם ירצו לעבוד עם בני אדם
בבית ובשד׳ כאילו באו לגנוב כל כך היתה רעתם רבה בהיותם בישוב. 6 בערוץ
נחלים בבקיעי נחלים שם ישכנו בחורי עפר וכיפים בהריעם עלימו על ד׳ מנת
שועלי׳ יהיו[e] שמסתתרין בחורין באלה או בערוץ מקום שיפחד אדם ללכת שם
כיפים תירג׳ סלעי׳. 7 בין שיחים בין אילנות יערים יצווחו מבלי אכל כי יראיב
לבא בישוב. והי׳ ינהקו תחת א׳ תחת חרול יספחו יאספו זה על זה להסתתר חרול
מין קוצים כ׳ כסו פניו חרולים[f]. 8 בני נבל גם בני בלי שם נכאו מארץ כ׳ שא׳ מן
גו יגורשו וזה על רעתם לפי׳ אף אני מאסתים להיות לי לעבדים כאשר אמ׳
9 ועתה נגינתם הייתי ששוחקין עלי ואהי להם למלה. ע׳ד׳ למשל ולשנינה.
10 תעבוני רחקו מני כאשר מאסתים על רעתם מדה במדה. ומפני לא חשכו רק
על דר׳ פני לא הסתרתי מכלימות ורוק[g]. 11 כי יתרי פתח. יתר קשתי שהזכיר
למעלה[h] שהייתי סבור שתחליף בידי פתח הק׳ כנגדם ואיני יכול לירות כי קשתי
אינה באיתן. כי היתר רפה וא׳ת׳ יש בי כח לדרוך קשתי כבתחילה ע׳כ׳ אר

[a] See Gen. XXXI. 38. [b] Job VI. 22. [c] Ezek. XXXVIII. 9. [d] Gen. XXIV. 63
[e] Ps. LXIII. 11. [f] Prov. XXIV. 31. [g] Isa. L. 6. [h] See XXIX. 20.

טובה. ועל פי המסורת שאר׳ וכחול [ב׳ בב׳] לישני יתכן לפותרו כי הוא עוף ששמו כן.
וחי לאורך זמן. ורוצה לי שהייתי סבור לחיות כמ׳ אותו עוף. והיתי אומ׳ בלבי
19 ששרשי פתוח עלי מים מתחתי. וטל ילין בקצירי ממעל קצירי[a] הם סעיפי
האילן כמ׳ תשלח קציריה עד ים[b]. שיהא 20 כבודי זה חדש עמדי מתחדש והולך
לעולם לפי הלחלוחית שבי אשר הוא מימי משפט וטל צדקי. וקשתי בידי שזהו
כחי ע״ד ותשב באיתן קשתו[c]. שתחליף כח כאשר היא נטועה על פלגי מים
שיכבדוני לעולם. כמ׳ וקויי יי׳ יחליפו כח[d]. ומפ׳ כבודו 21 שלי שמעו ויחלו ויקו
לדברי עד עתה שחקו עלי ונהפך כבודי לקלון וקשתי להפכה לי. כמ׳ שא׳
יתרי פתח[e] וזהו יתר הקשת. ופי׳ א״ע׳ תחליף כ׳ בני חלוף[f] שהייתי מורה החציו
ולא תחטיא. כן השיט׳ וידמו כפל על ויחלו 22 אחרי דברי לא ישנו לי לא טובה
עצתך בפעם הזאת תיטף מילתי ומתקבלין דברי הפך אל תטיפו לאלה[g] לא תטיף
על בית[h]. כי לא תקבלו דבריך 23 ויחלו זהו פי׳ למה שאמ׳ לי שמעו ויחלו
כמטר בעת עצירת גשם. ופיהם פערו כ׳ למלקוש. הוא מטר חקיץ שנבלע
בארץ בעת החום[i] וממשל דברו כמו למלקוש לפי שלא היה מדבר רק בעת
הראוי לדבר 24 אשחק אלידם ולא יאמינו כל כך היה [Fol. 16a] מוראי עליהם. כי
כל כך היו דברי צדק ומשפט חכמה שלא היו סבורין שיהיה בפי דבר שחוק
כשאר בני אדם. ואור פני לא יפילון. שלא ישאו פני בכל אשר אומ׳ להם לא
אפיל פני בכם[j]. כי הפלת פנים חילוף על נשיאת פנים או יהיה על דרך העולם
שכשאדם יפה העם ובא עליו יפה ממנו יפיל תוארו. או הוא חכם ויועץ יותר ממנו
יפיל פניו כ׳ שעשה חושי הארכי לאבשלום שאמ׳ לא טובה עצת אחיתופל בפעם
הזאת[k] והאמינו לחושי. 25 אבחר דרכם לא מצאתי בפורישי׳ כי כן רוצה לומ׳
הייתי בוחר ולא סרו ימין ושמאל אך הלכו אחרי וכשאשב אשב בראש. וכשאשכון
אז היתי בינידם כמלך בגדוד ואם בין אבלים היתי כמ׳ אותם המנחמ׳ אבלים כי
החשוב שבהם והזקן מנחמם כמ׳ שעש׳ אליפז בין רעיו XXX. 1 ועתה שחקו ופתח
בדברו שחקו עלי צעירים. ומי הם אותם אשר מאסתי אפילו אבותם הטובים מהם

[a] See XVIII. 16. [b] Ps. LXXX. 12. [c] Gen. XLIX. 24. [d] Isa. XL. 31.
[e] Job XXX. 11. [f] Prov. XXXI. 8. [g] Mic. II. 6. [h] Amos VII. 16.
[i] Two words added in the margin. [j] Jer. III. 12. [k] 2 Sam. XVII. 7.

לשומרו מכל פגע רע. והוא שאומ' 5 בעוד שדי ונו' 6 ברחוק הליכי בחמה חסר אלף שהוא כ' חמאה כ' בית שן[a] ובמקום אחר בית שאן[b]. ורוצה לו' על דרך משל שהארץ היתה לו זבת חלב ודבש[c]. וצור יצוק על דר' ויניקהו דבש מסלע וג'[d] יצוק יתוך או לש' יצק בו מים[e] לש' שפיכה. 7 בצאתי שער. שהוא מקום שופטי' וזקנים. ופתר' קרת קרייה. ולפי שאיוב היה מוקני שער העיר וכן ליד שערים לפי קרת[f] שפ' לפי הקרייה אשר היא העיר והרחובות. ווהו על דר' ובעז עלה השער וישב שם[g]. ואמ' אבי ז'צ'ל' בצאתי שער רק מיציאתי לבדה ליד השער אכין מושבי. כאשר 8 ראוני שהנערים נחבאו מפני ויברחו להם והזקנים קמו נמצא כי לא הייתי צריך לו' להם גשה לי ואשבה[h]. ובנערים נופל לש' חביאה שהם קלים ברגלם ולש' עמידה בישישים כי כן דרך ארץ. 9 שרים עצרו במלין. כי יראים לדבר בפני על כן 10 קול נגידים נחבאו דבריהם בפיהם. וכל למה 11 כי אזן שמעה דברי תאשרני מכולם ועין ראתה צדקותיי ותעידני שאני ראוי למשפט. ונופל לשון עדות על המשפט ואשירה על האזן כ' כל גוים יאשרוהו[i]. שהרי 12 אמלט עני משוע: בשועו על אשר הוא חמוץ ולא אכיר פנים במשפט ולא אגור מפני איש וכן ויתום. 13 ברכת אובד ותועה מנחלתו עלי תבא שאציאנה מיד הגזלן כ' שיפ' למטה ואשברה מלתעות עול[j]. וכן אלמנה שאין עוזר לה מנחליה הפך יתום לא ישפטו וריב אלמנה לא יבא אליהם[k]. 14 צדק לבשתי לעשות כאדם שלובש מלבוש הראוי לו לפי תוארו ומדתו שהכל או' ראוי הוא המשפט והצדק לאיוב בשבתו בשער וכמעיל צניף הראוי לי כן היה משפטי והזכיר אילו השנים שהם נראים על כל הבגדים. 15 עינים הייתי לעור. להראות לו דרך הטובה והישרה. 16 אב אנכי לאביונים להחיותם. וריב לא ידעתי מי הרשיע לעשות יותר הייתי חוקרו. על דר' ודרשת וחקרת היטב[l]. 17 ועל כן הייתי משבר מלהעת עול אותו המרשיע ומשיניו הייתי משליך טרף שטרף ומחזיר לבעליו. ועל דר' זה אמרו חכמים שבור שיניו בדין. 18 ואמר בלבי עם קני אגוע שיהא זרעי נכון לפני עמי וצאצאיי לעיני' במותו. וכחול הים ארבה ימים בשיבה

[a] 1 Sam. XXXI. 10. [b] Josh. XVII. 11. [c] Ex. XIII. 5. [d] Deut. XXXII. 13. [e] Ezek. XXIV. 3. [f] Prov. VIII. 3. [g] Ruth IV. 1. [h] Isa. XLIX. 20. [i] Ps. LXXII. 17. [j] ver. 17. [k] Isa. I. 23. [l] Deut. XIII. 15.

משפטו. ואף בראותם משפט דור של אלה הרשעים יאמרו. אם על יראת אל וסור מרע לקו בחייהם. כן השיט׳. ור׳ יוס׳ קרא שפ׳ 18 ומשך חכמה מפנינים. בדרך רחוקה ומשך ארחות יוכלו לשאת החכמה יותר מפנינים בטוב פתר אם היה דבוק לשיט׳ שפ׳. ולי נראה 22 אבדון רוצה לו׳ הכסילים שכבר אבדו מן העולם והחכמים שמתו ע׳ד׳ כי יראה חכמים ימותו יחד כסיל ובער יאבדו[a]. הם לא ידעו רק מה שיאמרו 23 אלהים הבין דרכה ואחרי שהגענו לסוף זה העניין. אומ׳ כי אילו הארבעה השרשים הנזכרים פה שהם אש ומים רוח ועפר הנזכרים יתלכדו ולא יתפרדו מזכרונם בהרבה מקומות במענה זה. 24 לקצות הארץ זהו עפר. תחת כל השמים אש 25 לעשות לרוח. ומים תכן הנה הארבעה לפי שמהם כל דבר בתחילת ספר בראשית. את השמים ואת הארץ ורוח מרחפת על פני המים[b]. בישעיה בפסוק מי מדד בשעלו מים ושמים בזרת הכן וכל בשליש עפר הארץ מי תכן רוח יי׳[c] במשלי מי עלה שמים מי אסף רוח ומי צרר מים מי הקים כל אפסי ארץ[d]. בקהלת בראשו על כן שנה המפרש שם סובב סובב הולך הרוח[e]. ואו׳ שאותו רוח פאה כי הרוח נזכר שם לעניין אילו ארבעה שהזכיר שם השמש והנחלים והארץ נמצא שהרוח מן הארבעה ופי׳ סובב סובב הולך כי הרוח הולך למסעיו וסובב כאשר עושה השמש ואחר שאיוב הראה לנו ידים מוכיחות כי דור הרשע לקה בעון האב עוד רוצה להוכיח דרכיו שיראת אל וסור מרע הייתה בו. וייסורין לא היו עליו בעבור חוסר יראה ותמימות דרך והוא שמפ׳ והולך מעתה: XXIX. 1 ויוסף 2 מי יתנני עוד להיות כירחי קדם. ולא כמו שהנחלתי עתה ירחי שוא כימי שאלוה היה שמרני מכל רע ושך בעדי מסביב. 3 בהלו. בהאירו. כ׳ ולא יהלו אורם[f] עלי ראשי שהאור בא לי מלמעלה. להאיר לרגלי. לאורו של נרו שהזכיר הייתי הולך חשך בעת חשך לרשעים ואם צרה הייתה לי אורה ושמחה. מי יתנני עוד להיות 4 כאשר הייתי בימי חרפי לפי. שעת חרף קורא עת ראוי ולחלוחית קורא כן ימי נעוריו. או על דרך חרפי ואפלי דתלמוד[g] או כ׳ בחרפם בפלשתים[h]. בסוד אלוה חבור כ׳ נוסדו[i]. נמתיק סוד[j]. עלי אהלי

[a] Ps. XLIX. 11. [b] Gen. I. 2. [c] Isa. XL. 12, 13. [d] Prov. XXX. 4. [e] Eccl. I. 6. [f] Isa XIII. 10. [g] Talm. Ab. zarah, 75a. [h] 2 Sam. XXIII. 9. [i] Ps. II. 2. [j] Ps. LV. 15.

ומשפט הרשעים והוא ידע את מקומה. ומצא חכמה ואת מאין יצא להם משפט
אבדון ומות. 24 כי הוא לקצות הארץ יביט תחת כל השמים יראה ואין דרך
ומקום נסתר מפניו ולא כעין איה ועיט. וטעם כ׳ תחת כל השמים יראה להמציא
צורך לבריות. 25 לעשות לרוח משקל כל ארץ לפי כחה ומים תכן במדה
להשקות כל ארץ כי יש לחה ויש יבשה שצריכה למים ועל כן לא ירד מטר
במצרים כי היאור שם. וגם יש לפ׳ ומים תכן במדה להגהיג עולמו ולשופטו
אם לחסר אם לשבט כמ׳ שאמ׳ למעל׳ לילה גנבתו סופה. שזהו הרוח. ישאהו
קדים וילך וישלך מטר עליו[a] כמשפט [Fol. 15 b] הרשעים מטר על
רשעים נפל כן רוח ומטר שבהם מנהיג ושופט עולמו ולפי מה שצריך מוציאו
מאוצרותיו במשקל ובמדה. ואז 26 בעשותו למטר חק והוא עושה דרך להזיז קולות
שלא יצאו הרבה ביחד ונקראו חזיז לפי שעת הרעם יצא ברק הגראה לעניים ויפלס
נתיב לאפו[b] ועברתו על הרשעים בלבד להרעימם ולהחרידם ולשאר עשה כחק
המטר להחיותם כמלך שבא לעיר ומראה לגדודיו בית אויביו בתרועת מלחמה
לבלע ולהשחית שלא יגעו באחרים כן הוא עושה דרך חזיז למטר פורענות ברעם
קולו אל בית הרשעים לאבדם ובכך מגיד לעולם דרך החכמה והבינה ומקומה שהיו
מבקשין כ׳ שמפ׳ 27 אז ראה מקומה ודרכה הוא דרך משפטן ומקום איבודן כמה
ויספרה לעולם. או ויספרה שם אותה בספר וחקרה יפה יפה דרך משפטן ואז
28 ויאמר לאדם על זה ועל מה זה אילו אובדים יותר מן השאר שהיו תמהים על
כך על מה עשה יי׳ ככה לאיש הזה יותר מן השאר. והגה מאמר לאדם כשיטת
השמים מספרים כבוד אל[c] שאין להם לא אומ׳ ולא דברים אך לפי שבמעשיהם
יספרו בני אדם כאילו הם יספרום. הן יראת יי׳ דרך החכמה שהייתם מבקשים
וממגה יצא להם משפט זה על אשר נברו בזרועם ונתנו חיתיתם בארץ החיים[d].
וסור מרע הוא מקום הבינה שאתם שואלים עליו כי על אשר לא סר מרע אבד דורו
מן העולם אבל מכל מקום בארץ לא תמצא שידעו ויכירו חכמת הבינה המשפט
הזה כי מיראת יי׳ וסור מרע תצא זאת ותייסרו וישובו[e] אחרי שבחייהם שלום ואמת
להם על כן הם בחייהם לא ישימו אל לבם. תם רשעים אחרים במותם לא יכירו

---

[a] Job XXVII. 20, 21, 22. [b] Ps. LXXVIII. 50. [c] Ps. XIX. 2.
[d] Ezek. XXXII. 24. [e] Ms. ויש וכן.

ונהר יוצא מעדן עד ההולך קדמת אשור הוא הסובב כל ארץ החוילה[a] וכן
כולם ועל ידי סיבובן וחיבושן בעולם תעלומה יוציא אור. מה שהיה נתעלמה
חכמות הנה כאשר יבשו המים ייראו העניין שהק' יעש' הדבר והפ'ס' או פי' דברים
חמודים ויקרים שבהם נעלמו מעיני בני אדם יוציא לאור להם עד שידעו מאין יבואו
12 אבל החכמה הנשגבה הזאת לדעת על מה הרשעי' שקמים בחייהם ואבודים
לאחר מותם אין לה מוצא וגילוי שיכיר האדם דרכה ומקומה מאין[b] תמצא לו
וישיגנה שהרי כמה רשעים כמ' דור המבול ואנשי סדום שהאריכו בשלוותם ימים
רבים ובטובה גדולה נתקיימו כמה דורות זה אחר זה. וכמה נגזלים ונרצחים מתו
ברעתם שהרעו להם ולא היה להם מושיע ונוקם והם כלו ימיהם בטוב ושנותיהם
בנעימים[c] וכשאבדו כמ' דורות אחריכן מי ימצא דרך אבודם ומקו' מוצא השמדתם
ומאין 13 לא ידע אנוש ערכה. לחעריכה ולקנותה כי לא תמצא בארץ החיים
רוצה לו' בכל המשפטים שהק' שופט עלימו לא יוכל אדם ללומדה. אבל בארץ
אבדון תמצא כמ' שיאמר למטה. ואפי' 14 תהום וים שהם עמוקים ונעלמים יותר
מכל המקומות יאמרו שאינה בהם שאין אדם יכול לשוטט ולחקור אחריה בקרקע
הים שימצאנו והרבה הון יקר ואבני חפץ ימצא שם והיא לא תמצא: 15 לא יותן
סגור שהוא זהב סגור תחתיה שיוכל למוצאה וכן כולם. 16 תְסֻלֶּה ל' הערכה מן
המסולאים בפז[d]. 17 ותמורתה. ולא תמורתה שמלת ולא מוסב לשנים ומשך
חכמה תוחלת ממושכה היא להשיג מוצא 18 חכמה זו יותר מפנינים והואיל ובכל
החמודות לא תערוך חכמה זו שישיגוה 20 מאין תבא עוד החכמה הזאת להשיג מקום
מוצאה ודרכה. 21 ונעלמה מעיני כל חי. באילו שני מקראות חזר לתחילת דבריו
שאמ' והחכמה מאין תמצא[e]. ולא תמצא בארץ החיים והוא שאו' ונעלמה מעיני כל
חי. ולפי שרוצה לומר דבוק זה כי לקצות הארץ יביט[f]. וכשיט' נתיב לא ידעו
עיט. 22 אבדון ומות אמרו ולא אמ' 21 ומעוף השמים נסתרה. אלא לפי שרוצה
לומר לזה 24 כי לקצות הארץ יביט וכשיטת נתיב לא ידעו עיט[g] אבל 22 אבדון ומות
אמרו כשהוא מאבדם וממיתם. ואחר מיתתם. מאילו שני דינין אנו למדין משפט
הרשעים כי בחטאם מתו ואבדו וכ' שמפ' והולך 23 אלקים הבין דרכה. דרך חכמה

[a] Gen. X. 10, 14. [b] Ms. האין. [c] referring to Job XXXVI. 11.
[d] Lam. IV. 2. [e] See ver. 12, 13. [f] ver. 24. [g] ver. 7.

לזהב יזוק. ואדם יכול למצוא מקום לזהב שיזקיקוהו ויוציאוהו משם 2 וכן הברזל
אשר יקחוהו ומעפר וכן לנחושה יצוק האומן את הנחשת. 4 וכן לנחל גדול אשר
לא יעבר אשר פרץ וגבר כל כך מעם גר מנקב בקיעה קטנה השמים נינרים ממנה
מעט מעט עד אשר גאו ממיו להיות נחל גדול כאות׳ המס׳ במשכנה יחזאקל[a] עד
שנשכחים מני רגל דלו מאנוש נעו שלא יוכל לעבור בם. זה המוצא יוכל אדם
למצוא וכן ללחם ימצא אדם מוצא שיוכל לו׳ 5 הארץ הזו ממנה יצא לחם דשאים
ואילנות ותחתיה וחילופה יש עוד מקום שריפה ומליחה שנהפך כ׳ אש שלא
לגדל ולהוציא לחם אבל 6 מקום ספיר אבניה ועפרות שזהב יוצא משם יש לאותו
מקום זה המוצא. וזהו שאמ׳ 3 קץ שם לחשך ובעברו ינלה מסתרי מחשיכיו. ולכל
תכלית קצי החשך ההוא יוכלו למצוא חקר ומוצא לדעת תכליתו. אבן אופל
וצלמות כלומ׳ אף דבר הסתום ונעלם במחשכי ארץ למטה כ׳ אבן אופל
ונראה לי כי על זה יאמר במענה השם ומי ירה אבן פינת׳[b] והחכמה אין
אדם יכול למצוא בארץ דומין תהום אמר לא בי היא. כי הארץ עצמה
המוציאה לחם ואבנים טובות וזהב אמר׳ לא בי היא[c] ולא ממני תצא חכמה
זו כמו שיוצאין לחם וזהב ואבנים טובות ואף אותו 7 נתיב שלא ידעו עיט שהם
עופות בעלי כנף לא שְׁזָפַתּוּ עין איה לא ראתהו אפי׳ עין איה שרואה למרחוק
יותר מכל עופות 8 לא הדריכוהו לא הלכו באותו דרך או לא השינוהו לראות בני
בעלי שחץ וגבורה ועוז. ורוצה לו׳ שאפילו עופות הבר וחיות השדה שחוץ לישוב
אינן מצוין שם כל כך נעלם ונסתר מיישוב העולם כמו ארץ גן עדן א״ע״פ״כ׳ יש
חקר ונמצא בעולם ואף כי נעלם מבני אדם לגמרי הרי מימיה ונחליה מוצאים
בעולם וידועים לנו והוא שאמ׳ 9 בחלמיש שלח ידו. בחלמיש של אותו מקום
ובאותו נתיב. שלח הק׳ ידו הפך סדריה ואבניה משרשם להוציא מתחתיהם נהרות
איתן 10 שבצורות של אותו מקום יאורים בקע וכל יקר ותעלום זהב טוב ובדלח
ואבן השהם[d] שבאותו מקום ראתה עינו וגילהו לעולם על ידי הנהרות המושכים
ממנה כ׳ שמפ׳ והולך 11 שמבכי שהוא מקום נסתר ומעורבב כ׳ נבוכים הם[e]
ורוצה לו׳ שמבידוע הצורים נהרות חבש וסגר וסיבב ארצות העולם הזה. כ׳ שאו׳

[a] Ezek. XLVII. [b] Job XXXVIII. 6. [c] ver. 14. [d] Gen. II. 12. [e] Ex. XIV. 3.

וסבור הוא שבניו ובני ביתו ועשרו מתקיים אחריו. והוא 18 בנה ביתו בחייו כעש
ובית עכביש מבטחו[a]. שהרי פתאם יאבד ביתו וממונו. 19 עשיר ישכב ולא יאסף
ממטתו בעשרו. או ולא יאסף א'ע'פ' שלא ימות. עיניו פקח משנתו ואינינו לעשרו
זה חלקו ללקות בבניו ובעשרו וי'א' פי' ישכב ימות ולא יאסף לקבורה. ואינו
דבוק בענין. 20 תשינהו כמים הרצים תמיד כן תשינהו בלהות צרות אחרי צרות
עד אבד זכרו ומפ' והולך איבורו. לילה גנבתו סופה. וממקום שהשליכוהו
סופ' 21 ישאיהו קדים וילך וישערה' [Fol. 15a] ממקומו ויצא מרעה אל רעה
מסופה לקדים ויאבד מן העולם והוא אבדון שאמ' להם 22 וישליך מעליו אם מידו
ברח יברח חצי ייסורין ומות והוא המות שיאמ' למט'. וי'א' וישלך המשליך כ'
וינר ליעקב לא יחמול בלי חמלה. ומ'מ' לא יכיר וידע בחייו משפט הק' ועל כן
23 יספק עלימו כפימו. הרואה וישם וישרק עליו מחרבן ביתו לדעת מה זה ועל
מה זה עשה השם ככה לאיש הזה אחרי שלא לקה בחייו. כל הפרשנים הסכימו
כי פסוק XXVIII. 1 יש לכסף מוצא שמוסף על מה שאמ' בצדקתי החזקתי
ולא ארפה[b]. ורוצה לו' למ' אהיה רשע אם בשביל כסף יש מוצא ולכל הדברים
כ' שמסדר רק החכמה ואם כדבריהם מה צורך לנו לכל הארצות הזה שהחכמה
נעלמה ולא מצאתי שפי' זה העניין לבא אל נכון רק ר' אליע' מבאנצי לבדו כי כן
רוצה לו' כי יש לכסף מוצא ולכל הדברים שבעניין לכולם האדם יכול לחקור
ולמצוא להם תוצאות מאין יבאו אבל החכמה הזאת שאני תמיה עליה על מה זה
ועל מה זה לוקה אחרי כן על ידי ביתו ולא מצא בחייו מאין תמצא ומאין תבא
שאחרי שכלה שנותיו בטוב וימיו בנעימים[c] וזרעו נכון לפניו וצאצאיו לעיניו[d]
ובעמל אנוש אינימו[e]. איך נאמ' שדבר זה שאירע בביתו אחריו כי בחטאו הוא
א'כ' היה לו לעצמו ללקות בחייו ואיך נודע דבר הואיל ורק שלום ואמת היה לו
בימיו אבל אבדון ומות אמרו באזנינו שמענו שמעה[f] כשהוא מאבד זרעו אחריו
בסופה וקדים ובלהות וייסורים רעים וקוצר ימים מן האבדון והמות ההוא
אנו למידי' טעם דינו כ' שדעתנו לפר' למט' אבל הפרשנים אינם מבחינין
אמיתת הדבר: וזו היא ענין השט'. ועת' נחורים לפ' דברים שבעניין. ומקום

[a] Job VIII. 14. [b] Job XXVII. 6. [c] cf. Job XXXVI. 11. [d] Job XXI. 8.
[e] Ps. LXXIII. 5. [f] Job XXVIII. 22.

ראוי לכך שהייתי בוש ונכלם בלבי והנה יחרף מלש' חרפה. וי"א שהוא לש'
מחירות. כמ' כאשר היתי בימי חרפי[a] ופי' שימהר לבי להודות לכם על דבריכם
מזה 7 יהי כרשע אויבי שהסית בי את בוראי לבלעני חנם. או פ' כשם שאויבי מרשיעני
יהי מוחזק כרשע ומתקוממי שהרע לי חנם יהיה כעול. כי אני לא רשעתי מאלהי. כי
מה תקות חנף כי יבצע כי יקח ממון וישתכר מחניפותו. מגיז' שונאי בצע[b]. או
יבצע כשבא לקצו ולגמרו' כ' והיה כי יבצע אדני[c]. כי ישל. כי ישליך או לש'
שלוה. על דע' אבן קמח. וכן או' כשיתן הק' לחנף בריאות ושלו' מה תקותו
כאשר 9 תבא עליו צרה. וא"ת' האיך ישל מן שלוה בלא תנועות וי"ו הנה ממנו
שאלו כל בונד[d] אך הם שני שרשין השלה ושלה. וכי יתכן פי' כי ישל אלוה נפשו
מבטחונו ומתקותו שהיה מצפה לראות טוב בצדקתו. והוא ישלה כ' אל תשלה
אתי[e]. א"א"ע' כי ישל מגיז' שלל והקרוב שהוא כ' של נעלך[f]. כן ישל הנשמה
מן הגוף. והוא מחניף לו לו' חטאתי והוא לא חטא מה הוא סבור בכך
להשתכר' הצעקתו ישמע אל כי תבא עליו צרה ולכך מחניף לו' חטאתי. 10 אם
על שדי יתענג לשאול משאלות לבו אינו מרויח בכך כלום. שלא ימצא חן בעיניו
על זה. ובשט' הזאת אמ' למע' אך את דרכיי אל פניו אוכיח. גם הוא לי לישועה.
כי לא לפניו חנף יבא[g]. לו' חטאתי והוא יודע שלא חטא אבל בהוכיחו דרכי
זכותו על פניו בכך יושיענו. אם הוא צדיק ולא בהחניפו לו: 11 אורה אלמד
אתכם ביד אל 12 הן אתם כולכם חזיתם 13 שוה חלק אדם רשע עם אל כמ'
שאמרתי שיש רשע שאינו לוקה בחייו. אלא בניו וביתו אחריו 14 שאם ירבו בניו וב'נ'י'
בעת מותו למו חרב ירבו וצאצאיו לא ישבעו לחם. אבל הוא ימות בעצם תמו
שאנן ושליו. 15 שרידיו הבוחרים מזרעו אחריו במות יקברו כ' שאמ' למעלה ירע
שריד באהלו[h] ואלמנותיו לא תבכינה. לפי שגם עלידם תעבר הבהלה. ע"ד'
וכלתו אשת פנחס הרה ללת[i] כ' שאמ' דוד כהניו בחרב נפלו ואלמנותיו לא
תבכינה[j]. וממונו הפקר לכל אחרי מותו כ' שמפ' והולך 16 אם יצבר כסף כעפר
וכחמר יכין מלבוש. 17 יכין בחייו בחייו וצדיק ילבש אחריו וכסף שצבר בחייו נקי
יחלק אחריו ע"ד' ולחוטא נתן עניין לאסוף ולכנוס לתת לטוב לפני האלהים.[k]

[a] Job XXIX. 4. [b] Ex. XVIII. 21. [c] Isa. X. 12. [d] Jer. XII. 1. So Ms. for בגדי בגד. [e] 2 K. IV. 28. [f] Ex. III. 5. [g] Job XIII. 15, 16. [h] Job XX. 26. [i] 1 Sam. IV. 19. [j] Ps. LXXVIII. 64. [k] Eccl. II. 26.

תנין[a]. פ'א'ע' שפרה [והוא] נוסף ועניינו תקן מן שפר או מן שפרירו[b]. או הוא
כמלת כמוהו נוסף ויחסר דגש מפרש שפרה ונחש בריח. התנין שבים וי'א' שהוא
התלי ונקרא נחש שהוא כ' מעוות ובריח שמבריח מקצ' אל קצהשיטת ר' אליע'
מבאלנייצי 14 הן אלה קצות דרכיו אשר הקצה ויחד להחריד ולהפיל יראתו על
פנינו בהמשל ופחד[c] לבלתי חטא בגאוננו ובגבורתינו. והיה לנו ליראה אותו. שאין
להסתר מפניו והשמים והארץ גלויין ונטויין באויר והים סגור בחול וא'ע'פ' שדברים
הללו נטויים על תוהו ובלימה. מה שמץ דבר נשמע בו. בכל אלה לרשעים
שייראו מפניו שיאמר אחד מהם נתמוטטה הארץ תחתי או השמים נפלו עלי
מרפיפת עמודי שמים ומגערתו שיפחדו ממנו בהרעישו עולמו ויכנע לבם. ואפי
רעם גבורתו שמרעים ונותן קולו להחרידנו ולהפיל יראתו על פנינו לשבר לבנו
כמ' שיפ' בדברי אליהו ובתלים. כי [מי] מן הרשעים יתבונן וישים אל לבו ע'ד
ירעם משמים יי'[d] שבכל זה אין יראתו ופחדו עליהם ליכנע בעמל לבם: והנה
עתה שתקו לו ומששתקו לו חזר על דבריו לקיימם שלא א' עד עתה דבריו
אלא בקוצר ולפי שיט' בלדד שאמ' המשל ופחד עמ' עוש' של' וגו'. אף כי אנוש
רמ'[e]. שמפיל פחדו עליו וישפטנו. והוא השיבו על מה ששופטו בקבר אינו מפיר
משפטו להתייסר כי לא יחיה עוד. ועל אש' מרגיז ומרעיד עולמו ומוחץ רהב
ומחולל תנין ורעם גבורתיו אין מתכונן שבשביל מעשיו הוא זה: XXVII. 1. ויוסף
איוב שאת משלו. כדרך הנביאים. 2 חי אל שבועה היא וכן באגדה דרש
ר' שמע' כן פטר איוב מאהבה עבד את חק' שאין אדם נשבע בחיי המלך
אלא עובד את המלך ומלשון שאחריו נוכל לברר כי שבוע' היא. חי אל'
שהסיר משפטי לנגד עיניו. ושדי שהמר נפשי. 3 כי כל זמן שנשמתי בי ורוח אלוק
באפי. 4 אם תדברנה שפתי עולה שהיתי מכיר בעצמי שחטאתי חטא שאני ראוי
לקבל ייסורין כאלה ושהיותי מצדיקכם להחניפכם ולו' יפה אמרתם כי אני
חטאתי כי 5 עד אגוע לא אסיר תומתי ממני להחזיק שלא אחטא ובכך יבחנו דברי
כי צדיק אני. כי 6 בצדקתי שבידי קודם לכן החזקתי בבא עלי צרה זו ולא ארפה
לעולם ובכך יוודע כי לא חנף אני לפני בוראי לו' רחם עלי מקושי הייסורין: לא
יחרף ויכלם לבבי ליכנע בעמל מימי צרותי וייסורי כי לא חטאתי חטא שהית

[a] Isa. LI. 9. [b] Jer. XLIII. 16. [c] Job XXV. 2. [d] 2 Sam. XXII. 14.
[e] Job XXV. 2. 6.

פחדו והמשל ופחד שלו לעשות שלום בעולמו שלא ינשא ובעלי ורוע. 7 נוטה צפון
על תוהו תולה ארץ על בלימה להפיל אימתו עלינו לפי שתלויה באויר באמצע
הַגַלגל: ומלת בלימה נחלקו יש או' מלת בלימה. שהארץ תלויה באויר בלי
משענת באמצע הגלגלים. ויא' על מישור מנור' בלום היא מלה אחת 8 צרר מים בְעביו
שמנוקבין הם ככברה עומדין צרורים עד עת בא דברו [Fol. 14b] 9 מאחז פני
כסא ע'ד' בשמים הכין כסאו [a]. בשמים כסאו מאחז בפניהם את העב.
זה ע'ד' האותי לא תיראו נאום יי' אשר שמתי [b] וגו' וא'ע'פ' שמאחז ונודר פני כסא.
פרשז בעדו עננו ומלת פרשז. תפיל את אות האחרונה תעמד על עיקרה שהוא
פי' כ' שפ' במלת חלמיש להפיל אות האחרונה ונשאר חלמי לפי שהוא חוק. כ'
יחלמו בניהם [c] וכרכב המזבח [d] להפיל בית וישאר כרכך שהוא סובב המזבח וכן
מחספס [e]. ומלת הרבה כמוהם. עליו בעדו עננו על דר' ישת חשך סתרו.
חשכת מים עבי שחקים [f] 10 וחוק בה לה חק חג על פני מים. חוג שמים והרקיע
שנטה למרחבי עולם. רחוק מאד עד מקום שאין אור [g] העולם יכול להתפשט
יותר. ושם כל האור עם חשך שאין שם אלא חשך ונמצא הכל סגור לפניו סביב
עד עמודי שמים עד למרחוק שאין מקום סביביו לראות ממנו למט' ע'ד' א'ע'
תכלית אומר שכל מה שלמעלה הוא אור ולמטה הפך. א'ע'פ' 11 עמוד' שמים
למטה מהם הנטוים על תוהו ועל בלימה. ירופפו מחטאת האדם ויתמהו מגערתו
שאין להסתר מפניו ולהתכסות בנטיית הרקיע. 12 ובכחו רגע הים. י'א' לש'
שבר. וי'א' ל' מנוח' ע'ד' וחרדו לרגעים [h]. וגם אתו יפתר על שני דרכים. כי
נוכל לו' וחרדו בעת שינוחו אחרים. וגם נוכל לפ' וחרדו לשברים הבאים עליהם.
ובתבונתו שמתבונן במעשה העולם ומשים לבו להחרידם: מחץ רהב: גאות הים
ומרכא כחלל רהבו ושאתו. 13 וברוחו ששפרה שמים רוצה לו' לטהר השמים
ברוחו שהוא מעביר לטהר הרקיע למעלה חוללה ידו נחש בריח בתוך הים
למטה במעמקי ים. ואין כסות לו במעמקי ים במי הים. וע' דעתי וזהו מחץ
שהזכיר חוללת לשון הרג ובנטיית הרקיע ובאחוות כסאו לישמט מפניו כן
נר' לפ' ברוחו שמים שפרה שהוא מחובר לחוללה ידו נחש בריח שלא להפסיק
בין מחץ רהב לחוללה ידו נח' בר' כיוצא בהם המחצבת רהב מחוללת

[a] Ps. CIII. 19. [b] Jer. V. 22. [c] Job XXXIX. 4. [d] Ex. XXVII. 5.
[e] Ex. XVI. 14. [f] Ps. XVIII. 12. [g] Ms. האור. [h] Ezek. XXVI. 16.

ומחריש ומזה עדיין לא השיבו לו כלום והוא שמשיבו 2 מה עורת בדבריך לאיש
לא כח לחזק ידיו רפות מה הושעת זרוע שאי׳ לה עז מגבורה 3 מה יעצת
לאיש לא חכמה לו על זאת חכמה עמוקה מדוע הרשעים הגוזלין והחומסין יחיו
בטובה מה תושיה וחכמה לרוב הודעת להודיע טעמו של דבר מפני מה יש רשע
שימות בעצם תמו בלי פגע ומחלה חרעו נכון לפניו. וגזל רצח ונאף כל ימיו
ויש רשע כמוהו שימות בנפש מרה. ואף צדיק גמור כמו כן. על זה מה השיבתני.
4 את מי הגדת מלין כאלה. כי ידעתי שהק׳ המשל ופחד עמו[a] וסוף דבר יביאנו
למשפט אבל בחייו למה לא יפרע מהם וישלם עד כי ישיב אל לבו ייסוריו ולפי
שבלדד קצר דבריו גם כי לא נכוחות השיבו. או׳ לו ונשמת מי יצאה ממך. ויהיה
מי כ׳ מי שמך[b] דמנוח. קוּמָא נִרְגְּנָא אָלֶינָא יצאה מגופך או פי׳ הנשימה שיצאה
ממך לא רוח אל דבר בך. ולא נשמת שדי הבינה אותך לענות וממי קבלת
אילו הדברים. פי׳ על עיקר דברי לא השיבותני כי אמרת אף כי אנוש רימה ובן
אדם תולעה[c] ובכך יש פי׳ כן שידכאהו לפני עש[d]. וכי כך ידע מכיר כי אלהי
משפט הוא: 5 הרפאים יחוללו. פ׳א׳ע׳ אפי׳ המתים הק׳ יחולל מתחת מים ושוכני
האדמה והמשיל על ידע כי בשאול שהוא מקום סתר שם יעשה חפצו שהוא
נוטה צפון. וזה ע׳ד׳ רקמתי בתחתיות ארץ[e]. המתים שהם אילו הרשעים חיתיתם
בארץ החיים[f] לרצוח ולנאוף ומתו בשלום. וכי יבראו ויחוללו עוד ויחיו
משמתו אף מתחת המים ובלחלוח הארץ הפריחו ויחיו להכיר ולדעת את משפטו
ששפטן ברמה ותולעת וריקבון וישובו ויכנעו מפניו שתאמר שה׳א מודיע לרשע
עצמו כי יש אלהים שפטים בארץ[g] אילו היה כן היתה תשובתך נכוחה באומרך
אף כי אנוש רימה ובן אדם תולעה[c] שזה היה דומיון גמור לאדם המתייסר בחייו
כמוני אבל אינו כן כי משמת אדם לא יחולל ויברא עוד לשוב בחיים שידע ויכיר
משפט הק׳ ששפטו בקבר ויכנע׳ כי 6 ערום שאול. מגולה הוא השאול שהמתים
נתונים בו לשופטם הם ברקבון ורמה עד יכלה גופם לשוב אל העפ׳ ואין כסות
לפניו לאבדון. להסתר שם מפניו עד יכלו לנצח ויאבדו. ע׳ד׳ אם יסתרו
בקרקע הים[h] נמצא לאחר מִיתָה לא ישובו להכיר משפטו שיכנעו ושלום ואמת
היה להם בחייהם ואיך ידע ישוב. נמצאת תשובתך הכל אבל בכך הוא מפיל

[a] Job XXV. 2. [b] Judg. XIII. 17. [c] Job XXV. 6. [d] referring to IV. 19.
[e] Ps. CXXXIX. 15. [f] Ez. XXXII. 24. [g] Ps. LVIII. 12. [h] Amos IX. 3.

פוקד עליהם עונם בחייהם ולמה כאשר עשה לי וירעו ויכירו דרכיו כי אלהי
המשפט הוא כאשר אתם אומ׳ עלי היה לו להודיעם כי הוא מושל בכל ורואה כל
מעשיהם ועל זה ישיבנו בלדד: XXV. 2 הַמְשֵׁל וָפַחַד. רוצה לו׳ אמר׳ שיהיה לו
להכיח את הרשע בחייו ולהודיע דרכיו לו ולהפיל מוראו עליהם שיראו ויפחדו
ממנו כן הוא אר׳ שהוא מושל ועוצר ומפיל פחדו על צבא מרום על כן שעושה
שלום ביניהם שאין שר אומה מתגרה בשר אומה אחרת וכל צבא מעלה נכנעים
לפניו. וי״א׳ ופחד עמו א׳ע׳פ׳ שעושה שלום במרומיו מה שאין כן במלך בשר ודם.
כי כשהוא קורא שלום הוא מתפחד ואם תא׳ לפי שצבא השמים מועטים ע׳כ׳ או׳
3 היש מספר לגדודיו וא׳ע׳פ׳כ׳ על מי לא יקום אורהו. אין אחד שיוכל ליסתר
מפניו ולא כמ׳ שאמרת שמעלים ומסתיר פניו מבני אדם שלא ישפטם. כי כלם
יפקדו איש לא נעדר[a]. 4 וא׳כ׳ מה יצדק אנוש עם אל שלא ישים אליו עיניו ולבו
לחקרו ולפוקדו ובמה יזכה ילוד אשה המחולל בחטא שלא יביאנו במשפט על
כל נעלם[b] שאת׳ או׳ שיש רשעים שטוב להם כל ימי חייהם ולא יביאם במשפט
וי״א׳ היש מספר לגדודיו צבאות מעלה ומטה ואיך מכולם או׳ לא האיר לי השמש
ולא האירה לי הלבנה. כי כלם בשוה יאירו כעבד כארוניו כן שוה משפטן בכל לפי
שהוא יוד׳ עמעשיהם ומחשבותם ולפי שהזכיר על מי לא יקום אורהו שזהו השמש לעין
כל או׳ 5 הן עד ירח. עד כתרג׳ סר שהוא מתכסה ונסתר מכל צבא השמים
לחסר ולמלא בעתו שלא יקדים ושלא יאחר רגע ולא ישבת מתוקו ומשפטו שנ׳
עש׳ ירח למועדים[c]. וכוכבים בלילה לא זכו בעיניו שלא תהא עינו עליהם תמיד
להוציא במספר צבאם ע׳ד׳ התוציא מזרות בעתו[d]. ומלת יאהיל מגיז׳ לא
יהלו אורם[e]. והאלף בו נוסף וי״א׳ מגי׳ אהל. 6 אף כי אנוש שהוא בריה קלה
כרמה ותולעה נשפט במותו שהמשל ופחד שלו להמשל בו ולשופטו ולייסרו
ולהוכיחו תמיד ועינו עליו לפוקדו בפקודת משפטו ולא כמו שאמרת ואלוה לא
ישים תִּפְלָה[f]. XXVI. ועל זאת ישיבנו איוב כי מה השיבו בכך שכל שכן אם הוא
מרקדק כל כך להשלים חק כל אחד שיש לו לשפט הרשעים בחייהם להכניעם
ולהפיל פחדו עליהם ואם עוש׳ שלום במרומיו שהיה לו לעשות שלום בבני אדם
שלא יבלעו הגדולים את הקטנים ולמה יש רשעים שמאריך להם ומביט בוגדים

[a] Isa. XL. 26. [b] Eccl. XII. 14. [c] Ps. CIV. 19. [d] Job XXXVIII. 32.
[e] Isa. XIII. 10. [f] Job XXIV. 12.

הארץ יקללוהו ויבוזהו על כן ניכרים על כן לא יפנוה דרך כרמים. שאול חטאו
שם יקבלו דינם ובחייהם לא יקבלו ייסורין. 20 ישכחהו רחם. שיהא נתעב ונמאס
בחייו מן הדין ומיום׳ בלי רחמים ונעזב כמוני. והנה רחם שלא יהא אדם שיכמרו
רחמיו עליו. מתקו לרמה. כמוני. שלבש בשרי רמה[a]. ולא שימות בעצם תמו
כלו שלאנן ושליו[b]. עוד לא יזכר שימחה שמו ותשבר כעץ עולה שלא ילמד אדם
ממנו לעשות כמוהו ונשארו הנשארים שיהא 21 רועה עקרה לפי שלא תלד להוכיר
שמו לא יהיה זרעו נכון לפניו. ואף אם אלמנה ישא שכבר ילדה ורוצה להקים
לו זרע לא ייטיב לו בכך שתהיה משכלה. והאגדה ידועה 22 ומשך הק׳ אותם
אבירים בכחו להחיותם [Fol. 14a] מתוך שמאריך להם ועיניו על דרכיהם שלא
יכשלו או יהיה פי׳ ומשך. הרש׳ אבירים אחרים אשר שמנו ועשתו[c] וענקתמו
נאוה[d] בכוחו לייסרם בחייהם שיקום בבקר ויאמ׳ מי יתן ערב[e] ולא יאמין בחיין
מפחד לבו וממראה עיניו שהרשע עושה לו והק׳ 23 יתן לו להיות לבטח. בתיהם
שלום מפחד[f] וישען על כך לעשות כחפצו וחשב אין אלהים א׳ע׳פ׳ שעיניו על
דרכיהם לו ולחביריו. מניחו לעשות חפצו בחייו ובכן לא יכיר הרשע אבל
24 רומו[g] מעט שלא יוכיחם לרום להיות גבוהים כל כך שיהיה תמיד משפילם
ומכניעם ומשבר זרוע רמה שלהם ע׳ד׳ ותשליכני[h] ולא היה מלא לעשות רעה
ואם המכי. כ׳ כי ימיך[i]. שמרוב עני לא יוכיחם להתנאות ככל יקפצון העולם
המדוכאים בייסורים ועוני או יקפצון ועולתה קפצה פיה המשיל עניי הארץ ואז
היה גובהם כגובה שבולת שלאשר ראשו עליו יכביד שלא יהא בהם כח וזרוע
להרע לינדל ואם לא כן הוא כדברי שאילו היה מייסר כלם בחייהם כאחד שאז
יקפצון מלעשו׳ רע. איפו מי הוא שיכזיבני כי אז כל החטאים ישמעו ויראו אבל
עתה שהרשע ימות שלאנן ושליו ולא ינגע בחייו ואחר ימות בייסורין קשין וקובר
בניו בחייו כאשר אמר ת על כרחך מוסר תשא ממנו ואיך תאמרו שבחטאי לקיתי
שהרי אתה רואה שרשעים גמורים יכלו ימיהם בטוב[k] הרי אין מדה שוה בכל:
הנה דברי איוב מפלשים שאם כן הוא שלפי שהוא נתאכזר על יתומים ואלמנות
לאחרים על כן לקה בחייו יותר והמה רשעים גמורים ורוצחין ונואפין שאין הק׳

[a] Job VII. 5. [b] Job XXI. 23. [c] Jer. V. 28. [d] Ps. LXXIII. 6. [e] Deut. XXVIII. 67. [f] Job XXI. 9. [g] Ms. רואה. [h] Ps. CII. 11. [i] Lev. XXV. 25. [k] Job XXXVI. 11.

עלי. וסתר ובסתר פנים שאין אדם רואהו כי מסוה ישים על פניו. או פנים ישים
כמ׳ וישם פניו לאיים[a]. 16 חתר בחשך יתכן שמוסב על הגנב ועל הנואף ליכנס
ולקלקל ובבא היום חתמו למו. פ׳א׳ חותמין הבתים להכירם בלילה. וסוגרו
בערם לישן כסבורים שאין מכיר במעשיהם כשעשו בלילה כהסתרם ביום לא ידעו
אור היום ומהלכו. ויא׳ לא ידעו אור אינם חושבין שהק׳ רואה 17 כי יחדיו בקר.
הבקר בעיניהם לילה לעניין כן שיכיר איש את רעהו[b] להם בלהות וצלמות. וי׳א׳
כי היה להם להכיר. ויתכן הבקר בעיניהם לילה לעניין כן שיכיר הק׳ באלקות
הן הרעות שעושין צלמות הלילה. שאו׳ אחרי שאינו מולכים ונסתרין כהאיר
כהיום מי יראה לנו ומי יכיר במה שעשינו בלילה ויחדיו הבקר והלילה שווין
בעיניהם. שיכיר הק׳ ביום כהסתרם בכל מה שעשו ואף בלילה יכיר כמ׳ ביום
והם לא ידעו אורו וכל כך למה לא הכירו אור דרכיו כי אלוה׳ משפט הוא. שהרי
18 קל הוא במפלתו על פני מים שמחליק קלה מאד להם חלקת מפלתם בארץ.
ומלת תקולל כמ׳ קלות. ורוצה לו׳ שאין מפלתם כבידה. וחבטה של יסורין
קשין שלא יהא עוד להם תקומה ליפול במהמורות בל יקומו[c]. והיאך שלא יפנה
עוד דרך כרמים. למצרים תחת שדות אחרים שגזלו וקצרו רעבים נשאו עמר[d]
ואז יעשו לו כאשר עשה. 19 ציה עצירת גשמים גם חום יגזלו לו מימי שלג. החורף
שכל מה שירטיבו והפריחו מימי חחורף יבשו הצייה והחורב. והיא מידה כנגר
מידה. שמרד להם הק׳ בחייהם תחת הגזילות שגזלו בכרמים ויקבים והם
שאול חטאו. שנתחייב׳ מיתה על אשר עשו. שהרי המיתו בעליהם בצמא וברעב
והרגום אם עמדו כנגדם. והק׳ מורד להם בקלה והיה לו לייסרם בגופם ובנפשם
בחייהם כמוני שהרי שאול חטאו ונתחייבו יותר ממני זאת שיט׳ לאליע׳ ופ׳א׳ע׳ מה
שכרם של אילו הרשעים שהק׳ ישיב להם בקר לצלמות. כי יכיר עליהם בלהות
צלמות. וישים אותם כדבר שהוא צף על פני מים כאשר ינוד הקנה[e] ולא יכיר
אליהם שיאבדו מן העולם הם חלקתם וכרמיהם במימי שלג. שיגזלו אותם גם
ציה גם חום כן ירדו אל שאול. ויתכן קל הוא וי׳ לסטים אחרים המלסטים בים
לפי שתקלל נחלתם[f] בארץ ויראים ללסטים על כן הולכים בים שאם ילכו עוד על

[a] Dan. XI. 18. [b] Ruth III. 14. [c] Ps. CXL. 11. [d] XXIV. 10.
[e] 1 K. XIV. 15. [f] So Ms. for חלקתם.

פותרהו מלש' אם חבל תחבל[a] 10 ערום הלכו אותו השבוי לפניהם. ורעבים.
ומרעבים. או י"ל' כי האנשים הגנולים לא היה להם לחלק רק עמר מפיהם
נשאו השאר: 11 בין שורותם בין חומות ונדר הכרם כעלו בשרותיה:[b] יצהירו.
יכתשו הזתים לעשות יצהר ונקרא כן לפי שבאורו יאיר כצהרים ובתוך כרמם
יקבים דרכי לעצמם וצמיח הבעלים 12 מעיר מתים כמ' החרם כל עיר מתים[c] והם
אנשי ביתם של הגנולים ינאוקו יצעקו. מפני אילו האונסים.. ונפש חללים. ע'ד'
קול דמי אחיך[d] תשוע לשמים לא ישים תִפלה להענישם בחייהם ולהודיעם
שרואה את מעשיהם. ע'ד' ראיתי תִפְלה[e] והגה לא נצפנו עתי רעתם לפניו. ואין
לך אבודים ומייסרין כמותם וא'ע'פ' לא ראו משפטו בחיהם. ואיך תאמרו כי על
מה שעשיתי רעות בחיי נתייסרתי אילו יוכיחו שאינו כן. 13 במורדי אור. שקצים
באורה כי כל מעשיהם בחשך או הק' שהוא אור המאורות. ויא' המה היו במור'
אור ולא אני שאמרת עלי. שאמ' עבים סתר לו ולא יראה[f] כי חלילה לי לו' כן.
אבל המה אמרו כן כ' שיאמ' 14 לאור יקום רצח 15 לאמר לא תשורני עין. ויתכן
במורדי מגורת ירד עם ביאת שמש כמשפ' גנבים ההולכים בחשך. וכן הוא או'
לא הכירו דרכיו של האור הגזכר ומזה ישיבנו בלרד. על מי לא יקום אורידו[g].
נראה לי ולא ישבו[h] בנתיבות' אשר השמש זורח פן יתפרסמו. וי'א' לא הכירו דרכי
של הק' שהוא אלהי המשפט על כן עשו מה שעשו שהיו או' אין אל רואה ולא
ישכן בנתיבות משפטו שהוא שופט את הרשעים. לאור מיד כשיאור היום כעלות
השחר ששיירות נוסעות או יקדים לפניהם וישב במארב על הדרך על כן או'
יקטול עני ואביון ויטל את שלו. שאינו לטול אלא בחוקה ובגלוי ובלילה שיכול
ליטול בסתר יהי כגנב חחותר בתים על עיסקי ממון. וי'א' ובלילה אם ימצא
שיירא בלילה סמוך ליום. יהי כגנב החותר בתים. כן בא במטמונים ובחושך
וחוטף מה שיכול בלא רציחות והולך לו. והאגדות ידועות. 15 ועין נואף הנה
דבר על הגונב ששונא אור היום ועתה ידבר על הנואף שהוא דומה לו בעניניו.
שמרה נשף. שהוא ערב: לא תשורני עין סבור שאחר שאין אדם רואהו שהוא
ניצול. כי מהק' אינו ירא שחושב בלבו לו' עבים סתר לו ולא יראה כאשר אמר'

[a] Ex. XXII. 25. [b] Jer. V. 10. [c] Deut. III. 6. [d] Gen. IV. 10.
[e] Jer. XXIII. 13. [f] Job XXII. 14. [g] Job XXV. 3. [h] Ms. ישכן.

שלא ידע הק' מיד בעת שנעש' כמ' שמפ' במטה. העתים לאור יקום[a]. חתר
בחשך[b]. וידעיו שהיה להם לידע אותו ולהכיר שהוא רואה הכל. לא חזו ימיו.
ולא משפטו ונקמתו שישלם עליהם בחייהם וידעו כי כשעושין במחשך מעשיהם
שיי' רואה לא נצפנו עתי רעתם לפניו. והנה ימיו כמו. כי יום ליי' צבאות[c] שהוא
יום נקם. או וידעי של הק' לא חזו ימיו מאותם שידבר גבולות ישינו: ואין נכון
פ' אחר. ועתה מפ' עתיהם 2 גבולו' ישיגו. הם ישיגו גבול מקריבי בית בבית
שדה בשדה[d] עדר גזלו וירעו לעצמם ככל העניין וסוף דבר ואלוה' לא ישים
תפלה[e]. 4 יטו אביונים מדרך ודרך או' ענוים יטו מפחדם שמארבים להם בדרכים.
נוטשין והולכין דרך אחרת. ומדמה אותם 5 לפראים שהם לימודי מדבר לארב
העוברים. יצאו בפעלם מה הי' פעול יצאו בבק' לבקש טרף. [Fol. 13b] ערבה
לו'. לפרא שהזכיר ללחם שיאכלו הנערים ההם ההולכים בחבורתו לגזול ערבה
ומדבר כפל זה על זה 6 בשדה בלילו של אחרים יקצרו לגזול. ויתכן בשדה בהיות
תבאותו בליל חמיץ[f] שלא נתייבשה עדיין יקצרו אותו בעליו מפני ולהניס מפניהם[g]
וכרם של אחרים הרשעים שהזכיר נוטלין לקשו צמח שלו כמ' בתחילת עלות
הלקש[h]. ויתכן של רשע אחר חברו: ילקשו. יאחרו. בצירתו. א'ר' אליע'
וכרם של רשע המצפה מתי יגיע זמנו לבוצרו ויבצרוהו ילקשו בעוד שהמלקוש
שהם רסיסי המטר בעת הקייץ ולא ימתינו לבוצרו עד עלות השמש פן יבואו אלה
הרשעים עליו ויבצרוה. והנה ממהרים עובדי האדמה תבואתם לקצור בטרם תתבשל
וכרמם בטרם תתבשל יבצרוה מזרם של הרים למטר שנפל עליה מפחד אלה
הרשעים. ושטת מדין יוכיח זה שכת' שם שהיה גדעון חובט חטים להניס מפני
מדין[i]. 7 ערום ילינו. לפי שנטלו כסותו ואין לו לכסות בקרה. ואותם העניים
שאין להם בגדים שנסתרים תחת הסלעים 8 ירטבו שיעשו ירוקין מרוב הצינה או
יהיו מלוחלח' כמ' רטוב הוא[j]. 9 יגזלו משד כמ' ושד מלכים תינק'[k] יניקת היתום
מקום מאכלו ומזונותיו או יהיה פי' יגזלו יתום משדי אמו ומתעמרין בו ומוכרין
אותו. ועל עני יחבולו. יפילו גורל על ד' יחלקו בגדי להם על לבושי יפילו
גורל[l] והוא שמחלקין להם נחלתו ושדותיו ואין לש' חבל אלא בקרקע. וי'

[a] Job XXIV. 14. [b] XXIV. 16. [c] Isa. II. 12. [d] Isa. V. 8. [e] verse 12.
[f] Isa. XXX. 24. [g] See Judg. VI. 11. [h] Amos VII. 1. [i] Judg. XI. 11.
[j] Job VIII. 16. [k] Isa. LX. 16. [l] Ps. XXII. 19.

תכונתו ומקום משפטו שהזכיר ישר וצדק. נוכח ומושר עמו וי"א המתווכח עמו.
והיתי נפלט לנצח מאותו שופט ומייסר אותי עתה שעוד לא היתי נמסר בידו.
8 הן קדם בכל מקום שהיית' הולך הייתי הולך בבטחון כי קדם ואחור לא היתי
מוצא אותו אשר ייסרני ולא הייתי דואג פן יארע לי. 9 בעשותו שפטים באחרים.
לא הייתי רואה יעטף על ימין לייסר אחרים עד שידו עטופים הייתי נפלט מידו
10 שדרי ידע הק' והכיר כבר במשפט דרך שעמדי בחנני וכזהב הייתי מוצא בלי
דופי ועון שהרי 11 באשורו וגו'. אחזה תרגומ' של אראה[a] על כן טעמ' לעי' מורת[b]
קדם מערב אחור. וסעד ארם מקדם ופלשתים מאחור.[c] שמאל צפון שכל ההולך
למורח שמאלו לצפון. וגם י"ל' 8 הן קדם אהלך על הק' שכן החל 3 מי יתן ידעתי
ואמצאהו. 9 ויעטף ימין כסה הדרום 11 באשורו במעגלו. ולא אט ימין ושמאל
12 מצות שפתי' לא שמרתי. ועל שמרתי מוסב: מחקי כמו לחם חקי[d]. ואכלו
חקם[e] יותר מחקי ומזוני הייתי זריז לצפון אמרי פיו שלא יסורו מלבי. וגם י"ל'
מחק ששם לי וממצוה אשר שם עלי לא אמיש שהרי צפנתי אמרי פיו או מחקי
מרגילותי שהורגלתי מנעורי. 13 והוא באחד יש או' שבית באחד נוספת ויתכ' לומ'
על זה לפי שהוא יחיד בעולם. וגם יש לפ' אבל הוא בדבר אחד דן את האדם.
ומי ישיבנו על משפטו עוד. ופ'א'ע' כי באמת בית באחד אינה נוספ' אבל הוא
סוד גדול. ומשנפשו איותה לאלתר גומר את דינו ואיך אערוך לפניו משפט. ולפי
שאמ' מחקי צפנתי אומ' 14 כי היה לו להשלים חקי ומשפטי לחקור תחילה על
מעשי ולהשלים לי כצדקתי והרי כהנה רבות עמו להשלים הק אחרים ומטיב להם
ואני לא זכיתי לכך. ויש א' כי ישלים חקי חק הייסורין שהחל לייסרנו וכהנה
רבות שאינו גומל לאדם כפי מעשיו 15 על כן שאינו גומל לאדם כפי מעשיו
מפניו אבהל לבא עמו במשפט וכשאתבונן בדרכיו אפחד. 16 ואל הרך. איך
אפתח פה לפניו 17 נצמתי לש' צמיתות. כי לא נכרתי לצמיתות מפני החשך
אשר עלי. ואשר לא כסה מפני האופל עד שאמות. ויהיה לא מוסב גם באחרנה
או פי' והיה מכסה מפני אופל שלא היה מייסרנו עוד ואז לא הייתי נבהל ממשפטו
או פי' מפני חשך שיצאתי לאויר העולם שכן היה חפצי XXIV. 1 שמדוע הוא זה
משדי לא יצפנו עתי האדם ולילה כאור יאיר לפניו שלא יוכל אדם לעשות דבר

---

[a] Ms. ארא. [b] in margin. [c] Isa. IX. 11. [d] Prov. XXX. 5. [e] Gen. XLVII. 22.

נדריך תשלם כי יצילך ע״ד שא׳ יונה אשר נדרתי אשלמה[a]. ודוד א׳ נדרי לי״י
אשלם[b] שזה אחרי עשות השם בקשתם 28 וַאו תגזר אר׳ ויקם לך בחטף קמץ תחת
שורק. ולא כמ׳ עתה שזמותי נתקו. וַאו על דרכיך נגה אור ולא כמו עתה שאמ׳
על נתיבותי ישים חשך[c]. 29 כי אף אם השפילו אחרים ותאמר גֵוָה. פת׳ תוכל
להגביהו ולנשאו בדבריך. ושח עינים הפך גבה עינים יושיע הק׳ בשבילך. ופ׳א׳ע׳
כי אתה תורה כאשר השפילו הרשעים. שזה על ידי גאוה שלהם נשפלו. ואדם
אחד שהוא שח עינים יושיע הק׳ כן 30 ימלט אינקי כמ׳ אין נקי. ק׳ו׳ שתועיל
לעצמך. וע׳ד׳ אבן פרחון אינקי כמו ועשה אח[d] שהוא אחת. וכן ע׳ד׳ שפתי
דלת[e]. ופ׳א׳ע׳ אינקי כ׳ יושב האי הזה[f]. הפך ארץ כי תחטא לי[g] ונמלט תהיה
בבר כפיך: הנה תשובת אליפז לאיוב כי לפי שגזל וחמס ודיכא זרועת יתומים
ואלמנות על כן סביבותיו פחים וסבור היה שהק׳ לא ראה ולא ידע בכל מעשיו
הרעים. ושאין הק׳ משקים בחייהם אלא אותם רשעים שאינם רעים אלא לשמים
אבל אם רע הוא לבריות מייסרו בחייהם כמוהו: ועל זה ישיבנו איוב על מה
שאמ׳ שגזל ודיכא זרועת יתומי׳ הלואי והייתי יכול לערך לפניו משפט ואדעה
מילין יענני. אם יאמר שעשיתי זאת כדבריך. ועל שאמר שאין טוב לרשעים
שמריעין לאחרים. הרי כמ׳ וכמ׳ שגזלין וחומסין לאחרים ואלוה לא ישים תפלה[h]
בחייהם כלל: XXIII. 1 ויען איוב 2 מרי שיחי. כמ׳ עני ישר׳ מורה מאד[i] ופי׳ מרה
שיחי מכל שיחות. וי׳ל גם היום שהייתי סובר להיות שקט ממריבותיכם שלא
תכלימוני עוד מרי שיחי וכעסי ע׳ד׳ דבריכם או גם היום אחרי תנחומותיכם. ידי
הצרה שאני מוצא כבדה יותר ממה שאני מתאנח ומתאונן עליה. ורא׳ שכן אר׳
מכתי כבדה על אנחת׳. שאני מתאנח על שאתם מעידין בי שגזלתי ושחמסתי
ויהיה כ׳ על מצות ומרו׳[j] שהוא עם ועל כן סביבותי פחים. 3 תכונתו. מכון
כסאו לערוך לפניו משפט. על זאת שהמשפט הוכחת דברים. 6 הברב כח.
שיש לו יותר ממני יריב עמדי בחזקה לא כן מדתו אך הוא ישי׳ בי לפי שהוא מכיר
שהוא בוחן כליות ולב ולא עלילות מדַבֵּר אחר כי אם על הריב. וא׳א׳ע׳ מלת
ישים כמ׳ וישימו וישכילו[k]. לא אך אין מי שיבין בי אלא הוא 7 שם ישר במקום

[a] Jonah II. 10. [b] Ps. CXVI. 14. [c] Job XIX. 8. [d] Ezek. XVIII. 10.
[e] Ps. CXLI. 3 where the reading is דל שפתי. [f] Isa. XX. 6. [g] Ezek. XIV. 13.
[h] Job XXIV. 12. [i] 2 K. XIV. 26. [j] Num. IX. 11. [k] Isa. XLI. 20.

ורעה וצרה לא היית רואה. ולא שפעת מים תכסך להמטיר עליך פחים על
מעשיך הרעים. וי"ל או' חשכת מים המקדרים העבים לתת בטחונך בם 12 הלא
אלוק גבה הוא שמים. וראה כי גבה ראש ככבים כי רמו ממנו. ועל זה בטחת
13 ואמר'. כראותך שאינך רואה חושך ורעה מה ידע אל[a] כמ' שאני עושה. הבעד
ערפל שבינו לביני ישפט הלא 14 עבים סתר לו ולא יראה במעשי. וחוג שמים
סיבובם כמ' ובמחוגה[b]: 15 הארח עולם. הצלח דרך רשעים מקדם אשר דרכו
והצליחו מתי און להתקנא בהם על שלא לקו בחטאם להתווכח עמו למה הרע
לך יותר מהם אשר גם להם הרע. 16 שקומטו בלא עת מן העולם ונכרתו.
ובמקום אשר נהר יוצק יסודם כאנשי דור המבול. ואת' או' טוב לי להיות כמוהם
17 מה יפעל שדי למו בעובדם אותו 18 והוא מלא בתיהם טוב ואני עצת רשעים
רחקה מני. והיה לך להטיב לי יותר מהם וא' הרעות לי יותר מהם וכי על אותה
הדרך אתה סבור לזכות בדין. 19 הלא יראו צדיקים במפלתו וישמחו ונקי ילעג
למו כנח ובניו שנשארו והם מתו מנהר שיוצק עליהם והארץ היה יסודם. 20 אם
לא וכי אין זה אמת שנכחד[c] קימנו במי המבול ונשמר יתרם שהם בניהם אכלה אש
בסדום. והנה קימנו כמו קמינו. ופי' א"ע' אם לא נכחד הנקי שהזכיר למעלה
שהוא קימנו. ופי' כי אנו עדים שלא מת הנקי. ור' אליע' שאם לא היה נכחד
יקום שלנו אף יתרם שנותרו מהם אכלה אש. ואתה מקנא בהצלחתו שהצליחו
בחייהם וסבור לזכות בדין על כך. על אשר הרע לך בחייך הנח דרך זאת.
21 והסכן והועיל לעצמך עמו ושלם ואז תהיה בשלום 22 קח נא מפיו תורה על
ידינו ושים אמריו שאם או' בשבילו בלבבך. 23 תרחיק עולה שגזלת וחמסת
מאהלך. 24 ושית על עפר בָצֶר. ולא כמו שאמר לו יתצני סביב ואלך[d] והתחזק
בצור נחלי' אופיר שלא ימוטו 25 והיה שדי בצריך. מבצריך. וי"א' בית שימוש
ויהיה באויביך להזיקם וכסף תועפות הון עתק יהיה לך ע"ד' הון עשיר קרית עוזו[e].
כמ' ותועפות ראם[f]. [Fol. 13a] 26 כי אז תוכל להתענג על שדי לשאול משאול
לבך בבטחון ואז תשא אל אלוה פניך ולא על דרך שאתה מתאונן וצדקתי לא
אשא ראשי ואז אם[g] 27 תעתיר אליו וישמעך[h] ולא כמו שאתה צועק ואין עונה ואז

[a] Ms. ירע אלי. [b] Isa. XLIV. 13. [c] Ms. שנכחר. [d] Job XIX. 10.
[e] Prov. X. 15. [f] Num. XXIII. 22. [g] Job X. 15. [h] Ms. וישמרני.

כך מידה במידה וזאת השיטה נכוחה היא כדברי אליפז: ויען אליפז. 2 הלאל
יסכן גבר. היש גבר שיוכל ללמד להק'. מה יש לו לעשות. כי יסכן. כי
כשירצה ללמד להק' הק' משכיל עליו. והזכיר יסכן כנגד שיאמר הסכן נא עמו
ושלם[a]. מצאתי בפי' רב' יעקב. ואמר ר' אליעזר. הלאל יסכן ויועיל גבר
שיוכל ללמד במעשיו ובדרכיו הטובים שכשיסכן ויועיל לו במעשיו ובעבודתו יהא
משכיל ומשים לבו אליו להטיב לו ולהועיל לו מידה במידה כמ' שמפ' והולך.
3 החפץ יש לשדי כשתצדק. ואם בצע לו אם תתם דרכיך שאת' או' עצת רשעים
רחקה ממני[b]. מה הרויה הק' בעבודתך שאתה מבקש שכרך ומה נטלו הם ממנו
במה שאמ' מה שדי כי נעבדנו[c] שיהיה לו לייסרם בחייהם: 4 המייראתך שאתה
או' שאינו דן אחרים כמוך יוכיחך ויבא עמך במשפט לייסרך בחייך שאף אתה
אלו לא חטאת יותר מהם שאומ' מה שדי כי נעבדנו[c] לא לקית בחייך. 6 כי תחבל
אחיך חנם שאינו חייב לך כלום ואתה או' שהוא חייב לך ומ' שאמר לו
5 הלא רעתך רבה. כי כן יעידו בך מקריך ופגעיך שעשית כך וכך כמ' שמסדר.
את' עש' עצמך צדיק ואין הבריות מכירות בך. וכן 6 בגדי ערומים הפשטת. כי
כן צריך לפרש. שאין אדם יכול להפשיט הערום שאין עליו בגד להפשיט. והן
הן ייסוריך שאת' מוצא וא'ת' אם עשיתי אלה הרעות כנגדן עשיתי טובות ע'כ'
או' 7 לא מים עיף תשקה בביתך שאי' אחרים מכירין ויודעים בדבר ומנעת לחמך
ולא קדמת בלחם ובמים. וכל זה היתה יכול לעשות בלא הבחנת בני אדם.
8 ואיש זרוע היית שלו הארץ ובזריע גזלת וחמסת והית או' שהם חייבי' לך. ואין
או' לך מה תעשה כי היו סבורין שכדין עשי' ובטחת על שלא היו יכולין להוציא
מידך בזרוע ולא במשפט שהרי נשוא פנים היית ומי יחייבך לשלם ועל דרך זה
9 אלמנות שלחת ריקם משלהם וזרועי' יתומים ידוכא על ידך. ואמ' הזרועות
כנגד איש זרוע[d] וגם יתכן כפי'ר'ש' שהיית גדול תירש הארץ ולפי שהיית נשוא
פנים. תשב בה ותאריך ימים כ' ותשבו בקדש[e] 10 על כן סביבותיך פחים עתה
בחייך. יותר מאותו שאומ' מה שדי כי נעבדנו[c] כי להם לא ירע אלא לאחר
מותם כאשר אמרת הואיל ולא הרעו לאחרים כמוך. 11 או' על זה בטחת שחשך

[a] XXII. 21. [b] XXI. 16. [c] XXI. 15. [d] ver. 8. [e] See Deut. I. 46. [f] XXI. 15.

שפי' מנעתי עד אותו יום והיה לו לראות כידו ומחמת שדי ישתה[a] כמוני. 31 מי יגיד על פניו דרכו. מי הוא אשר ייסר אותו בחייו ולומ' לו מה תעשה כה כמ' שאמ' למעלה יגלו שמים עונו וארץ מתקוממה לו[b]. או ישוב להק' ע'ד מי יאמ' לו מה תעשה[c] והוא שעשה הרעה מי ישלם לו הרי כל ימיו בטוב 32 והוא אחרי שחטא כל ימיו לקברות יובל בכבוד. הפך גם קבורה לא היתה לו ואינו חי בייסורין רעים כמוני וא'ת' שנתקצרו ימיו לא' כי אלא על גדיש ישקוד כי לא יאספו התבואה לעשות גדיש רק מתבואה המבושלת כן ימות שבע ימים. ופ' ישקד ימהר למות בלא יסורין. 33 מתקו לו רגבי נחל. כמ' ורגבים ידובקו[d] כל כך הוא שבע ימים. כי אין לו טוב רק לנום ומתוקין לו הרגבים בעת מותו ואחריו כל אדם ימשך ויאמ' מי יתן אהיה שבע ימים כמ' פל' ושאהיה מת בלא ייסורין ונקבר בכבוד כמוהו וא' כל אדם אפי' צדיקים גמורים ולפניו אין מספר המקנאין בשלומו ובכבודו. או פי' ולפניו אין מספר שכן מתו. 34 ואיך תנחמוני הבל הואיל ויש רשעים גמורים שטוב להם בחייהם ובמותם ובעמל אנוש אינימו בחייהם ועם אדם לא ינוגעו[e] כמוני. אני הלוקה בחיי יותר מהם איך תנחמוני הבל. והשובותיכם שאתם משיבין לי זה חלק אדם רשע[f] נשאר מעל ובגידית שאתם מרשיעין אותי וי'א' נשאר מלשון שאר בשרו[g] קרוביו הם למעילה כמו ומעלה בו מעל[h]. על כן טעמו לעי': [Fol. 12b] הנה דברי איוב על הרשעים המורדין בהק' שאחר שהטיב להם בכל מיני טובה או' מה שדי כי נעבדנו[i] וא'ע'פ'כ' אינו מונע טובתו מהם לא בממון ולא בבריאות ולא בבנים ולא באורך ימים שיכירו וידעו בחיידם כי הוא נותן להם הכל אני המרוכה והמייוסר והעלו שעצת רשעים רחקה ממני[j] ומנעוריי עבדתיו והודיתי לו על הטובה אשר נתן לי המית בני ונטל כל אשר לי וייסר בייסורין קשין עד שאבחר מות מחיים: ועל זאת ישיבנו אליפז שאותם רשעים לא היו רעים לבריות אין הק' מייסר אדם בחייו אלא מי שהוא רע לבריות מידה במידה שכאשר דיכא יתומים ואלמנות שילח ריקם וערומים הפשיט כן יעשו לו דר באותו בחייו לפני עש וישלחהו ריקם מבניו וממונו. אבל אם אינו רע לבריות אלא לשמים אינו מייסרי בחייו. שאם חטאת מה תפעל בו[k] שתסיר על

[a] ver. 20. [b] Job XX. 27. [c] Eccl. VIII. 4. [d] Job XXXVIII. 38.
[e] Ps. LXXIII. 5. [f] Job XX. 29. [g] Lev. XVIII. 6. [h] Num. V. 12.
[i] ver. 15. ver. 16. [k] Job XXXV. 6.

לבניו וידע ויכר כי בעבור רוע מעשיו הוא זה לפי דבריך שאתה או' על מקרה שלי
שהוא בחיי וזהו וידע כי יש אלהים שפטים בארץ[a]. 20 יראו עינו כידו. כמוני.
ומחמת שדי. פ' שישתה מחמת פתנים כמוני אשר חצי שדי עמדי[b]: 21 כי מה
חפצו בביתו אחר שיתאונן וישים לבו לייסורי משפט בניו ומספר חדשיו חצצו
ממנו. ומלת חצצו כמ' ויצא חצץ כולו[c] ל' סדר. ופ'א'ע' ע'ד' לא
יחצו ימיהם[d]. ולא ישוב עוד לביתו לשמוח בהם ומה לא בהם רק שלום היה
בימיו 22 הלאל ילמד דעת. העל אל. ילמד אותו דעת לירא מפניו ולשוב מול
אחריי שיתייסרו ממנו ומישובו כמה שיצפון לבניו אונו והוא יבלה ימיהם בטוב.
והנה מלת דעת מוסב פנים ואחור כאו' העל אלה ילמד אדם דעת דרכיו ודעת
שהוא רמים ישפט ויודיעם ידו וגבורתו ויתייסרו. וגם י"ל הלא יש אחד מכם אשר
מדבר במקום האל שילמד דעת מה היא המדה הזאת. והנה לדבריכם לא כל
הרשעים שוים שיש מייסרין כמוני 23 וזה הרשע שימות בעצם תומו ושילומותו
כולו. שלאנן ושליו בלא פחד בריא שבע ימים ותרא' רשע אחר 25 שימות בנפש
מרה גם קבורה לא היתה לו. כמוני. למד של שלאנן נוספת כשל תלאובות[e]
24 עטיניו עניין שדים. כטינש. מקום קיבוץ שומן ובלשון משנה עוטנן בבית
הבד[f]: ומוח עצמותיו ישוקה מלא לחלוחית כמ' משקה[g] וא'ת' שיש הפרש בין
אותו שמת שלאנן ושליו ובין שמת בנפש מרה. אין זאת 26 כי יחד על עפר ישכבון
ויחד רמה תכסה עליהם. נמצא שרע לו בחייו ורע לו במותו ובמה יתייסרו
העולם שהרי יראו רשע נמור שימות בנפש שמחה נמצאו דבריכם הבל. 27 הן
ידעתי מחשב' שחשבתם עלי בהיותי בכבודי. קנאה היה בלבכם עלי ומזימות
רשע וחמס שעלי תחמוסו עתה ותגלו לאמר 28 איה ב[י]ת נדיב ואיה משכנות פלוני
ופלי' הרשעים אינם כי בעונם לנצח אבדו. 29 הלא עוברי דרך היודעים כל
קורות ארץ והפגעים על ד' לא אליכם כל עוברי דרך[h]. ועל ד' עמדו על דרככם
וראו ושאלו לנתיבות עולם[i] 30 כי ליום איד יחשך כי עד יום המות יהיה הרע
מכל ייסורין ופגעים רעים ולא ירגיש בהם עד אותו יום שמת ועד יום שעברות
ייסורי מיתה באו עליו ואין לו יום צר רק אותו יום ע'ד' אשר חשכתי לעת צר[j]

[a] Ps. LVIII. 12. [b] Job VI. 4. [c] Prov. XXX. 27. [d] Ps. LV. 24.
[e] Hos. XIII. 5. [f] Mishnah Menachoth 86a. [g] Gen. XIII. 10. [h] Lam. I. 12.
[i] Jer. VI. 16, reading דרככם for דרכים. [j] Job XXXVIII. 23.

שלום על ישר׳[a]. שזהו כמנהג יראי ײ ולא כאותו האיש שקבר כל בניו ביום אחד
שאתם קורין רשע 9 בתיהם שלום מפחד ולא כמ׳ שאמ׳ ינתק מאהלו מבטחו[b]
שזה אמ׳ בלדד וצופר יגל יבול ביתו[c]. ואליפז בתים לא ישבו למו[d] ומזה 6 זכרתי
ונבהלתי. 9 ולא שבט אלוה׳ עליהם. כמוני להתייסר בכל יום: 10 שורו עִבַּר את
הנקבה שהוא נזקק עמה. ולא ינעיל שיצא הזרע לחוץ אך יקפיא כגבינה ותרגו׳
לא יִפְקָסֵין ומזה אמ׳ חכמי׳ אפיקטויזין. [Fol. 12a] כל דבר המושלך לחוץ נקרא
כן. ואחרי עיבוד הנקבה תפלט העובר מבלי שיכול 11 ישלחו כצאן עֲוִילֵיהֶם.
בלא פחד ובניין אפי׳ בבית קראם אסון: וילדהם לפי שהם כשעשוע גדול ובלא
פגע רע ירקדו ויצהלו כאבירים. 12 ישאו קולם ואם לא נזכר ע״ד׳ ישאו מדבר
ועריו[e]. וישמחו לקול עוגב. ובניי לא האריכו בשמחת משתיהם. 13 יבלו בטוב
ימיהם בלא מחל ונגע. וברגע שאול יחתו. בלא ייסורין. ולא כמוני אשר תבחר
מחנק נפשי[f]. ונם יתכן וברגע מנוחה לי׳ מרגוע. ועד כה הזכיר עניינם בטוב ועתה
יזכיר מה מעשיהם 14 שאמר׳ לאל סור ממנו כי שוא עבד אלהים[g]. ודעת דרכיך
לא חפצנו הפך דרכיך ײ הודיעני[h] 15 מה שדי כי נעבדנו מה בצע כי נשמר
משמרתו ומה נועיל ומה נהנה לנו כי נתפלל לו. על דר׳ ואתה לא תתפלל
בעד העם הזה ואל תפגע בי[i]. 16 הן לא בידם טובם כל הטוב שיש להם לא הם
הטיבו לעצמם כי מהאלהים היתה להם ועתה אומ׳ 15 מה נועיל כי נפגע בו ובכל
זאת 16 עצת רשעים רחקה ממני שלא אומ׳ במותם ולא אעשה כמעשיהם כי גם
ידעתי הצלחתם. 17 כמה נר רשעים ידעך שאמרתם גם אור רשעים ידעך[j].
וכמה יבא עלימו אידם. ואיד נכון לצלעו[k] חבלים יחלק להם באפו וזה הפך
חבלים נפלו לי בנעימים[l]. ישלח בם חרון אפו[m] 18 שיהיו כמוץ לפני רוח.
שנרדף בקלות. וכמוץ גְנָבַתּו סופה. מעין הרשע שאמרת כגללו לנצח יאבד
ראיו יאמרו איו[n] כן יהיה להם מן דין הרשעי׳ ואחר שכל כך יבלו ימיהם בטוב
וברגע שאול יחתו[o]. 19 אלוה יצפן לבניו אונו ישמר לבניו אחריו מה שגזל בכוחו.
שלו ויכרת זרעו אחריו וזאת היא נקמתו והיה לו לשלם לרשע בחייו מה שצפן

---

[a] Ps. CXXVIII. 6. [b] Job XVIII. 14. [c] XX. 28. [d] XV. 28. [e] Isa. XLII. 11. [f] Job VII. 15. [g] Mal. III. 14. [h] Ps. XXV. 4. [i] Jer. VII. 16, reading לא for אל. [j] Job XVIII. 5. [k] XVIII. 12. [l] Ps. XVI. 6. [m] Ps. LXXVIII. 45. [n] Job XX. 7. [o] ver. 13.

פי׳ כך נגזר עליו ממרום: XXI. ועל זאת ישיבנו איוב איך יתפש שטה אחרת לפי
שעד עתה היה או׳ כזה לא קרה כאשר קרני. והם ענוהו כל זה שקרה לך מדת
הרשעים היא וזה חלקו ונחלתו מאת השם עד אשר לא מצא עוד תשובה למצוא
בקורותיו דבר שלא יאמרו גם הם זה חלק אדם רשע. ואז ענה להם 7 מדוע רשעים
יחיו שיש רשע וטוב לו והצדיק ימצא רע בכל ימיו ועל זה הדבר נצחם ולא מצאו
מענה להוסיף כנגד תוספתו כי כלל זה תפסו ככל הרשעים שבחייהם לוקין בגופם
כמוהו ובכן נצחם שאומ׳ הרבה רשעים שיכלו ימיהם בטוב וימותו דשנים ורעננים:
1 [ויען] אי״ב ויאמר. 2 ותהי זאת פי׳ ותהי לי זאת מה שתשימו לב לשמוע דבריי יפה
במקום תנחומותיכם שהיה לכם לנחמני. 3 שאוני דיפורטומיי ואחר דברי תלעיג:
כלומ׳ אחרי שאדבר תלעינו כל אחד ואחד כרצונו כי דברי אמיתאין ואין לי להלעיג
מהן. וא׳ לש׳ יחיד אחר לשו׳ רבים לפי שכל אחד לבדו עונה לו וגם יתכן שישוב
לאליפז שענהו בראשונה כמו שפי׳ במלת מה ימריצך[a]. 4 האנכי רוצ׳ לו׳ אמרת
זה חלק אדם רשע שכך היא מדתו ללקות כמוני. וכי אנכי לקיתי בגופי ובבני
ובממוני שאהיה לכל אדם דשע נמשל: שיחי שכך הוא הדבר שידברום ע״ד
והיתה למשל ולשנינה[b] וא״כ מדוע לא תקצר רוחי. ואמות ויש פות׳ האנכי מדוע
תתמהו בצעקתי וכי לאדם חכם אני מדבר ומתוכח. וא״כ אין שיחי אלא לבני
אדם שאין בהם בינת הלב שאין שיחי לבני אדם חכמ׳ מדוע לא תקצר רוחי ולא
אדבר עוד מתוך צער. 5 פנו אלי להבין דברי להבדיל ביני ובין הרשעים
שתמשילוני להם. והשמו. שתקו׳ כמ׳ אשתומם בשעה חד׳[c] ושימו יד על פה
מלהקשיב. ואם פי׳ אם כדבריכם זכרתי מה שא׳ רשעים יחיו או פי׳ 6 ואם זכרתי
אם הייתי שם על לבי את דבריכם לזוכרם נבהלתי או ואחז בשרי פלצות רעדה
שנשתניתי אני מכל רשעים אחרים שאת׳ או׳ זה חלק אדם רשע[d] וגו׳. וזאת
תשובתי לכם 7 מדוע רשעים יחיו ויאריכו ימים בכבודם. עתקו. גם הוא כפל
כ׳ תדברו בצואר עתק[e]. 8 נכון לפניהם. קיום כמ׳ אשר הבית נכון עלידם[f]
והממלכה נכונ׳[g] כולם לש׳ קיום לפניהם בעודם חיים עמם ולא גולים חוץ מהם
אך להחזיק בידם לכלכל שיבתם וצאצאהם של זרעם ע״ד וראה בנים לבניך

---

[a] Job XVI. 3. [b] Deut. XXVIII. 37. [c] Dan. IV. 16. [d] Job XX. 29.
[e] Ps. LXXV. 6. [f] Judg. XVI. 26. Ms. להם. [g] 1 K. II. 46.

שלא יהיה שריד לאוכלו ולא שם על לבו זה על כן לא יחיל ויאריך ימים. אלא
22 במלאת ספקו ודבוי מאכלו בבטנו המלאה ויהיה סבור להגות בו או יצר לו כל
כך כל יד עמל וחלש תבואנו להצר לו ולהשחיתו 23 יהי למלא בטנו או ישלח בו
חרון אפו שלא יתנו לו להגות בלחמו וימטר עלימו פחים אש וגפרית[a]. על
חמודיו ושרידיו בעת לוחמו בלחמו לחומו מאכלו ויש א' בשרו אם 24 יברח מנשק
ברזל כנון חרב וכיוצא בו שכשאדם שולפת. מתערה מברקת ומהבהבת ומאיימת
אותו שעליו נשלפה. תַּחְלְפֵהוּ. רוצה לו' אם ברח כשאדם מן החרב שזה יכול
להיות מקפת לא יכול לברוח כי החץ תדביקהו ותכנס ונוחה בבטנו שהזכיר
25 שלף אם ירצה לשלוף החץ מבטנו לפי שהעץ מבחוץ והחץ בבטנו יצא והעץ
מנוה של חץ והחץ ישאר. וגם אם יוכל לשלוף החץ עצמו שהוא הברק על ד' חץ
שנון[b]. מְמְּרורתו יהלך רוצה לו' אם החץ שלף יהלוך מן המרירה מחטת פתן
והארס שבה נמשחה וישאר בבטן לרקבו ולצבותו. עליו אימים. על זה האיש
שדבר בו שעלה לשמים שיאו[c] ברשעת' יש עליו לפחד תמיד. כן פי' זה הפסוק
ולא מצאתי פי' על זה שאתו תמורת' 26 כל חשך טמון לצפוניו זהו עלומיו[d]
שהזכיר שהעלים מבני אדם גם יעלימו ממנו מה שהיה לו עד עת באו. או יהיה
פירוש חשך יהיה לו במקום שהיה סבור שרב טוב צפון לו תאכלהו אש לא נפח
כי זה האש אינו של הדיוט אך על דר' נשמת יי' כנחל גופרית בערה בה[e] ירע
שריד רוצ' לו' אל יחשב איש מבני ביתו שימלט כי אוי לו לנשאר בכל מקום
שימצא שכולם 27 יגלו שמים עונו הנסתר והנעלם ובכך יענוהו על צעקתו שצעק
חמס[f]. וארץ מתקוממה. שכל בני אדם ישנאוהו ע'ד'[g] אין כהה לשברך כי
הפכו לו לאויבים גם בני סודו כאשר אמרת עליך שתעבוך כל מתי סודיך.
28 יגל יבול. ידא נגלל ומוצא לאחרים וי'א' כתרגומ' לקושש קש[h] שהוא גילי.
כי כל יבולו יהיה קש ופ'א'ע' יגל ממקום יבולו. ויוליכוהו חוץ בגלות. נגרות
תהינה תבואותיו חתירוש והיצהר ביום אפו של הק' על הגזל ואון שבידו ולא
כאשר מצפה בפלגות[i] הנהרות מדבש וחלב 29 זה חלק כך דינו ככל אשר אמרת
על עצמך מפעלותיך ונחלת אמרו י'א' על חטא לשונו. י'מ' ונחלת אמרו מאל

[a] Ps. XI. 6. [b] Prov. XXV. 18. [c] ver. 6. [d] ver. 11. [e] Isa. XXX. 33.
[f] referring to XIX. 7. [g] Nah. III. 19. [h] Ex. V. 12. [i] ver. 17.

זה בחטאו ולא היה צדיק כמו שהעולם חושבין וכן עושין גם לך. ועמו על עפר
תשכב[a] כאשר אמרת על עצמך שתקבר בנגעים מלא רמה ורקבון ומפ׳ עונות עלומיו
ואיך היה מרמה בני אדם כדי שיחשב צדיק: [Fol. 11 b] 12 אם תמתיק בפיו רעה.
אם היתה הרעה מתוקה בפיו להיות הולך וחומס וגונב במסתרים אם יסתירנה
תחת לשונו וישתוק מלגלותה 13 וימנענה בתוך חכו והיא ההעלמה שאומ׳ עונות
עלומיו שלא יגלה אותה לא בראש ולא בסוף והנה תחת לשונו ל׳ שתיקת בכל
הקרייה כמו שפיר׳ אבי ז׳צ׳ל׳ כ׳ נפת תטופנה שפת׳[b] כל׳ כשאת מדברת דבש
וחלב תחת לשונך כשאת שותקת כמ׳ אליו פי קראתי ורומם תחת לשוני[c]. 14 לחמו
במעיו רוצה לו׳ שלא יוכל להסתיר באורך הזמן כי בסוף לחמו ומאכליו כשיורד
במעיו נהפך לו למרורות פתנים בקרבו או לסוף יגלה הדבר הוא בעצמו כי לא
ישאר בבטנו כלום מה שהיה מרורת פתן בקרבו 15 חיל ונכסים בלע בסתר ויקיאנו
בגלוי מבטנו שהעלימו בו יורישנו אל ויגלה עונות עלומיו ובכך תגלה ערותו
בקהל. 16 ראש פתנים. הפך נהרי דבש[d] ושניהם דרך משל וכמ׳ פרה ראש
ולענה[e]. ודרך הפתן כשנושך אדם תוחה פיו לתוך בשרו ומשליך בו מרה כסר
הזה הנכנס תוך הפה ומטיל בו חלב. אפעה. מן פריצי חיות כמ׳ משורש נחש
יצא צפע[f] וא׳ת׳ דינו בעולם הזה אבל לעולם הבא יהנה עם הצדיקים לפי שקבל
כבר דינו על כן אמ׳ 17 אל יראה בפלגות בפלני הנהרים אשר בם דבש וחמאה
18 משיב יגע הנה דבר שישיב מה שגזל ועתה או׳ מה שיגע הוא בעצמו ונשתכר
בעמלו ישיב על מה שגזל כמ׳ שהוא משיב חיל שהוא תמורתו הוא חיל הגזל שחיל
יגיעו נתן עתה תמורתו. על כן כף כחיל כמ׳ שבא לו הדבר הפוך. ולא יעלוס
אף בחיל יגיעו ולפי שמלת יגע קמוצ׳ והוא על משקל ונשכח כל השבע[g] כן
פתרוהו יגיע אנשים שגזל וכן נוכל לפר׳ היגע שבא לו מיגיעו 19 כי רצץ ודחק
בסתר דלים להגיע בית בבית שדה בשדה[h] כי תגזול מהם והוא היה סבור שיבנה
ממנו ולא כן והוא מליצת מבטנו יורישנו אל[i]. 20 כי לא ירע בהיותו שליו בבטנו
המלאה מן הגזל. בחמודו במה שחמד בטנו שהוא תמיד לאכול מן הגזל לא
ימלט 21 אין שריד לפי שהוא בוטח על הגזל תמיד לא היה משאיר כלום או פיר׳

---

[a] Ms. תשיב. [b] Cant. IV. 11. [c] Ps. LXVI. 17. [d] ver. 17. [e] Deut. XXIX. 17. [f] Isa. XIV. 29. [g] Gen. XLI. 30. [h] Isa. V. 8. [i] ver. 15.

והוא צועק על החמס ואין דרכו היתה מעוקשת היה לו להזהירו כי הלך בדרכי
חשך ושכל רעיו בגדו ותעבוהו מתי סודו גם אשתו ועבדו מה שאין מנהג
העולם. אפי׳ לרשעי׳ ידועים ושידע שכל זה מאת הק׳ כי לא שרש דבר נמצא
בו. כי אם יפל רשע השונאים אשר גזל וחמס אתם יבזוהו אבל לא עבדיו ואשתו
וכל משפחתו ועל זה ישיבנו צופר וארץ מתקוממה לו[a]: XX. 1 ויען צופר. 2 לכן
על דבריך אלה סעיפי ישיבוני דבר לענותך ובעבור כן חושי בי. פי׳ מהירותי בי
להשיבך שאיני יכול להתאפק עוד להמתין כאשר הורני בלדד חברנו באומרו
תבינו ואחר נדבר[b]. שהרי 3 מוסר כלימתי אני שומע שאתה מוכיחנו ומוסר לנו
דין באמרך גורו לכם מפני חרב[c]. ואין זה מוסר של אהבה רק של חרפה וכלימה
ורוח מבנתי אני מבין בדבריך יעניני לענות לך. או יענני. יפעלני. 4 הזאת ידעתי
בנוהג בעולם מִנִי מן אותו עת שומר אדם עלי ארץ שאת׳ או׳ שאין נוהג העולם
שרשע יצעק חמס ולא יענה[d]: 5 כי רננת רשעים. לא תתקיים אך מקרוב ונכאה.
וכרגע אבדה. ושמחת חנף כמו עד רגע. ע״ד׳ עד ארגיעה לשון שקר[e] כי לא
מאבותיו שלא היתה מתקיימת וקורא חנף שמראה לעולם כאלו אוהב הק׳ והוא לא
עבדו אלא מחונף ומיראה 6 אם יעלה לשמים שיאו. גובהו עד שראשו לעב יגיע
שהוא סבור שלעולם לא יפל. 7 כגללו כמ׳ יבער הגלל[f] או פיר׳ בהתגולל מי
העב שהזכיר לנצח יאבד מבני אדם. ומה שהגביהו לפי שאז נר׳ מפלתו ונודעת
ע״ד׳ כי נשאתני ותשליכני[g]. עד שהוא 8 כחלום יעוף ולא ימצא ויודד כמו חזיון
לילה. 9 עין אשר שזפתו ראתו. ולא עוד תשורנו העין אשר הזכיר מקומו. 10 בניו
יְרצו דגש ירצו לחסרון צ׳ בניו עשקו דלים וי״א׳ מלשון רצון שיתפייסו עם הדלים
מן הגזל שגזלום וכפ׳א׳ע׳. אבל לפי שיא׳ כי רצץ עזב דלים[h] נרא׳ כמ׳ שפי׳ וידיו
תשבנה אונו מה שגזל בכוחו. ישיבו ידיו בעור או און בידו. ע״ד׳ אם און בידך
הרחיקהו[i] שאם לא רצה להשיבו בעודו בעשרו מה שהיה לו להשיב בעל כרחו
ישיבוהו אחריו. 11 עצמותיו ואבריו מלאו עונות נעוריו. מנורת עלם והנכון עלומיו
אשר נעלמו ונסתרו מבני אדם עד עתה שהיו חושבין אותו צדיק והוא גונב והורג
בסתר ומעלים מעשיו עתה מגלה אותם הק׳ על ידי יסורים שיתכוננו עליו כי כל

[a] XX. 27. [b] XVIII. 2. [c] XIX. 29. [d] referring to XIX. 7. [e] Prov. XII. 19. [f] 1 K. XIV. 10. [g] Ps CII. 11. [h] ver. 19. [i] XI. 14.

לדורות. ואחר כן אמ׳ 24 בעט ברזל ועופרת ולא השלים דברו עד שאמ׳ לעד
בצור יחצבון. כי בעט ברזל יהיה חרות על הצור בעומק. ולפי שלא תראה
הכתיבה מפני לובן האבן ישימו בו עופרת שהוא שחור בכל מקום החרוץ. ואז
תראה הכתיבה ותתקיים לעד. 25 ואני ידעתי וָיו מוסב אל למה תרדפוני כלו׳ לא
היה לכם להרפות ממני. ואחרון רוצה לומ׳ וכאשר יפסקו ממני כל רעי וכל
אוהבי יבגדו בי. יקום לי לגואל. ויזכני על כן היתי רוצה שיכתבו דברי ולא
ישכחו מלב. וגם יש לו׳ ואני ידעתי כי יש לי גואל חי שיצדיקני בדבריו ולא
ירשיעני ואם אינו עתה חי בדורות אחרונים יקום ויצדיקני. ופירוש על עפר בעולם
כמו אין על עפר משלו [a] ושית על עפר בצר׳ [b]. 26 ואחר עורי נקפו זאת. ואחר
שעורי נקפו. כמ׳ כנוקף בראש הזית [c]. ושברו עורי בהכאות זאת הייתי מבקש
שיובאו דברי בפניו. ומבשרי המוכה והניקף הייתי רוצה לראות אלוה שהיה
עונה לי מה המכות האלה אשר הוכתי. ויש או׳ אלוה לשו׳ שופט שפטים
בבשרי. וגם י״ל ואחר שרואים שנקפו עורי והלמוני ביסורין זאת באתני שאמרתי
למעלה תעבוני כל מתי סודי [d] וירשיעוני בדבריהם לומר כי לא באו אלי הצרות
רק ברשעי ואינם יודעים דרך אחרת להרשיעני רבינו שמואל. ומבשרי. וממתכונת
בשרי. ותוכן עניינו אני רואה אלוה ויוד׳ גבורתו 27 אשר אני אחזה לי ולבי יודע
מרת נפשו [e] לא אחר ועיני ראו והיכירו. ייסורי ולא אחר שכלו כליותי בחקי ואין
מכיר בהם אלא אני ולפי שכליות יועצות הזכירם. 28 כי תאמרון היש מכם שיאמר
למה תרדפוהו. והלא שרש דבר נמצא בו שהוא מיוסר בחלאים. או פי׳ מה נרדף
לו שהוא או׳ למה תרדפוני כמו אל [f] והלא שרש דבר נמצא בו. שאילו היתה דרכו
ישרה לא נכשל בה״ 29 גורו לכם מפני חרב. שלא תלקו כמוני בהגדילכם פיכם
עלי כי חמה שאדם מכעים חבירו ומקניטו ביום צרתו להדאיב לבו בדבריו עונות
חרב. עונש הוא להביא חרב על עושה אלה לגדול עוני מנשוא [g]. העונש שאתה
דן אותי. ולמען כן שימו לבבכם לדעת שדידתי הגדולה על חכם ונבון כי שין
שדון שימוש וננקדת כשין שלמה אהיה [h] שקמתי דבורה [i] ריבם היה בסגול ודון הוא
פעול כמו דין ופי׳ שיש דין וכן פי׳ א׳ ע׳. הנה תשובת איוב לו׳ כי אלוה עותני [j]

[a] Job XLI. 25. [b] Job XXII. 24. [c] See Isa. XVII. 6. [d] ver. 19. [e] Prov. XIV. 10. [f] ver. 22. [g] Gen. IV. 13. [h] Cant. I. 7. [i] Judg, V. 7. [j] ver. 6.

9 כבודי מעלי הפשיט [Fol. 11 a] אחר שנתפשתי במצודה ויסר עטרת ראשי. מזה
נראה שהיה שר גדול ומגזר או רמז על ויגז ראשו[a]. 10 יתצני סביב. מכל אשר
לי מקנה צאן ובנים וגופי עד אשר אין לי מעמד: ואלך. איפוי מְהָלֵי כלו׳ נהלכתו
מכל וכל כי אין מתום בבשרי[b]. ויסע כעץ תקוותי הנסע עם שרשיו מכל וכל ולא
כעץ הנכרת שעוד שורשו בארץ שיש לו תקוה כמ׳ שפ׳ למעלה ובכל זאת לא
שב אפו[c] על כ׳ או׳ 11 ויחר עלי אפו. 12 יחר יבאו גדודיו. חיילותיו שהן מקרין
ופגעין וייסורין הבאין עליו 13 אחי מעלי הרחיק א׳ א׳ע׳. וְיָקָלוּ מן סלון ממאיר[d].
ע׳ד׳ הנני סך את דרכך[e]. או כמ׳ סלו סלו[f] וזה לא קרא לשום אדם רשע
14 שקרוביו ומיודעיו 15 וגרי ביתו ואמהותיו ובני ביתו 17 ורוחו זרה לאשתו 18 ועוילים
ימאסו בו 19 ואוהביו נהפכו לו לאויבים 16 ויקרא לעבדו ולא יענה. מלת 18 עוילים
בעלי עול. שהם רשעים או נערים ועל כל זה ישיבנו צופר ואומ׳ אני רוחי זרה
אפי׳ לאשתי ולפי שאמ׳ למעל׳ אמי ואחתי לרמה[g]. או׳ שהיתי מחנן לעבדי
ואשתי על בני בטני להסירם מעלי והם התולעים שיקיפוהו מסביב ולמד לבני
כמ׳ ואמ׳ פרעה לבני ישר׳[h] שפירוש׳ על בני. כי אם נפרש בניו ממש והלא כבר
מתו וידברו בי כל דיבור שאחריו בית הוא לגנאי כ׳ ותדבר מרים ואהרן במשה.
כי דברנו ביי׳ ובך[i] ואם אחריו למד להפך רק דרך נבואה שאוהב אותם נהפכו
לאויבים. 20 בעורי ובבשרי העצם נדבק ע׳ד׳ צפד עורם על עצמם יבש היה כעץ[j].
נמלט זה מזה ואינו נדבק יחד. וזהו שאו׳ ואתמלטה בעור שני. כי השנים שהם
עצם נמלטות מן העור. וזה בינותי מפירושי רבינו יעקב זצ״ל. 21 כי יד אלוה נגעה
בי ואין מכתי מכה עוברת אלא[k] בלתי סרה. אתם רעי. שאתם רעי. והנה זה
על שימ׳ שלהבת יה[l] כי אש הדיוט יוכל כל איש לכבות. ולא כן הבא מן הק׳
22 למה תרדפוני כמו אל על דר׳ אשר אני קצפתי והמה עזרו לרעה[m]. היה לכם
לדאג מעצמכם ולא היה לכם להגדיל פיכם ולמה מבשרי לא תשבעו. 23 מי [יתן]
בספר ויוחקו. תחלה א׳ ויכתבון. שרוצה לו׳ כפל שום מקום שיראה לפני אדם
על הכותל בסם או בסיקרא. אחרי כן הגדיל לו׳ שהיו כתובים בספר כי יוחק

[a] Job I. 20. [b] Ps. XXXVIII. 8. [c] Isa. V. 25. [d] Ezek. XXVIII. 24. [e] Hos. II. 8 [6]. [f] Isa. LVII. 14. [g] Job XVII. 14. [h] Ex. XIV. 3. [i] Num. XII. 1; XXI. 7. [j] Lam. IV. 8. [k] Ps. XIV. 6. [l] Cant. VIII. 6. [m] Zech. I. 15.

בלדד וכאר גם אתה סבור היית עד עתה ללכת דרך ישר' ובטחת לכלות ימיך
בטוב וכאשר ומותיך נתקו ומבטחך יש לך לדעה שדרכך שבטחת בה לא ישרה
שאילו היה ישרה לא נוקשת בה ונלכדת. ואני לא השיבותיך עתה מרשעים
ידועים שפשעם לכל נודע בגזל וחמס כאליפז חברינו אלא מרשעים נעלמים
שסבורים להתהלך בדרך ישר' כמוך אף על פי אין המקום מוכיחם תחילה. אלא
פתאם נוקשו ונלכדו ועל זה ישיבנו איוב וי' XIX. 1 ויען איוב ויאמר. תוגיון מגור'
ינן. נפשי לי שאני רשע. 3 זה עשר פעמים. לפי שעשר מענים מן הראשון עד
זה בינו ובין חביריו חשבו שעשר דוקא ולא כן הוא רק ע'ד' וינסו אותי זה עשר
פעמים[a]. כלו' הרבה פעמים. או לפי שעשר סוף כל חשבון. ומעשר ולמעלה
ייכפל' תחכרו. י'א' כי הָהָ'א. לסימ' נון של נכר וי'א' כמ' תהבירו ובאה על עיקרו.
4 ואף אמנם יהיה כדבריכם ששגיתי שסבור הייתי לילך דרך ישרה בלי מכשול
אתם מה לכם עלי אתי תלין משוגתי שקבלתי עונשי. 5 אם אמנם שיש לכם
להגדיל פיכם עלי ביום צרתי להוכיח עלי חרפתי ולהכלימני ובזה הדין עמו. אם
אמנם עלי תגדילו. 6 דעו איפוא כך פי' שני המקראות הללו וחיבורם. כלו' אם
אמנם א'ע'פ' שתגדילו עלי בדברים ותוכיחני עלי חרפתי דעו מכל מקום כי אלוה
עותני ומצודות הקיפוני. אבל השטן היה מייסר גופו מכל צד. ומעורר רוח
חביריו להכלימו ולהרשיעו הרי לצערו יותר. דעו איפוא כי אלוה עותני והסב
אותי אל מקום המצודה. והפח שאמ' בלדד כי שלח ברשת רגליו. יאחז
בעקב פח[b]. ומצודו עלי הקיף והביא סביב במקום הִלְכִי ללכדני ולא שהיתה
מצודה בדרכי כי דרכי היתה ישרה בלי מכשול. ובמה יודע איפוא כי אלוה עותני
7 לפי שאני צועק על חמס המלכודות שהקיפוני ויודיעני על מה ומה פשעי וחטאתי
ולא אענה ואינו עונה לי שיאמ' כן משפטיך אתה חרצת[c]. שפשעת בעצמך
שהלכת בדרך צנים פחים[d]. אשוע שיוכח לגבר עם אלוה[e] ואל ישחית. ואלו.
משפט שאוכיח דרכי אל פניו[f] ואיני יכול לבא לפניו 8 שארחי גדר ולא אעבר
ומלבד זה חשך ישים על נתיבותי כמ' במחשכים הושיבני[g] וכל זה על דרך משל
כצועק לפני המלך ועושה כאלו אינו שומע ומצוה לאסרו שלא יבא עוד לפניו
כאילו שנאו מתחילה ואינו מניחו לסדר זכותו ומצוה להפשיטו מבגדיו על כן או'

[a] Num. XIV. 22. [b] Job XVIII. 9. [c] 1 K. XX. 40. [d] Prov. XXII. 5.
[e] Job XVI. 21. [f] referring to XIII. 15. [g] Lam. III. 6.

דרך והפיצוהו הפח לרגליו. על דר׳ מוורה הרשת[a]. ואז נודע שלא דרך ישרה
הלך שאילו כן לא נכשל. 12 יהי רעב אונו. לפי שאמ׳ יחוק עליו צמים. או
שאונו שהוא הגוזלו יהי רעב לאכול את אשר לו. ואיד נכון מדי יום ביומו לצלעו
ולצרו ואולי אונו בכורו. כמ׳ ראשית אונו[b]. וצלעו היא האשה אשר מצלעו עד
13 יאכל בדי עורו אונו שהזכיר או הוא עצמו ענפי גופו ובשר זרועו[c] ובניו ברעב
וקשי׳ ייסורין אילו משלך שטובים חללי חרב וגנע מחללי רעב[d] ואינו דומה איכל
הוא בעצמו בחייו את בשרו לאותו שרמה אוכל בו. יאכל בדיו בכור מות. י״א׳
שר של מות ע׳ד׳ בכור אתנהו[e]. וגם י״ל׳ בכור מות. תחלת המות השולטת בו
היא אכילת אבריו ובשרו עד ימות. ופי׳ א׳ע׳ שיבכר המות בכוחו ע׳ד׳ משל
14 ינתק מאהלו מבטחו אחר שדבר על מותו דבר על אשתו שנ׳ עליה בטח
בה לב בעלה[f] היא מבטחו. של איש או מבטחו כאשר אמרת עליך ומתי
נתקו[g]. על דרך קרבם בתימו לעולם[h]. כל כך היה בוטח במעשיו ותצעידהו.
עצתו שהזכיר שהיא למלך בלהות. לשר הממונה על בלהות הבאות עליו
ללוכדו. וזהו שאמ׳ סביב בעת׳ בלהות[i]. וכאשר השלכתו עצתו מאהלו. אז
15 תשכן באהלו לכלות כל אשר בו בלא שרים ולא כאשר בטח שימות בשלום
ושינוע י״י עם קנו. יזורה על נוהו גפרי׳ ע׳ד׳ גפרית ומלח שריפה כל ארצה[j].
נשמת י״י כנחל גפרית בערה בה[k] ואו כשהגפרית יזורה. 16 ייבש שרשי׳ מתחת עד
אשר [לא] יעזב לו שרש וענף[l]. וזהו משל לאבות ובנים ע׳ד׳ ואשמיד פריו ממעל
ושרשיו מתחת[m] וזהו שאו׳ 17 זכרו אבד ולא שם לו לפי 18 שהדפוהו מאור אל חשך
וזהו שאמ׳ למען אור חשך באהלו[n]. ומתבל ינדוהו. זהו ותשליכהו עצת׳[o] 20 על
יומו נשמו אחרונים. אשר יקום מאחריכן. וראו שממות ביתו. וקדמונים שהיו
בימיו וראהו אחזו שער על עצמם פן יבואם כמוהו. 21 אך אלה כלומ׳ אין ראוי
כל זה למשכנות עול שעול בידו וסבור להיות תם וישר ובהיות אהלו שמם נתגלה
שהשכין עולה בו וזהו מקום שלא ידע אל. והן הכיר בוראו לשוב מן הדרך שהיה
בוטח בה כי ישרה היא וזה מקום הוא העול שהזכיר וישרת בעבור שנים זו תשובת

[a] Prov. I. 17. [b] Gen. XLIX. 3. [c] Isa. IX. 19. [d] Lam. IV. 9.
[e] Ps. LXXXIX. 28. [f] Prov. XXXI. 11. [g] Job XVII. 11. [h] Ps. XLIX. 12.
[i] ver. 11. [j] Deut. XXIX. 22. [k] Isa. XXX. 33. [l] cf. Mal. III. 19.
[m] Amos II. 9. [n] ver. 6. [o] ver. 7.

שנטמינו ונתעכבו לו ברברינו. וגם יש לו' נטמינו לש' סתומה כתרגו' סתמום
פלשתים[a] שהוא טמונן אבל אני אשיבנו. אתה אמרת על הק' אפו טרף וישטמני[b].
לא כן הוא אבל אתה האיש אשר 4 טורף נפשו ומכלה בחמה. ועל יי' יזעף לבך
הלמענך תעוב. הכי בעבורך שאתה או' שחושבך לאויב לו שיש לנו לו' שהק'
עוב את הארץ ונתנה ביד רשע. כמ' שאמ' ארץ נתנה ביד רשע[c] ואינו חושש
בצדקת הצדיק אלא מסגירם אל עויל לכלות ולהשחית ויעתק צור ממקומו
להחריב עולמו. ולא ישיב לאיש צדקתו[d] ולמענך בלבד יש לנו לו' שכך עושה
כמו שאמרת שלא הגיע לאיש מה שהגיע לך. 5 גם אור. פת' גם עתה העולם נוהג
כמנהגו ולא נשתנה בעבורך. שאור רשעים ידעך כמ' שהיו רגילים ע'ד' דועכו
כאש קוצים'[e] וכמ' שאמ' על עצמך ימי נדעכו[f] ואין אתה יחידי על זה. עליו ידעך.
ע'ד' אם זרחה השמש עליו[g]. ולא תבא עליו השמש[h] שביב. כ' שביבים שהם
רשפי אש. רוצה לו' בעודו בכבודי שהוא מאיר והולך. יגה. יאיר. ומפ' איך
6 אור חשך וגו'. 7 יצרו. ירחקו צעדי אונו כוחו. הפך העמדת במרחב רגלי[i].
שכשהוא סבור לילך במרחב שלא מוקש. אז יפל. ותשליכהו עצתו ומחשבתו.
ע'ד' יפלו ממועצותיהם[j] שהיה סבור למות בשלום וליקבר בשיבה טובה ויכלו ימיו
בטוב לפי שהוא חושב שהוא נקי וצדיק כ' שאמ' למעלה זמותי נתקו מורשי לבבי[k].
8 כי שולח ברשת. ולא ירע ולא נזהר עד שהיא ברגליו ועל שבכה כמ' שבכים
מעשה שבכה[l]. כפל על רשת. והם סבכי היער[m] הנסבכים זה בזה שאין אדם
יכול לצאת מהם והוא לא נזהר שהיה סבור שדרכו ישרה על כן נלכד פתאם כמ'
שאמ' 9 יאחז בעקב. כשסבור להרים רגליו. הפח נאחז בעקבו. ומשנאחז אז
יחזק עליו צמים שהם הרעבים כי בתחילה בטרם הלכדו. הכל ייראו ממנו.
ובראותם מפלתו ירוצו עליו ויסגירהו אל עויל כאשר אמרת גם אתה עליך ולמה
לא הכין במצודתו 10 שטמון בארץ חבלו ע'ד' משל לא הודיעוהו פשעו וחטאתו
שיזהר וישוב והוא היה סבור להיות נקי וטהר ידים על כן לא נזהר ממכשול והיה
בוטח כמוך. ואחרי כן 11 סביב בעתוהו בלהות עד שלא חשב להמלט רק באותו

[a] Gen. XXVI. 15. [b] Job XVI. 9. [c] Job IX. 24. [d] Referring to XXXIII. 26.
[e] Ps. CXVIII. 12. [f] Job XVII. 1. [g] Ex. XXII. 2 (3). [h] Deut. XXIV. 15.
[i] Ps. XXXI. 9. [j] Ps. V. 11. [k] Job XVII. 11. [l] 1 K. VII. 17. [m] Isa. X. 34.

על עפר שלבש בשרי רמה וגוש עפר בחיי ותקותי אחרי ואת עוד מי ישורנה הן
בעודי חי קרני זה. ואף כי אחרי מותי שאכל בקבר ומה יעמדו לי צדקותי אחר
שלא עמרו לי אף בחיי שאף 16 בדי שאול כשישאו אותי בבדים ובמוטות אז
תרדנה עמי הרמה והתולעה שעלי ולא כשאר העם שאין רמה שולטת בו אלא
אחרי מותו. ואם יחד על עפר שהיה גופי שלם עם אברי ונקבר אז שלא היה גופי
נשבר וכלה בחיי עד שלא ירקיבני עפר השחת נחת היה לי אבל אברי יפלו מעלי
קודם שאקבר כדרך מנוגעים ומוכים שהיו ואם כן במה אתנחם שאת׳ או׳ המעט
ממך תנחומות א׳ [a] נמצא שאתם מנחמי עמל [b]. זאת שטה ר׳ אליע׳ ונכונ׳. ופ׳א׳ע׳
בדי שאול. סעיפי׳ דרך משל כאילו השאול עץ למטה. כמו ותעש בדים [c]. או
ישוב תרדנה על בדי. יש מפ׳ הפך ממה שפי׳ 13 לילה ליום ישימו אותם ההתולים
שהזכיר והאור שאויר לי עתה. עתה זרח בקרוב לא היה רק כרגע מפני החשך.
ופי׳ 16 בדי הם הבנים שהם לאדם כמו ענפי האילן שיוצאין מנוף האילן כן הבנים
מנוף האדם. ע׳ד׳ ותצא אש ממטה בדיה [d]. יאכל בדי עורו [e]. והם הבנים
שהולדתי כבר ירדו קבר ולא נשאר רק אני. ואם יחד אני והם נקברו אז היה נחת
לי. או נחת נרד. כמ׳ והגה שם ארם נחתים [f] ירודים הגה תשובת איוב על זה
שאמרו לו כי ברשעו כל זה. והוא השיב שאין רשע שהגיע כמוהו ללקות בגופו
ולהאריך בייסורין כאשר אמ׳ אפו טרף [g]. ימי נזעכו [h]. וכל העניין וכי לבכם נצפן
משכל להבחין האמת XVIII. 1 ועל זה ישיבנו בלדד: 2 עד אנה תשימון קנצי
למלין. כמ׳ קץ וסוף כי דנשות קצי קצו יורה על חסרון נון. ויתכן היותם מן
וקצץ פתילים [i]. והגה דנשה קצי כמ׳ חטה כי התרג׳ יורה שהוא חסר נון חנטין [j]
בְּעֻוָּרָא. וכן או׳ כל אחד מכם שואף ומצפה לקץ דברי איוב להשיבו. על כן
ממהר ומשיב טרם ישמע ויבין דבריו. תבינו תחילת דבריו וסופו מה הם. ואחר
נדבר [Fol. 10b] 3 מדוע נחשבנו כבהמה. כמ׳ שא׳ איוב שאל נא בהמות ותורך.
כי לבם צפנת משכל. הקץ לדברי רוח [k]. והדין עמו שהוא צועק וקובל תמיד
על יסורין שמתייסר בחייו ואין אחד מכם שישיבו על זה. בעיניכם אתם רואים

[a] XV. 11. [b] XVI. 1. [c] Ezek. XXVII. 6. [d] Ezek. XIX. 14.
[e] Job XVIII. 13. [f] 2 K. VI. 9. [g] XVII. 9. [h] XVII. 1. [i] Ex. XXXIX. 3.
[j] Ezr. VI. 9, VII. 22. [k] VII. 7; XVII. 4; XVI. 3.

והלא הק׳ העמידני. לשעבר כשהיתי בכבודי למשל ולרדות עמים בשבט מוסר
ותופת. ומדירת אש בוערת כתפתה שבוערת תמיד הייתי להם לפנים מזה כל
כך היו יריאים לקרב אלי כי הייתי מבער רשעים מן הארץ והם אומרי׳ לי כי
עדת חנף[a]. לפי׳ שהחנפתי ונשאתי פנים במשפט ומיד מי קיבלתי שוחד והציגני
הק׳ למשל ולשנינה. ופ׳א׳ע׳ והציגני הכאב או אליפז. ותופת וכנור אני לפניהם
עתה לשחוק שמלעינין עלי או תופת מקום מטונף. 7 וַתֵּכַהּ מכעס שמכעיסין אותי
בדבריהם ותכהין[b]. כי מכעס מחשיך מאור העינים. ויצורי. ימי או האיברים
הנוצרים. ע׳ד׳ ימי׳ יוצרו[c] או וצורת פני חשובים כצל כולם מכלימתיהם.
8 ישומו ישרים על הרעה הזאת. ויבהלו בהוסיפם מכאוב על מכאוב ונקי כמוני
שיודע בעצמו שלא חטא על חנף רעהו והבונד בו ומרעישו יתעורר יתגבר לריב
עמו כי מי יוכל לשתק על זה. 9 וְלא שישוב מדרכו הישרה שלא לעובדו אלא
יאחז צדיק דרכו הטובה ולא יניח עבודת הק׳ על זה שלא יאמר ראו מה קרה
לאיוב שהיה שוא עבד אלהים[d] וטהר ידים שאין חמס בכפו יוסיף עוד אומץ בנקיו׳
כפיו. ולא כמרת החנף בבא עליו צרה כועס 10 ואולם כולם כל אשר יאמרו עלי
כמו שאמרתם. או פי׳ אל כל הישרים והנקיים והצדיקים. אני או׳ תשובו ובאו נא
ויוכיחו בינותינו. ולא אמצא בכם חכם אפי׳ אליפז הזקן שבכם שהם רואים 11 ימי
עברו. ימי טובתי עברו ובטלו. עד׳ וכימיך דובאך[e]. שפירש ימי טובתך. זמותי
נתקו. מחשבותי שחשבתי למות בטובה ושלום כל כך היתי מכיר בעצמי נקי וטהר
ידים. וכל זה ניתק ועבר. מוֹרָשֵׁי לְבָבִי מן את מורשיהם[f] וכן דעת מדקדק גדול
שהיה לבי מורישני ומבטיחני על צדקותי 12 שלילה משימין לי ליום. זמותי
ולבבי שהזכיר אור היה קרוב לי במחשבתי מפני חשך. והאיך 13 שאם היתי מקוה
ששאול ביתי כדרך כל הארץ. בחשך שוהו בקבר היתי סבור לרפד יצועי ולשכב
בכבוד במשכב מרקחים וזנים[g]. וא׳ת׳ סוף היתי מרקיב וכלה על כן או׳ 14 לשחת
קראתי במחשבתי אבי אתה לא היתי סבור שעפר הקבר ירקיבני לעולם כל כך
טובותי מרובות וחסדַי כאדם שהולך אצל אביו ואמו ואחיו ואחיותיו כך היתי סבור
לילך בקבר ביום המות שלא תשלט בי רמה. 15 ואיה איפה תקותי זאת והוא שאמ׳
אם אקוה כנגד תקותי שאומ׳ עתה שאף בחיי רמה אוכלת בי ונופי מרקיב בעודי

[a] Job XV. 34. [b] Gen. XXVII. 1. [c] Ps. CXXXIX. 16. [d] Mal. III. 14.
[e] Deut. XXXIII. 25. [f] Obad. 17. [g] 2 Chron. XVI. 14.

תכסי דמי שישכח דמי הנקי שנשפך. על דר׳ דמה נתתי על צחיח סלע לבלתי
הכסות[a]. שלא יהא שכוח. ואל יהי מקום להספד ועקתי שיהיה המקום מעכבה
שלא תבא לפניו. ולפי מה שמצאתי במסכת סופר׳ שאו׳ שם ואל יהי מקום.
שהוא מן השמות שאין נמחקים. יהי נקוד ואַל יהי מקום. ופ׳ שיש מקום לקבל
ועקתי. 19 גם עתה שקרני במקרה הרשע. הנה בשמים עדי שיודע במעשי שלא
חטאתי וסהדי במרומים. הטעם כפול. 20 מליצי שהיה להם להליץ הטוב לפי
שאתם רעי והיה לכם לנחמ(נ)י ולהתפלל בעדי ולא להרשיעני. דעו כי אל אלוה
דלפה מרמעה עיני 21 שיוכיח לנבר לאיש ואיש [כמוני] עם אלוק מי אשר חטא לו
מי הבונד בחבירו. אם אני חטאתי לו כמו שהם אומרים ואם הם בונדים בו כמו
שאני אומ׳ 22 כי שנות מספר יאתיו. שנות חיי אדם הקצובים לו יבא מהר וילך
בדרך אשר לא ישוב. על כן אני צריך בעודי חי להתווכח XVII. 1 וכבר רוחי
חובלה בחיי. כי כשאדם מיוסר בחלאים מוציא ריח רע מפיו. ימי נזעכו. ימי
הטובים ולא יאורו עוד הלואי קברים לי: או פי׳ קברים לי בחיי שלבש בשרי
רמה ונוש כאלו אני בקבר ואין לי מכם מנחם. 2 אם לא התולים החלים שמחליפין
בי רגע אחר רגע. ובהמרותם דבריכם. כֹּמֹ ואביכן התל בי[b] תלן עיני שאף
בלילה כשאני זוכר דבריכם או מרגיש בייסורים אין לי מנוחה כי לא אישן
עד שימרדו חיי. 3 שימה נא הק׳ ערוב אותי לטובה או אתה אליפז. מי הוא לידי
יתקע כמ׳ אל תהי בתוקעי כף[c] כדרך אדם שמבטיח חבירו על דבר אחר:
4 כי לבם צפנת. אתה אליפז. אשר דברת בראשונה להרשיעני. לו׳ שברשעי בא
לי כל זה לבם של שאר ריעיך צפנת משכל שיאמרו כי אני רשע כדבריך.
על כן לא הרומם ותתהלל בדבריך זה. ואם כנגד הק׳ יהיה פי׳ כסית בחלבם
מבלי השכיל שרואין לי קברים בחיי וצָרותַי. ומוסיפים מכאוב על מכאובי
להרשיעני על כן לא תרומם אותם ולא תצליח שאינם רק במתניפים כמו
שאמ׳ למעלה הפניו תשאון[d] 5 לחלק יניד אליפז רֵעים. או פי׳ לחלק שפתים וחנופה
שרעָי אר שהחנפתי לך כמ׳ שאמ׳ כי עדת חנף גלמוד[e]. על זה יניד הק׳ לרעים
לי ולהם ויודיע מי הוא מכולנו החנף. ואותו שימצא החנף עיני בניו. ועדתו
תכלינה לישועה כאשר אמרו עלי ירחקו בניו מישע[f] כי עדת חנף וגו׳[g]. 6 והציגני.

---

[a] Ezek. XXIV. 8. [b] Gen. XXXI. 7. [c] Prov. XXII. 26. [d] Job XIII. 8.
[e] Job XV. 34. [f] Job V. 4. [g] Job XV. 34.

10 פערו עלי ובפיהם לבלעני כדרך חנפים ונושאי פנים ולא חלו פני האל בעדי
אך בחרפה הכו לחיי יחד עלי יתמלאון. יתאספו. כמ׳ קראו אחריך מלא[a]. וי״א׳
אפו טרף ישוב אל צרי הבא אחריו. מלא רועים[b] שזהו אסיפת רועים להלעיג עלי:
11 יסגירני אל אל עויל. שזהו השטן לשטני ולייסרני. ועל ידי רשעים וחנפים ירטני
רטיית תנחומי שאינם ראויים. וגם יל׳ ל׳ עיוות. כמ׳ כי ירט הדרך[c]. ואם הם
שני שרשים לפי שמת אכזריו עלי וירשיעוני. 12 שָׁלֵו הייתי. אליפז אתה אמרת כי
דרך רשעים שבשלום שודד יבואם. אך הם לא לקו בגופם ייסורי מות פתאם
כמוני ששליו הייתי כאשר יפרפרני. כמ׳ פור התפוררה[d]. לש׳ ריבוי. ובל׳ חכמים
ושוין שאם פרפר: 13 רַבָּיו כמ׳ רוֹבֵה קשת[e]. לש׳ מורה יפלח. ל׳ ביקוע. כ׳ ויפלח
אל הסיר[f]. יפלח ובוקע[g]. פ׳ כליותיהם הגותנות עיצה כמ׳ שיאמר כלו כליותיי
בחיקי[h] על כן א׳ דוד וכליותיי אשתונן[i]. וישפך לארץ מְרֵרָתִי כי היא הנותנת
קלות באדם. 14 פרץ על פני פרץ. להגדיל הפצע שלא ירפא עוד. 15 עלי גלדי
עור והוא מקום הפצע. שליחת השחין נקרורה עליו וכאדם המעולל כרמו מעט.
עוללתי יופי עור בשרי כשבאתי להפריש חשק מעל גלדי ניתק העור עמו ונפרש
שאני מעולל ממנו מעט מעט ומשליך בעפר. [Fol. 10a] ובלשון חכמים העמידו
על גלדו. ופי׳ עורו׳ ודונש פת׳ ועוללתי פילשתי. אבל לא יתכן פילוש בקרן
לבדו אם לא בכל הגוף. ומנחם פי׳ עם עֻלּוֹ[j]. ודנש של עלו מוכיח שהוא מן
הכפולים. ואמ׳ רב׳ יעקב. כי טוב פתר. ופי׳ כך. שק תפרתי עלי גלדי על
כל העור כיסיתי בשק ואחר כך נתתי עול עפר על קרני. והנה הקרן מכוסה
בעפר והגוף בשק ולע״ז עוללתי איהז״ק אי כי העול שעל קרנו היה מעפר ולא מעץ
ומברזל. וזה הלשון קרוב אילינו. ועל דע׳ א״ע׳. וגם יש לר׳ ועוללתי כמו והעליתי
וכמוהו במועל ידיהם[k]: 16 פני חמרמרו כמ׳ חמרמרו מעי[l] ובתלמוד נחמרו מעיה
לשון קמט וכיוץ. 17 על לא חמס בכפי. שאין אדם יכול לומ׳ על שגולתי וחמסתי
ותפילתי זכה. נקייה וראויה שלא פיללתי להק׳ שיביא רע. או פי׳ לא התפללתי
על שחטאתי. וי״א׳ ותפילתי מל׳ פלילים. כי משפטי ראוי להיות נקי. 18 ארץ אל

[a] Jer. XII. 6. [b] Isa. XXXI. 4. [c] Num. XXII. 32. [d] Isa. XXIV. 19.
[e] Gen. XXI. 20. [f] 2 K. IV. 39. [g] Ps. CXLI. 7. [h] Job XIX. 27.
[i] Ps. LXXIII. 21. [j] Gen. 27. 40. [k] Neh. VIII. 6. [l] Lam. II. 11.

3 או מה ימריצך כי תענה. כאלה. פ׳א׳ע׳ ימריצך יהיה תקיף ממך וינצחך איזה
רעה מצאת בי שימליצך לדבר רשע עלי שדברך לא יתכן לומ׳ רק לאדם שהגיעו
פגע ומקרה הרגיל בעולם ולא כמו שקרני. כמ׳ שאומר 4 לו יש נפשכם תח׳
נפשי. יש מפר׳ שאם יש נפשכ׳ תח׳ נפשי אדבר כן עליכם ולא יתכן כך עליכם
כך לפר׳ אבל כן פתר׳ גם אנכי שאמרת עלי שאני עונה דעת רוח ומיפר יראה
בכם אני מדבר אם הייתי כמו הרשעים שאמרתם שנודעה חטאתכם ופשעכם. כי
כי ע׳ד׳ אותם הרשעים תמשילוני. אבל אילו יש נפשכם תחת נפשי שלקיתם
כמוני על לא פשע ואני הייתי שליו ובריא כמוכם הייתי מחבר עליכם
נחמות ודברים טובים לאמץ ולחזק אתכם והייתי מניע עליכם במו ראשי ע׳ד׳
ישום ויניע ראשו[a] לבכות ולהתאונן עליכם כי הייתי יודע ומכיר שלא כדרך ארץ
לקיתם 5 וניד שפתי בניחומי יחשך כאבכם. אבל עתה שאני לוקה ואתם
המנחמים 6 אם אני אדברה כארם המספר לחבירו כאבו לא יחשך כאב על דבריכם
שתאמצו׳ ואם אחדל לדבר כדי שלא תקניטוני מה מני יהלך מן הכאב. כל שכן
שיגדל כאבי אם אשתוק 7 אך עתה הלאני כאבי שהזכיר או הלאני הק׳ ואו׳ לו
השימות כל עדתי. גופי וזהו 8 ותקמטני הקמטים נראו על פני. וכן אשר
קומטו[b] ובלשון חכמים נתפשטו הקמטים כי בלא עת נקמטת. לעד היה כל מה
שקרה לי. ויקם בי כחשי. שלא נשאר בי שומן והעדות בפני׳ וגם נוכל לפר׳ כי
מדבר לנכח אליפז. ואומ׳ לו אך עתה הלאוני דבריך באמרך גם שב [גם] ישיש[c]
אשר חכמים יגידו. על זה השימות הייתה משמם ומשתק וכמו פנו אלי והשמו[d].
כל עדתי וחבורתי שאמרו עד עתה כמוני כי מעתה יאמרו כמוך. ותקמטני לקצר
דברי על זה כי ודאי לעד היה פשעי עלי. ויקם בי כחשי. הכזב שאמרתי. לא
חטאתי שבפני יענה כי חטאתי אם ככה תאמר לי אין לי פה להשיב. אבל כשאי
יודע בחטאי מה תשובתך על זה כי אינו מוריע חטאם לרשעים הידועים שאין להם
פה לו׳ לא חטאתי אבל לי היה צריך להודיע כי אין [אני] מכיר בחטאי ומיד בלא
איחור בפתע 9 באפו טרף לאלתר בלא עלילה. וישטמני שעוד ידו עלי נטויה
וכראות צרי כן חרק עלי בשיניו ולטש עיניו לי וכראות העולם שחרה אפו בי

[a] Jer. XVIII. 16, where the text has יניד בראשו. [b] Job XXII. 16. [c] Job XV. 10. [d] Job XXI. 5.

בדוח פיו כמוץ שאין לו מעמד ברוח. וכל זה דרך משל ע'ד' בפרח רשעים כמ'
עשב[a]. 31 אל יאמן אותו אשר נתעה בשוא כזה שנטה אל אל ידו לא יאמן להיות
שאנן בעשרו ע'ד' שאמ' לא יאמין שוב מני חשך. כי ודאי שוא תהיה תמורתו
על כל נחל וחומס 32 ושבלא יומו תמלא יונקתו שהזכיר להתייבש טרם נושאה ענף.
וכפתו. כמ' כפות תמרים[b]. לא יאמין שתהיה לא רעננה. אל סובר שתשנה
ורעננה תהיה אך 33 כשיתמום. זהו לשון גילוי. כמו נחמסו עקיביך[c]. ויחמס
כגפן כשינלה בסרו. כמ' שמגלה הגפן שזה תחילת הפרי אחר הפרח. וכן הנצה.
אז תמלא יונקתו ליבש. וזה על ד' כי לפני קציר כתם פרח ובוסר גמל יהיה
נצה[d]. ופ'א'ע' אמ' תמלא במקום אות הכפל מן וקטפת מלילות[e]. ובלשון
רבותינו מוללו ומריח בו. וכן אמ' בזאו נהרים[f] במקום ו' כזוו. וגם יש מפר'
לפי שמצאו בשו כת' בלא אלף. פרשוהו אותו שנתעה בדבר השוה וטוב לא
יאמין כי תמורת מעשיו 34 כי עדת חנף. שאינו אוהב הק' בלב שלם. ע'ד' בפיו
ובשפתיו כבדוני ולבם רחק ממני[g] דין הוא שתהיה גלמוד בלא זכר כתורן הדר[h].
ודין הוא שאש אכלה והשחיתה אהלי שחד ע'ד' שא' בתים לא יש בו למו[i] לפי
35 שהרה עמל שוהו המחשבה הרעה שבלב בטרם צאתה. וילד און להוציאה
למעשה ובטנם תכין מרמה רמז למחשב הנסתר להחניף ולדבר דברים שלא עשו
רעה: הנה תשוב זאת שיטת אליפז שמאשים איוב כשרוצה להתוכח עם בוראו.
למה לא הודיע פשעו וחטאתו ומפר' בכך יראתו ולא היה לו להתייאש מתנחומות
אל ומדת הק' כן היא לפרע מן החוטאים בלא ידיעה. ועל זה ישיבנו איוב
שתנחומיו עמל שגם הוא יודע זה שאין אדם צדיק ושהוא פורע מרשעים בלא
ידיעה. אבל זה מרשעים ידועים שנודע פשעם והן עצמם יודעין פשעיהם ע'ד'
שא' כי נטה אל אל ידו[j] שזה לא יוכל להסגיר שכל שכיניו יבחינו מעשיו. אבל
אני אין פשעי א'ע'פ'כ' לא הגיע לרשע שבעולם מה שהגיעני מממון ומנוף ומבנים:
XVI. 1. ויען איוב. 2 שמעתי כאלה שלא יצדיק ילוד אשה. לפני הק' שאף
קדושיו לא זכו בעיניו[k]. וכי תנחומי אל[l] גדולות וטובות הנה. וטוב לשוב אליו
ולהתחנן. אבל מנחמי עמל והבל כולכם. אפי' אתה אליפז הגדול שבהם.

[a] Ps. XCII. 8. [b] Lev. XXIII. 40. [c] Jer. XIII. 22. [d] Isa. XVIII. 5.
[e] Deut. XXIII. 26. [f] Isa. XVIII. 2. [g] Isa. XXIX. 13. [h] Isa. XXX. 17.
[i] ver. 28. [j] ver. 25. [k] Job XV. 15. [l] Job XV. 11.

שהרי [23] נודד הוא ללחם. איה ימצאהו. ידע זה. ידע בברור כי נכון ומקויים
בידו יום חשך לצאת מרעה אל רעה: [24] יבעתוהו. יפחידוהו. תתקפהו. תחזק
ממנו המצוקה. והנכון לסיבוב. כמ' הקיפו ימי המשתה[a]. כמלך עתיד לכידור.
שבא בחיל גדול ועצום וסבב עיר קטנה הוא וחילו. כן יסובבוהו המצוק' והצר'
ויהיה ע'ד' ושאול במעגלה והעם חונים סביבותיו[b] וכ' לכידור. כמ' כדור. אל
ארץ רחבת ידים[c] שהכ' נופלת ואינה שור' כאשר חשבו רבים ויש או' לכידור כ'
כיד[d] שמצוי בזה הספר. לשו' שבר כי זה המלך וודאי ישחית העיר ויחרים
הכל ואו' הטעם למה קרהו כל זה שבהיותו בעשרו וחזקו. [Fol. 9b] [25] נטה אל
אל ידו לגזול ולחמוס ואו' אין אלהים. ואל שדי. ואותם שהיו תחת שדי. ויתגבר
אליהם. [26] ירוץ אליו בצואר בעבי גבי מגיניו. לגזול ולשלול בחוזק צווארו ובעובי
גבי מגיניו. לשון עשת וחוזק ע'ד' גאוה אפיקי מגינים[e] ומלת בעבי תשוב אל
עובי הצואר ומגיניו על העצמות. וגבי מיתרים מחזיקין הגוף. כן דעת א'ע'.
ועל מה היה בוטח [27] כי כיסה פניו בחלבו מן הגזל ומאכלו בריאה ומרוב שמנו יש
לו פי על כסליו זהו שומן שנכפל על כסליו הדומה לפה ולכך או' אין אלהים
בהצלחה זאת. ועתה שובו [28] ערים שתהיינה נכחדות ונהרסות ובתים שלא ישבו
עוד לעולם. והוא שם בלא מחסה מזרם וממטר. וגם י'ל' שישכון ערים מקום
שאין בו ישוב להתעדד בו להרע שהן עתידין להיות גלים. אשר התעתדו שהיו
עתידות מימי קדם לגלים ותל עולם: [29] לא יעשר עוד. ולא יתקיים חילו אף זה
המעט הנשאר בידו ולא יטה לא יהא נטוי לארץ אפי' אהל שדרך לנטותו.
מנלם. מן אשר להם. רוצה לו' כי זה הרשע אשר נטה לשלול ולגזול ולהקריב
בית לבית. עוד לא יוכל לגזול עד אשר יוכל לנטות אהלו באותן ערים שאין
בהן בתים מכל אשר יגזול משלהם. זה הלשו' נרא' לי. והרבה פיר' ראיתי בלא
טעם. או פי' כי במקום אותם בתים. לא יטה עוד אהל מכל בני העיר רק לתנין
ולבנות יענה יהיה המקום. ולפי שאמ' כי נכון בידו יום חשך[f] או [30] שלא
יסור עוד מאותו חשך יונקתו. בניו חכרו. על ד' את ראש יניקותיו קטף[g]
תייבש שלהבת שלא תהא לה לחלוח וצמח על כן הסום מיבשה ומסתלק

[a] Job I. 5. [b] 1 Sam. XXVI. 5. [c] Isa. XXII. 18. [d] Job XXI. 20.
[e] Job XLI. 7. [f] ver. 23. [g] Ezek. XVII. 4.

להחיותך עם הייסורין שהוא מעמידך בחיים. 12 מה יקחך וילמדך לבך כמו
ויקחו האנשים מצידם[a]. וכן כממר לקחי[b]. ומה ירזמון עיניך שאתה לוטשם
מרוב כעסך או פי׳ מה ירזמון ויתוודו עיניך ולבך לשוב להתחנן שאתה אומ׳
13 אשיב אל אל רוחך. ותבחר מות מחיים ותתייאש מתנחומיו וחסדיו שהוצאת
מפיך מילין לבא עמו במשפט. גם נוכל לפ׳ רוחך טון טלאנט. ע״ד׳ כל רוחו
יוצא כסיל[c]. 14 מה אנוש כי יזכה זהו שאמ׳ למעלה אדם ילוד אשה מי יתן טהור
מטמא[d] לפי שהוא מחולל בעון.. 15 הן בקדושיו לא יאמין שלא יצרפם. וכבר
אמ׳ אליפז זה במענה ראשון לאיוב הן בעבדיו לא יאמין ובמלאכיו ישים תהלה[e].
וצבא השמים שאין תולדתם בחטא לא זכו בעיניו לפי קדושתו הגדולה. על כן
פי׳ שם בעבדיו צבא השמים. כי במקום זה נכפל על מלאכיו 16 אף כי נתעב
שתולדתו בטומאה ועון. נאלח. כמ׳ נאלחו[f] סיר אשר חלאתה בה[g]. לשון זהום
וטינוף. וכנגד שמים לא זכו. איש שותה כמים עולה. 17 אחוך שמע לי.
רוצה לו׳ א״ע״פ׳ שאין אנו יודעים סוד בדיניו. שמע לי מה שחויתי ואספרה
ולא מלבי בלבד וראייתי שתוכל לומ׳ טועה אתה אלא 18 חכמים יגידו לנו
ולא כחדו ממנו. מאבותם שהיו צדיקים. איך היו בעולם הם וזרעם אחריהם
19 שלהם לבדם נתנה הארץ ע״ד׳ וצדיקים לעולם ירשו ארץ[h] ולא הניח הק׳
לזר שיעבר בתוכם לירש נחלתם. על דרך נחלתינו נהפכה לזרים[i] אלא זרעם
נתקיים בתוכה. ומפ׳ מה יגידו החכמים 20 שכל ימי שרשע מצליח הוא
מתחולל ומתפחד. מְגוֹרֵ׳ חִיל. וי״א׳ לפי שאמ׳ לא עבר זר בתוך אותם שהזכיר
שהם צדיקים. כל ימי הצלחתו של רשע העובר בתוכם הצדיק מתחולל ע״ד׳
דום לי״י והתחולל לו[j]. ל׳ קיוני. ומספר שנים נצפנו לעריץ זה העובר
בתוכם.. 21 קול פחדים באזניו. וכשסבור שיהיה בשלום באין מחריד. שודד
יבואינו. ולא הודיעו הק׳ למה. שכן מידת הק׳ עם הרשעים. ולא היה לך
לתמוה על פנעיך.. לא יאמין עד כה בשלותו לא האמין שיבואינו שודד.
ועתה 22 לא יאמין שישוב מאותו חשך שבא עליו פתאם. ומרצונו היה מצפה
אל חרב שיהרגוהו ואל יאריך ברעתו כאשר אתה בבוחרך מות מחיים

[a] Josh. IX. 14. [b] Deut. XXXII. 2. [c] Prov. XXIX. 11. [d] Job XIV. 1, 4. [e] Job IV. 18. [f] Ps. XIV. 3. [g] Ezek. XXIV. 6. [h] Isa. LX. 21. [i] Lam. V. 2. [j] Ps. XXXVII. 7.

יבואם שודד[a]. ועל כן חרה אף הק׳ בו. אבל אליהו השיבו תשובה נכוחה על
זה כי כן מידת הק׳ לגלות און אנשים למוסר פעמים ושלש[b] ואחר כן ייטיב להם..
XV. 1 ויען אליפז.. 2 החכם יענה דעת רוח. 3 להוכיח בדבר שלא יסכן ויועיל
בו. 4 אף אתה. כל אף ק״ו כמ׳ הנה אנחנו פה ביהודה יריאים. אף כי נלך
קעילה[c]. כל שכן אתה אמרת גם לי לבב כמוכם. תָּפֵר יראה. של הק׳ שאתה
או׳ ואנו מחניפין. ותגרע שיחה והיה לך לגרוע שיחה לפני אל. ולהיות דבריך
מעטים. ויש או׳ ותגרע עיקור לשו׳ ריבוי. ואתה מרבה דברים חנם. או פי׳ ת״ו
של ותגרע לנוכח פי׳ תשים החכמה אליך[d] גרועה. 5 כי יאלף לבו פיך עונך
בדבר הזה. והיה לך לבחר לשו׳ ערומים המדברים בישוב הדעת בבא עליו צרה.
6 ירשיעך פיך מן הדברים שאת׳ מדבר וקירא אותנו טופלי שקר[e] וחנפים ואיני
צריך להרשיעך כי שפתיך יענו בך שאתה חוטא בדבריך. 7 הראשון אדם הטרם
אדם נולדת ומרוב וקנה שבך חכמת כל כך. ע״ד שאמ׳ הק׳ לחרום מלך צר
בעדן גן אלהים היית[f]. ואם תאמ׳ לא נולדתי קודם ממנו. אבל חכמתי מאד.
על כן אומ׳ 8 הבסוד. ונרפית ב׳ כמו הבעד ערפל ישפט[g]. הכוונה יעשה
אחותינו[h]. וכן דין כשתסמוך לאות בג״ד כפ״ת ויש להפך ברג״ש כמ׳ הבמחנים[i].
הכמות נבל[j]. וגם יש לפ׳ הראשון אתה נולד שלא ראית דורות שעברו ונוהג
שבעולם שאין מדת הק׳ בכך כאשר אתה שואל ממנו להודיע חטאותיו לאדם
ולבא עמו במשפט שאתה מבקש להוכיח דרכיך לפניו או שמא בסוד אלוה משפטו
תשמע יותר משאר בני אדם ותגרע אליך חכמה מסודו ומטעמיו שנותן לדבר למה
הוא דן את העולם כך. 9 מה ידעת אתה בסודו ולא נדע 10 גם שב גם ישיש
שראו דורות כמוך. ולא אתה אדם הראשון וגם העניין יפ׳ למטה ולא כחדו
מאבתם[k]. 11 המעט ממך שאנו מנחמין ומדברין בלט עמך מה שהאל ינחמך לו׳
שתשוב אליו וירחמך. או שמא דבר לאט לשון כיסוי כמ׳ וילט פניו באדרתו[l].
והמלך לאט את פניו[m] ופי׳ כסה ממה שאינך יודע שאם תשוב אליו שישיב
שבותך. וגם י״ל׳ המעט ממך שנשארת אחר בניך ומזה הולך עמך בלט ובנחת

[a] See Jer. VI. 26. [b] Job XXXIII. 16, 29. [c] 1 Sam. XXIII. 3.
[d] See ver. 8. [e] Job XIII. 4. [f] Ezek. XXVIII, 13. [g] Job XXII. 13.
[h] Gen. XXXIV. 31. [i] Num. XIII. 19. [j] 2 Sam. III. 33. [k] ver. 18.
[l] 1 K. XIX. 13. [m] 2 Sam. XIX. 5.

ונ׳ חתום ושמור בצרור כמו צרורות כספם[a]. ושיהיה טופל ומחבר עון על עון
ומקבץ הכל ליום המות לקחת נקמתך או. כמ׳ שאני אומר עתה אלא בחיי
לאלתר. אם הייתה פורע ושופטני לא הייתי מקפיד עתה וא׳ א״ע׳ ולא תשמור
רק על חטאתי. ועל דעתו חסר מלה רק ע״ד׳ אין טוב באדם שיאכל ושתה[b]
וע׳ דע׳ אבן ניאות 18 ואולם אינו כן. שאם הר נופל שהוא גדול יבול. עד שיפל
הצור יעתק ממקומו. 19 ואבני ההר ישחקום המים עד אשר יפילום לארץ. הרי יש
תקוה למפלתם שיצמח עליהם עשב כבתחילה שיתחברו ספחי האבן ממקומה
לעפר הארץ בשחיקת המים ואין לה נירעון בכך רק שירדו למטה. אבל שם
מתקיימין לעולם. אבל תקות אנוש לחיות עוד האבדת. והנה ת״ו תשטף
תשוב אל שבלת המים ששטפו גליה עפר הארץ 20 שאת׳ תוקפו ומורידו לנצח
בלא תקוה שלא ישוב עוד משאתה תוקפו. וגם יש לו׳ תתקפהו עיקור בוטל
תוקפו ממנו. ועל דעת רבי׳ יעקב ז״צ״ל כאשר הר נופל. וכאשר אבנים שחקו
מים שאין להם תקוה עוד כן תקות אנוש האבדת. והשטה אשר כתבתי קרובה
אלי כי המשיל האדם לעץ שמת ופורח אחרי כן. ולא כן האדם. ואחר ההר
שנופל והאבן שנשחקת כי אין הפסדם בכך. ולא כן האדם כי מת בלא תקוה:

עוד יש לפ׳ כי יש לעץ תקוה אף אם יזקין ובעפר ימות גזעו אמנם מריח
מים יפריח. אבל אדם אם אולו מים מן הים והנהר היה משקה את הארץ עד
שיבש לא יוכל להחיות.. [Fol. 9a] משנה פניו אחרי מותו. ומכל וכל תשלחהו
ולא ישוב עוד. אם 21 יכבדו ויהיו רבים על דרך ואברם כבד מאד במקנה בכס
ובזה׳[c]. לא ידע בעת מיתתו. ולא ישים לבו לשמוח על זה. יצערו. שימעטו.
לא יבין להתאונן עליהם. 22 כי לא יתאונן רק על בשרו שעליו יכאב ונפשו עליו
תאבל. ואינו חושש רק בזה ואין לו חפץ בביתו אחריו כל כך ידך חזקה עליו
ודי היה לו לצער הזה שמצא באחריתו ולא היה לך להכאיבו בחייו:

זו תשובת איוב להראות לחביריו כי לא במעל דבר רק שרוצה להוכיח דבריו
הטובים אל פניו והיה רוצה שיודיעוהו הק׳ פשעיו ואחר כך ישפטהו. אבל כל
זמן שלא הודיעו שחטא אין לו לשפטו כי יש לו לרחם על כל מעשיו. ועל זה
ישיבנו אליפז תשובה לא טובה שכן עשה הק׳ לרשעים כמו שעשה לו שפתאם

[a] Gen. XLII. 35. [b] Eccl. II. 24. [c] Gen. XIII. 2.

ימיו מוסב אל פסוק אדם ילוד אשה קצר ימים[a]. ופי' חרוצי' קצובים להחיות עד
זמן פלוני הרי מספר חדשיו אתך לזוכרם ולדקדק בהם כמה חי כבר וכמה יחיה.
ולבסוף חוקיו ועשית והשלמת זמנו שקצבת לו ולא יעבר אותו זמן אפי' רגע אחד
והואיל וכן באותו זמן שקצבת לו 6 שעה מעליו מלהכאיבו ויחדל מלהיות שבע
רגז שהזכיר עד ירצה וישלים כשכיר יום פעולתו. 7 כי יש לעץ תקוה שאם יכרת
מעל הארץ עוד יחליף נוע ויגדל. ויונקתו מעל הארץ לא תחדל. ואף 8 אם יזקין
בארץ שרשו. כי מרב זקנה לא יועיל כלום. ובעפר או בעפר ימות גזעו. 9 מריח
מים פי' בלא מים ממש. רק מעט מן העפר המלחלחת. יעשה קציר ופרי כמו
נטע. נטע אחר חדש ובחור אבל 10 גבר ימות ויחלש. לפי שהוחלש' כבר ואינו
יכול לסבול החולש על כן ימות. וצריך כן לפי' לפי שנחלש קודם שימות.
וכן וירום תולעים ויבאש[b]. ונודע כי באש קודם שרימה הייתה בו. ויגוע אז
מכל וכל בלי להחליף עוד כח בחיים ואם 11 אזלו מים מני ים מכל וכל לבא
עליו להשיבו בחיים. ונהר יחרב ויבש ללחלחו ולהפריחו. 12 ואיש וכל איש
שוכב עדיין. ולא יקום לעולם עד בלתי שמים שלא ישארו שמים על הארץ
לא יקיצו בני אדם לא הוא ולא אחרים בעבור כל מי עולם. והעץ הזקן ישוב
לקדמתו אפי' מריח מים. וכ"ש כשתהום משקהו מתחת. 13 מי יתן שכן היתה
מידתך עלי שבשאול היתה מצפינני. כשורש העץ המת שהזקין בעפר ותשמרני
בלא רקבון. שם עד שוב אפך ממני תשית לי חק וגבול. כְּצְפִינָה זאת אסור
בבית האיסורים. ואז תזכרני אחרי שוב אפך ותשיבני על כני בארץ החיים בעץ
המפריח אחרי מותו כי אז לא היתי צועק כל יום על נגעי שבחיי. 14 שאם ימות
גבר כמוני היחיה אם עוד יכול להחיות ולהחליף נוע. אז כל ימי צבאי שאהיה
נצפן בשאול בימי החוק שתשית לי הייתי מייחל וסובל ייסוריי השאול עד בא
קץ חליפתי שהיתי מחליף נוע 15 שתקראני מן השאול והייתי חי ועונה והייתי
כוסף. כמ' נכספת[c]. ל' חמדה למעשה ידיך וא' א"ע מלת חליפתי ע"ד' דור
הולך ודור בא[d] לפי שהמת חלף והנולד נשאר. 16 כי עתה אחרי שתהיה לי
תקוה ובטחון להחליף ולהחיות אז היה לך לספור צעדי ולא כמו שאמ' למעל'
ותשמר כל אורחותָי[e]. ולא היה לך לשמר על חטאתי ולהמתין שיהיה 17 פשעי

---

[a] ver. 1. [b] Ex. XVI. 20. [c] Gen. XXXI. 30. [d] Eccl. 1. 4. [e] Job XIII. 27.

תצדק. לפי שצדיק הראשון בריבו[a] ואנכי אענה זכותי או אדבר אני דברי תחלה
להזכיר דברים הטובים לפניך ואתה השבני ובחר לך איזה שתרצה והשיבני
23 כמה לי עונות וחטאות כנגד דרכי הטובים. ואדעה אם שקולים הם זה כנגד זה.
פשעי במזיד וחטאתי בשוגג הודיעני תחילה זה ראוי לך לעשות ואחר כך להעניש.
24 למה פניך תסתיר שלא תשמעני. ותחשבני לאויב לך ולא תוכיחני תחלה
להודיעני על מה [Fol. 8b] ועתה מברר להם שאינו רב עם יוצרו על משפטו כי
אינו רק כמבקש תחינה כמ׳ שמפרש והולך: 25 העלה נדף כמוני תערוץ ואת
קש יבש שאם היה לח לא ינידנו הרוח כל כך וכשהוא יבש הוא קל לנוד:
26 כי תכתוב עלי מרורות. לאלתר עד שלא תביאני למשפט ותורישני עונות
נעורי. אשר לא היה לך לזוכרם: 27 בסד. לשון צינוק ומהפכת שמשימים בו
האסורים. ובלש׳ חכמי׳ סדנא בסדניה יתיב. ויש לו׳ לפי הפשט לש׳ סיד
כאדם שזורק סיד או קמח או עפר סביבות ביתו או חדריו להכיר בו מדרך כף רגל
אם יבא אדם שם. ואו שומר כל אורחותיו ועקיבותיו[b] נודעו אנה פנה משם. שם
ורודף אחריו ומשינו כשבא שם בלילה אחרת. ועל זה דרך המה עֲקֵבַי ישמורו[c].
וזהו על שרשי תתחקה שאתה כמחקה וכותב בסיד עקבי רגלי לתפשני. . ודודי
ר׳ בנימין או׳. על שרשות ששמת ברגלי תעשה חותם וזהו תתחקה. 28 והוא
העלה וקש היבש שהזכיר אף אם לא תדקדק אחריו מאליו כרקב יבלה ולמה
תדקדק אחריו בחיו או יהיה והוא דבוק לפסוק שאחריו XIV. 1 והוא אדם ילוד.
וכמוהו רבים. ילוד אשה שתולדתו לחטוא וכל יצירתו טינוף ולא היה לך
לחושבו להעלות חמה כזאת נגדו ולנקום נקם. קצר ימים. 2 שלא יעמד רק
כעלה נדף ושבע רוגז על פגעיו. ודי לו בכך. אם לא יביאנו הן יותר 3 אף על
זה פקחת עיניך לשופטו בחייו ואותי שאני עלה נדף וקש יבש וטמא שנולד מאשה
תביא במשפט לדקדק עמי. 4 מי יתן טהור מטמא שתולדתו בטומאה בחטא יחמתו
אמו[d]. איך יוטהר ויצדק עוד אין אדם יכול לטהרני למפרע מזה כי מה שהיה
היה. כי הטהורה והצדקות אינם מועילות רק להבא ונוכל לפ׳ מי יתן טהור
בנגעים כמוני היום אין גם אחד שעד עתה לא נמצא כמוני נגוע. 5 אם חרוצים

[a] Prov. XVIII. 17. [b] reference to Ps. LXXVII. 20. [c] Ps. LVI. 7.
[d] reference to Ps. LI. 7.

לחקור אתכם שתהו נמשלים לעפר ואפר. לְגַבֵּי חומר כמו ותבני לך גב[a] שזהו
ציון העפר שמשליכין על המת כאילו הוא גב עליו ותל. וכן או' לגבי חומר
אשר קורצתם[b] ממנו יהיה גביכם וגאונכם לדכא אתכם בחמתו על זה או פי'
זכרוניכם. זכרו אתם שתמשלו לאפר' [13]החרישו ואדברה אני. על דרך בהגיגי
תבער אש[c]. לפי שהמדוכא בייסורין יהגה בדברו על כן אמ' ויעבר עלי מה
כלומ' מה שיעבור להקל מעלי. ואו' [14]על מה אשא בשרי בְּשִׁנָּי להחריש כל
כך ואם תבן כי הדיבור ירווית לי ור' אליע' פי' ואדברה אני ואם יעבר עלי
לשפטי ולְהוֹכִּיחֵנִי על דברי מה בכך אם יהריגני זה אני חפץ כמו שמפר' על מה.
על איזו רעה שאני מצפה שיעשה לי עוד אהיה מסוכן בעצמי ונושא בשרי בשני
ונפשי בכפי בהתווכחי לפניו על המות וזה אני רוצה. [15]הן אם יקטלני לו איחל
ואצפה אך שדרכי אל פניו אוכיח תחילה. ואו' בשרי בשיני לפי שהדיבור יוצא
דרך השינים. ע'ד' אל תתן את פיך לחטיא את בשרך[d]. [16]גם הוא עצמו יהיה
לי לישועה. א'ע'פ' שהמר לי מאד כי בזאת אני מתנחם. כי לא לפניו חנף יבא
כמוכם שאתם מרשיעיני כדי להחניפו ואם ימיתני. וזהו שנ' בסוף ואיוב עבדי
יתפלל עליכם[e]. על כן [17]שמעו שמע מלתי אם יש עול בה כנגדו. ואחוותי.
מה שאחוה ואגיד. [18]הנה נא ערכתי לפניו משפט ותוכחת. על זה ידעתי כי אני
אצדק שאיני אלא כמתחנן ומוכי' דרכי הטובים לפניו. [19]מי הוא מכם יריב עמדי
במקומו של הק' ויחייביני במה שאדבר לפניו. כי הם לא במרד ולא במעל[f]
כי עתה אם תוכיחיני בדברים שאדבר ותנצחוני. אחריש ולא אדבר עוד. ואגוע
בייסוריי. ומה הוא המשפט שאעמוד לפניו [20]אך שתים שיזכיר אחרי זה הפסוק
או מפניך לא אסתר מלדבר דברי וכותי וזה החסד לבדו תעשה עמי עתה. על
כן מלת אך שתתן לי מקום שאוכל לדבר ואם יש בי עון המיתיני. [21]כפך מעלי
הרחק. הוכיר הכף בעבור היות המכה ידועה בכף האדם וזהו השטה שהזכיר
למעלה יסר מעלי שבטו ואימתו[g]. ואין עניין זה אלא כחוזר על דבריו ומיבררם
שאין בהם מעל ומרד לסדרם לפני הק' בערכו משפטו. [22]וקרא כ' וקרא עליך[h].
לשו' דיב' בראשנה ויהיה ע'ד' ספר אתה למען תצדק[i]. דבר ראשונה למע

[a] Ezek. XVI. 24. [b] referring to Job XXXIII. 6. [c] Ps. XXXIX. 4.
[d] Eccl. V. 5. [e] Job XLII. 8. [f] cf. Josh. XXII. 22. [g] Job IX. 34.
[h] Deut. XV. 9. [i] Isa. XLIII. 26.

על זה החל גם לי לבב כמוכם[a]. על כן אומ' 2 כדעתכם שאתם אומרי' שאם
יפתח הק' שפתיו עמי ויגד לך תעלומות חכמה[b]. לא נופל אנכי מכם כמו שהחל
בראש המענה לפי שיש לי לבב כמוכם[c] כמו שאמר תחילה. 3 אולם אני אל
שדי אדבר ולא לריב עמו בחוק. ולו' זך לקחי[d] כאשר אמרת אבל על זה אחפץ
שיודיעני עונותיי ולא לריב יסתיר פניו עוד ממני כי אין לי נחמה מכל מה שתדברו
לי מאתו. על כן אומ' 4 ואולם אתם שאינכם רק טופלי שקר מחברי שקרים יחד
לבדות עלי מה שלא אמרתי ותטפל על עוני[e]. ובלשון חכמי' טופלין בהמה
לבהמה: רופאי אליל. אמרו רבותי' כי יש גיד בצאור ששמו אליל ואין לו
רפואה. ואתם מתכוונים לרפאו. כלומ' כל תנחומותיכם אין בהם רפואה כמו
גיד הצואר ששמו אליל שאין לו רפואה: רופאי אליל. יש או' רופאי שקר העצבים
שאין להם רפואה. אליל מלשון אָל. וגם יתכן פיר' רופאי אָל ומנחמי עמל[f]
5 מי יתן החרש תחרישון ותהי לכם לחכמה יותר ממה שתשיבוני סכלים. כי אויל
מחריש חכם יחשב[g]. ואחרי כן שתרצו לדבר ולא להחריש 6 שמעו נא תוכחתי
שאני מתווכח לפני הק' וריבות שפתי שאתם אומרים שאני מריב הקשיבו ותבינו
יפה בטרם תשיבוני כי ואין מרד בדברי. . 7 הלאל הבעבור אל שאתם מדברים
לפי סברתכם תדברו לי עולה להחניפו. ולו ובשבילו תשיבו לי מדברי רמיה.
8 הפניו תשאון ותכבדוהו ברמייה שתדברו עבורו ואם לא' בעבורו תריבון ולא
תבינו דברי יפה. 9 הטוב לכם כשיחקור אתכם ויראה בחנופתכ' שאתם מחניפים
לו ונושאין פניו. אם כהתל באנוש. סבורים אתם להתל בו ולכפור לא נשאנו
פניך. ועל דרך לולי פני יהושפט אני נושא[h]. הלא 10 הוכח יוכח. על מחשבת
לבבכם. אם בסתר שתכחדו ממנו דבריכם והלא כל יצר מחשבות מבין[i] ויהיה
פנים תשאון ע'ד' שאמ' הק' כי אם פניו אשא[j] 11 הלא שאתו בדין תבעת דרך
הנשא שופט[k] ופ'א'ע'. שאתו אשו כמ' והמשאת החלה[l] ובדברי רבותינו
משיאין משואות תבעת אתכם. כן היה ראוי שתבעת אתכם ופחדו שהיה ראוי
שיפל עליכם שהיה לכם לירא מעונש הדין 12 שוכרוניכם לפניו כששים לבו

[a] Job XII. 3. [b] refering to Job XI. 5, 6. [c] Job XII. 3. [d] Job XI. 4. [e] Job XIV. 17. [f] Job XVI. 2. [g] Prov. XVII. 28. [h] 2 K. III. 14. [i] 1 Chr. XXVIII. 9, [j] Job XLII. 8. [k] Ps. XCIV. 2. [l] Judg. XX. 40.

אל יזח החשן[a] כי הוא בשקל לא ימד[b] ושורשו זחח והדגש יורה עליו ופי' חזק
גאוני עולם העומדים בחוקם לפני אוייביהם והם כאפיקים כמ' גאוה אפיקי מגינים[c]
הכתו במענה אחרון.. [Fol. 8a] ועל כן נקרא הנחלים אפיקים שנגרים בחזק.
רִיפָה. והחליש מעל מתניהם ור' יוסף קרא פיר' שופך בוז על נדיבים. מי שהיה
נדיב מרוב תבואה ומתפאר בה יקרה להם בוז לפי שהגורת אפיקי מים שיבשו
מה ע'ד' אשר כל האפיקים תלכנה מים[d] ואחרי שהֵשְׁנָם והתעם המלכים והשרים
והנאמנים שהזכיר ולא ידעו במה נכשלו ועל מה 22 מגלה להם עמו' מני חשך.
וזו העצה שהיה להם עמוקה. ע'ד' לדניאל בחזוא דליליא מגלי'[e]. והוא גלי
עמיקתא ומסתרתא ידע מה בחשוכה[f]. וכן או' שמגלה להם עצה שהיה כחשך
שהיה להם להזהר בכך. ועל כי לא נזהרו נוקשו ונלכדו ויוצא לאור צלמות
דרכם עד אשר יכירו במה נכשלו. 23 משגיא. צבא לגוים בעלותם על אויביהם
כדי לאבדם. כמו ארבעה מלכים וסיסרא שנפל ביד דבורה עם רוב רכבו.
ומלכי מדין ביד שלש מאות המלקקים וכיוצא בהם כי מקבצם יחד להאבידם
כרגע. כסנחריב וחילו והם לא ידעו עצת הש' שעורר רוחם להלחם כדי לאבדם.
שוטח לגוים. לפי שדבר בעניין המיושבים בשלום שעורר רוחם לצאת חוץ
ממקומם כדי לאבדם. מפר' בעניין אחר ששוטח גוים שנדבה רוחם להתיישב על
פני כל הארץ הנה והנה ואינם רוצים במלחמה רק שישבו באורך ומנם בשלום
וינחם בחפצו לגלות משם ולהוליכם במחשכים כפרעה וחילו בים סוף. ואתה לא
ראו מנהיגיהם את העתיד להם. על כן אומ' 24 מסיר לב ראשי עם הארץ
המנהיגים אותם להתעותם בתוהו בלא דרך כבושה להם כאותם אשר אלישע נהג
בשומרון[g]. אשר הכו בסנוורי' וזה ימששו חשך ולא אור. וזה העניין מדבר
במנהיגים ולא ביועצים והנה הזכיר כל זה לפי שאמר לו צופר ויגד לך תעלומות
חכמה[h] על כן האריך בדברים האילו הנעלמים ועתה חזר לתחילת דבריו.
XIII. 1 הן כל אלה ראתה עיני. שאין רעה באה לעולם על גוי ועל אדם אלא
מידו כי בידו הם כולם. ומה שלא השיגה עיני לראות שמעה אזני ותבן לה שאין
חכמה וגבורה רק ממנו. ועתה מוכיח על שאומ' ואולם מי יתן אלוה דבר[i]. כי

[a] Ex. XXVIII. 28. [b] Jer. XXXIII. 22. [c] Job XLI. 7. [d] Ezek. VII. 17, not literally quoted. [e] Dan. II. 19, where the reading is רזא גלי. [f] Dan. II. 22. [g] 2 K. VI. 19. [h] Job XI. 6. [i] Job XI. 5.

ויהפכו ארץ לירקון כמוצא דשא ועשבים. וציצים אשר יבשו תחילה מפני
עצירתם. ויש או' ויהפכו ארץ בדור המבול. ומי יעצרם. ולפי שהזכיר עמו
חכמה תבורה[a]. ע'ד' שהזכיר חחר ואו' 16 עמו עוז לעוז ולהפליג איש על חבירו
ותושיה.לבא עליו בתחבולות. כי מילת תושיה נפתרת לפי עניין המדובר בה
כי אם לעצה אם חכמה או גבורה. לו שוגג ומשגה. השוג' והמשגהו השוגג שלא
ידע להזהר שמחלק ממנו עצה כמו אחאב. ומשגה רוח שקר שנכנס בצדקיהו בן
כנענה לפתות אחאב ועשה לו קרני ברזל ואמ' באלה תנגח ארם[b] והאמין לו ולא
האמין למיכיהו המזהירו ללכת למלחמה. כדרך אחיתופל לאבשלום שהיה
עצתו כדבר איש האלהים והק' שלח לו משגה והוא חושי הארכי שסכל עצתו
וכרחבעם בן שלמה ששמע לעצת הילדים ולא לזקנים. ועל ידי כך 17 מוליך
יועצים עצמם שולל. כאילו שללו נגדם וגופם. כמו אלכה שולל וערום[c]
אשתוללי אבירי לב[d]. ושופטי הארץ יהולל ישתבשו במעשיהם במשפטיהם עד
אשר יחשבון סכלים וחוללים ע'ד' ושופטי ארץ כתוהו עשה[e] שיאמ' עוד ועל
ידי כן 18 מוסר מלכים העול והמוסרות שנתנו על אחרים פתח למרוד בהם על
דרך פתחת למוסרי[f] ויאסור אזור במתניהם למרוד ולהתגבר על אוסריהם עד
עתה ואותם שהיו 19 כהנים שהם שרים ונכבדים כמ' ובני דוד כהנים היו[g] יוליכם
שולל. כאילו שללום ואיתנים שהם גיבורים. יסלף מגבורתם 20 מסיר שפה לאותם
שהיו נאמנים. ור' אליעזר מפ' מסיר כמ' ויסורו אליו[h]. סורה אלי[i].
טוּרְנָא בל' ולשו' לנאמנים הזקיקו לו' כן כי היה לו לו' לנאמנים על כן פי' מסיר
שפה ועצה של שטות ומשגה לנאמנים בעצתם שלא שגו עד עתה. ורב סעדיה
או' כי נון של נאמנים יתירה כנון של קנצי. ויהיה כמ' לנאמנים שהם המדברים
כמ' וינאמו נאם. וטעם[j] ודיבור כמ' מטעם המלך יקח[k] שיסכלו בדבריהם ובכך
21 שופך בוז על נדיבים ונכבדים. ומזיח אזור כמ' אין מוח עוד[l] ולמזח תמיד יחגרה[m].
והנה מזיח בשקל משיח אלוהי יעקב[n]. ומוח בשקל מצח וטעו המחברים אותם

---

[a] ver. 13. [b] 1 K. XXII. 11. [c] Mic. I. 8. [d] Ps. LXXVI. 6.
[e] Isa. XL. 23. [f] Ps. CXVI. 16. [g] 2 Sam. VIII. 18. [h] Gen. XIX. 3.
[i] Judg. IV. 18. [j] Jer. XXIII. 31. [k] Jon. III. 7. [l] Isa. XXIII. 10.
[m] Ps. CIX. 19. [n] 2 Sam. XXIII. 1.

פיר׳ פיד הרגיל בזה הספר שהוא עניין ינון. וכן איוב אני הוא עתה ששוחקין
עלי בני העולם ואיך נהפך הדבר הזה שפיד ובוז בא לאותו שהיה ראוי שיהיה
עשת ושמן ונכון הוא עתה וקיים עלי׳ רגליו. אותו הראוי שימעדו רגליו לא יהיה
להם מעמד ישליו אהלים שהיו ראויים שיבואו בו שודדים ומרגזי אל לבטוחות
לאשר הביא אלוה שהוא השופט בידו. על כן ישחקו עלי׳ אמ׳ לי רבי שמעון
מפי אבי. אביהם עליהם השלום. ופיר׳ א׳ע׳ למד לפיד נופל. והוא כמו
בפידו[a] ופירוש בעבור הפיד שבא לו הפיד הבוז לעשתות כן מחשב השאנן. ע׳ד׳
אבדו עשתונתיו[b]. וזה הדבר יביא אדם שתמעד רגלו. כמו נטיו רגלי[c] ישליו.
כי יראה השודדים שעושים חמס בגלוי בשלוה לאשר הביא. הם העובדים הצלמים
שיעשה אלוהיו בידו. 7ואולם שאל נא את צופר שאמרת. אם יחלף ויסגיר ויקהיל
ומי ישיבנו[d]. ולפי דעתך אמרת חכמה ועתה אותה חכמה יאמרו לך בהמות
ועופות וארץ ודגי הים. ע׳ד׳ תהום אמ׳ לא בי היא וים אמ׳[e]. כלו׳ אם היה להם
פה כן יאמרו. ואחר שדבר בפרט בהמה ועוף וארץ ודגי הים או׳ בכלל 9מי מכל
בריות העולם שלא ידע כי יד ײ עשתה לי זאת. 10ועל ידו הכל שהרי בידו
נפש כל חי. ואחרי שכל הנפשות בידו ואין יכול להרע ולהטיב בלעדיו מי המית
את בני ומי מייסריני אם לא הוא. 11הלא אזן כל שומע קורותיי תבחן זה לדעת
כמ׳ שחיך אוכל יטעם לו. 12ובישישים חכמה זאת שאין להרע ולהיטיב לאיש
בלעדיו שהרי עמו עז ותושיה[f]. עוד שמעתי כי כן אומ׳ איוב. בישישים חכמה
היתי סבור ולפי שהארכתם ימים היה בכם תבונה. כאשר הוחל בראש המענה.
ועמכם תמות חכמה[g]. ולא כן כמ׳ שהיתי סבור אך אין בכם חכמה ואו׳ עם הק׳
לבדו חכמה. וגם גבורה כי יש חכם ואינו גיבור. 14הן יהרוס. מה שהוא הורס
לא יוכל לבנותו. ומה שהוא סוגר לא יפתח. והוא כנגד מה שאמר צופר לפי
דעתי. אם יחלף[h] כנגד יהרוס ולא יבנה שזה חילוף הבנין. ויסגיר כנגד יסגר על
איש ויקהיל זהו 15יעצר במים שאומ׳ שמקהילים ממקום שנרים בהם תחילה
ומשימם לציה ויבשו. ומי יוציאם עוד על ד׳ לא יפתח. שאמ׳ למעל׳ ממנו
שאין פותח[i]. וישלחם אחרי כן. כמ׳ ושולח מים על פני חוצות[j]. שימטירם

[a] Job XXX. 24. [b] Ps. CXLVI. 4. [c] Ps. LXXIII. 2. [d] Job XI. 10.
[e] Job XXVIII. 14. [f] XII. 16. [g] XII. 2. [h] XI. 10. [i] Isa. XXII. 22.
[j] Job v. 10.

למצוא חקר אלוה. ועל זאת ישיבנו איוב: XII. 1. ויען איוב אָמְנָם. רוצה לו׳
אתה אמרת בדיי מתים יחרישו. ודאי לפי שאת׳ עם ואגודה אחת. כי השיבוהו
אליפז ובלדד וצופר על כן מקנטרם ואו׳ לפי שאתם שלשה אתם סבורים
שכשאשתיקכם אז אשתיק כל עם העולם. ואני עיר פרא[a]. ותחשבו שהחכמה
היא כולה בכם ולא בי. וכל חכמי העולם ימותו כשתמותו אתם ובאמרך לי שאין
אדם יכול למצוא חקר אלוה. ואיש נבוב כמוני ילבב. 3 גם לי לבב כמוכם ולפי
שכולם לקחו דרך אחד ושיטה אחת להרשיעו מדבר לאחד בעבור כולם לא נופל אנכי
מכם. ממדרגת החכמה. ואת מי אין כמו אלה. לידע זאת שלא יוכל אדם
למצוא מענה להק׳. אבל אני הוא העומד 4 לשחוק וללעג לרעהו שהיה לו
לנחמו ולחזקו בעת צרתו. שאילו היה קורא לאלוה על זה שמלעינין עליו בעת
צרתו יענהו ויעשה משפט מן המלעינים על דרך בנפול אויבך אל תשמח פן יראה
יי׳ ורע בעיניו[b]. שחוק זה שאתם עלי שוחקים הוא על צדיק תמים שאני זועק על
צרתי. ולא לועג כמו שאמרת ותלעיג ואין מכלים[c]: 5 לפיד בוז. כאשר יעלה עשנו
לְעַשְׁתּוֹת שאנן. לאיש אשר עשת שמן ויאמר השליכוהו לפרשת דרכים. שאינו
יכול לסבול עשנו כי אינימו בעמל אנוש וגם כשרואה בני אדם שנופלין בעוברם
דרך עליו ונכוין בו שוחק ובז להם ולא יסבר לפי רב שלוהו שיוכל ליפל בו.
וסוף הוא נכון שימעדו רגליו בו ולא יוכל לקום מהר כאחד האדם שנפל שם לפי
רוב כובדו ושמנוניתו נמצא שהוא ניזוק מכל הנופלים אשר הוא שחק עליהם
ומפרש המשל 6 ישליו אהלים לאותו עשתות שאנן[d]. לשודדים שלא יפחד
משודדים. למד כמו בעבור ובטוחות לו על מרגיזי אל. שלא ירגיזוהו ויחרידוהו
שאינו סבור ליפול בידם כן הוא בלא פחד לאשר הביא אלוה בידו. אותם
מרגיזים שהאל הביא בידו ואנה אחרים שאין להם מזל כמוהו. ועל אלה הוא
שוחק שלא יביאנו אלוה בידם וסוף שבשלום יבואינו. וכל זה מוסב על מועדי
רגל[e]. בוז ושאנן ובטוחות כפל זה על זה. על דר׳. הלעג השאננים והבוז
לגאיונים[f]. ועל קורא לאלוה ויענהו[g] מוסב. אמ׳ בעל הפרחון. לפיד האבוקה
המאירה בזויה היא כנגד גידוע השאנן ושליו וסוף שימעדו רגליו בו. ואבי רצ״ל

[a] Job XI. 12. [b] Prov. XXIV. 17. 18. [c] Job XI. 3. [d] XII. 5.
[e] XII. 5. [f] Ps. CXXIII. 4. [g] Job XII. 4.

שיש בו ובהמות יהיה עמו. זה דע' ר' אליעזר. ונוכל לפרש כמו נבוב לוחות[a]
שלא התעסק בהגאת נופו דק הוא כמו צם ילבב. יקח לב[b]. ומי שאין בו דעת רק
כעיר פרא יעסוק בחכמה עד שישוב למזג אדם. על כן או' 13 אם אתה תכין לבך
להתחנן לו. והזכיר כפים על הלב ע'ד' נשא לבבינו אל כפים[c]. 14 אם און
שעשית מידך. ואם הוא באהלך מאחר מבני ביתך 15 כי אז תשא פניך ממום
שלא יהיה בך מום ולא כמו שאמרת וצדקתי לא אשא ראשי[d] והיית מוצק. הוא
דבר המיושב בחוזק למ' לבו יצוק כמו אבן[e]. ולא תירא שיסגירך עוד ביד איב
16 כי אתה המיוסר עתה עמל ייסוריך וחלאיך תשכח כל כך ייטב לך. כמים
שוטפים ועוברים ולא ישובו עוד לשטוף כן תזכור יסוריך. וכנגד שא' שאלך אל
ארץ עיפתה וצלמות ולא סדרי'[f] יום ולילה. אמ' לו אם כן תעשה יותר
17 מצהרים שהוא אור היום יקום חלד שלך וכשתהיה סבור שיחשיך אור הצהרים
ותהיה לתעופה שזהו לעת ערב כי אור הצהרים מחשיך והולך על צללי ערב.
או כבקר שהוליך ומאיר תהיה תעופה שהזכיר נמצא אור חלד מתקיים יותר מאור
הצהרים. והנה חלד לש' חלודה כדברי רבותינו כי הפך מן האור. ומלת
תְּעופה כמ' תְּעופה בשקל תְּלוכה. תְּקומה. ולא יתכן להיות מגורת תעוף כאשר
לא תאמ' תְקומ' מן תקום: [Fol. 7b] 18 ובטחת בהרחיקך און ועולה מידך
ומאהלך. וחפרת ותתור לך מנוחה. כמ' ויתורו ויחפרו לנו[g]. ולפי שמלת
וחפרת בפסוק זה כנגד ובטחת. פי' ר' אליעז' וכשתהיה סבור להיות בוש וחפר
מבטחונך כראותך אחרים לוקים או לבטח תשכב. ומצינו לשון בוש פ' נפל על
בטחון. בשו כי בטח באו עדיה ויחפרו[h]. וא'ע'פ' וחפרת. כאילו חפרת
סביבותיך כאשר יעשו סביבות חומות העיר: 19 וחלו פניך רבים. להטיב להם
או לדרוש בעדם. 20 ועיני רשעים שיצפו למיתתך. או רשעים שלא ירחיקו און
מידם כמוך תכלינה שלא יראו חפצם. ומנוס אבד מנהם שלא ימצאו בית מנוס:
מפח לש' דאבון. וכן נפשם נפחה[i]. נמצאו הן חופרין ובושין אתה בוטח. הנה
תשובת צופר על איוב שהוא בודה מלבו ושהק' יצודינו כשחל ויפרש עדיו נגדו.
ולועג על חביריו שלא ישיבו. אבל אם הק' יפתח פיו ישיבנו. כי אין אדם יכול

[a] Ex. XXVII. 8. [b] Hos. IV. 11. [c] Lam. III. 41. [d] Job X. 15.
[e] XLI. 16. [f] X. 22. [g] Deut. I. 22 (?). [h] Job VI. 20. [i] Jer. XV. 9.

שלו מה שלא נוכל לדעת על כן אתה מצדיק עצמך לפנינו. אבל הוא אם יפתח
שפתיו 6 יגד לך תעלומות חכמה. כמשפטיך שנעלמו מבני אדם. או מה שאמרת
הודיעני על מה תריבני [a]. ושאתה מצדיקך מהם. ויגד לך כי כפלים ממה שלקית.
היה לך לקחת וללקות מידו לפי התושיה ועומק הדין שיודע כך. ודע כמה שהוא
מייסרך עדיין. כי ישה. כי עוד הוא לך כנושה הנוגש את החייב. מעונך. ולא גבה
עדיין כל מה שיש לו לגבות מתחת ידך לפי עונך ולא כמ׳ שאמרת תם ורשע הוא
מכלה [b]. וי״א׳ ישה לשון שכחה כמ׳ כי השה אלוה חכמה [c] כלומ׳ עדיין הוא עושה
עמך כשוכח קצת מעוניך. ותרג׳ תשכח תנשי [d]. ווה דע׳ א״ע׳. שרחוק לו.
שהוא כ׳ לא תשה ברעך [e]: 7 הַחֵקֶר. התוכל להשיג ולמצוא סוף דעתו.
ותכלית משפטו על מה הוא דן את האדם שאתה מצדיק עצמך. 8 גבהי שמים
הוא המקום אשר שם שפטיך על מעשיך. מה תפעל. מה עשית לשם הכי היית
לשם לדעת מערכי משפטי. לפי שדבר על גבה שמים. חזר ואומ׳ עמוקה
משאול היא החכמה ע״ד׳ עמוק עמוק מי ימצאנו [f]. מה תדע להשיגה. ולפי שדבר
על הרים והעומק שב לדבר על הרחב ועל האורך ע״ד׳ והחכמה מאין תמצא [g]
והיא החכמה שאמר תעלומות חכמה [h]. כמ׳ שיאמ׳ אלהים הבין דרכה [i] במענה
ויוסף איוב. 10 אם יחליף כבוד האדם ועושרו ויסגיר אותו בעבור מלין. כמצורע
מוסגר. ויקהיל שישיבו בו עוד בקהלו אחרי הסגירו. או פי׳ יסגיר האדם ביד
עויל ורשע לשפטו כמ׳ שאמר ארץ נתנה ביד רשע [j]. ויקהיל לקהל עליו להעיד
על מעשיו. מי ישיבנו. לומ׳ שלא כדין עשית כי נעלמו מבני אדם חכמותיו.
ווהו תעלומו׳ חכמה [k] כמ׳ שא׳ למעל׳ וע״כ׳ הו׳ או׳ 11 כי הוא ידע מְתֵ׳ שוא. כמו
אשר לבם לא נכון עמו [l] וירא און שבידם וחושבין העולם שלא יתבונן. לפי
שאינו לוקח נקמת מיד. אבל הוא ארך אפים ויודע כשהוא מחריש. וכשנשכחים
מן האדם או נזכרים לפניו וחושב האדם כי שלא כדין באו לו. 12 ואיש נבוב רוצה
לו׳ אפי׳ איש נבוב שהוא מלא ניב ובעל דברים אם בא להשיבו על זה. יִלָּבֵב.
יעקר לבבו ודעתו מלהשיבו. וְעַיִר פרא. שאין בו דעת. כלל יולד לפניו האדם

[a] X. 2. [b] Job IX. 22. [c] ibid. XXXIX. 17. [d] Targ. on Prov. IV. 5.
[e] Deut. XXIV. 10. [f] Eccl. VII. 24. [g] Job XXVIII. 12. [h] ver. 6.
[i] XXVIII. 23. [j] IX. 24 [k] ver. 6. [l] Ps. LXXVIII. 37.

ויגאה ישוב על עוניי שכל יום יתגבר ותשוב פעם אחר פעם ע׳ד׳ אך בי
ישוב[a]. תתפלא בי להפליא מכותי כהפלא ופלא[b]. ועוד אתה מחדש עדים
אחרים לנגדי 17 ותרב כעסך ולא תשבע ממני. ומפ׳ העדים והם חליפות.
כמ׳ בְּחֹדֶשׁ חליפות[c]. והם הלַיִּם המתחלפים קרים וחמים מעת לעת. וצָבָא.
זהו משך כל חולי וחולי בזמנו. 18 וַאחר שאתה עושה כן עמדי למה מרחם
הוצאתני אגוע 19 ואז אהיה כאשר לא הייתי מעולם בלא זכרון כמו שהיתי מוצא
מבטן לקבר 20 הלא מעט ימי. ואפי׳ היו כולם בטובה וַלכן חדל ושית עצמך
ממני והניחני הפך והפרשים שת שתו השערה[d] שהתחזקו להלחם:
[Fol. 7a] ואבליגה ואתחזק בזמן מעט הימים שיש לי לחיות. 21 בטרם כמ׳ שכת׳
טרם אלך אל ארץ חשך וצלמות ולא אשוב: נ׳ 22 ארץ עיפתה הוא החשך ההוא
בטרם עלות השחר. ע׳ד׳ עשה שחר ועיפה[e] ופי׳ כשיש להופיע ולהאיר. ולא
סדרים. אין בו סדר יום ולילה כי לעולם חשך. ותופע וכשהופיעו וזרח בכל
העולם לה׳ כמו אפל:

הרי שיטת איוב בזה המענה לבחור מות מחיים. כי סוף סוף צדקתו לא
יועיל לצדיק שתם ורשע הוא מכלה בשוט לשון הבא לפניו פתאום ואו׳ למה זה
הבל אינע[f] כי אלך אל ארץ עיפתה ועל כל זה ישיבנו צופר: XI. 1 ויען צופר
2 הֲרֹב דברים. וכי בשביל רוב דברים לא יֵעָנֶה מאחרים השומעים ואם איש
שיש לו שפתים לדבר תמיד יצדק 3 ויחרישו לו. בדיך. הדברים שאתה בודה
מלבך על דרכי המקום ומדותיו לו׳ אחת היא על כן אמרתי תם ורשע וגו׳[g] ועל
עצת רשעים הופעת[h]. דברים האילו מתים ועם כמונו תחריש ותשתיק או תעשה
אותנו כחרשים שאין אנו יודעים בסוד אל ועצתו ע׳ד׳ זה להשיבך על כל דבר.
ועל זה אתה מלעיג עלינו ואין מכלים אותך לשתקך 4 באמרך זך לקחי. ודברי
אמת. ובר הייתי בעיניך. כי אם תחקר בדברי כך תמצאם כן אמ׳ להק׳ וזהו
שאמ׳ על דעתך כי לא ארשע[i]. וגם י׳ל׳ שכך אמ׳ לאיוב אתה אמרת בר הייתי
וכך נראה בעיניך. ולא בעיני כל חכמי לב 5 אבל מי יתן אלוק׳ דבר והגה דבר
כנגד הרב דברים ויפתח שפתיו כנגד איש שפתים. הוא יגד לך הנסתרות

[a] Lam. III. 3. · [b] Isa. XXIX. 14. [c] 1 K. V. 28 [14]. [d] Isa. XXII. 7.
[e] Amos IV. 13, omitting ו before עיפה. [f] IX. 29. [g] IX. 22. [h] X. 3. [i] X. 7.

נקמתו וממית פתאם. בלא דרישת וחקירה. ועל דר' ואתה הוא ושנותיך לא
יתמו[a]: 7 על דעתך. עם כמו על מצות ומרורים[b]. שהוא עם וכן או' לפי שאתה
רואה ללב. וכל יצר מחשבות תבין היה לך להופיע שאתה יודע לבי כי לא
ארשע ולא על עצת רשעים[c] שאמר למעלה. וגם שאין מידך מציל כל שעה
ועת שתרצה והנכון כמ' שפ' אבי ז'צ'ל עם דעתך כי לא רשעתי מכל מה שקרה
לי. אבל אין מידך מציל. כמ' שאמ' קהלת את הצדיק ואת הרשע ישפט
האלהים[d]: 8 ידיך עִצְּבוּנִי לפי שאמ' כי תמאס יגיע כפיך[e]. פ'א'ע' ידיך. כמ'
יד יי' הויה[f]. ועצבוני לשו' עוצב וַיַּעֲשׂוּנִי. כמ' עשה את כל מעניך[g]. יחד סביב
באין פליטה. והנכון יחד סביב. ששבת עלי מסביב ומקניי פרצו בארץ.
ותבלעני בלא פליטת רכוש ובנים. 9 כִּי כַּחֹמֶר. חכור שאל עפר תשיבני. ודי לי
באותו דין שאמצא שם ובעוד בחיים הייתי תנוח לי. 10 תַּקְפִּיאֵנִי. זרע ברחם האם.
והקפאתני כגבינה והלבשתני 11 עור ובשר ולחוקם יחד ולקשר האברים:
תסוככני. ותארגני בעצמות וגידים. וביחזקאל כת' תחילה עצמות ואחר כן ונתתי
עליכם גידים ואחר כך והעליתי עליכם בשר[h]. אבל אותם של יחזקאל היו
עצמות מושלכות על פני השדה. על כן נברא התחתון קודם ואחר כך העליון
ובזה העניין מדבר בתחיל' בריאתן והקטן במעי אמו תחילה נוצר עורו ואחר כך
הבשר ואחר כך העצמות כדי שלא יזיקו העצמות בטן האם. 12 חיים וחסד עשית
עמדי לשמרני ברחם אמי שלא אהיה נימוק והולך. ופקודתך שזו היא הנשמה
שהפקדת בי שמרה רוחי שלא נפעמתי על כל הצרות שבאוני. ויש או' ופקודתך
בהפקידי רוחי בידך נאמנה פקודתך אלי. 13 ואלה הדברים שאמרת
צפנת בלבבך ולא הראיתם בבא שום לשון אליך ידעתי וראיתי כי זאת עמך
כשופטך אותי. 14 אם חטאתי ושמרתני שהיה לך לשומרני מאחר שאני יגיע כפיך.
ואם עון ימצא בי בשומרך אותי מעוני אל תנקני. לא הייתי מבקש ממך אלא לנבות
הכל. אבל בצפנך עצת רשעים בלבך 15 אם רשעתי אַלְלַי לי. ואם צדקתי
לא אשא ראשי במשפט. והרי אני שבע קלון וראה עוניי. ואתה רואה עניי.
16 שאם יגאה וינו וינדל מאד כשחל תצודיני ותארוב לנפשי. ועל דע' א'ע'

[a] Ps. CII. 28. [b] Num. IX. 11. [c] ver. 3. [d] Eccl. III. 17. [e] ver. 3.
[f] Ex. IX. 3. [g] Zeph. III. 19. [h] Ezek. XXXVII. 6.

אינע לשכח שיחי ולהבליג עד שתנקני. הלא 30 אם התרחצתי במי שלג. כי לפי
שהם קרים וחדים מנקים יותר. והזיכתי בְּבֹור. בנקיות כפי. וע'ד' וארחץ
בנקיון כפי [a] לפי שכל מעשה נעשה בידים. 31 אז בשחת שהוא רפש וטיט.
ותעבוני שלמותי. לפניך על ידי השטן. על דר' יהושע הכהן הגדול שה[ש]טן
עומד על ימינו לשטנו [b] על הבגדים צואים שעליו. וזה כשטת אם תכבסי בנתר
ותרבי לך בורית נכתם עונך לפני [c]. 32 לא איש כמוני הוא שאעננו. כי אלהים
הוא שיוכל לבא יחריו למשפט שאוכל לסדר זכיותי. 33 ולו יש בינינו מוכיח ישת
ידו על שנינו להתפשר או שנהיה שוין בבית הוועד. שיוכל המוכיח בינינו להסיר
34 מעלי שבטו שלא לרדותי. ואימתו. מדבריו 35 אדברה דברי בלי פחד אם היה
איש כמוני. כי לא אני מרגיש עצמי וחוטא ופושע שהיתי ירא להתווכח עמו ועל
כן X. 1 נקטה נפשי כמ' ונקוטותם [d] לש' ניעול. כי לא אועיל כלום בצדקתי.
על כן אעזבה עלי שיחי וכעסי להכביד עלי עד אמות. ולא אומ' כאשר אמרתי
למעלה אשכחה שיחי ואבלינה [e]. אלא אדבר במרירות נפשי הנה שיים שטת אם
אמרי אשכחה [f]. וגם יש לפ' נקטה נפשי אם עזבתי שלא אדבר או אדבר ע'ד' אם
התרשתי בלו עצמי [g]. ולפי שאמ' אדברה מפר' שיאמ' 2 אל תרשיעני אם אני
צדיק. ע'ד' ולא ירשיענו בהשפטו [h]. הודיעני תחלה על מה תריבני ומזה תפסו
אלידוא מדוע אליו ריבות כי כל דבריו לא יענה [i] 3 הטוב לך וראוי לעשוק משפט
האדם וצדקתו. ותמאס יגיע כפיך לכלותו וגם אם חטא לפניך היה לך לרחם על
יגיע כפיך. הטוב לך שעל עצת רשעים שהוא מה שאמ' למעלה ארץ נתנה ביד
רשע [j]. הופעת לאלתר. בבא שוט לשון אליך. לכלות ולהשחית יגיע כפיך
וע'ד' דרש שלשה שותפין יש באדם הק'ב'ה ואביו ואמו. ועתה אומ' הטוב לך
כי תעשוק חלק האב והאם ממני. ממה שהיה לחלקם כי תמאס יגיע כפיך. שזהו
חלקך. ומלת הופעת. גילית והראית כי כן רצונך. כמ' והופיע מהר פארן [k].
אלהים הופיע [l] 4 העיני בשר לך לראות לעינים ולא ללבב. אם כראות כפל לפי
שאין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות. 5 הכימי אנוש שאם לא ינקם היום מאויבו
למחר ימות או שמא יברח לארץ [אחרת] ולא ינקם ממנו. ולכך ממהר לנקום

[a] Ps. LXXIII. 13. [b] Zech. III. 1. [c] Jer. II. 22. [d] Ezek. XX. 43.
[e] ver. 27. [f] ver. 27. [g] Ps. XXXII. 3 reading כִּי. [h] Ps. XXXVII. 33.
[i] Job XXXIII. 13. [j] Job IX. 24. [k] Deut. XXXIII. 2. [l] Ps. L. 2.

האלהים[a]. כי תשיב אל אל רוחך[b]: 19 אם לכח אני מצפה להעזר כנגדו הוא
אמיץ ממני ואם למשפט בדברי ריב מי יודיעני. מי ישים יום הוועד בינו וביני וזה
שאמ' למעלה חכם לבב ואמיץ כח מי הקשה אליו וישל'[c] ועתה אם יהיה לי יום
וועד והייתי רועה להגיד צדקתי כל כך הוא חכם שיחייבני בדבריי. ואם אני תם
יעקשני. שהרי 21 תם אני עתה והגיעני כל זה. לא אדע נפשי מה טוב לה אם
אבקש להחיותה אמאס חיי כי מה מועיל לי תֻמִי. 22 אחת נפשי היא לפניו אם
צדקת אם חוטאת הכל שוה כי תם ורשע הוא מכלה. ולמה אבחר בחיים עוד.
וזהו בשיטת את הצדיק ואת הרשע ישפוט האלהים[d]. ופ'א'ע' לא אדע נפשי
בתמיה. וכי אין נפשי יודעת אם טהורה היא.. 23 אם שוט. אם השטן בשוט
לשון יבא לפניו לקטרג האדם ולהמיתו פתאם בלא חקירת צדקהו תחלה אלא
פתאם מבלע ומשחית. למסת כשנסה הנקיים בייסורין ילעג על זה. כי איוב יודע
היה כי זה דרך נסיון שבא לו. מפ' מי הוא השוט שהזכיר. ואומ' 24 ארץ נתנה
ביד רשע שזהו השטן שהוא מתכוי' להרשיע האד' לפנ' בוראו חנם. פני שופטיה
שהם האלהים יכסה במשפט. ומראה פנים ודרכים בענייני דבריו שהאדם חייב.
זה אני רואה ומבהין כמ' שהגיעני עתה. אם לא כדברי. איפוא. מי הוא שעשה
לי כל זה 25 וימי. והלא ימי טובתי קלו לרוץ מני רץ יותר מרץ ולמע' א' כ'.
אָרָנ' שנם הוא רץ במסכת 26 עם אניות אֵבֶה. כאניות אויבים ולסטין הנופלים
פתאום על האדם. ויש או' אבה. נושאי' אביב כי הם ממהרות לרוץ שרוצים
למכור בעודו באיבו. וגם יש או' שאניות עשויות מגומא. ע'ד' ובכלי גומא על
פני מים[e] ונקרא' אבה. כי בעוד הגומא לח יעשו הספינות" כנשר יטוש. יפרח
שהוא חש לאכול. וכן תרגו' כנשר חש לאכול[f] כנשר רטאים למיכל
[Fol. 6b] 27 אם אמרי. אם הייתי אומ' בלבי אשכחה שיחי ואתנחם. ואעזבה פני.
חרוני. כמ' ופניה לא היו לה עוד[g]. שזהו פניה ועם.. ואבלינה. ואתחזק ליחל
לישועתי. כמו המבליג על עז[h]. 28 יגורתי או אני אומ' בלבי הנה קרבו עתי'
ועצבוני ויקראני עוד צרותיי. ידעתי כי כמו שאני נקי וצדיק לפניך שלא הנקני
29 ואנכי ארשע. כמקרה הרשע יקרני כמ' שאני נקי לפניך ואם כן למה זה הבל

a Eccl. XII. 7. b Job XV. 13. c Job IX. 4. d Eccl. III. 17.
e Isa. XVIII. 2. f Hab. I. 8. g 1 Sam. I. 18. h Amos V. 9.

יתפלצון. אחוום פלצות שהוא חרדה. 7האומ׳ לחרם שהוא המושל ביום ובעד
כוכבי אור הלילה יחתום ע׳ ד׳ ולא יהלו אורם חשך השמש בצאתו. וירח לא
יגיה אורו[a] וכל זה בעון הדור. ומלת בעד כ׳ וסגרת הדלת בעדך ובעד בניך[b].
8נוטה שמים לבדו. ברוב הקרייה כשמזכיר נטיית שמים או׳ לבדו כי בנטיית
יריעה אחת לא יוכל איש לבדו לנטותה בשוה בלי עזר: ודורך על במותי ים.
בהתרומם גליהם להראות על היבשה. ומזכיר 9עש כסיל וכימה שהם מנהיגי
עולם. והגה חדרי תימן סופה וסערה ששם. כמ׳ שיאמ׳ מן החדר תבא סופה[c].
ובספר עמוס הזכיר כן כימה וכסיל[d] ובמענה מן הסערה[e] ושם נפרשים בניז׳ העתר
ואחר שהזכיר ארץ ושמים ומנהיגיהם וגאון; ים כפרט כולל. 10עושה גדולות
ואין חקר למנותם ולפי שאמר 5שמעתיק הרים והופכם באפו. ולא יודיע לבני
אדם על מה. כי אם היה מודיעם ישובו בזה חטא איוב ואליהוא השיבו כי לא כן
דרכו. אך יגלה אזן אנשים וגו׳ פעמים ושלש עם גבר[f]: 11הן יעבר עלי כמ׳
שאמ׳ אליפז יעמד ולא אכיר מראהו[g] ועל אם יחפץ לריב עמו מוסב ואומ׳ אם
באתי עמו לסדר וכיותי לפני לא אבין בבואו. וכאשר יחלוף איזה דרך עבר
שאתחנן לו לשלם נ״ת צדקי אשר הפך באפו. ואף אם הייתי מבין היה עובר
בפתאום ובחתף שוהו 12יחתף. כמ׳ אף היא כחתף[h] או פיר׳ יחטוף יטרוף. מי
יאמר וגו׳. שהרי 13אלוה לא ישיב אפו על כל מה שיסדר האדם וכיותיו לפניו
על כן תחתיו שחחו עזרי רהב. עוזרים ביד חזקה ובזרוע רמה. ומצינו רהב
אצל עזרה. ומצרים הבל וריק יעזורו[i] ע״ד לזאת קראתי רהב לשו׳ גיאות
וממשלת להעזור בכח. 14אף כי אנכי השפל והמדוכה שהרי 15אם צדקתי לא
אענה. לא יהא לי פתחון פה כנגדו. ואף למשפטי אתחנן. 16וקראתי והיה
עונה. לא הייתי מאמין כי ישים לבו אל תחנוניי ק״ו למה שאריב עמו. שהרי
בתחילה משפטו. 17בִּשְׂעָרָה ישופֵני. בסערתו החשיכני או שברני. והרבה פצעי
חנם. לא הודיעני על זה. גם עתה 18לא יתנני השב רוחי ונשמתי אליו למות
ולנוח. כי אלא ישביעני במרורים ומרוויה אותי בייסורין רעים. או י״ל׳ כמ׳
ותשב רוחו אליו[j]. שישיבני לבריאות איש. בפי׳ הראשון והרוח תשוב אל.

[a] Is. XIII. 10. [b] 2 K. IV. 4. [c] Job XXXVII. 9. [d] Am. V. 8. [e] Job XXXVIII. 31, 32. [f] Job XXXIII. 16, 29. [g] Job IV. 16. [h] Prov. XXIII. 28. [i] Isa. XXX. 7. [j] Sam. XXX. 12.

להם ואין פגע רע. אל יתקנא במעשיהם לו׳ אך ריק זיכיתי לבי[a] ואל יבלע
ממקומו עצמו הראשון להניח תום דרכו: [Fol. 6a] וקרוב זה לדברי אסף על
דברי הרשעים כי אין חרצובות למותם[b]. וכיוצא בזה א׳ לו אליפז ופותה תמית
קנאה[c] וי׳ או׳ רטוב הוא מין עשב אחד שרטוב הוא אפילו בלי גומא. ומפ׳
איך יצליח הצדיק א׳ע׳פ׳ שיבואוהו פגעים רעים שהרי 20 אל לא ימאס תם לכלותו
כבא עליו צרה. ולא יחזיק ביד מרעים לו כי אם זך וישר אתה לעולם יחזיק
בידך. 21 עד ימלא שחוק פיך ושפתיך תרועה. על המרעים לך כדר׳ יריע
אף יצריח ועל אויביו יתגבר[d]. והָא יְמַלֵּה תחת א. 22 שונאיך ילבשו בשת
כראותם שלא יוכלו לך: כך דרך תם אבל אהל רשעים שאינם ברי לבב איננו.
וכמ׳ שאמ׳ למעלה ובית עכביש מבטחו[e]. על כן חשוב ותשחר פניו. ושב
שבותך ורחמך[f]. ועל זאת ישיבנו איוב כמ׳ שאומ׳ IX. 1 ויען איוב. וכן
השיטה. 2 אמנם ידעתי כי כן שהרשע נמשל לעשב על דרך בפרוח רשעים כמו
עשב[g]. והשב אליו ירוחם. וצדקת אנוש תשיב לו מאד כאשר אמרת במשליך.
אבל מה יצדק אנוש עם אל ביום חרון אפו שאפי׳ צדיק גמור לא תועילנו צדקתו
ביום אפו. כי את הצדיק ואת הרשע ישפוט האלהים[h]. וכן שיטת המענה: 3 אם
יחפץ האיש המיוסר לריב עמו בעת משפטו לו׳ מה פשעי ומה חטאתי ולסדר
צדקותיו יש לו כל כך תשובות כנגדו. שלא יוכל האיש לענותו ולהשיבו על
דבריו אפי׳ אחת מני אלף. כן מוכח העניין למטה שהרי 4 חכם לבב. הוא
ויודע מה הוא עושה. ועוד על זה שהוא אמיץ כח. כי יש חכם ואינו גיבור ולהפך
וכן הכל. מי הקשה אליו דברים לנצחו בדין שיקשה דברו מדבר אלהים. ע׳ד׳
ויקש דבר איש יהודה מדבר איש ישר׳[i]. וישלם. ויצא ממנו בשלום שלא נצחו
בסוף. כי כן העניין מוכיח שזה קשי דברים. ומסדר העניין כי אין יוכל הארם
לריב עמו שהוא 5 מעתיק הרים 6 ומרגיז ארץ ממקומה בעון אדם או יהיו הרים דרך
משל שרים. כמ׳ שמעו הרים[j]. ולא ידעו. שלא יודיעם על מה זה. או פי׳
א׳ע׳פ׳ שלא ידעו שאין בהם בינה ע׳ד׳ הבנהרים חרה יי׳[k]. ובלשו׳ ראשון יוכיח
העניין שיאמר הודיעני על מה תריבני[l]. 6 ועמודיה של הארץ. ע׳ד׳ חצבה עמודיה[m].

---

[a] Ps. LXXIII. 13. [b] Ps. LXXIII. 4. [c] Job V. 2. [d] Isa. XLII. 13.
[e] Job VIII. 14. [f] Deut. XXX. 3. [g] Ps. XCII. 8. [h] Eccl. III. 17.
[i] 2 Sam. XIX. 44. [j] Mic. VI. 2. [k] Hab. III. 8. [l] Job X. 2. [m] Prov. IX. 1.

בצאתיו[a] לשי' אנם. 12 באיבו בלחלוחיתו לא יבא לידי קיטוף שיקטפנהו למלאכ'
ייבש. ע'ד' שקדמת שלף יבש[b]. והנה יבש שבסוף הפסוק מוסב ללא יקטף
בעבור שייבש. וכן שלא מִלֵּא כפו קוצר[c] שלא יבא לידי קצירה. וגם נוכל
לפרש כל זמן שהוא בליחלותו לא יקטף להתמולל ביד כל כך הוא לח בעבור
המים שבו. ולפני כל חציר א'ע'פ' שמתגאה בעבור גודלו וגובהו מריח המים
ייבש קודם כל חציר בעת חום ושרב כשיחסרו המים לפי שרגיל הוא שישקוהו
המים. 13 כן ארחות כל שוכחי אל. שאין בהם זוך ויושר לב וליחלוחית יראת
השם אלא כדרך חנפים שאין תוכן כברם: 14 אשר יקוט. ימעט כסלו ובטחונו.
ובית עכביש. ע'ד' וקורי עכביש יארוגו[d]. שאם 15 ישען אדם על ביתו של עכביש
או על ביתו של חנף וכשסבור שיחזיק בו ולא יקום הפך וקם הבית[e] וכל זה
מוסב על 5 אם אתה תשחר אל אל. 6 אם זך אם ישר אתה. ולא כדרך החנף
שמזכיר ולפי שִׁדבר על הגומא שלא ינא בלי מים. חוזר ואו' 16 רטוב הוא. בעבור
הביצה והמים אף לפני שמש וחמה בעוד שהיא שולטת יהיה רטוב ועל גנתו. ועל
פני כל גנתו שהוא בה מתפשט יונקתו ושרשיו וממלא הכל ואף 17 על גל אבנים
שהוא מקום קשה ויבש יסתבכו שרשיו אנה ואנה.

ובמקום בית אבנים יחזה. יעשה לו מחוז ויגאה ויסנא שם. וגם יש לפי' כמ'
קרן חזות[f] ופי' יסתבך אחרי שרטיבת הביצה והמים באין לו מתחתיו. אף אדם
שהוא זך וישר בלבו ולחלוחית היראה בו כל צרה לא תזיקו ולא שטן ופגע רע
שהם משל לשמש ואבנים שהזכיר. 18 אם יבלענו המבליע. ויסלקנו לאותו
הגומא ממקומו מן הגל ומבית האבנים שגדל שם לפי שאמ' בלבו הנה הוא גדל כל
כך על בית אבנים ועל גל כל שכן שיגדל יותר ויותר במקום עפר תיחוח וכחש[g]
בו הגומא והאחו במסלקו כאילו יאמר לו לא הכרתיך ולא ראיתיך שהרי מעתה
יתבייש והולך שהרי הגל ובית אבנים שמהם סלקוהו היה 19 משוש דרכו המעולה
והצלחתו לגדל יותר משהוא עתה בעפר תיחוח שנטעו. ומעפר אחר שסלקוהו
ממנו יצמחו שרשיו אשר יסובכו הנזכרים למעלה וטוב היה לו מקומו הראשון.
אף אדם כשהוא זך וישר ויבואוהו פגעים והוא רואה רשעים מצליחים ואין שטן

[a] Ezek. XLVII. 11. [b] Ps. CXXIX. 6. [c] Ps. CXXIX. 7. [d] Isa. LIX. 5.
[e] Lev. XXV. 30. [f] Dan. VIII. 5. [g] Ms. וכאשר.

הכחשת אליפז במה שאמ׳ לך אני ראיתי אויל משריש[a] שאל נא לדור ראשון[b]:
ועל שאמ׳ איוב ושובו עוד צדקי בה[c] על כן האל יעות משפט[d]: VIII. 1. ויען
בלדד. עד אן. מוסב לשנים. כאומ׳ 2 ורוח כביר. עד אן אמרי פיך רוח כעס.
כביר חזק. כמ׳ מים כבירים שוטפים.[e] כלומ׳ כל דבריך בכעס ובחימה לריב
כנגד הק׳: 3 האל. וכי תרצה לו׳ שיעות משפט וצדק. שהרי 4 אם בניך חטאו
לו. וישלחם מעל פניו כעל פשעם. בעבור שפשעו לו. ע״ד אם יעמד משה
ושמואל לפני אין נפשי אל העם הזה שלח מעל פני ויצאו[f] 5 ואם אתה הנשאר
אחריהם מדוכה ומעוול. תשחר אל אל והתחנן לו. ולא בדברי ריבות
ותרעומת כאשר החילות. 6 אם זך בלב. וישר במעשים כי ע״זה בלא איחור
יעיר עליך ורוחו הטובה להטיב לך באחריתך. ושלם נות צדקך בנים ובני
בנים כראוי לפי צדקך והנה השיב לו ע״ד שקרהו באחרונה וי״י ברך את אחרית
איוב וגו׳[g] 7 והיה ראשיתך. לפי שאחריתך יסגא מאד. והנה שיטת בלדד כאו׳
לאיוב אבל וודאי ממה שאנו רואים שאחרי מות בניך לא העיר הק׳ רוחו הטוב׳
עליך לנחמך. או ידו נטויה עליך עוד להכאיבך. ידענו כי בחטאך לקית. על
כן אמ׳ ל׳ 6 אם זך וישר אתה כאשר אתה אומ׳ כי תפילה בלא כוונת הלב אינה
מועילה. ע״ד גם כי תרבו תפילה אינני שומע[h]. ויתכן 5 אם אתה תשחר אל אל.
אם התפללת לאל בעודם בחיים מיושר לב כאשר העלית עולות כי עתה מיד
יעיר עליך ולפי שלא היתה תפילתך ביושר לב. ואתה נשארת לקבל הייסורין על
פי רשעך ולפי זה הלשון יהיה וְשִׁלַּם לש׳ שלום. שלא מתו בניך. ופירש׳ א״ע׳
נות צדקך היא הנשמה ושלם לשון תשלום. 8 לדור למד לדור על דור ראשון
כמו ואמר פרעה לבני ישר׳[i]. וכונן לבך לחקור ולשאול עוד על אבותם של דור
ראשון. ותראה שכן העולם נוהג 9 כי תמול אנחנו. שהרי דור אחד אינו רק כצל
על כן צריך לחקו׳ שנים או שלשה דורות. 10 הלא הם יורוך מה אמרו להם
אבותם ומלבד זה מלבם יוציאו מילים להראות לך משלים ודוגמות. כי בלא
זוך ויושר לבב לא יצלח. אפי׳ יתפלל כל היום והמשל שיראו לך בעשבי הארץ.
11 היגאה גומא בלא בצה. רוצה לו׳ היתגאה להיות גדול וגבוה בלי בצה כמ׳

[a] Job V. 3. [b] Job VIII. 8. [c] Job VI. 29. [d] Job VIII. 3. [e] Isa. XXVIII. 2.
[f] Jer. XV. 1. [g] Job XLII. 12. [h] Isa. I. 15. [i] Ex. XIV. 3.

כל כך נפשי מסוערת בחלומות ובחזיונות שמתוך הצרות הייתה נפשי רוצה שתחנק
בבגדי המטה מחנק אֵישְׁטָ׳ינְמַאטְ כאיש מת פתאום מתחת כסותו. לפי שלא יוכל
להוציא הבל מפיו. מות מעצמותי. יותר מעצמותי שהם מוסדות גופי. וי״א׳ גם
עצמותי בחרו מות. ופי׳ א״ע׳ יותר מעצמות לגור בהם כי הגוף לנפש לבית:
16 מאסתי בחיי שהרי אף היתי בריא לא לעולם אהיה. ואחר שסופי למות חדל
ממני מלשים עלי משמר להחיותי. כי הבל ימי. כל מה שאאריך ימים מעתה:
17 כי תגדלנו בעושר וכבוד וכי תשית אליו לבך להטיב לו הואיל ואתה פוקדו
18 לבקרים בהיותו רטוב. על דר׳ הילדות והשחרות הבל[a]. כי הוא כציץ יצא
וימל[b]. לרגעים תבחננו במיני ייסורין. 19 כמה יאריך זה שלא תשעה ממני. כמ׳
על כן שעו ממני[c]. וכפל על תרפני. ולא תרפני מלהגדיל ייסוריי עד שאני כל כך
חלש שאני בולע רוקי הנמאס כי אין לי כח להשליכו חוץ. כי כן דרך חולין
תשי כח. ועל כן חוזרין ובולעין אותו: 20 חטאתי. או יהי כמו שהעולם חושבים
עלי כי בחטאי בא לי כל זה. מה אפעל לך על דר׳ במה אקדם יי׳ איכף לאלהי
מרום[d] כלומ׳ מה אעשה לך לתקן עוותתי לפי כבודך הגדול. נוצר האדם
כמוני היום ששמת עלי משמר להחיותי ולייסרני. למה שמתני בחיים להיות לך
למפגע ולהכעיסך כל זמן שתראני והרי אני עליך לכעס. תם עלי אני למשא. כי
קצתי בחיי וגם יתכן למפגע שאפגע [להעבירו שתמתיני ולא אהיה עוד למ׳][e] ידך
ומכותיך על ד׳ וישימני לו למטרה[f]. 21 ומֶה רוצה לו׳ ומה יהיה כי לא תשא פשעי
לסלקו מנגד עיניך ועוני להעבירו שתמיתנו ולא אהיה עוד למפגע לך. כי עתה.
כמו שהיתי רוצה עתה שאשכב לעפר ולא אהיה עוד עלי למשא וגם אתה תשחר
אותי כמו שהייתי למפגע לך ליקח נקמתך ממני ואינני וינוח רוחך ממני ואהיה
נחת רוח לך. וגם אני אמצא נחת ואין צורך לומ׳ ואהיה עלי למשא שהוא תיקון
סופרים לפי הפשט: [Fol. 5b] הנה תשובות איוב על אליפז שאמ׳ לו כי לאויל
יהרג כעס[g] ועל זה השיבו לו שקל ישקל כעסי[h] ועל שאמ׳ לו אני ראיתי אויל
משריש[i]. שהיה רוצה לומ׳ כמוך ואיוב השיבו על זה שאפילו לרשע לא הגיע
מה שהגיעו. ואמ׳ לו ועתה הואילו פנו בי[j]. וכל העניין והנה בלדד אומ׳ לו אם

[a] Eccl. XI. 10. [b] Job XIV. 2. [c] Isa. XXII. 4 (מִנִּי). [d] Micah VI. 6.
[e] The words in brackets are marked for omission. [f] Comp. Job XVI. 12 ויקיבני לו.
[g] Job V. 2. [h] Job VI. 2. [i] Job V. 3. [j] Job VI. 28.

ונמוג. כמ׳ ימאסו כמו מים[a]. או וְיִמַּאֵס ממש. כמו כי מאסת את דבר[b]. ולפי
שהזכיר טרחו בלילות או׳ כי גם בימים לא ינוח שהרי 6 ימי טובתו עברו וקלו.
ע״ד׳ וכימיך דובאך[c]. שהם ימי טובה בלא הזכרת הטובה. או ימי קלו לברוח
בלא טוב ומרגוע. ודמה הימים לְאָרֵג שהולך ובא בתוך המסכת בקלות. וכן ימי
רעתו חוזרין חלילה. וַיִּכְלוּ בְּאֶפֶס תקוה. שאיני רואה לי עוד תקוה. וי״א׳ תקוה
כמו תקות חוט השני[d]. רוצה לומ׳ שאין חוט ופתיל לארוג עם המסכת. ולפי
שהזכיר הארג שהולך ובא עם החוטין או׳ כי כן הוא בא לסופו. כמ׳ שהארג
נשאר בלא חוט ופתיל. ואו׳ להק׳ שאפילו הייתי בריא 7 כי רוח חיי ומשאמות
לא תשוב עיני לראות טוב. ע״ד׳ שאמ׳ דוד רוח הולך ולא ישוב[e]. שפירו׳ בספר
הנזכר כן לראות טוב שהיה לי בטרם שלח השטן ידו בכל אשר לי. 8 עין ראי.
רואה אותי עיניך בי עתה להטיב לי היום ולמחר אינני נמצאת שהטובה שעשית
עמדי אינָה רק לפי שעה כמ׳ שמפר׳ והולך. 9 כלה ענן וילך. ואותו ענן לא ישוב
עוד. כן יורד שאול ולא יעלה. ומפר׳ איך לא יעלה והוא 10 לא ישוב עוד לביתו
לידגות בו עם אשתו ובניו. ולא יכירנו עוד מקומו. אנשי מקומו. כמ׳ ארץ כי
תחטא לי[f] שהוא אנשי הארץ. כי כל אהבתן כבר אבדה. ואחרי שדרך האדם כן
הכל בחייו. 11 גם אני הואיל ואין לי לחיות לעולם כמ׳ שיאמר למטה. מאסתי
לא לעולם אחיה[g]. לא אחשך פי מלשאול המות ולמה אחיה בייסורין אחרי
שלא תשוב עיני לראות טובה הזאת שהזכיר. ולפי הפשט לא כפר בתחיית
המתים: 12 הים אני להיות בסער ברוח סערתך כל היום ע״ד׳ והרשעים כים
נגרש כי השקט לא יוכל[h]. אם תנין. המלומד בסערת הים. כי תשים עלי משמר
שלא אמות. ע״ד׳ שאמ׳ אל השטן רק את נפשו שמר[i]. 13 כי אמרתי רוצה לומ׳
שכל כך אני מסוער שאם אמרתי בלב תנחמני ערשי שאנוח בו ואישן ואשכח
הצרות. ישא בשיחי משכבי עמי. ע״ד׳ ונשאו אתך במשא העם[j] ויקל מעלי.
14 וְחִתַּתַנִי. והרי את מפחדי בחלומות כי השטן איננו מניח לו לישן. ואם ישן
מפחדו[k] ומבהלו מעני ייסורין כשהוא מֵקִץ שלא ינוח ויברך השם 15 ותבחר מחנק.

[a] Ps. LVIII. 8. [b] 1 Sam. XV. 23. [c] Deut. XXXIII. 25. [d] Josh. II. 18. [e] Ps. LXXVIII. 39. [f] Ezek. XIV. 12. [g] Job VII. 16. [h] Isa. LVII. 20. [i] Job II. 6. [j] Num. XI. 17. [k] In margin. The text has בעין.

יותר פירושו ותעמיקו למצוא עלילות על רעכם. כמ׳ כרה שוח[a] מעמיק עצה
להרע 28 ועתה הואילו. העמידו עצמכם רק לדבר הזה שתפנו בי במקרה הזה
שקרני. ועל פניכם יראה אם אכזב. 29 שובו נא. מבגידתכם עלי ותראו שאין בי
עולה. ושובו עוד רוצה לומ׳ וכשתדקדקו יותר בדברי תמצאו] צדקי חכותי
בה. ברעה זו שבאתני ומפ׳ והולך צדקו: [Fol. 5a] VII. 1 הלא צבא זמן. או
פי׳ מצב וקיום לאנוש עלי ארץ ימי חייו למשול במעשי הק׳ וסופו אינו בעולם רק
כשכיר לעבוד ולעמול כימי שכיר שזמנו קצוב לו שאפילו רוצה לעבוד יותר לא
ירצה לבעליו. אף האדם אם רוצה להאריך חייו בעולם לא יוכל. 2 כעבד ישאף
צל העובד לבעל השדה שמצפה ציללי ערב בנטות היום לפי שעת מנוחתו
מבקרב אליו. וחושב אטול שכרי ואהגה בו. ולעת ערב לא יתנו לו. ונמצא
שטרח בחנם ועמל כל היום לריק. ומלת ישאף. מקוה ומצפה. על דרך יען
שמות ושאוף[b] השואפים על עפר ארץ[c]: 3 כן הנחלתי. בשאיפת לירח מתי
יחל לזרוח אור הירח. וזהו שאומ׳ כשיאמ׳ שהייתי מקוה ואומ׳ בבקר מי יתן ערב[d]
ואנוח על משכבי כמו שיספר. והנה מבטח הירח לי שוא כשיחל לזרוח שלא ינוח
לי. ולילות עמל מִנו לִי. זִמנו. כמו אשר מִנָה את מאכלכם[e]. ירחים ולילות
כפל זה על זה. או יהיה פירושו כי הייתי בטוח מלילות עמל כמ׳ ששכיר בטוח
בשכרו. ומספר איך שהרי 4 אם שכבתי בערב לנוח ואמרתי מתי אקום. ע״ד׳ מי
יתן בקר[f]: ומדד ערב. על שקל מקח שוחד[g] שהוא מלקח כן זה מנדד שנדידות
הערב שמנדד שנתי לפי שאני שבע נדודים עד נשף היום כמ׳ ויקומו בנשף[h] וי״א׳
ומדד ויעבר מידת לילה. מפ׳ לִמֶ׳ תדד שנתו. שהרי 5 לבש בשרי רימה וגוש
עפר. ואני נגש וקרוב אל העפר לפי שהוא יושב בתוך האפר בבא עליו השחין
ונתפלש ונכלל העפר בלחות השחין ומרקיב הבשר ועל כן הרמה גם היא נכנסת
בו: עורי רגע כמ׳ נבקע כמ׳ על רגעי ארץ[i]. שפיר׳ בקיעות וכן רוגע הים[j] על
דעת רבים. ויש אר׳ עורי רגע. כשחשבתי שינוח עורי שזה הוא גופי. כי כן דרך
הספר הזה. לקרוא גופו עורו. כמ׳ יאכל בדי עורו[k]: וַיִּמָּאֵס. הרי הוא נימס

[a] The reference is to Prov. XXVI. 27, where the reading is שוחה as in Leipzig Ms. [b] Ezek. XXXVI. 3. [c] Am. II. 7. [d] Deut. XXVIII. 67. [e] Dan. I. 10. [f] Deut. XXVIII. 67. [g] 2 Chr. XIX. 7. [h] 2 K. VII. 5. [i] Ps. XXXV. 20. [j] Isa. LI. 15. [k] Job XVIII. 13.

אל הנחל. ולפי שעתה לא מצאו מים 20 בושו כי בטח כל אחד ואחד עליהם
לפי שבאו עדי' ויחפרו ועל דרך זה כתו' בירמיה' לש' בושת בבוטחי' על מים ולא
מצאו. ואדירידם שלחו צעיריהם למים שבו כליהם ריקם בושו והכלמו וחפו
ראשם[a]. וגם יש לפ' כי בטח לבם עליהם. ואו' עדיה על המקום לפי שנמצא בו
בלשון נקבה. ולא תשורינו עוד מקומו[b] 21 כי עתה הייתם לו לאותו נחל שאני
ממשל עליכם. ור' אליע' פי' כי עתה הייתם לו להקבה' אם הייתם מעמו ע'ד'
לו אהיה ואתו אשב[c]. והנה הבגידה שהנחל בוגד לכל אותם שהיה לעזר ולמבטח
עד עתה כן רעי איוב לו: תראו חתת ותיראו. הייתם רואים חולי שאני חת ממנו
והייתם יראים פן יבא עליכם כמוני ע'ד' אשרי משכיל אל דל.[d] 22 הכי אמרתי
רוצה לו' למה תקניטוני הלבעבור זה שאמרתי לכם תתנו לי. או בעבורי שתאמרו
לי חטאך גרם ופשעת בעצמך ולא נסייע בפדיונך: ומכחכם: ומעשרכם. על
דרך כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה[e]: שחדו. מגזר' שחד למלטני
23 מיר צר. כל זה אמרתי לכם ומדוע תבגדו בי. 24 הורוני במה פשעתי. הבינו לי
ואני אדרוש אל אל ואתחנן כדבריכם.. 25 נמרצו. כמו נמלצו. ויש או' לש'
מתיקות. לפי העניין אמרי יושר. אם הייתם אומ' לי ומה שיוכיח הוכח מכם
ואחריש ואבין. או יהיה פי' דרך לעג ומה יועיל מה שיוכיח מכם. 26 הלהוכח
מילין ולבררם לעמוד על עיקרם אתם חושבים. ולרוח אמרי נואש. כמ' כל רוחו
יוצא כסיל[f].. אמרי נואש שלכם מלחשוב לברר מה שמוציא מפיו על כך לא
יתקבלו דבריכם. וגם י'ל' התהיו נחשבים כמוכיחים בעבור מילין שאתם אומ'
ואם לרוח חכמה יחשב אמרי נואש שלכם שלא תנחמוני. 27 אף על יתום תפילו.
כל שכן שתעשו לי רעה. כי אחרי שדברכם לא לנחמה. אף כי הם להוסיף
צרה על צרותיי להקניטני ותהיה מלת 26 ולרוח קצרה כמו משגע איש הרוח[g].
שפי' איש אשר רוח אלהים בו יחשבוהו למשוגע וכן קח איש אשר רוח בו[h] דיהושוע:
ועל דעת פותר בשיטה ראשונה יהיה אף על יתום. אף וכעס אתם מפילים על
יתום כמוני.. ותכרו. כמ' ויכרה להם[i] כלומ' תעשו משתה באיד רעכם. ויתכן

[a] Jer. XIV. 3. [b] Job XX. 9. [c] 2 Sam. XVI. 18. [d] Ps. XLI. 2.
[e] Deut. VIII. 17. [f] Prov. XXIX. 11. [g] Hos. IX. 7. [h] Num. XXVII. 18.
[i] 2 Kings VI. 23.

איך שהנחלים שהזכיר 16 קודרים מן הקרח חזק שיקמטם ויעמידם ולא ינרו. וכל
כך הם חזקים ונקמטים שעלימו יתעלם שלג ויסתר על גבו ובקמטיו ולא
תמיסינו חום השמש. כי סתם נחלים בין ההרים כ׳ שאו׳ קמן המשלח מעיינים
בנחלים בין ההרים יהלכון[a]. וכל זמן שהקרח קיים השלג מתעלם עליהם.
וכשנמסו הקרחים ויצאו מבין ההרים אז נתפששו הקמטים ונמס השלג ואבד
חסרם ממנו. והשלג והקרח רעים הם נענים אחר להם. ומהו החסר שבמים
17 שבעת יזורבו הנחלים לשון יובש. שזהו בצנת ובקור נצמתים יחד כקרח הנורא[b]
והשלג מתעלם ומתקיים עליהם. בהתחמם הקרח אז נדעכו ונקפצו הנחלים
ממקום קרישתם לרוץ כדרכן כתמול שלשם. והשלג נמס ואבד: 18 ילפתו.
רטרייט. כ׳ וילפת שמשון[c]. שפירש׳ משך אליו גופו. וכן ילפתו. ימשכו אחור.
19 אורחות זהו שיירות שהלכו תמול שלשם דרך עליהם בהיות הקרח חזק ולא
ילכו עוד עליהם. לפי שיעלו השלג והקרח יסתלקו מארץ החיים וילכו ויטבעו
בתהום ולא ירצו עוד. 19 והביטו. וצפו שיירות תימא שהלכו תמול עליהם לקצר
דרכם. וכן הליכות שבא. כמ׳ הנה מבטינו[d] לשון צפוי ותקוה והנה בושו
מתקותם שלא ילכו עוד עליהם שכבר נמסו 17 ונדעכו ממקומם. והמים נברו
וצריכים לשוב אחור ולהקיף זאת שיטת ר׳ אליע׳ ולפי דבריו ממשל בגידת ריעי
איוב לבגידת הנחל כשלג שבעת הומס יעזבוהו. ואני הייתי מפרש הבגידה על
דרך זה. 16 הקודרים. כי הנחלים שעתה שחורים וקודרים מן הקור אין זה היה.
והלא לבנים היו מתמל שלשם שעלימו יתעלם שלג. כי אם היה שלג שהוא לבן
מאד יורד עליהם היה נעלם ולא ניכר עליהם מרוב לבנונית המים. ועתה בעת
יזורבו מן הקור נצמתו יחד והיו לקרח חזק. וכן 17 בחומו. שזה בעת החום אם לא
יקרשו יחד כמ׳ בעת הקרח. מכל מקום נדעכו ונקפצו ממקומם. כי חום השמש
ממעטם נמצא שאין שם מים לא עת קור מפני הקרח. לא עת חום מגמיאת
השמש. והנה 18 לפתו ארחות דרכם. אילו הנחלים שאינם רצים עוד במרוצתם
ונלפתו יחד.. על ד׳ וילפת שמשון[c] לפי אשר יעלו בתהו וקמו נד אחד ואבדו
דרך מרוצתם. לפי שתולדות המים למטה והעננים יעלום באיד. או שיעלום
בתוהו. 19 הביטו סוחרי תימא ושבא וקוו לשתותם ובעירם כאשר היו נהוגים בהולכם

[a] Ps. CIV. 10. [b] Ezek. I. 22. [c] Judg. XVI. 29. [d] Isa. XX. 6.

שיביאני לשערי מות: יתר ידו. כמ׳ ויתר גוים[a]. לשון קיפוץ וניתור. וכן או׳
שלא ישמור נפשי עוד. כאשר אמ׳ אל השטן רק את נפשו שמר כי או בצל ידו
החביאני מפני השטן. ועתה ידלג וינתר ידו מאותה שמירה. ויכני בלא חמלה:
ויבצעיני. יביאני לגמר חיי. כמו כי יבצע יי׳[b]. ביצע אמרתו[c]. ואם היה
מבטיחני מן השאילה הזאת עוד הייתי מקבל נחמה על כל מה שקרני. ועל
מי יתן תבא שאלתי מוסב. 10 ואסלדה בחילה. פתרונו לפי עניינו. ואז אנוע
כעת חילה. כמו עלי חיל כיולדה[d] שלא יחמול עלי ואין לאסלדה חבר במקרא
רק בדברי חכמים. אם היד סולדת. נוכל לפרשו על אותו לשון ואתחזק בחילה
שלא יחמלו עלי: כי לא כחדתי לא סתרתי דברי הק׳ שהוא קדוש. או פי׳ יורע
אני בלבי שכל קדושי ארץ יאמרו כמוני ולא כחדתי בלבי לומ׳ עניין אחר ולא כמו
שאמרת. ואל מי מקדושים תפנה[e]. ומפ׳ למה הוא בוחר מות מחיים: 11 מה כחי
לסבול בייסורים כאלה שאקוה עד שירפאני השם כאשר אמרת. ואולם אני
אדרוש אל אל כי הוא יכאיב ויחבש[f]. ומה קיצי קץ טובתי להאריך להעמיד
נפשי לסבול עד עת הקץ ההוא שאהיה בוטח שלא יאריכו עלי הייסורים אלא עת
אותו קץ: [Fol. 4b] 12 אם כח אבנים העומדים וסובלין סערת הים או אבני דיק
הגשפכים בסוללות המגדלים להפיל החומה עליהם לסבול עוד ייסורין ואם
בשרי נחוש. מנחשת שלא ידוכא בחליי עד קץ הרפואה. וכח אבנים
מוסב על מה כחי. ובשרי נחוש על מה קצי הגם הזאת תבא עלי לקנטריני
13 שאין עורתי בי מכם לתת לי עצה. ותושיה שהיא עצה מכם נרחה ממני מאתכם
שלא תנחמוני. 14 למס מרעהו . . במשקל לרב אליפו הממסה והמבוה רעו.
חסד הוא לך וחרפה. כמו כי חסד הוא[g] פן יחסדך שומע[h] ויראת שדי יעזב
העושה כן. והגה יעזב כפל על הממסה. ופי׳ א׳ע׳ למס. מן וימס לבב העם[i].
ופי׳ המס מרעב או ישוב לאשר אמ׳. ומה קצי תו׳ ואומ׳ בתמיה וכי אקוה
ואייחל לאותו שממסה חסדו מרעהו בעת צרה שיחזקני ויעזרני. ויהיה כנגד
תושיה ועזרה שהזכיר למעלה. ומפרש ע׳ד׳ משל הממסה: 15 אחי בגדו. אחי
שבאו לעזרני ולנחמני בגדו בי ועזבו חסדם ממני בעת צרתי לקנטריני. הם למשל
אל הנחל דומין מן הבגידה הזאת וכאפיק שזהו חוזקו של נחל שיעבור ומפרש

[a] Hab. III. 6. [b] Isa. X. 12. [c] Lam. II. 17. [d] Ps. XLVIII. 7. [e] Job V. 1.
[f] Job V. 8, 18. [g] Lev. XX. 17. [h] Prov. XXV. 10. [i] Josh. VII. 5.

ולייסריני. או מילת יערכוני מכף רגל ועד ראש. בלא דילוג שום אבר. כי כולם
בערך אחד נפצעים. וחנם אני צועק כאשר אמרת אליפז כי 5הֲיִנְהַק פֶרֶא כ׳ היינאק.
פי׳ וכי יצעק פרא בעודו בריא ויש דשא לפניו לאכול הלא לא יצעק רק מחוסר
דשא ואם השור ינעה בעד בְלִיל לפניו שהיא התבואה כמו בְלִיל חמיץ יאכלו[a].
אף אני איני צֹועק אלא מרוב ייסורי החצים שבגופי. ולש׳ נעה נופל על הלשון
ינהק לפרא 6היאכל תפל כל דבר שהוא [אינו] כתקנו קרוי תפל. על ד׳ אמ׳ אל טחי
תפל ויפל[b] היא החומ׳ אשר היא בנוייה כראוי וטחין אות׳ בטיח שלא יחבר האבנים
כתקנן על כן יפל. וכ׳ בנביא׳ שמרון ראיתי תפלה[c] שמתנבאין בשקר כן דבר
הראוי למלח ולא נמלח קרוי תפל. ואין כ׳ או׳ זה דרך משל כי לפי׳ כאשר כל
אוכל מאכל כזה הראוי למלח ולא נמלח. אינו נהנה בו להכניסו בבטנו רק מקיאו.
ואם יש טעם בְּרִיר חַלָּמוּתָ. רוצה לו׳ ואם יש טעם אל החולם בהיותו צמא מריר
אשר בפיו במוצצו אותו בחלומו כי אז דומה לו כאשר שותה מים והנה בהקייצו
מאותו חלום לא יטעם לו ולא ישיב נפשו. ועתה הזכיר על ד׳ משל אכילה אשר
אין בה לאוכל הנאה ושתייה אשר לא יועיל לו. ע״ד שא׳ ישעיה כאשר יחלום
הרעב והנה אוכל והצמא והנה שותה כן יהיו בחלום חזיון לילה כל הצובאים על
הר ציון[d] וכך או׳ איוב לאליפז כל דבר שרברת לנחמני כאבל תפל מבלא מלח
וכריר החלום אשר לא יועיל לצמא כן לא ישיבו נפשי את דבריך. וזה הלש׳
עיקר כי לפי הפותרים חלמות חלמון ביצה אינו זה לשון פסוק כי אין הפסוק
כפול רק מאכילה שהיא אכילת תפל ואכילת חלמון. וגם הפותרים חלמות לשון
חווק לא יתיישב למבין: 7מאנה לנגוע נפשי. שלא רציתי לקרב אליהם ולנגוע
אליהם. על דרך סורו טמא אל תנעו[e] עתה הם כדוי לחמי שאם ינעו בלחמי
או במאכלי ידמה להם שהם טמאים כמו דוה. וגם יש מפרשים אותם שלא רציתי
לינע בהם לפי׳ שהם היו כמתעבי מאכלי שאם הייתי נונע בהם הייתי מקיא כל שכן
שלא הייתי יכול לסבול חמת שדי שהזכיר ולפ׳ כך 8מי יתן וחיונ פי׳ ואבן עזר.
מלת לננוע כמו וינגעו יהושוע[f]. לשון חלשות כי נפשי מאנה שתחלש ותמות:
9ויואל אלוה כמו ויואל משה[g]. לשון רצון או לשון אלה וקיום.. וידכאני. עד

[a] Isa. XXX. 24. [b] Ezek. XIII. 11. [c] Jer. XXIII. 13. [d] From Isa. XXIX. 8.
[e] Lam. IV. 15. [f] Josh. VIII. 15. [g] Ex. II. 21.

26 בכלה לא נמצאה רק בזה הספר. ופתרונו לפי עניינו מלא ימים: כעלות גדיש
בעתו כעלות לשון כריתות כ׳ ועלתה ידו על יד רעהו[a]. וזהו בקצירת גדיש
בעתו. וכעלות גדיש בעתו יוכיח כך תעלה מבית׳ בעתך כי אין עושין גדיש רק
מתבואה המבושלת. וכן על גדיש ישקד[b] 27 הנה זאת חקרנוה מאחרים שלא דבר
רק הוא ואתה דע לך. וחקור עליה לעצמך ותמצאנה אמת: הרי כל תשובות
אליפז על איוב על אומרו לגבר אשר דרכו נסתרה והוא השיב לו כי לא נסתרה
מהשם דרכו כי הק׳ יודע את חטאו על כן מוכיחו ומייסרו. והיה לו לשוב
אל אל ולהתחנן לו שירחם עליו. ולא ימאס מוסר שדי ולא יכעס חנם. כי כן
דרך האויל שכעסו יהרגנו. וכאשר שם אליפז לבו לתופשו ולהעלילו בדבר
הקשה לו מכל דבריו כן שם איוב אל לבו לתופשו בדבר הקשה לו מכל
דבריו על כן השיב תחילה על אותו דבר: VI. 1 וַיַּעַן אִיּוֹב 2 לוּ שָׁקוֹל אמרת
כי לאויל יהרג כעס. כי זה הדבר היה קשה לאיוב מכל מה שדבר לו.
אילו שקול ישקל כעסי. והוותי כעניין הוה על הוה[c] ופירושו וצרתו במאונים
במאזנים שלא תהא האחת מגבהת והאחת מכרעת אלא שוקלות בשוה ובהן היה
נשקל כעסי בכף אחת ומה שהיה לי מצרותי בכף שנית. וזהו ישאו יחד שוה
בשוה לא כעסתי רק כנגד מה שאירע לי כי עתה שאינך רואה המאזנים והכעס
וההוה במשקל נראה בעיניך שמחול ימים יכבד כעסי על הצרה שבאה לי. וגם יש
לפ׳ לו שקול ישקל מה שראוי לי לכעוס על הוותי ישאו יחד הכעס וההווה
3 עתה היתי רואה שמחול ימים יכבד אילו היית חוזר ושוקל כעסי אז כנגד כעסי
עתה. על כן דברי לעו. יוצאין דרך הלוע. ויהיה כמו ושתו ולעו[d]. ומפ׳ הוותי
שהזכיר. והוא שאו׳ 4 כי חיצי שדי עמדי חיצים קשים כמו שיכולים לבא משדי
שפיר׳ מנצח ושודד בחפצו. או יהיו חיצי למשל התולעים שנוקבין בשרו כחצים
אשר חמתם שתה רוחי. מלת חמתם תשוב אל החצים שנמשחין בו ע׳ד׳ חמת
למו כדמות חמת נחש[e] והוא מין סם ארס שמושחין בו החצים שלא יתרפא ממנו
הנפצע. והזכיר רוחי והוא חיי האדם שבם יתנועע אנה ואנה. בעותי אלוה יערכוני
ע׳ד׳ ותהי חרדת אלהים[f]. הם הייסורים שבם יבעתני. יערכו נגדי להלחם

[a] Zech. XIV. 13. [b] Job XXI. 32. [c] Ezek. VII. 26. [d] Obad. 16. [e] Ps. LVIII. 5. [f] 1 Sam. XIV. 15 (the Leipzig Ms. has לחרדת as the Textus Receptus).

על אחרים. ומלת תושיה נגורת מן יש לפי עניינה בגבורה או בחכמה. 16 ותהי
כמו שדברתי שהזכיר לדל תקוה בבא עליו צרה וצוקה לקות ליוצרם [ועלתה]
כמ׳ יתפשו עולות[a] פת׳ בעלי עול ומרמה כראותם ואת יקפצון פיהם מעתה
מלישרוף עניים ומהערים עליהם כי ראו שהמקום הושיע את זה מפיהם הרי כל
אילו הגדולות עשה לקוויו. ואם כה תעשה יושיעך׳ 17 ומוסר שדי אל תמאס.
שאין זה רק תוכחות מוסר[b] על חטאיך על כן תודה חטאיך ותקוה לו. 18 כי
הוא יכאיב ויחבש. הפך האדם שאם מכאיב אינו חובש. וידיו תרפינה.
וזה כשיטת הושע לכו ונשובה אל ײ כי הוא טרף וירפאינו יך ויחבשנו[c].
19 ובשבע זאת השיטה כשיטת שלש הנה ולא תשבענה וארבע[d] שפירושו
הרביעית. וכן זה ומונה והולך השבע ומניין שבע ברוב מקומות. ע׳ד׳ ו׳ ימי השבוע.
21 בשוט לשון שוהו השטן שאו׳ עליו משוט בארץ[e]. ולא תירא משוד
שהם השודדים והבוזים ששללוהו לעיני כל כמ׳ שאו׳ שבא וכשדים.
לאותו שוד 22 ולכפן שהוא רעב תשחק כי לא ירע לך וי״א׳ שוד מלשו׳
שדים ויניקה. כ׳ ושד מלכים תנקי[f] כי אָפֵס הַמֵּץ כלה שד[g]. והוא האדם האוכל
מעט מעט את של אחרים: ולכפן כמ׳ כַּפְנָה שָׁרָשֶׁיהָ עליה[h] לשו׳ שאיפה
ששואף ומושך אליו מעט מעט [Fol. 4a] תשחק. שתבטח כי לא ירע לך.
מלשו׳ ר׳ אליעזר: 23 אבני השדה וחית. על דרך פן תגוף באבן רגלך.
על שחל ופתן תדרוך[i]. 24 וידעת היום בלבבך. כי שלום יהיה אהלך. ופי׳
וידעת אז תתברר מאין שטן ופגע רע ולא כאשר אתה עתה. ופקדת נוך.
על שלום מוסב. כלו׳ ופקדת נוך שלום. על דרך ואת אחיך תפקד לשלום[j].
ולא תחטא ולא תהיה חוטא בו. על דרך ולחוטא נתן עניין רע לאסוף
ולכנוס לתת לטוב[k]. ור׳ יעקב פי׳ ופקדת כ׳ ביום פקדי[l] כשתפקד ביתך
תמצאנו שלם שלא תחטא שלא תחסר אחר שהבל יחיו. ויהיה כמ׳ אני ובני
שלמה חטאים[m]. קולע אל השערה לא יחטיא[n] או תדע 25 כי רב יהיה זרעך
אם תטיב דרכיך ולא כמו עתה שמתו בניך גם אתה לא תמות בלא עתך. ומלת

[a] Ps. LXIV. 7. [b] Prov. VI. 23. [c] Hos. VI. 1. [d] Prov. XXX. 15.
[e] Job I. 7. [f] Is. LX. 16. [g] Is. XVI. 4. [h] Ezek. XVII. 7. [i] Ps. XCI. 12, 13.
[j] 1 Sam. XVII. 18. [k] Eccl. II. 26. [l] Ex. XXXII. 34. [m] 1 K. I. 21.
[n] Judg. XX. 16.

7כי ארם. כלומ׳ כשאדם לעמל יולד לבא לידי ייסורים: לא מעצמו הן באין
אלא הוא חורש וזורע עמל ואון שהוא קוצר. ופי׳ א״ע׳ כאשר תולדות העוף
לעופף למעלה כן אדם לעמל ילד עד ירד שאול. ובני רשף שהם משל
ליסורים הבאין לו וינביהו לעופף עליו לא מעצמן הן באין אלא מידו היו לו
ועל דע׳ רב׳ שמוא׳ כן פירש לפי שאמ׳ כאשר ראיתי חורשי און חרעי עמל[a] עד
ואקב נויהו[b] זהו מן הקללה שקללו כי לא יצא מעפר און. כי לא היד
ראוי לצאת מעפר אותו און שנול ויהיה לא יצא כי ותוצא ארץ דשא[c] שלא
היה נכון שיצמח רק ימות בארץ גוע:[d] כי אדם לעמל ילד אדם שורע ילד
לקוצרו אדם כנגד האדמה שהזכיר. ואולי כן הוא לפי שאמ׳ אשר בעפר
יסודם[e] י׳ או׳ כי לא היה ראוי לצאת מעפר מן האדם אשר בעפר יסודו לא
יתכן שיעשה און ומאדמה כפל לשון כי אדם לעמל ילד. כלומ׳ לא נולד כי
אם לעמל בחייו ובסופו אין. כמו בני רשף שינביהו לעוף הם רשפי אש היוצאים
ממדורה גדולה וינביהו לעוף למעלה עד שיאמר הרואה אותם יעלֶה עד שמים
וכרגע ירדו כן האדם אשר בעפר יסודו תחילתו יעלי׳ עד שמים שיאו[f] וסופו אין
ולא היה לו להתעסק באון ובעמל כמוך לחתאונן רק על מעשיך 8ואולם אני
אם הגיע דבר כוה לידי הייתי דורש אל אלי׳ שיצילני ושירחם עלי ולא הייתי
אומ׳ נסתרה דרכי כמ׳ שאתה אומ׳ שהוא 9עושה גדולת ובידו להיטיב כמ׳
שאו׳ עד אין חקר בלא הפסק הפך האדם 11שפלים וקודרים מרעב יהיה
להם פרנסה לחם לרב. וזהו שנבו ישע׳. 12מפיר מחשבות ערומים. שיש
להם התבואה למכור שאצרוה לפי שהיו מצפים היוקר ונלכדו החכמים
בעיניהם[g] בערמם. שאו׳ נשבירה שבר[h] ונמכור התבואה כחפצינו ובאו נישמי
נדבה וחמלה שיש לקדרים ולשפלים ממון ובא להם הפך מחשבות׳ או יהיה
העניין על ליסטים ואורבים המחכים נדודים וניצולים מהם האביונים. 15ויושע
מחרב מפיה׳ ומה זה חרב מפיהם. על ד׳ חרבות שפתותיהם[i]. שהק׳ הושיע
האביון מפיהם שלא יטריפוהו או שלא ילשינוהו מלשון 12ולא תעשינה ידיהם
תושיה. ומלשון 13ועצת נפתלים נִמְהָרה. תבין שהם מערימים וחושבים

[a] Job IV. 8. [b] Job V. 3. [c] Gen. I. 12. [d] Job XIV. 8, בעפר for בארץ.
[e] Job IV. 19. [f] Job XX. 6. [g] Is. V. 21. [h] Amos VIII. 5. [i] Ps. LIX. 8, reading כשי.

ואומ׳ לו V. 1 קרא נא. כלו׳ אם אננו כדבריי. קרא נא אומ׳ כלו׳ מה מועיל
שתקרא היש עונך לאמ׳ לך הדין עמך שאמרת נסתרה דרכי מיי ואל
מי מקדושים תפנה שיאמר כדברך. או שיארע לו כמוך. נמצא שעל חטאך
בא לך כל זה. 2כי לאויל. אלא לאויל כעסו יהרגינו כשאינו מרגיש במוסר
הקב״ה ותוכחתו ויזעף לבו על הק׳ לאמ׳ דרכי נסתרה. על דרך אולת אדם
תסלף דרכו ועל יי׳ יזעף לבו[a]. ופותה שאינו מיושב בדעתו תמית קנאה
שיש לו אחרים השלוים ובעמל אנוש אינימו[b]. בבא עליו צרה או׳ מה נשתניתי
מאילו שחנם בא לי כל זה ולכך ימות ואבד לנצח שהרי 3אני ראיתי אויל
משריש בעושר ובנכסים ובבנים ולא היה יודע סיבור שכן יהיה תמיד. וָאֶקֹּב.
לא על עצמו בלבד תולה שקללו רק כמו ולמה אני חכמתי אז יותר[c]. ואקב
על אולתו נָוֵהוּ שבא לו פתאם ועושרו. שימות בעפר שרשו שלא יצא
מעפר און[d] שזורע בו כעל דרך זורע עולה יקצר און[e] או הקללה בא לו
פתאם. ופתע נשבר. ולפי שאמ׳ משריש או׳ כנגד זה פתאם״ ומפרש איך
קללו 4ירחקו בניו מישע שלא יהיה להם מושיע מיד לוחצים או מישע
מפרנסה כמ׳ ויפרו ישע.[f] מאין אושיעך המן הגורן או המן היקב[g]. וידכאו
אף בשער העיר במקום השופטים וזקני העיר. על דרך כי אראה בשער
עורתי[h] ואין מציל. ולמ׳ יגיע לו לפי 5שקצירו שהיה קוצר לו. רעב היה
לו לאכול אותו שורעו והוא נוזלו ממנו: ואל מצינים. ופי׳ כ׳ לצנינים
בצדיכם[i] שהזרע יאבד אם לא ינקוה׳ ירבו בו קוצים וחוחים ויקחוהו הצמים
שהם רעבים הקציר שבין החוחים. זה דעת אבן עזר׳. ור׳ אליעזר פירש ומשוכת
קוצים שסביבות נדישו יקחהו אליו. ושאף ונזל רעבים וצמים חילם וכפל
ושאף צמים הוקיק:ו לפר׳ כן אשר קצירו. ולכך הגיעו ולא לחנם כדבריך.
בינותי מר׳ אליעזר וגם יתכן אשר קצירו דבוק אל וָאֶקב אל נוהו. שיאכל
רעב הקציר שזה קצר ואותם שיש להם קור וצינה. ולפי שאמ׳ למעלה
כאשר ראיתי חורשי און וזורעי עמל יקצרוהו. או שהפורענות שקצר
6לא יצא מעפר כלומ׳ מעצמו אלא אם כן חרשו וזרעו על כן יקצרוהו.

[a] Prov. XIX. 3. [b] Ps. LXXIII. 5. [c] Eccl. II. 15. [d] Job V. 6. [e] Prov. XXII. 8. [f] Is. XLV. 8. [g] 2 K. VI. 27. [h] Job XXXI. 21. [i] Num. XXXIII. 55.

נביא כמשה אשר ידעו ייי פנים אל פנים[a]. רק בחלום אדבר בו[b]. כמו תמונה
לנגד עיני. שמדבר בלחש. וזהו דממה ומכל מקום היתי שומע קול שהיה
אומ' 17 האנוש מאלוה' יצדק. לומ' אני צדיק. והש' עשה לי שלא כדין:
18 הן בעבדיו ובמשרתיו ובמלאכיו צבא השמים חרגילים לפניו לא יאמין.
לא ימצא בהם אמונה. או לא יאמין ויבדוק אחריהם לבחנם והקרוב אלי.
כי עבדיו על ד' שיא' במענה בלדד השוחי האחרון. הן עד ירח לא יאהיל
וכוכבים לא זכו בעיניו[c] קל וחו' בני אדם שהם 19 שוכני בתי חומר ואינם
רגילים לפניו שתהא יראתו מוטלת עליהם. כי בעפר יסודם וישובם שלא
במקום כבודו וחוטאין ואומ' אין רואה [Fol. 3b] יי' שידכאום מן השמים לפני עש
למשול בהם רימה בחייהם להכניע בעמל לבם אולי ישובו מדרכיהם ובני עש
שמזכיר כנגד אף כי אנוש רימה ובן אדם תולעה[d] ששחר וככבים לא זכו
בעיניו[e] במענה בלדד והעד על דברי במענה אליפז עצמו. המתחיל החכם יענה
או' הן בקדושיו לא יאמין ושמים לא זכו[f]. וזה הפסוק יוכיח. והנה שמים וצבא
השמים כי האדם לא נברא אלא בעבור לימוד תורה על דרך כי יראה חכמים
ימותו[g]. ולפי שאמ' ידכאום חוזר ומפר' כיצד ואומ' 20 מבקר לערב יכתו.
שזה ידכאו פתאם. בא שבר על שבר למען שישובו ויכנעו מבלי משים ואם
אינם שמים על לב לשוב אז יאבדם לנצח. או יהיה פי' עד אשר לא ישים
אדם אל לבו מפלתם יאבדו לנצח וגם 21 יתרם שהם בניהם וממונם כמ'
ויתרם תאכל אש[h]. וכן כי יתרה עשה[i] [נסע] נסע ונגלה[j]. או פי' הלא נסע ונתרע.
יתר קשתם היושבת איתן בם. כמה שדיכאם וכיתתם ביסורין היה להם לשוב
ולהכנע ולידע כי לא כחם ועצם ידיהם עשה להם את החיל הזה על כן ימותו
ולא בחכמה על אשר לא אבו לשמוע ולהבין ולהשכיל אחריתם על דר' לו
חכמו ישכילו זאת[k]. וזה הפסוק יורה כי האדם לא נברא אלא בעבור לימוד
חכמה על דר' כי יראה חכמים[l].. עד כאן החלום והחזיון אליפז שראה.. כאילו
אמ' לו ויודע אני שעליך אמרו כי בך הייתי חושב בסעפיי כששמעתי שמועתך

[a] Deut. XXXIV. 10. [b] Num. XII. 6. [c] Job XXV. 5. [d] Job XXV. 6. [e] XXV. 5.
[f] Job XV. 15. [g] Ps. XLIX. 11. [h] Job XXII. 20, comp. Ex. XXIII. 11
(reading אכלה). [i] Is. XV. 7 (reading על כן for כי). [j] Is. XXXVIII. 12.
[k] Deut. XXXII. 29. [l] Ps. XLIX. 11.

נא אם ראית נקי שאבד. 8כאשר ראיתי חורשי און וזורעי עמל שיקצרוהו
ויאכלו מפרי דרכם ויאבדו כרגע 9שמנשמת אלוה יאבדו שזהו בנשימה
אחת על דר׳ נשמת יי׳ כנחל נופרית[a]. ולא כן ששבע יפל וקם[b] אבל
אילו חורשי און אין להם מעמד ליום המשפט. וכאשר ראיתי 10שאגת
אריה בשאגו על טורפו כי לא ישאג אם לא יראה טרף וקול שחל כמ׳ כן.
ומתים ברעב׳ כי לא מצאו זדיים. וכאשר ראיתי שיני כפירים טורפים.
נתעו. נלתעו נשברו מלתעותיהם או מתו מחוסר טרף בנקיון שניים[c] וכאשר 11ליש
אובד מחבורתו ותעה מבלי אוכל ובני לביא שיתפרדו אנה ואנה לבקש
טרף ולא מצאו. כי כן דרך אריה טורף בדי גור׳[d] כמ׳ יראו טרף. וגם אתה אילו
היתה תם וישר כדברך וכמ׳ שהעולם חשבו לא הקרה לך כל אלה. והנה ארי
ושחל וכפיר ליש למשל הם לאנשי דמים ומרמה לפעלי חמס. וזאת השיטת כשיט׳
כפירים רשו ורעבו ודורשי יי׳ לא יחסרו לכל טוב[e]: ואו׳ בעל החיו״ג. נִתָּעוּ. כמ׳
נִתְּעוּ ונדגש בעבור סוף פסוק. כמו באש יצתו[f] שהוא מן הנני מצית בך[g]. וכן
בצמא [נשתה[h] כמ׳] נָשַׁתָּה נבורתם[i] 12ואלי דבר ינונב. דבר שמעתי בסתר.
או פי׳ ינונב שלא ידעתי עניינך עד עתה שאני מכיר אותך ויהיה ינֻנב כ׳ ויגנב
יעקב את לב[j]. ויגנב אבשלום את לב[k]: ותקח אוני שמץ. וַתְּקַח אזני לשמוע׳
הדבר. שֵׁמֶץ מִנְהוּ כמ׳ לשמצה בקמיהם[l]. לש׳ קרח וקילקול מן אותו פגע שבא
אליך. ופי׳ אב׳ ע׳ [לא] יכלה אזני לקחת טוב המעולה ממנו וכן מה שמץ
של דבר[m]: 13בִּסְעִפִּים שהיתי מחשב בדבר בבא אלי שמועת המקרה שלך:
מחזיונות לילה. ע״ד רעיונך על משכבך סליקו[n]: בנפל תרדמה דרך חלום
נשמע נבואה: 15תְסַמֵּר. מפחד הרוח העובר עלי תסמר שערת בשרי. ועל
דעת רבי׳ שמו׳ תסמר שערת הרוח את בשרי. לפי שלא נמצא סימור בשער אלא
בבשר. כמ׳ שנ׳ סמר מפחדך בשרי[o] וכן תרג׳ רב׳ יוסף תצלהב עלעולא
בשרי. ורב פי׳ תְסַמֵּר מגזרת מסמרות[p] לפי שהכאב כמסמר נטוע. וכשבא לנגדי
16יעמוד והצצתי בו ביום הייתי מכירו ולא הייתי יכול להכיר מראהו שלא קם

[a] Is. XXX. 33. [b] Prov. XXIV. 16. [c] Amos IV. 6. [d] Nah. II. 13. [e] Ps. XXXIV. 11. [f] Is. XXXIII. 12, Jer. LI. 58. [g] Ez. XXI. 3. [h] Is. XLI. 17 (added from Leipzig MS.) [i] Jer. LI. 30. [j] Gen. XXXI. 20. [k] 2 Sam. XV. 6. [l] Ex. XXXII. 25. [m] Job XXVI. 14. [n] Dan. II. 29. [o] Ps. CXIX. 120. [p] Eccl. XII. 11.

כאשר היה מזרזם ומקדשם. ויתכו כמים שאגותי על דרך משל שלא יתעכבו
רק ירוצו זאת אחרי זאת בלא הפסק. וכל זה איננו שוה לי 25 כי פחד שפחדתי
עליהם באתני ממתת הבנים שמתו: 26 ולא שלותי. כנגד שמועת הבקר. ולא
שקטתי בבעירת הצאן. ולא נחתי בשמועת הגמלים. ואחרי כן ויבא רגז. על
גופי שנגוע ומוכה. או פי' ויבא רגז. ופחד שהיה לי בלבי: IV. 1. ויען אליפז
כמ' שסדרם הפסוק שבאוהו לראות' כן מסדרם בענייתם לאיוב בכל מענה ומענה:
2 הנסה דבר. רבים פירוש' ראיתי ואין בהם טעם. יש או' כמ' הנשא דבר. אם
נשא דברינו אליך תלאה. וכן דעת אבן עז' והגרן לשו' רבים וה"ס תחת שי"ן וכן דעת
בעל חמסורת על הנסה. שא' ב' בב' לשני הנסה דבר [a] ויש או' כבר קבלת ייסורין
ועתה מנסה אותך הק' אם תחרוש מהם ויהיו לך ייסורין של אהב'. ועצור
במלין. על זה מי יוכל שלא ישיבך והנכון כמ' שנפרש. הנסה אתה איוב
הניסיתה והורגלת בייסורין הללו פעמים רבות שאתה עתה תלאה ותע
מלסובלם ומקלל ימיך ורגעיך באומרך למה יתן לעמל אור וחיים למרי נפש [b]
ואמ' תלאה כנגד למה יתן לעמל אור. כאילו לא באו לך מעולם רק רעות רבות
ולעצור ולהתאפק במלין מי יוכל שלא אשיבך. 3 הנה יסרת. היתה רגיל ליסר
רבים כשייסורין באים עליהם והיתה מוכיחם שלא יתאוננו עליהם [כי] אם יסבלו
מאהבה דינו של הק'. וידים רפות בייסורין ע"ד' וכל ידים תרפינה [c]. תחזק
היית מחזק בדיברי ניחומיך וכשעתה מידה זו תבא לידך ואתה נלאה כאילו סבלת
אותם זה ימים רבים ואיך מלאך לבך לחזק אחרים ואתה לא תוכל לסבול. 6 הלא
יראתך. הלא אם הייתה ירא השי' כאשר אמרת אותה היראה תהיה לך
כסלתך ובטחונך שתצא מן הצרה הזאת וישוב השם וירחמך. ותקותך שזהו
כסלתך שהזכיר שתקוה לישועה. ותם דרכיך שהלכת בתום לבב היה לך
להיות בם כסלתך אם כדברך הוא שאמרת אשר דרכך נסתרה ולא נודע ישרך
ותמימו(ת)ך. 7 שזכר נא מי הוא נקי ואבד. פי' שאבד ואיפה ישרים נכחדו.
נשמדו. כ' ותכחד מן הארץ [d] שתרגו' ואישתציאת שלפי שמחשבה רעה נמשלת
לחרישה. על ד' תרשתם רעה ועולתה קצרתם [e] אל תחרוש על רעך רעה [f] זכר

[a] Deut. IV. 34. [b] Job III. 20. [c] Is. XIII. 7. [d] Ex. IX. 15. The Targum quoted is that of the so-called Jonathan Ben Uzziel which has אִשְׁתֵּצִית.
[e] Hos. X. 13. [f] Prov. III. 29.

דלתי הבטן שבו נורע ואחר כך יצירתו בבטן ואחר [כך] יציאתו לעולם. ואחר כך
ישיבתו על הברכים ואחר כך יניקתו מן השדים עד כה עלה וחנה יורד במעלות
עד הקבר: [Fol. 3a] בתחילה אמ׳ קבורתו עם המלכים ואחר כן עם היועצים
ויועצי ארץ הבונים חרבות למו על כן הזכיר הבונים חרבות על היועצים
על שאינם לא מלכים ולא שרים. ואחר כן עם השרים ואחר כן עם הנפל
ואחר כן עם העוללים: 17 שם רשעים חדלו רוגז בקבר שהזכיר רשעים
שיראין ודואגים על מיתתן חדלו מלדאג עוד על זה אחר היותם שם וכל
18 האסירים שאננים שנאסרו על עסקי ממון. לא שמעו עוד קול נוגש. הדוחקם
על עסק מלוה או פדיון נפשותם: 19 קטן וגדול שם הוא שוין. ועבד חפשי
שלא יכופינו אדוניו. ולפ׳ שאמ׳ כעוללים לא ראו אור. חוזר ואומ׳. 20 למה יתן
לעמל אור. כמוני הנגוע ומר נפש על בניי. 21 ויחפרו. מחפשין אחריו
מטמונים אותם שמרוב מרירות נפשם 22 שמחים כמו אלי גיל וישישו כי
ימצאו קבר: מקום קבורה ולא דרך בזיון שהזכיר ותפש לו שלמ׳ וכמטמונים
תחפשנה[a]. וחוזר ומפר׳ לאיזה עמל לאיזה מרי נפש לא היה לו ליתן אור וחיים
ואו׳ שזה 23 לגבר כמוני אשר דרכו הטוב וצדקתו נסתרה בעיני אלקים
ואדם שצדיק היתי וכמקרה הרשע יקרני עד שיאמרו ברשעי בא לי כל זה. מזה
כל תשובות אליפז על שאמ׳ שנסתרה דרכו: ויסך. במשפט כאלו עבים סתר
בינו לבינו ולא יראה זכותי ומייסריני ביסורין וזה על דר׳ סכות בענן לך[b]
ובדבר זה חטא איוב על דעת רבים באומרו נסתרה דרכי מי״י ומאלהי משפטי
יעבר[c]. ואם נפרש לגבר אשר דרכו עתה נסתרה מעיני בני אדם שחשבוני
כרשע בהגיע לי כל זה. ויסך. וכבר סך אלוה בעדו ימים רבים כמ׳ שאו׳
הלא אתה שכת בעדו[d] אז אין תרעומת בדבר. ומפרש איך דרכו נסתר׳: 24 כי
לפני לחמי קודם שאני אוכל אני מתאנח על בני. וגם י״ל׳ כי לפני לחמי בהיותי
בעושרי וכבודי היתי מתאנח על בני שהיו אוכלין בפנ׳ עצמם. אולי חטאו וברכו
אלהי׳ בלבבם מרוב שבעם: ויתכו כמים שאנותי עליהן [לא] היתי שואג בלא
דמעות ואולי זה הפסו׳ [e] אפר כלחם אכלתי ושיקוי בבכי מסכתי[e]. שנפלו הדמעות
בכוסו כי דרך הפסו׳ להזכיר המשקה אחר הלחם. והגה או׳ שאנותי. על בניו

---

[a] Prov. II. 4. [b] Lam. III. 44. [c] Is. XL. 27. [d] Job I. 10. [e] Ps. CII. 10.

ולא יאירו סמוך ליום. על דר׳ ויקומו בנשף[a] שהם מצפים מתי יאירו הכוכבים
סמוך לבקר שהם סימן להולכי דרכים והם חשכים ולא יאירו וכל אחד יקו לאר
ואין וגם אל יראה אדם בלילה ההוא בעפעפי שחר כי כן אור הבקר בצאתו
עשוי כעפעפים. וכן יאמ׳ על לויתן ועיניו כעפעפי שחר[b]. ועל דעת אבן עזר נון
לויתן תחת מ׳ם כנו׳ן דמלך חנן. ולא יאמין בחיין[c] ולכך מקללין היו ויקללו גם
הלילה עמו על חשכת הלילה [ו]הככבים. ועתה יפרש למה יקולל הלילה
כל כך ואומ׳ הדין עמי. 10 כי לא סגר הלילה ההוא דלתי בטני. הוא הטיבור
שממנו יבא המאכל לוולד קודם לידתו. ושאר הפרשנים פירשו שהוא בטן שנזרעתי
בו. כי אם היה סגור לא היה הבטן קולט הזרע ואז היה הלילה מסתיר עמל שאני
רואה עתה מעיני ואחר שקלט הבטן הזרע עד שרוקמתי ונותרתי בו 11 למה לא
מרחם הייתי מת בבטן שהזכיר ואחרי שלא מתי מרחם מבטן כשיצאתי
היה [לי] להיות גווע. ואחרי שיצאתי מן הרחם ולא גועתי 12 מדוע קדמוני
ברכים של מנקת ושל מילדת. ואחר שקדמוני למה באתי עד יניקת
שדים 13 כי עתה אילו באחד העתים שהזכרתי הייתי מת עתה שכבתי
והיתי שוקט ולא כמו שאני שוק׳ ונח אלא הייתי ישן שנת עולם. 14 עם מלכים
ויועצי ארץ ואם לא זכיתי לקבורת מלכים ויועציהם שהם משנים להם היתי
שוכב 15 עם שרים שהם שלישים להם או לכל הפחות 16 כנפל טמון שטומנין
אותו באחד המקומות בלא׳ מקום קבורה ולא עם שאר בני אדם לפי שנאכל חצי
בשרו[d]. לא אהיה עתה לי קבר בפני עצמי כדרך מנוגעים ומוכי שחין כמו שאתה
מוצא בעוזיהו כי לפי שנצטרע לא קברוהו בקבר המלכים אלא כנפל טמון. ובכך
היה לי טוב או מעתה שלא הייתי נקבר כנפל טמון בפני עצמי אלא עם שאר בני
אדם. ולפ׳ שיש נפל שחי שלושים יום נ׳ ורואה בעיניו השמש או עוד כעוללים
לא ראו אור. וזה בשטת שלמה שאמ׳ טוב ממנו הנפל[e]. ואחר כך אומ׳ גם
שמש לא ראה ולא ידע[f]. והם העוללים שמזכיר בזה: ושים לבך לעניין הפסוקים
שחיברתי כי כמו שעולה במעלות מיום שנזרע בבטן מדרגה אחר מדרגה עד יניקת
השדים כן יורד מן המעלות מדרגה אחר מדרגה עד היותו בקבר. בתחילה אמ׳

[a] 2 K. VII. 5. [b] Job XLI. 10. [c] Job XXIV. 22. MS. has בחייך for בחיין.
[d] Referring to Num. XII. 12. [e] Eccl. VI. 3. [f] Eccl. VI. 5.

טינוף וליכלוך. כמו לחם מגואל[a] הוי מוראה ונגאלה[b]. ועל דעת המדקדקים יהיה
לשון גאולי. לפי שהוא משקל קל. ויהיה פיר׳ לא יהיה לו גואלים וקרובים רק
חשך וצלמות. וגם י״ל׳ לקיחה בחזק. כמ׳ וגאלתי אתכם בזרוע נטויה[c]. ופי׳
יגאלהו ויקחהו בחוזק חשך וצלמות. ולבד מחשך הלילה תשכן עליו עננא
שהכוכבים יחילו אורם בו כבלילה. ואם תאמר זה הרי טוב לרוב העולם שינוחו
ממלחמות ומפגעים רעים על כן שאותו חשך וצלמות הנזכרים יבעתהו
כדבר באופל יהלוך[d]. והעננה כברד אש וגפרית וסער וסופה ופגעים רעים
וזה הוא כמרירי יום שמ[מ]ררין היום כקטב מרירי[e] ועל דעת א״ע׳ הוא חוזק חום
הצהרים שדומ׳ לשני הזאת. והגה פירוש איבוד היום. ועתה מפ׳ איבוד הלילה
6 ההוא שיקחהו אופל בכל שנה כשקיעת חמה לאלתר ולא יאירו בה הכוכבים:
אל יחד לשו׳ חדוה כמו תחדהו בשמחה[f]. ועל כן במספר ירחים אל יבא.
שדרך אדם שתופס חשבונו מיום השמחה ולא מיום אבלו. וגם יש לפ׳ אל יחד
להחשב מיום שלפני׳ להמנות מנ[י]מי החדש אחר חסרון הלבנה ומלואה זה שאמ׳
במספר אל יבא מרב אפל וקדרות שבו כי כראות העולם כי כן חוקו ומשפטו
בכל שנה או לא ימנוהו בימי החדש לפי שאין בו ממשלת ירח וככבים כסדר ימי׳
בראשית. אם לא היה כן רק פעם אחת לא יבטלוהו מסידרי ימים ולילות ואחר
שהשלים עניין הלילה כולל ואומ׳ ודאי אותו הלילה שדברתי עליו ראוי הוא שיהא
7 נלמוד ויחידות בעולם שלא יהא איש שוכב עם אשתו אך פרושה ונלמורה
ממנו כדי שלא תתעבר באותה הלילה בכל שנה אחרי שנולד בו נגוע ומוכה
ומעונה ומוכה כמוני: אל תבא רנת שמחת חתן וכלה בו כי אינו מצליח הזיוג בו:
8 יקבוהו אוררי יום המקללים יום המר להם כי דרך העולם כשיצ׳ אדם לפעלו
ולעבודתו אם היום חשך ואפילה יקללהו שאין דרך היום בכך אבל לילה דרכו בכך
גם כי אין יוצא בו כמו ביום ועל מה יקללוה׳ לכן תלה קללתו בקללת היום. או יהיה
מילת יקבוהו מוסב על היום. ועל הלילה שהזכיר שעתה ליום אחר: העתידים.
מוסב על יקבוהו ורוצה לומר אוררי יום על דעת אבן עזר הם הספרינים ויתכן
אוררי יום חשך ואפילה העתידים ומזומנים סמוך לשחר לעורר לויתן שהם חבורתם
לתת לפעולתם או לדרך יקבוהו לפי
9 שיחשכו כוכבי נשף הלילה ההוא

[a] Mal. I. 7. [b] Zeph. III. 1. [c] Exod. VI. 6. [d] Ps. XCI. 6. [e] Deut. XXXII. 24.
[f] Ps. XXI. 7.

נחלקו חכמי ישר׳ באיזה עת היה. זה אומ׳ בכה וזה אומ׳ בכה יתכן לומ׳ שאחר
דניאל היה כראותי ביחזקאל. ונח ודניאל ואיוב[a]. שכסדרן לקחם שם נ׳ פעמי׳ ומה
שהיו נקובים בשמות באותו העניין מכל החסידים והחכמים ידוע מה שאמרו רבותי׳
ולפי דעתינו ושיטת הפרש׳ ביחזקאל. לפי שנח הציל בזכותו הוא ושלש בניו עמו
וכן דניאל חנניה מישא׳ ועזר׳. וכן איוב שלש רעיו כמו שמוכיח בסוף הספר
ואיוב עבדי יתפלל עליכ׳[b] כי אל פניו אשא ואומ׳ אילו נ׳ שהצילו נ׳ בני אדם
עמה׳ עתה לא יצילו לא בן ולא בת. כמ׳ שמבאר בפרש׳. 2 ויען איוב
ויצעק כ׳ וענית ואמ׳[c]. ותען להם מרים[d]. וכל הפרשני׳ הסכימו שהיה מקלל יום
שעבר. וכן פי׳ יאבד יום הלידה. ולילו שאמ׳ בו הורה גבר. וזה היה לסוף ט׳ חדשים
שאז נודע אם זכר אם נקבה. והנה מלת הורה על דעת המדקדק הראשו׳ ילדו וכן
ותהר מרים[e] בדברי הימים. ולא יתכן לפרש׳ רק מלת לידה לפי העניין אשר שם.
הנכון כמ׳ שפי׳ ר׳ אליעזר מְבָאיֶיצִי יאבד יום שנולדתי בו מכל ימות השנ׳
שלעולם יהיה בו חשך. וגם הלילה שאמ׳ הוא והגיד לעולם עלי הורה גבר. הוא
ליל עיבורי שיאבד כמ׳ כן בכל שנה ויהיה בשיט׳ יום ליום יביע אומ׳ ולילה לילה[f].
ולפי שהוא דבר סתר אמ׳ בליל׳ אמיר׳ ולא ביום הלידה. ומפרש איבוד היום
ואחר איבוד הלילה איבוד היום שיהיה חשך שלא ידרשהו אלוק׳ ממעל או מדברים
עליונים להשלים חוקו ומשפט׳ והאיר בו להיות יום. דוגמ׳ אשר יי׳ אלקיך
דורש אותה לעשות חק ומשפט[g] לשוקק הארץ ולמונגה. ומל׳ 4 אל תופע עליו.
בשבילו נהרה הוא עלות השחר להאיר אור הבקר שלעולם באותו יום יאריך חשך
הלילה בכל שנה עד שיבינו כי בעבור לידתי היה כך ונמצא אותו היום אבד.
ועל דרך זה תכ׳ בירמיה קללת יומו שאמ׳ ארור היום אשר ילדתי בו[h]. וכנגד שאומ׳
שם אשר לא מותתני מרחם[i] או׳ הנה כי לא סגר דלתי בטני ולמ׳ לא מרחם
אמות מבטן יצאתי בשע׳ לידה כדאית׳ בנדה שהוולד עולה מרחם לבטן סמוך
ללידתו וזהו חבלי יולדה. יאבד יום או יולד בו והרי בכל מקום כתו׳ הוריון ואחר כך
לידה כמו ותהר ותלד[j] ובכמה מקומות וכאניכתיב לידה אחר הוריון לפ׳ שכשנולד
בן לשרי הארץ מחשבין ליל עיבורו ושעה שנולד: Fol. 2b 5 יִגְאלוהו. יי״א לשון

[a] Ezek. XIV. 14, 20. [b] Job XLII. 8. [c] Deut. XXVI. 5. [d] Ex. XV. 21. [e] 1 Chr. IV. 17. [f] Ps. XIX. 3. [g] Deut. XI. 12. [h] Jer. XX. 14. [i] Jer. XX. 17. [j] Gen. IV. 1.

ישב בתוך האפר. כבר להתאבל על בניו ולפי שיאמ׳ על בקינותי ועוללתי בעפר
קרני[a]. הקדים זה: 9 Fol. 2 a ותאמר לו אשתו. השטן מעוררה לדבר כדבר הזה
שהיא לא תדע להבחין מלבה שזה דרך נסיון שאומ׳ לו עודך מחזי׳ בתומתך
בלשו׳ שאמ׳ לו הק׳ אל השטן ועודנו מחזיק[b] ובלשו׳ ברכת אלקים שאמ׳ לו השטן
אם לא על פניך יברכך[c]. ומה היא יורעת שכשיברך ימות כמ׳ רשעים עושין כן
וחיין. וגם יתכן שמלבה היתה אומר׳ כשראת׳ שחין עליו שלא יוכל עוד
להתחזק ולחיות נותנ׳ לו עצה אף כי אינך מברך בצנעה כי ירא אלהים אתה
תברכנו בפרהסיא כדי שישמעו וימיתוך ע״ד׳ ברך נבות. כי טוב לך מחיים בנגעים
כאילו: 10 גם את הטוב. פיר׳ עם הרעה קבלנו עד עתה ואם לא נקבל עתה הרעה
לכך נמצא שלא עבדנוהו מאהבה רק בשכר הטוב שנתן לנו׳ ויוכיחו דברי איוב
בהרבה מקומות שכל זה דרך נסיון כמו שיא׳ אם שוט ימית פתאום למסת נקיים
ילעג[d]. וכן רבים. אבל היה סבור׳ משנסה אותי ברכושי ובבני ובגופי ואיני
מברך ממביא אבל השטן הניחו עדין אך מרבה כאבו בכל יום עד שהק׳ עצמו
ניחמו כי גם רעיו יקניטוהו ויוסיפו כאב על כאבו: בשפתיו אפילו בדברים
שיאמ׳ למ׳ באתני הצרה הזאת. אבל כשגדל הכאב או׳ דברים רבים ע״ד׳ לגבר
אשר דרכו נסתרה. ולפי הפש׳ שיברך בפרהסיא כמ׳ שיברך לו אשתו לקרב מיתתו
וכמ׳ שנ׳ בלבו: 11 הבאה עליו. הודיעו את זה וקבעו זמן לבא אלי׳ ע״ד׳ הילכו
שנים יחדיו בלתי אם נועדו[e]: לנוד לו ולנחמו שכן דרך מנחמים בתחיל׳ לנוד
שיאמר׳ לו ודאי מקרה רע הקר לך כי מאד בנים טובי׳ ורכוש גדול ואחר כך
ינחמוהו לאמ׳ לו עדיין תוכל להרפא ולהוליד בני׳ ולהתעשר. ומל׳ לנוד
קומפליידא. כמ׳ אל תנודו לו[f] אבל כשנשאו עיניה׳ 12 ולא הכירוהו בתואר
הפנים מפני השחין ומקריעות מעילו וראו שאין מוכה בנגע וחלי כמותו אז 13 אין
דובר אליו דבר לנחמו כי ראו כי גדל הכאב וכמה ינחמוהו אחר׳ שכל כך
מוכה ומייסר ומגיע עד שערי מות. מה אשוה לך ואנחמך כי גדל כים שברך[g]. ומה
שה׳ אומ׳ 12 מרחוק שהיו יריאים מגשת אליו. בתחילה עבור רוב תחלואיו ואחרי כן
ישבו אתו. אחריכן שלא יוכל עוד להתאפק כי בהגינו תבער אש[h]: III. 1 פתח פיהו
ולא כאשר אמרה ולא לקלל יומו. ובטרם אחל לפי׳ המענים אמ׳ כי זה איוב אשר בו

[a] Job XVI. 15. [b] Job II. 3. [c] Job II. 5. [d] Job IX. 23. [e] Amos III. 3.
[f] Jer. XXII. 10. [g] Lam. II. 13. [h] Adapted from Ps. XXXIX. 4.

עד שנתקיימו עד עתה. בינותי מר׳ אליעזר מבאייצי והוא קרוב אלי מכל הלשונות
שראיתי כי הוא כשיטת קהלת שאו׳ ערום ישוב ללכת כשב׳[a] רק במלת שמה. לא
נתיישׁ׳ לי פירושו. על כן נראה כי שמה כמו שמרא׳ מקום קברו בעפר. וכן שטת
זה הספר קטון וגדו׳ שם הוא[b]. ואינו מפרש איזה מקום. ובקהלת עת לכל חפץ
ועל כל המעשה שם[c]: יהי שם יי׳ מבורך. על הכל הטוב שגמלני עד עת׳ א׳ע׳פ
שחזר ולקח את שלו. וראיתי פי׳ רב׳ יעק׳ ולא נתיישב לי: 22 ולא נתן תפלה.
כמ׳ ובנביאי שומרון ראיתי תפלה[d]. לאמר שוא ותפל׳[e] משפט׳ אלא ברכו. ולא
נתן בפה. כ׳ ונתן אותו על רא׳ השעיר[f]. ונתת את הברכה על הר גריז׳[g].
ולפעלי אתן צדק[h]. נתנו לדוד הרבבות[i]: II. 1. על יי׳ ולא כן בראשונ׳ לפי שאז
לא נתכון להזיק רק עם בני האלקים שהם מלאכים כמותו בא אבל עת׳ מגמתו
להזיק את איוב צריך להתיצב שיש לו מה שהחל ואמ׳ לו הק׳ 3 השמת לבך
אף כמ׳ שעשית לו היזק לא שיקר באמונתו וביראתו כי אין כמוהו. והנה הסתה
אותי לבלעו ולהשחית׳ חנם כי ידעתי שיתחזק בתומתו 4 עור בעד עור. דרך
זה הספר שקור׳ האיברים עור. על דרך יאכל ברי עורו[j] ואחר עורי[k]. והפ׳. מנהג
העולם הוא זה שאם יעלה נגע חזק על האדם באחד מאיבריו וירא פן משם יפשה
ויתפזר בכל הגוף שיחתוך אותו אבר כדי שישאר שאר הגוף בבריאות ואם יראה
חרב שלופה על ראשו יניח ידו או זרועו להגן על ראשו שלא ימות כן דרך אדם
להניח בניו שהם כאיברי גופו להתייאש מהם רק תהיה לו נפשו לפליטה. 5 ואל
פניך יברכך על מיתת בניו כי ירא וידאג על נפש פן יקראנו אסון כמו
שקרה לבניו. או יהיה פי׳ יברכך כמו ברך נכית כשתגע אל עצמו כי על בניו
אינו חושש. ומלת 4 יתן בעפר נפש׳ יניח כמ׳ ולא נתן סיחון[l]: 5 וגע אל עצמו.
כדי שיבחר מות מחיים כי לא יוכל לסבול את הייסורים: נפשו שמ׳ שלא תכהו
במקום שהנשמה תלויה בו שימות מן ההכאה: 7 מכף רגל ועד קדקדו. על
דרך מכף רגל ועד ראש אין בו מתום[m]: 8 חרש. כי בצפרניו לא היה יכול
להתגרד מפני השחיו מלת להתגרד בלא דמיון בפסוק. ופתרונו כפי ענינו שהיה
מעביר החרס וגורד ומפצל גרד לחומו. ובל׳ משנ׳ גרדו והעמיד׳ על גלדו: והוא

[a] Eccl. V. 14. [b] Job III. 19. [c] Eccl. III. 17. [d] Jer. XXIII. 13. [e] Lam. II. 14. [f] Lev. XVI. 21. [g] Deut. XI. 29. [h] Job XXXVI. 3. [i] 1 Sam. XVIII. 8. [j] Job XVIII. 13. [k] Job XIX. 26. [l] Num. XXI. 23. [m] Is. I. 16.

להזיקו והשם ברוך הוא לו נתכנו עלילות[a]. כדי שישאר בחיים ולהראותו מידותיו
לבני העולם. על דרך והאלהים נסה את אברהם[b] כי הש' ברוך הוא היה יודע
שלא יחשוך בנו ממנו רק להראות לכל שהיה ירא ממנו ואהבו: 14 ומלאך בא.
אחד מן הנערים על ידיהן שלבקר בסמוך להם כמ' ועל ידו החזי'[c] דעזרא.
ראו חלקת יואב אל ידי[d]. וגם זה דרך עושה לעובדי אדמה שסמוך לקרקע
הנעבדת יש להם אחו ומקום מרעה לבהמתם ע"כ הזכיר זה: 15 ותפל שבא.
מחנה של שבא בא עליהם פתאם. שבני שבא היו שכיניו כמ' שהזכרתי למעלה.
ומלת ותפל כמ' על פני כל אחיו נפל[e] ואמלטה רק אני. פי' אין נמלט
רק אני לבדי שאכל להגיד זה. והשטן היה משיאו והגידו כדי להכעיסו עד
שיחטא במעשה או בדבור: 16 עוד זה מדבר כדי לצערו פעם אח' פעם בלא
הפסק. תחילה בממונו והאחרון הכביד[f] שהוא על עיסקי נפשות. ובכל פעם
מזכיר הנערים במיתתן עם המקנה. לפי שמירתם באתונות ובגמלים ובצא' והזכיר
ג' ראשים אצל הגמלים לפי שהיו ג' אלפים ראשי לאלף: 17 עד זה מדבר.
השנים שאצל אש האלהים ואצל ג' ראשים כתובין עוד שפירושו ועוד שהיה
מדבר. וזה כמ' עד דבר שאול אל הכהן[g]. עד הם עומדים יגיפו הדלתות[h] שפירש
קודם. וכן זה עד שלא דבר כלל: 19 מעבר המדבר מצד המקום שהרוח פנוי.
פנות הבית. להבהיל כל מה שבבית שהיתה מתנענעת כלה. ולא היה להם
שום מקום לנום: 20 ויקרע. את מעי' כמו שיאמ' כמעיל וצניף משפטי[i]. ולא קרעו
רק דרך אבל על בניו: וינז ראשו. כ' וינז שלוים[j] לשון משיכ' מן הים. וכן מושך
ותולש שער ראשו. והג' מלת ראשו במקום שער ראשו או במקו' עטרת ראשו
שיאמ' ויסר עטרת ראשי[k]. ע"ד' וכלהבה תלהט הרים[l]. שפ' עצי הרים. וכן סמר
מפחד בשרי[m]. פי' שער בשרי. כמ' שאו' בזה ספר. תסמר שערת בשרי[n]: 21 ערום
יצתי. ממון ומבני' שהיו עד עתה ובסוף ערום אשוב שמה. לאותו עירום
עצמו שאם היו בניי וממו' קיימין עד יום מותי לא הייתי נשאם עמי' יי' נתן לי
הכל אחרי שנולדתי. ויי' שנתן לקח ולא אחר ואין לי רק לברכו ולהחזיק לו טובה

[a] 1 Sam. II. 3. [b] Gen. XXII. 1. [c] Neh. III, passim. [d] 2 Sam. XIV. 30. [e] Gen. XXV. 18. [f] Is. VIII. 23. [g] 1 Sam. XIV. 19. [h] Neh. VII. 3. [i] Job XXIX. 14. [j] Num. XI. 31. [k] Job XIX. 9. [l] Ps. LXXXIII. 15. [m] Ps. CXIX. 120. [n] Job IV. 15.

ושבחתי ואמרתי מי יי[a]: ברכו. כמ׳ ברך נבות אלקים ומלך[b]. וזהו שאמ׳ השטן
אם לא על פניך יברכך[c]. אתה אומ׳ שמע׳ עולות על מחשבות בניו והוא יברכך
בקול גדול בפרהסיא אם תעשה לו מה שאני אומ׳: ככה יעשה לש׳ היה: 6 בני
אלקים הם מלאכים והעד שיאומ׳ ברון יחד ככבי בקר ויריעו כל בני אלקים[d].
והם המושלים בעולם להרע ולהטיב ונבואת דניאל תוכיח על [זה] בעניין ושר יון ושר
פרס. ואין מתחזק עמי כי אם מכאל שרכם[e] וכן נבואת זכריה. ומלת בני אלקים
על דרך בן קשת בן מות. פי׳ בעלי אלק׳ ושלטנות: להתיצב על יי. נוכל לו׳
כמו נצב לריב יי[f]. או כמו להתיצב על ארון כל הארץ[g] להיות מזומנים לעשות
שליחותו על דרך וכל צבא השמים נצבים עליו מימינו ומשמאלו[h] ועל דרך ברכו
יי מלאכיו גבורי כח עושי דברו ולשמוע בקול דברו[i]: השטן. מלאך שהיה ממונה
על זה. על דרך שתמצ׳ בנבואת זכריה ינער יי בך השטן[j] וכשנקר׳ חכם על שם
חכמתו כן נקרא שטן על שם שמשטינו וסיבבו על זה הדרך לשוט בארץ. על כן
אי׳ 7 מאין תבא. על דרך התהלכנו בארץ והנה כל הארץ יושבת ושקטת[k] על
כן נזכר לפני הק׳ לפי שמצא מקום להזיק על שאמ׳ לו מאין תבא רק על דרך
שאמ׳ לבלעם מי האנשים האלה[l]. וכן לחוקידו להבנים עמ׳ בדברים על אשר
אמר השמת לבך. והוא ענה משוט בארץ כמ׳ שאמר לעשות מה שראוי לי
לעשות והשירות. 8 השמת לבך מאחר שאתה אומ׳ שהיית משוטט בארץ
התקרת על איוב שאין כמוהו בארץ וכי זכותו להגין על כל בני העולם ואיפה
תמצא כמוהו שהרי על הספק הוא מקדים עולות לכפרת בניו ומה יעשה על המזיד.
9 החנם. רוצה לו׳ אילו חנם בלא טובות ועושר וכבוד שהבאת היה ירא היית יכול
לשבחו כי אז הייתה יראתו נכרת וגם אם פגעים רעים יזדמנו לו והיה דבק בך אבל
עתה כמה יארע כי ירא ממך: 10 הלא אתה שכת בעדו בגדר חוק שלא יזיקו לו
לביתו. 11 ואולם שלח נא ידך וגע בממונו ובבניו ותראה אם לא על פניך
יברכך. וגע בכל אשר לו שיאחזהו עוניו וימותו בניו עד אשר יבחר מות מחיים
או תנסה אם לבו שלם עמך: Fol. 1 b 12 רק אליו אל תשלח ידך לגופו ממש

[a] Prov. XXX. 9. [b] 1 K. XXI. 13. [c] Job II. 5. [d] Job XXXVIII. 7. [e] Dan. X. 20. 21. The MS. has שבכם. [f] Is. III. 13. [g] Zech. VI. 5. [h] 1 K. XXII. 19 עֹמֵד is instead of נצבים. [i] Psalm CIII. 20. לשמוע for ולשמוע. [j] Zech. III. 2. [k] Zech. I. 11. [l] Num. XXII. 9.

כמו שאומ׳ ויחכם מכל בני קדם[a]. ועוד הגיד לך מקומו לפי שיאמר בעניין שכשדים נפלו על מקנהו ועוץ וכשד אחים היו ובארץ קדם מושבם. גם שנא׳ בו אברהם בארץ קדם היה. כשנ׳ וישלחם מעל יצחק בנו בעודינו חי קדמה אל ארץ קדם[b] לפי שהיה ארצו קרובה להם שללו ובוזהו:

ולפי הנראה אכתוב בדף אחר באיזה עת היה איוב:

תם וישר. לפי שיש תם לבעבור שאינו חכם לידע כי אין תחבולות בלבו על זה אומ׳ כי לא מחוסר חכמה היה כן אלא היה מבחין בין טוב לרע על כן היה מיישר מדותיו על דרך צדקת תמים תיישר דרכו.[c] ולפי שיש איש ישר לפי שאינו רוצה שיעלילהו השפטים ושלא ילשינוהו שכיניו. על כן אומ׳ וירא אלקים מיראת השם כל זה ואומ׳ וסר מרע וממדה טובה שבו. והנה. וסר קמץ. שאין פירושו וסר הערוב[d] שהוא פתח [3]גדול מלת כולל גדול כלל בעושר ומה שמספר בעניין עושרו יש לנו לומ׳ שנה על שתי ענינים האחד להודיע כי בעת סיבת הפיכת מזלו פשטו שכינו לשללו ולקחת מקנהו בעבור עשרו או יש לנו לומ׳ שמונה רכושו ומקנהו לפי שיאמ׳ בסוף שהשם הוסיף לו למשנה כל אשר לקחו ממנו. והכל הוכפל בסוף רק הבנות שהוכפלו ביופי לבד: ועבודה רבה. וזה להזכיר עבודה אחר מקנה על דרך ויפרוץ האיש ויהי לו צאן ובקר ועבודה רבה מאד[e] כי לא יוכל בעל מקנה להיות בלא עבדים ושפחות ורועים שינהינום ולא מנה עושרו בקרקעותיו. כי אין זה דרך הפסוק רק על מלך ופחת ושר: [4]בית איש יומו בבית כל אחד ביום הראוי לו לראשו׳ יום ראשו׳ ולשני׳ יום שני׳ וכן כולם ז׳ לז׳ ימים: לשלשת אחיותיהם להגיד לנו מה גרם שמתו כולם בפעם אחת ולא נזהר בם. [5]כי היפקו ימי המשתה לש׳ סיבוב והוא יום שביע׳ שהיה להם לחזור חלילה לעולם למחרתם או וישלח איוב ויקדשם לאמ׳ התקדש׳ למחר[f] שהוא יום ראשון: והעלה עולות. מה שמצאנו בילמדינו ר׳ שמעו׳ בן יוחי או׳ העול׳ בא׳ על הרהור הלב כמ׳ מין שבין דבריו לפי העניין. וזהו שאמ׳ אולי חטאו בני כמ׳ שברכו אלקים בלבבם שמתוך שאכלו ושתו לשבעה ולשברה רם לבבם על דרך פן תאכל ושבעת ורם לבבך[g] ועל דרך פן אשבע

[a] 1 K. V. 10. [b] Gen. XXV. 6. [c] Prov. XI. 5. [d] Ex. VIII. 25. [e] Gen. XXVI. 14. [f] Josh. VII. 13. [g] Deut. VIII. 12. 14.

I. 1. איש חכם גדול וגאון הדור האשים כל המפרשים הוא רבי׳ שמואל ז׳ל׳ איש שר וגדול לפי שמצא ויהי איש גר בירכתי הר אפרים ושמו מיכה[a] והעניין מוכיח שם שהיה לו פסל ולא ידעתי מי הביאו בצרה הזאת כי גם שם קוראו איש לפי שהיה ידוע בימים ההם לעשיר ונכבד ויהיה על דרך אלהים אחרים לפי דעת החושבים כן כי אין אל רק אחד. ופי׳ איש שר וגדול כמו וחזקת והיית לאיש[b] שפירש עד שתהיה נודע לגבור ובעל מלחמה כי איש היה ולא אשה וכן הלא איש אתה ומי כמוך בישר׳[c] וכן מוכיח בדברי איוב שרים עצרו במלים וכף ישימו לפיהם[d]. והנה שיטת הקרייה על דרך באומרו כאשר או׳ איש היה צריך שיחזור לספר בעניין ויאמר ויהי כמו איש יהודי היה[e] ואומ׳ אחרי כן ויהי אומן את הדסה[f] לפי שהפסי׳ בין היה לויהי אשר הגלה מירושלם[g] ובזה העניין כן לפי שיאמר כי היה עשיר ותם והאריך בדברי גדולתו. או׳ ויהי אבל בכל מקום שאומ׳ ויהי איש מיד יחל בסיפור העניין ולא יפסיק כמו ויהי איש אחד מצרע׳[h]. ויהי בימי שפט השופטים[i]. ויהי איש אחד מן הרמתים[j] בארץ עוץ. הגיד לך ארצו לפי שהיה יושב בארץ החכמים כמו שאומ׳ גדול מכל בני קדם[k] שזהו במזרח ועוץ מארם שבמזרח אדום כמ׳ שאו׳ ארם מקדם ופלשתים מאחור[l]. ועל דעת אבן עזר׳ איוב היה מבני עשו לפי שהיה בארץ עוץ. והעד לדבריו בת אדום יושבת בארץ עוץ[m] ואמרתי כי משם אין ראייה לפי שמצאנו שם עוץ אחד בבני שעיר החורי לקח עשו האדומי ארצו והשיב מארם כמו שאומ׳ את עוץ בכורו[n] שהיה בן נחור מארם והם חכמים שם.

---

[a] Judg. XVII. 1 and XIX. 1. [b] 1 Kings II. 2. [c] 1 Sam. XXVI. 15. [d] Job XXIX. 9 where the reading is לפיהם. [e f g] Esth. II. 5—7. [h] Judg. XIII. 2. [i] Ruth I. 1. [j] 1 Sam. I. 1. [k] Job I. 3. [l] Is. IX. 11. [m] Lam. IV. 21. [n] Gen. XXII. 21.

publication, but many occupations prevented me from undertaking anything further, till the Text and Translation Society were prepared to include it in their series. The translation is due to Dr S. A. Hirsch, who has favoured me with many suggestions for the correction of the text. In revising the proofs I have also had the valuable aid of Dr Ginsburg. Mr I. Abrahams, Reader in Talmudic and Rabbinic Literature in the University of Cambridge, has kindly allowed me to consult him on many occasions when deciphering the obscurer portions of the MS., and I have had the great benefit of his assistance both in suggesting the true readings and in confirming my own conjectures. Professor Brandin contributed to the transliteration of the French glosses. Those who have had experience in manuscripts will appreciate the difficulties of the task of decipherment, and will make allowance for any shortcomings.

The words of the text quoted in the commentary are underlined, and in the case of other quotations the reference letters to the notes at the foot of the page are placed at the end of each quotation. I have endeavoured as far as possible to preserve the peculiarities of the scribe when they are not actually misleading, and the vowel-points where they occur are given exactly as they appear in the MS.

WILLIAM ALDIS WRIGHT.

TRINITY COLLEGE,
CAMBRIDGE,
22nd August 1905.

as Mr Jacobs holds, but in the course of his argument to prove that they were not identical he falls into a confusion which leads him to do injustice to Dr Schiller-Szinessy. I will quote his words (Introduction, p. xxv), and then point out the confusion. Speaking of the Leipzig MS. he says, "I draw special attention to this MS., inasmuch as Berachya, our author, has also been credited with a similar commentary to the book of Job, in connection with a manuscript at Cambridge, described by Mr Jacobs in *Angevin England*, pp. 198–9. Now in this commentary, according to Zunz, a number of authors are mentioned, and among them Kresbia ha-Nakdan b. Isaac and Berachja,—the identical names that occur in the Cambridge manuscript, a fact that has been entirely overlooked by Dr Schiller-Szinessy (in his description of the manuscript), Mr Joseph Jacobs, Dr Neubauer (*Jewish Quarterly*, vol. ii.), etc." Now in 1845, when Zunz wrote, he did not know of the existence of the Cambridge MS., if indeed he ever knew of it, and what he says applies only to the Leipzig MS., in which alone the above-mentioned names occur. They are not found in the Cambridge MS. at all, and Dr Schiller-Szinessy and others cannot be blamed for having overlooked what did not exist. It appears that Professor Gollancz must have supposed that Zunz's description applied also to the Cambridge MS.

My own part in connection with the commentary may be briefly described. In the year 1874, at Dr Schiller-Szinessy's suggestion, I copied the MS. in brief intervals of scanty leisure, and prepared it for

In addition to the authorities given by Dr Schiller-Szinessy may be mentioned R. Simeon b. Jochai (fol. 1a), the Tikkun Sopherim (fol. 5a), Masseceth Sopherim (fol. 10a), and another R. Simeon (fol. 14b), who is different apparently from the R. Simeon mentioned on fol. 7b, for Rashi attributes the interpretation given by the former on Job xxvii. 2 to R. Jehoshua, and the latter was contemporary with the author, for he prefaces his quotation with אמ' לי. On fol. 16b the author refers to his commentary on Hosea, and on fol. 17b to his commentary on Isaiah.

In *The Jews of Angevin England* (1893), p. 198, Mr Joseph Jacobs attributes the commentary on Job to Benedict of Oxford, whom he also calls R. Berechyah ben Natronai Crispia Nakdan. This is, of course, a mere conjecture, but in the Jewish Encyclopedia (iii. 55) it is spoken of as if it were a certainty. In like manner the commentator's uncle Benjamin, whom he mentions once, is said to have been identified with Benjamin of Canterbury or Cambridge, while in the account of Benjamin himself (J. E. iii. 27) it is only conjectured that he was "probably" the commentator's uncle. The fact is that we know nothing about it, and it is best to say so.

In the Introduction to *The Ethical Treatises of Berachya son of Rabbi Natronai Ha-Nakdan*, edited and translated by Professor Hermann Gollancz, will be found a full discussion of the author's name and date. Professor Gollancz does not allow that R. Berachya ben Natronai was the author of the commentary on Job,

(19) ר' אליעזר מבאלגייצי (probably the same; leaf 14^b).
(20) ר' אלעזר מבאגצי (probably the same; leaf 15^a).
(21) רבינו הגדול (leaves 18^a and 18^b).
(22) רבי' שמעון מפי אבי [1] אבידם עליהם השלום (leaf 7^b).
(23) אבי זצ"ל (leaves 6^b, 7^b, 11^b, and 15^b).
(24) דודי ר' בנימין (leaf 8^b).

"It is singular that the author of a commentary of such excellence should have remained unknown. The frequent recurrence of the phrases שיטה and ע"ד will enable anyone to identify it, if existing elsewhere. The בלע"ז, which amount to twenty-one [twenty-three ?], are French. A glossary on the Bible with French interpretations, now in the University Library at Leipzig, MS. 102, is apparently drawn from a commentary on the whole Bible by the author of the present one on Job. See Delitzsch, Jesurun (Grimmae, 1838, 8vo), p. 241, Zunz, Gesch. und Lit. p. 82, and Excurs. ii."

The Excursus to which Dr Schiller-Szinessy referred has never appeared, but in an additional note to his Catalogue (p. 245) he records the suggestion of Delitzsch, in the *Orient* for 1844, Literaturblatt, No. 19, p. 299, that הר"ב frequently mentioned in the Leipzig MS. on Job is the same as הרב רבי ברכיה quoted on Canticles iii. 10 (not Ecclesiastes). After giving Rashi's explanation of רפידתו the MS. adds ירפד ישכב וכן פי' הרב ר' ברכיה, as we find in the commentary on Job xli. 22. We know, therefore, that the author's name was Berechiah, and we know no more.

[1] אבידם **is an error of the scribe, and should be omitted.**

Ibn Ezra and Qimchi, both of whom he quotes (the former almost on every page, and the latter on leaves 14^b and 18^b). Besides these he quotes the following authorities:—

(1) רב' סעדיה (leaf 7^b).
(2) מנחם (leaf 10^a) [and 18^b].
(3) דונש (leaves 10^a, 16^a and 19^b).
(4) גיאות (leaves 8^b and 17^a).
(5) ר' משה הדרשן (leaf 19^a).
(6) ר'ש (Rabbenu Shelomoh? the quotation is certainly to be found in Rashi; leaf 12^b).
(7) בעל החיוג (also חיוג and Ibn חיוג, and who is also meant by המדקדק הראשון; leaves 2^a, 3^a, 4^a, and 17^a).
(8) אבן גנח (leaf 17^a).
(9) בעל הפרחון, also אבן פרחון (leaves 7^b and 13^a).
(10) רבי' שמואל (leaves 1^a, 3^a, 3^b, and 11^a).
(11) רבי' יעקב (leaves 1^b, 4^a, 8^b, 10^a, 11^a, 12^b, and 16^a).
(12) ר' יוסף קרא (leaves 8^a and 15^b).
(13) בעל המסורת, also simply המסורת (leaves 3^a and 15^b).
(14) המדקדקים, also חכמי הדקדוק (leaves 2^b and 17^a).
(15) מדקדק גדול (leaf 10^a).
(16) הפרשנים (leaves 2^a, 2^b and 15^a).
(17) ר' אליעזר מבאייצי (of Beaugency, repeatedly and mostly with approval; leaves 1^b and 2^a).
(18) ר' אליעזר (probably the same as the foregoing; leaves 3^b, 4^a, 4^b, 7^a, 7^b, 8^a, 10^a, 12^b, 13^b, 18^b, and 19^b.

PREFACE

THE manuscript from which this commentary is printed is in the University Library, Cambridge, where its class-mark is Dd. 8. 53. The handwriting is French Ashkenazic of the 13th–14th century. It originally formed part of the collection of Hebrew books belonging to Isaac Pragi, which in 1647 was imported from Italy by George Thomason, the London bookseller, and presented to the University by the House of Commons. At that time it was bound at the end of the last volume of the Rabbinic Bible printed at Venice by Bomberg in 1518. The late Dr Schiller-Szinessy, in his *Catalogue of the Hebrew Manuscripts preserved in the University Library, Cambridge*, 1876, pp. 40–42, has given such a full description of this MS. that I cannot do better than quote his words.

"JOB, with the commentary of an anonymous French Rabbi. The text is written in alternately indented lines, without, however, being metrically arranged. . . . It is provided with vowel-points and accents, and has the sign of רפה over בגדכפת when liquid. . . . The author seems to have been contemporary with both

A COMMENTARY ON THE BOOK OF JOB

FROM A HEBREW MANUSCRIPT IN THE UNIVERSITY LIBRARY, CAMBRIDGE

EDITED BY
WILLIAM ALDIS WRIGHT
VICE-MASTER OF TRINITY COLLEGE

PUBLISHED FOR
THE TEXT AND TRANSLATION SOCIETY
BY
WILLIAMS & NORGATE
14 HENRIETTA STREET, COVENT GARDEN, LONDON, W.C.
1905

Berachya ben Natronai

PRINTED BY NEILL AND CO., LTD., EDINBURGH.

Text and Translation Society

Established for the purpose of editing and translating Oriental Texts chiefly preserved in the British Museum.

Volumes already issued.

THE SIXTH BOOK OF THE SELECT LETTERS OF SEVERUS, PATRIARCH OF ANTIOCH, in the Syriac Version of Anthanasius of Nisibis. Edited and Translated by E. W. Brooks, M.A. Vol. I. Text, Parts I. and II. Vol. II. Translation, Parts I. and II.

THE CANONS OF ATHANASIUS OF ALEXANDRIA, in Arabic and Coptic. Edited and Translated by Prof. W. Riedel (Griefswald) and W. E. Crum.

A RABBINIC COMMENTARY ON THE BOOK OF JOB, contained in a Unique MS. at Cambridge. Edited by W. Aldis Wright, with English Translation by Dr S A. Hirsch.

In the Press.

AN ANCIENT ARMENIAN VERSION OF THE APOCALYPSE OF ST JOHN; also THE ARMENIAN TEXTS OF CYRIL OF ALEXANDRIA *SCHOLIA DE INCARNATIONE*, and EPISTLE TO THEODOSIUS UPON EASTER, the former incompletely preserved in Greek, the latter unknown in Greek or Latin. All edited, with English versions, etc., by F. C. Conybeare, formerly Fellow of University College, Oxford.

In Preparation.

THE SYRO-HEXAPLAR FRAGMENTS OF CHRONICLES, EZRA, AND NEHEMIAH, AND OF THE NON-PESHITTO EPISTLES. Edited with full critical apparatus, etc., by Prof. Gwynn.

A NEW AND MUCH-NEEDED EDITION OF THE SAMARITAN RECENSION OF THE HEBREW PENTATEUCH. Prepared by Dr C. D. Ginsburg, with the help of other Scholars, the edition of Blayney (1790) being out of print.

A TRANSLATION (the first in English) OF THE HOMILIES OF APHRAATES. By H. L. Pass, M.A.

AN EDITION OF THE "BOOK OF HIEROTHEUS" OF BAR SUDAILI By the Rev. A. S. Duncan Jones, M.A.

PUBLISHED FOR THE SOCIETY BY

Messrs WILLIAMS & NORGATE, 14 Henrietta Street, W.C.